Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Publii Terentii Comoediae sex

Terentius Afer, Publius

Francofordiae ad Oderam, 1606

urn:nbn:de:bsz:31-139622

Visual Library

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

68 A 4861 R

Terentius
Melanchton
u. Erasmus
vor 1615

1001

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg

P. T

COM

SEX, IAM

LIIS IL

CÆTE

ST

Edi

Philippi M

FRANCOFOR

EXCVD

E

P. TERENTII
COMOEDIÆ
SEX, IAM DENVO SCHOLIIS ILLVSTRATÆ, ATQVE CÆTERIS MVLTO CASTIGATIORES

Editæ ſtudio & labore

Philippi Melanthonis ac Eraſmi Roterodami.

An I x 30

Tobias Weiß
Anno 1619

FRANCOFORDIÆ AD ODERAM,
EXCVDEBAT ANDREAS
EICHORN.

[1606]

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

AK

68 A 4861 R

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK KARLSRUHE

20

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

gefördert durch Baden-Württemberg

Adhortatio P. Melanthonis, de legendis Tragœdijs & Comœdijs.

SAEpè de hominnm moribus, & de diſciplina cogitans, Græcorum conſilio valde admiror, qui initio Tragœdias populo propoſuerunt, nequaquã vt vulgo exiſtimatur, tãtum oblectationis cauſa, ſed multo magis, vt rudes ac feros animos, conſideratione atrocium exemplorum & caſuum flecterent ad moderationem, & frenandas cupiditates, quod in illis Regum & vrbium euentibus imbecillitatem naturæ hominum, fortunæ inconſtantiam, & exitus placidos iuſte factorum: E contra vero, triſtiſsimas ſcelerum pœnas oſtendebant. Qua in re & hoc ſingularis prudentiæ fuit, eligere argumenta, non vulgarium caſuum, ſed inſignium et atrocium, quorum cõmemoratione cohorreſcererẽt tota theatra. Non n mouetur populus leuium aut mediocrium miſeriarum cogitatione, ſed terribilrs ſpecies obijciẽda eſt oculis, quę penetret in animos & diu hæreat, & moueat illa ipſa commiſeratione, vt de cauſis humanarum calamitatum cogitent, & ſinguli ſe ad illas imagines conferant. Nec fuit exigua facultas & ars grandiloquẽtia ſermonis & geſtuum varietate, magnitudinem retum vtcunq; exprimere Ego ipſe ſæpe toto corpore cohorreſco, legens

gens tantum,non etiam intuens, vt in theatro agentes Sophoclis aut Euripidis tragœdias. Nec verò quiſquam tam ferreus eſt, qui ſine animi conſternatione legat fratrum Thebanorum certamen, & matris Iocaſtæ exitum, quæ diremptura prælium,cum tardius veniſſet, ex alterius filij vulnere enſem extrahit, & hoc ipſo enſe,qui filij cruore madebat,miſerrima mater ſeſe transfigit,poſtea ſe mediam inter filios abijcit,brachia ſpargens,quaſi in vtriuſq; complexu moritura. Quid hac imagine lugubrius cogitari poteſt? Hæc igitur agebantur,ſpectabantur, legebantur, audiebantur à ſapientibus & à populo non vt erotica, ſed vt doctrina de gubernatione vitæ. Euentus iſti commonefaciebant homines de cauſis humanarum calamitatum,quas accerſi & cumulari prauis cupiditatibus in his exemplis cernebant.

Et ſicut Pindarus inquit.Ixionem implicitum rotę apud inferos clamitare hanc vocem, quam Virgilius reddidit:

Diſcite iuſticiam moniti, & non temnere Diuos. Ita Tragœdiarum omnium hoc præcipuum eſt argumentum. Hāc ſententiam volunt omnium animis infigere,eſſe aliquam mentem æternã, quæ ſemper atrocia ſcelera inſignib. exemplis punit, moderatis verò & iuſtis plerunq; dat tranquilliorem curſum.Et quanquam hos etiam interdum fortuiti caſus opprimunt. Sũt n.

multæ

multę arcanę cauſæ, tamẽ illa manifeſta regula non propterea aboletur, videlicet ſemper Erynnias & ſæuas calamitates comites eſſe atrociũ delictorum. Hæc ſententia multos ad moderationem flectebat, quæ nos quidem magis mouere debet, qui ſcimus eam & in Eccleſiã clara Dei voce traditam eſſe. Quare tragœdiarum lectionem valde vtilem adoleſcentib. eſſe, nõ dubium eſt, cum ad cõmonefaciendos animos de multis vitæ officijs, & de frenandis immoderatis cupiditatib., tum verò etiã ad eloquentiam. Summus eſt n. ſplendor verborum & geſtus maximè incurrentes in oculos, ad omnes animorum motus ciendos accommodati. Sũt autẽ hęc duo lumina orationis pręcipua; Et quanquam multę cauſæ recitari poſſent, quę ſtudioſos ad Tragœdiarum lectionem inuitant, tamẽ vel hæc vna perſuadere ſanioribus debet, quia omnes omnibus ætatib. deguſtata hac lectione quò ſæpius eaſdem tragœdias relegunt eò magis conſilia operum, & ſeriẽ ac formam expoſitionis mirantur, & ſeſe ad cogitationẽ de vitæ humanæ miſerijs, remedijs, & gubernatione exſuſcitant. Appetuntur ergo auidius quò magis introſpectæ ſunt. At vt in excellenti pictura nõ poteſt ars ſubitò contuitu iudicari, ita in his operibus ſapientiſs. ſcriptis, non ſtatim perſpici omnia membra poſſunt. Quare vſitatum fuit, ſæpe in theatra eaſdẽ fabulas referre. Nec nihil

cauſæ eſt, cur in Plaut: quodá prologo dictū ſit

Qui vtuntur vino Vetere, ſapientes puto.
Et qui libenter veteres ſpectant fabulas,
Antiqua & opera & verba cum vobis placent,
Æquum placere eſt ante veteres fabulas:
Nam nunc nouæ quæ prodeunt Comœdiæ,
Multo ſunt nequiores, quam nummi noui.

Dixi prolixius, quo conſilio excogitatæ ſint Tragœdiæ, & quam ſint vtiles ad mores regendos, & ad eloquentiam, quia & morū & eloquētię exempla ſunt illuſt. in Tragœdijs, quam in Comædijs. Etſi autem comœdiæ ioci & oblectationis cauſa magis fictæ ſunt, tamen conſilium penè eſt ſimile: Et quidem vetus comœdia propior eſt Tragœdiæ. Apud Ariſtophanem non ſunt meretricum, amatorum, lenonū, colloquia, ſed exempla ciuium, quorum alij Rempub. benè rexerunt, alij turbarunt ac euerterūt. Et diſsimilitudo voluntatum, conſiliorum & euentuum proponitur, ad commonefaciendos ſpectatores aut lectores, quales ſinguli gubernatores ſint, qui probandi, qui imitandi, qui fugiendi. Etſi autem hominum vita nec ſolis pręſidijs humanis defendi, nec regi ſola diligentia humana poteſt, & Reſpub. multas habent fatales mutationes, tamen plerumq; eſt vtilius moderari impetus, & videre metas officij, nec extra has euagari, nec appetere maiora. Hæc diligentia aliqua ex parte in poteſtate noſtra eſt, & cum accedit inuocatio Dei, valde vtilis eſt, Te-

nebat imperij Romani partem Antonius florentiſs. late dominabatur, habebat opes maiores, quàm quiſquam Regũ toto orbe terrarum nunc habet. His frui poterat ſecurus, non impediente Octauio. Sed dum extra metas ſui muneris prouehitur, ac ſolus vniuerſum imperium concupiſcit, bellum non neceſſarium Octauio infert, in quo victus, cum ſupplex ab irato victore vitam impetrare non poſſet, ipſe ſibi mortem conſciſcit. Hic fuit exitus belli non neceſſaria cauſa moti. Ita exagitantur apud Ariſtophanem multi ambitioſi, iniquieti, turbulenti, πολυπράγμονες, leues, vertumni, inflectentes ſe ſubinde ad aliam partem aut rixatores, ſycophantæ, architecti prauorum conſiliorum, arte aliorum animos præparantes & occupantes. Tales ſunt: Cleo, Bachidides, Alcibiades, Stenelaides, Antipho, Hyperbolus, & multi alij. Econtra iuſti, moderati, fugitantes non neceſſaria bella, conſtantes in ſententijs honeſtis, condonantes multas iniurias publicæ tranquillitati, Cimon, Nicias, Diodorus & pauci alij. Cum autem ſemper in gubernatione ciuitatum ſimiles ſint alij bonorum, alij malorum, quos comœdiæ deſcribũt vtile eſt, imagines vtrorumq; diligenter conſiderare, vt commonefacti, eligamus iuſta & moderata conſilia, nec accẽdi nos ambitione,

iracũdia,cupiditate vindictæ,auaritia ſinamus, vt extra metus officij prouehamur,aut moueamus res iniuſtas aut non neceſſarias.

Nec tantum res conſiderentur;ſed etiã orationis lumina,quæ ſunt inſignia in harum imaginũ deſcriptione. Vt piſcatores,inquit Ariſtop. non capiunt anguillas,niſi prius agitato & turbato ſtagno: Ita Cleo,quoties in conceſſam aliquam vtilitatem aucupatur,prius turbat ciuitatem. Nam iniuſta obtineri non poſſunt,donec legum ac iudiciorũ autoritate audacia frenatur Hic circumſpice animo,quoties,quã multos hæc ætas viderit, qui vtilitatis ſuæ cauſa Rempub. mouere, aut abolere iudicia conati ſunt.Hęc collatio adferet lucẽ Comedijs,& oſtendet quo conſilio ſcriptæ ſint. Hunc eundẽ Cleonem pingit in concione ouium, balænæ ſpecie præſidentem, & dictantem ſententiam perterritis ouibus,ituris in ſuffragium. Hæc imago mihi incurrit in oculos quoties cogito de Synodis,in quib. doctorum & piorum vox terrore potentum oppreſſa eſt. Hunc eundem Cleonem alibi dicit,alterum pedem in caſtris, alterum in curia habere. Ita ſemper multi ſunt & fuerũt prophani,indocti πλυπράγμονες; qui alterum pedem in aulis, alterũ in Eccleſiaſtica concione habent,ac pariter leges ferunt de imperijs & de doctrina. Harum figurarum in comœdijs animaduerſio ſimul & de vita hominũ

multa

multa monet,& conducit ad eloquentiā. Poſſu mus etiam & hæc ipſa exempla ad præſentia negotia, apte transferre,& his lectis,multa ipſi excogitate ſimilia. Fuit autem initio non ingrata Athenis hęc libertas nominatim taxandi ciues: Ac virtus ducebatur, quæ monebat potentes,vt populi iudicia vererētur: deinde metu potentum,ingenioſi homines, præſertim in ciuitate ocioſa,in qua amiſſo imperio ſtudium virtutis,languidius erat,&plus voluptatum& populus tranquillam ſeruitutē magis amabat', quàm imperij gloriam,quæ ſine magnis labori bus certaminib &periculis retineri nō poteſt, tranſtulerunt Comœdias ad priuatorum, imò ad iuuenum,meretricum & ſeruorū ludos,pericula&inexpectatos caſus,qui cum exitus ſūt læti,magna cum voluptate audiūtur. Et tamen conſilium in deſcribēdis perſonis,idem fuit in hac noua comœdia,quod in veteri. Sed recte fictis nominibus,& priuatis perſonis,potētiores ſignificabantur &miſcebantur conſilia de omnib. vitę partibus,ac tantum venuſtatis &lepo ris in Menandri fabulis fuit, qui autor eſt præcipuus nouæ comœdiæ, vt dixerunt illo ſale conſperſas eſſe,ex quo Venus,quā fingunt mari ortam,nata dicitur: Cum autem eadem ætate multi Athenis in eodē genere ſcribendi elaborauerint,magnopere dolēdum eſt, ſeu hominū barbarie,ſeu ꝓpter excidia vrbiū,omnia fundi-

tus interijſſe. Nã & ex Latinis vtcunq; ęſtimari poteſt. quantum venuſtatis in Græcis fuerit, & fragmenta ſunt elegantiſsima. Deniq; conſentaneum eſt, homines Atticos ingenijs & eruditione excellentes, lepore inter ſe certãtes, cum & honos eſſet huic ſtudio, & alij ab alijs cum excitarẽtur, tum audiuuarẽtur, non inſulſos iocos, quales nunc ſunt ſcurrarum aulicorum, in theatra attuliſſe, ſed ſapienter excogitata argumenta, & varietate doctrinæ & orationis ſuauitate dulciſ. ornata. poſtquam verò monumenta horum interierunt, reliquis fruamur, Plauti & Terentij fabulis, & has ſæpius legamus, cum vt ſermonẽ latinum inde haurjam., tum verò, vt morum & voluntatum diſsimilitudines in perſonis conſideremus. Aiunt Antiphanẽ comicum Alexandro comœdiã recitantem, cum animadverteret, Regi, in quo vrbanitas & elegãtia ſumma erat, ineptias aliquas diſplicere, dixiſſe, ijs demum placere comœdias, qui et ipſi commeſſatores eſſent & mulierculis plagas accipere, & eis dare plagas cõſueuiſſent. Natura quidẽ ita fit, vt maximè eorum ſeu ludorum, ſeu ſtudiorum cõmemoratione moueamur, quę exercuimus. Sed in fabulis non tãtũ ioci ſunt amatorij, alia multa ſunt plena ſapientiæ. Viderat Alexander in aula multos Demeas, Phormiones, Gnathones, viderat in exercitu multas Thraſones. Vſitatum eſt autẽ

nobis

nobis omnibus à talibus interdum cõtumelia affici. Horum imagines in Plauto & Terentio propoſitas diligenter intueatur iuuentus, ut agnoſcere, odiſſe, & fugere moroſos rixatores, Sycophantas, ardeliones, arrogantes, aſſentatores, quorũ plenæ ſunt omnes ciuitates, diſcat. Nec Terentius ipſe cum Demeam & Mitionem confert, ciues obſcuros & ignobiles mente intuebatur. Sed Catonis moroſitatem irridebat, & Lælij ſeu Scipionis grauitatem, lenitate & ſuauitate temperatam laudabat. Ita erit dulcior lectio comœdiarum, cum vitam hominũ contemplabimur, & quorum pingantur mores, animaduertemus. Interim & hoc proderit iuuenibus, videre, vbi à factis vulgaribus oratio ad Theſes, & grauiſsimarum rerum doctrinam transferatur. Queritur ſeruus apud Plautum, non reddi mutuum: Inde quam tragicam querelam extruit, de legum & bonorum morum contemptu:

Mores, leges perduxerunt iam in poteſtatem ſuam:
Eæ miſeræ etiam ad parietem ſunt fixæ clauis ferreis.
Vbi malos adfigi nimio fuerat æquius.

De re magna concionatur ſeruus, & tamen iocus eſt admixtus Comicus, de figendis ad parietem hominibus improbis.

Hæc commemoraui, vt adoleſcentes commonefacti de conſilijs, quare primum ſcriptæ ſint Tragœdiæ & Comœdiæ, & de earum

vtilita-

vtilitate, libentius eas & ſæpius legant. Promitto etiam, ijs hoc euenturum, vt quò legent ſæpius, eò magis admiraturos & amaturos & lecturos eas auidius. Bene vale. Celend. Ianua. Anno 1545.

ERASMVS ROTERODAMVS IOHANNI ET STANISLAO BONERIS fratribus Polonis, S. D.

IN teneris, inquit ille, cōſueſcere multum eſt. Proinde conſultum eſt protinus optimis aſſueſcere. Sic enim fiet vt quæ natura ſunt optima, eadem vſu fiant & iucundiſsima. Nihil eſt autē homini melius pietate, cuius ſemina cum ipſa ſtatim lacte ſunt inſtillanda paruulis. Proximum locum habent diſciplinæ liberales, quę licet per ſe virtutes non ſint, tamē ad virtutem præparant ingenium, dum id ex ſylueſtri & immiti reddunt manſuetum & tractabile.

Porrò quod Ariſtoteles negat, adoleſcentes idoneos eſſe diſcendæ Morali Philoſophię, fortaſsis haud omnino falſum eſt. Verum id non tam accidit vel rei, vel homini ingenij vitio, quàm eorum culpa, qui vel ſero tradunt eam, animis iam educatione praua corruptis, ac malis cupiditatibus occupatis, vel moleſte & operoſe tradunt, magis illud affectantes, vt ipſi videantur acuti, quàm vt diſcipuli reddant meliores. Alioqui nihil magis ſecundum naturam eſt, quàm virtus & eruditio; quæ duo, ſi adimas homini, iam homo eſſe deſijt.

Vnum

Vnum quodq; autem animal eius rei maximè docile eſt, ad quam natura cōpoſitum eſt, velut equus ad curſum,canis ad venatum,auis ad volandum,Simius ad luſum. Non eſt igitur quod naturam incuſemus,ſed magis refert,unde pietatis & eruditionis elementa primum hauriantur, tum quem ad hæc ducem nanciſcatur puer,præſertim rudibus illis annis,quib. ingenium etiamnum à vitijs purum,veluti cera mollis,in omnem fingentis habitum,ſequax eſt, & obſecundans.

Itaq; multis nominib. vos felices iudicio ornatiſs. pueri: Primùm quòd hoc ſeculo nati ſitis,quò,vt veræ pietatis,ita & melioris literaturæ ſynceritas mirificè reuixit. Nam me puero, multum ſuperſtitionis habebat religio, & in ſcholis adoleſcētes ſummo cruciatu nihil fere diſcebant, niſi dediſcendum. Deinde quòd is vobis pater contigit, qui liberos ſuos parum beatos foreiudicat,ſi opum ac dignitatis,quib. inter Polonicæ gentis Proceres præcipuum tenet locum,eos parauerit hæredes, niſi & veris animi bonis cum locupletes reddiderit,tùm expolitos. Nec enim ille ſibi videtur parētis munus ad plenum obijſſe,niſi quemadmodum genuit corpora, ita fingat & animos, haud ignarus hanc eſſe meliorem hominis partem, hanc eſſe pręcipuā hominis poſſeſsionem. Vir enim pius non tam ſibi vos educat,quàm Chriſto ac Reipub. Quòd vos genuit,naturę eſt,quòd vos

curat,

curat,ſtatim è nutricum ſinu egreſſos honeſtiſ
ſimis diſciplinis imbuendos,veræ pietatis eſt ,
prudentiæ verò,quod ad hæc Anshelmum E-
phorinum celegerit,virum integtitate,pruden
tia,fide,doctrina,vigilantiaq; cum primis ſpe-
ctatum & exploratum. Quo nimirum acrius
vobis enitendum eſt , ne quum omnia ad feli-
citatem ſuppeditata ſint,ipſi vobis ipſis defuiſ-
ſe videamini.

Magna de vobis, de te præſertim Ioannes
Bonere,expectatio eſt. Declarant hoc tã multæ
Principum virorum ad me literæ,quibus indo
lem tuam mihi diligenter commendant. In
primis prudentiſsimi Regis Sigiſmundi , dein
ornatiſsimorum præſulum Cracouienſis &
Plocenſis,clariſsimi viri Chriſtophori à Schyd-
louitz , Sarmatici regni Præfecti, ne iam com-
memorem Antonium Medicum & Iuſtum,
Regis à ſecretis , dignitate quidem inferiores ,
ſed beneuolentia pares. Intelligunt enim,regna
nullis ornamentis melius decorari,quàm viris
eruditione,prudentiaq; præcellentibus. Hanc
laudis partem non minus ambit Rex,huius ęui
prudentiſsimus,quam tot ex hoſtibus victorijs
delectatur. Et hactenus quidem ſatis feliciter
ſtudijs effloruit veſtra Sarmatia , & ſi quid erat
natiuæ feritatis , commercio literarum exiuit,
Sed bona ſpes eſt,fore, vt hoc ornamentorum
genere cum qualibet regione certare valeat,

præſer-

præſertim ductu auſpicijsq; SigiſmundiRegis iunioris, qui præter alias virtutes excellenti Principe dignas,optimis quoq, literis ſeſe regno parat. Verum exhortandi gratia nonnihil & antea ſcripſimus tibi, & in poſterum, quoties dabitur occaſio,ſcripturi ſumus.

Nunc quò calcar aliquod addamus currenti,licet Terentij Comœdias Bonerici nominis auſpicio prodire voluimus, ſed multo quàm antea fuerunt,caſtigatiores. Hoc vt vellem,effecit tuaStanislaiq; Glandini famuli tui, dexteritas,qui nobis interdum aliquod Scenas tam feliciter agere ſoletis, vt & imitationem primùm vt ajt Fabius,in pueris ingenij ſignum & memoriam vehementer admirarentur,quicunq; nobiſcum ſpectabant: Non ex alio ſcriptore melius diſcitur Romani ſermonis puritas,nec eſt alius lectu iucundior,aut puerorum ingenijs accõmodatior.Cæterum id præſtabit Ephorini præceptoris dexteritas, vt & ad eloquentiam,& ad mores ſit vtilis.

Quemadmodum enim bona prudentiæ pars eſt,noſſe varios hominum mores & ingenium,ita decorum & tractatio affectuum, qui cum primis adferunt iucunditatem orationi, Græci vocant ἤθη,ex nullo Rhetorum melius diſcitur.Porrò cum inter oratorias partes præcipuas ſit argumentorum inuentio, ad hanc

quoq;

quoq; facultatem in omni cauſarum genere, parandam, Terentiana lectio conducit plurimum. Nec enim ſine cauſa Criticorum ſuffragia artem huic autori tribuére. Plus enim exacti iudicij eſt in vna Comœdia Terentiana, abſit Nemeſis dicto, quàm in Plautinis omnibus. Sed in tali Autore, velut in fabula quapiam Apellis, magni refert, quis adſit commonſtrator. Qui ſi contingit egregius artifex, hæc lectio non ſolum valebit ad exhilarandum animum, nõ tantum ad emendate loquendum, non modò ad vberiorem dicendi facultatem, verumetiam non parum adferet Philoſophiæ Morali, quam vnam Socrates exiſtimauit eſſe perdiſcendam homini, qui cupiat beatè viuere.

Itaq; ni te ſponte currentem viderem, chariſsime Iohannes, etiam atq; etiam hortarer, vt reputes, quantum ſis Deo nomen, cuius munificentia tàm felicem indolem docileq; ingenium ſortitus es: cui debes & parentem Seuerinum Bonerum, & Anshelmum parentem alterum, tum qualium virorum quanta de te ſit expectatio, & in te coniecti oculi: poſtremò, quàm hæc ætas ad honeſtas diſciplinas ſit appoſita, nondum enim vt opinor, annum decimum quartum exceſsiſti.

Nam ad parandam eruditionem plus valet in teneris annis vnicus, quàm decem, vbi iam animus alijs occupatus curis, ad doCili-

cilitatem induruit. Adde huc quôd ea demum in omnem vitam tenaciſsimè hærent, quæ pueri imbibimus.

Dimittam te ſi prius illud admonuero, vt in omni genere carminum temet diligenter exerceas, eô quod qui hanc eruditionis partem neglexerunt, minore tum fructu, tum voluptate verſantur in Autoribus, qui carmen conſcripſerunt. Iidem facilius labuntur decepti mendis codicum, quos ſæpenumero prodit metri ratio. Quoniam autem in hoc autore perturbatior ac liberior eſt carminum ratio, pauca quædam annotauimus, lucis, vt opinor, nonnihil allatura parum exercitatis. Vale & fruere. Friburgi Briſgouiæ, pridie idus Decemb.

Anno à Chriſto nato,

1532.

DE METRIS COMICIS.

COmici latini multam libertatem ſibi vſurparunt in verſibus, ſed nemo largius Terentio, adeò, vt apud priſcos quoq; fuerint, qui iudicarent, in huius fabulis nullam eſſe carminum legem. Sed hos falli manifeſtum eſt. Rurſus fuerunt, qui non negarunt ab hoc ſeruari metrorum leges: ſed ob immodicam libertatem, non eſſe operæ precium, torqueri doctos carminum dimenſione, quod & res ſit immenſi laboris: nec ita multum adferat frugis. At ego ab vtroq; genere diſſentio: nam vt manifeſtius eſt, quam vt egeat probatione, Terentij Comedias verſibus conſtare, ita qui negligendam putarunt metrorum rationem, frequenter Poetæ ſermonem corruperunt, dum aliam vocem pro alia ſubijciunt: quod nimium ſæpe vſu venit ſcribis in autoribus ſolutæ dictionis, dum addunt atq; adimunt, dum verborum inuertunt ordinem. Nonnihil etiam hic precarunt eruditi, qui dum carminum genera diſtinguunt ac demetiuntur parum attenti, interiecerunt verba quædam, vt explerent verſus hiatum, aut reſecuerunt, quod videbatur ſupereſſe. Videtur autem ſtudio factum à Terentio, vt diſsimulato carmine, quam proximè accederet ad orationem ſolutam. Quod idem affectaſſe videtur Horatius

tius in ſermonibus & epiſtolis. Hinc tanta in demetiendo difficultas, vt exiſtimem, ipſum Donatum, aut Cornutum, aut Aſperum, ſi viuerent, in locis aliquot vel hæſuros, vel inter ſe diſſenſuros. Proinde, nos quatriduanam opellam ſumpſimus, vt adoleſcentulis aliquam huius difficultatis partem adimeremus, non quidem in omnes fabulas, ſed in vnam perpetuò & in cæteris carptim, quo ceu filo adiuti, ſeſe facilius è cæteris explicent Labyrinthis.

Conſtat autem huius fabulæ his fermè metrorum generibus.

Iambico trimetro, qui & ſenarij dicuntur, à numero pedum.

Iambico tetrametro, qui ab aliis quadrati, ab aliis octonarij dicuntur. Monometrum ac dimetrum rarò interijcitur. In hoc genere quouis loco pro Iambo ponit tribachum, ſpondæum, dactylum, anapeſtum: modo totius carminus penultima ſyllaba ſit breuis. Siquidem in hoc verſu: Nullum iam eſt dictum quod non dictum ſit prius: omnes ſpondæi ſunt, excepto vltimo. Cuius generis & alios aliquot reperias.

Eandem libertatem ſumit in trochaicis, tetrametris, catalecticis, ſatis habens, ſi totius carminis penultima ſit breuis. Illud tamen vbiq; cauetur, ne vel trochæus ingrediatur Iambicum carmen, vel iambus trochaicum.

Iambicum tetrametrum interdum in finē fraudatur vna ſyllaba, producta penultima, quoties iambico dimetro acatalectico accinitur dimeter catalecticus, Veluti ſi: Iam lucis orto ſydere: accinas, Cultor Dei memento.
Quanquam in hoc quoq; genere vſurpatur, quum communis de qua dictum eſt, comicorum libertas, tum illa peculiaris, quod prope nultima longa ponit interdum duas breues. Exemplum eſt in actus 4. ſcena 2. Iam vbi vbi erit, iuuentum tibi curabo, & mecum adductum. Hic penultima producta eſt. Ibidem: Orare iuſsit. ſi ſe ames hera, iam vt ad ſe venias. Item: Hanc expetiui, contigit, conueniunt mores, valeant. In his pro penultima longa ponuntur duæ breues. Hos verſus etiam Scazontes appellant. Eſt Scazontis genus diminutum, quod dimetro iambico accinit duos trocheos: veluti in actus 3. ſcena 2.

Adhuc Archyllis, quæ adſolent.

Hic dimeter eſt: quæq; oportet. Duo ſunt trochæi. Contra in aliis additur pes legitimo numero, interim prior carminis pars eſt trochaica, poſterior iambica, & contra.

Admiſcentur interdum & Cretici, ſiue amphimacri, qui pes mediam habet breuem inter extremas longas, ſic vt ſinguli verſus habeant quaternos aut ternos creticos, niſi quod hic quoq; vſurpatur libertas Comica, ſicut in cæteris. Exemplum eſt in 4. Actus, Scena 1. Vt malis gaudeant, atq; ex incommodis.

Qua-

Quatuor cretici ſunt, niſi quod tertius eſt ſpondæus Ibidem: Tum impudentiſsima eorum oratio eſt tres habet creticos. Quanquam arbitror, prius carmen vitiatum, mutato dictionum ordine. Etenim ſi ſic legas: Et tamen res cogit denegare, ibi tum eorum impudentiſsima oratio eſt Vt poſterior verſus excipiat Synalœphen prioris, carmen probè conſtat. Qudam tamen malunt hîc eſſe trimetros trochaicos catalecticos.

Iambici timetri facilior eſt dimenſio, quum pentimimeris finit dictionem, velut. Effertur, imus. Et: ſic cogitabam. Difficilior, quum contra. Vt: Honeſta ac liberali: accedo ad pediſſequas. In pe cæſura eſt. Idem efficiunt crebræ ſynalœphæ. Vt ibi, Quæ ibi aderant, fortè vnam aſpicio adoleſcentulam.

In tetrametrit, item iambicis ac trochaicis durior eſt dimenſio, ſi prior dimeter non finiat dictionem, præſertim ſi non ſit iambicus, aut ſi accedit ſynalœphe, vt. Meum gnatum rumor eſt amare, id populus curat ſcilicet. Prior dimeter finitur in ma, ſyllabam productam, & excipitur à ſynalœphe re, id Rurſus: Qui poſtquam audierat, non datum iri, &c. Prior dimeter deſinit in i, admixta ſynalœphe.

Turbat & illud lectorem minus exercitatum quod interdum repentè miſcet iambica cum trochaicis. Trimetra interdum & dimetra aut monometra cum tetrametris, acatalectica cum catalecticis, Cretica cum iambi-

ctis ac trochaicis, quod locis aliquot annotauimus in margine. Ea mixtura maximè fit, vbi res ſunt turbulentiores. Fit interdum, vt ſcena prior deſinat in hemiſtichium, & ab huius clauſula incipiat ſcena proxima. Velut in Andriæ actus tertij, ſcena tertia.

Sed eccum video ipſum foras exire.

Dimeter eſt plenus cum ſeſquipede. Perficitur initio ſcenæ ſequentis: ab te ibam, quid nam eſt? vt ſit Icazon tetrameter catalecticus. Nonnunquam dictio quæ pertinet ad ſenſum verſus ſequentis, per eliſionem annectitur fini præcedentis, vt in prologo Eunuchi:

Qui benè vertendo, & eas deſcribendo malè,
Ex Græcis bonis, &c.

Durius eſt, quum diſſecta dictione, prior ſyllaba finit verſum, reliquæ incipiunt ſequẽtem, vt in Eunuchi actus tertij, ſcena prima:
Continuo ſi quando illa dicet, Phædriam intromittamus comeſſatum, tu Pamphilam.

Eliſiones item & ſynæreſes, præſertim minus vſitatæ apud recentiores, faciunt, vt lector imperitus frequenter hæreat in carmine. Eliditur autem in Comicis verſibus u conſonans, vt in prima ſcena: Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares. Rurſus ibidem: Liberius viuendi fuit poteſtas. Nam antea, &c. Item in ſcena tertia:
Enimuero Daue, nihil loci eſt ſegnitiæ.
Carmen enim incipit ab anapæſto.

Et

Et ante in ſcena prima.
Enimuero ſpectatum ſatis.

Eliditur & is, tum in fine, tum in media dictione. In fine, vt in ſcena prima: Sed quid opus eſt verbis? ſed quid opus, eliſa ſimul & vocali e. Idem fit in ſatis:
Nec ſatis digna, cui committas, &c.

Rurſus in prologo Andriæ fit in medio dictionis. Id iſti vituperant. Alijsq; locis com pluribus, quorum aliquot in margine annotauimus.

Interdum eliditur i, vt in prima ſcena Andriæ: Pro vxore habere hanc peregrinam.
Ego illud ſedulò.
Vt grinam ego il faciant dactylum. Hanc libertatem frequenter vſurpat Homerus, dum s elidit in ὀδυσσεὺς, & l in ἀχιλλεὺς.

Sepenumero contrahuntur vocales, velut in his: Fuit, Deos, dies, meus, ſuus, ſcias, nihil, mihi, vt ſint monoſyllaba, Similiter: Ei, eis, huius, cuius, monoſyllaba ponuntur ſubinde eorum, meorum, diſſyllaba, Liberius viuendi fuit poteſtas. Di fuit, facit ſpondæum.

Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ, &c.
Scias poſſ. ſpondeus eſt, & ſuæ vnica ſyllaba eſt Meum gnatum rumor eſt amare.

Meum gna. ſpondeus eſt. Item, Antehac diſſyllabum eſt. Nam quod ante hac fecit.

Frequenter eliditur d in quid & ſed, pro vocali: & ſicut in periculum elidimus u, idem hic facit in paululum & annulum, Quin &

ſyllabę quædam aliter pronunciantur, quàm apud recentiores vſurpatæ ſunt, velut in ſuſpicio ſecunda producitur, vnde factum eſt, vt quidam legant ſuſpectionem. Rurſum in caue, vide, mane & abi, finalis corripitur. Minimo momento mutatur genus carminis, veluti in actus quarti ſcena prima: Si legas: In denegando modo quis pudor eſt paululum? Trimeter eſt iambicus. Rurſus ſi in annectas fini verſus ſequentis, verſus conſtabit quatuor creticis: Denegando, modo quis pudor eſt paululum. Si in modo, facias Pirrichium, erit trimeter trochaicus catalecticus. Denegando, modo quis, pudor eſt, paululum.

Porrò inter iambicos tetrametros, acatalecticos & trochaicos tetrametros catalecticos tanta eſt affinitas, vt interdum nihil referat eundem verſum vtrum per iambos, an per trochæos metiaris: velut in actus tertij ſcena 4. Vtinam mihi eſſet aliquid hic, quò me nunc præcipitem darem. Si mihi, facias vnicam ſyllabam trochaicus eſt, ſi duas, iambicus eſt. Quale eſt in actus quinti ſcena prima: Satis iam ſatis Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea. Item ſequens: Satis pericli cœpi adire, orandi iam finem face. Licet per iambos vel per trochæos metiri. Huius generis ſunt & alij complures. Illud mihi monendus eſt lector, vt meminerit, à notato metro idem carminis genus durare, donec reppererit annotatum diuerſum.

VOL-

VOLCATII SEDIGITI DE Comicis latinis Iambi.

MVltos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam Poetæ Comico cui deferant.
Eum, me iudice, errorem diſſoluam tibi,
Vt contra ſi quis ſentiat, nihil ſentiat.
Cæcilio palmam ſtatuo de Comico.
Plautus ſecundus facilè exuperat cæteros.
Dein Næuius qui ſeruet, precio in tertio eſt.
Si quid quarto detur, dabitur Licinio.
Poſt inſequi Licinum facio Attilium,
In ſexto conſequitur hos Terentius.
Turpilius ſeptimum, Trabæa octauum obtinet.
Nono loco eſſe facile facio Luſcium.
Decimum addo antiquitatis cauſa Ennium.

VARRO IN PARMENONE, VT CITAT NONIVS MARcellus.

In argumentis Cæcilius poſcit palmam,
In theſi Terentius, in ſermonibus Plautus.

IOANNI GLORICERIO CHRISTIANISSIMI GALLORVM REgis Secretario, & Primario Inſubriæ Quæſtori Franciſcus Aſulanus S. D.

QVicunq; Volcatius ille Sedigitus fuit, qui iudicium de latinis Comicis, in his qui circumferuntur, iambis tam audacter tulit, vt nihil eum, qui contra ſentiat, ſentire dixerit: næ ille mihi omni ipſe, prorſus videtur ſenſu caruiſſe: Cæcilio palmam ſtatuit facilius id fortaſſe quàm decuit. Quãquam enim de eo, cuius nulla extant ſcripta, iudicari nihil poſsit, non parui tamen Ciceronis iudicium, qui nunc malũ eum eſſe latinitatis autorem nunc malè locutum dicit, faciendum eſt. Sed ob ipſam tamen hanc cauſam, quod omnia eius ſcripta interciderunt, ne temerè in eum, quem non legimus, pronunciaſſe quicquam videamus, cum præſertim & Horatius etiam grauitate eum dicat vincere, condonemus ſanè hoc Ciceronis iudicio, & rectè Cæcilio delatam palmam exiſtimemus. Quid quod Plautum cæteros ſuperare, ac ſexto demum loco conſequi Terentium aſſerit? vllo ne id pacto aſſentiri poſſumus? Ego verò, tantum abeſt, vt in hac ſim ſententia, vt longo interuallo poſt Terentium, Plautum arbitrer collocandum. Neq; vero vt hoc ſentiam, ſermonis ſolum elegantia moueor, qua Terentium facilimè omnes excellere, nemo eſt qui neget. Volo in hoc parem illi Plautũ eſſe, volo quod hominis fortaſſe vitium ſit, ætati aſſcribere.

Durior

Durior eſt Plautus, aſperis quibuſdam & obſcuris verbis vtitur, ſic enim tunc loquebantur, non poterat ille alio quàm ætatis ſuæ ſermone vti, longè Terentius cultior. Nihil in eo non lene, nihil non elegans, limatior tum ſcilicet latina lingua facta eſt. Non eius hæc propria exiſtimanda laus, ſed communis illius ætatis omnium. Vbi hæc, inquam, ita eſſe concedam, quid cætera, quæ multo maioris artis ſunt? Poſſunt ne vlla ratione paria in vtroq; fieri? Omnibus mihi plautus in rebus (liceat liberè proferre, quod ſentio) videtur nimius. Ita illo Terentius parcior, vt nihil tamen quod deſiderari poſsit relinquatur. Hiant nonnunquam, neq; ſatis cohærent Plauti Comœdiæ. Ita omnia Terentij inter ſe nexa, ita ex omnibus vnum quoddam conficitur, vt nihil aptius illis fabulis, nihil magis fieri ad vnguem poſsit. Atqui hoc id eſt, quod præcipuè præſtari à Poëtis, & à ſcriptoribus omnibus debeat, ac maximum, ſi aliud quippiam artem exigat. Iam decorum illud, quod in omnibus tantopere cuſtodiendum rebus eſt, in fabulis verò, vbi congrua vnicuiq; perſonæ effingenda ſunt omnia, niſi ſeruetur, nihil prorſus fiat, nemo Terentio attentius obſeruauit: at huius nonnunquam Plautus obliuiſcitur.

Ac mihi quidem aliquando hęc quæ diximus conſideranti, ob id Plautus minus in his fortaſſe poſuiſſe curæ videri ſolet, quod vnũ illi ſtudium facetiarum fuit. Nihil ille aliud propo-

propoſitum Comico Poetæ credidit, quàm populo riſum mouere. Id dum vnum captat, vni huic rei dum inſeruit, vt id quod voluit, maximè aſſecutus ſit, & vrbaniſsimus ſit ſpectatoribus viſus, multa certè alia & potiora omiſit: atq; ipſi tamen etiam illi ſales dum vndiq; eos colligit, vndiq; ex omni re aucupat, habetes plerunq; ac ſcurriles ſunt, ne quos extra illum in theatro concitari vulgi plauſum, ſedatus probare lector poſsit. Qua in re ita ſibi Terentius moderatus eſt, vt in hoc quoq; non minus, quàm in cæteris, quæ à nobis dicta ſunt, præſtitiſſe omnibus videatur. Duo ſunt facetiarū genera, in re alterū, alterum in verbo eſt poſitum. Multò id venuſtius & grauius, quod re tractatur. Acutum nonnunquam & elegans, quod in verbo eſt, ſed frigidum tamen plerunq; eſt, & facilimè in ſcurrilitatem delabitur, ſi quis ſibi in eo nō moderetur. Crebre primo in genere, in ſecundo parcus Terentius. E contra Plautus in primo rarus, in ſecundo frequentiſsimus. Hinc factum eſt, vt rudi fortaſſe populo, & ſpectatoribus, quippe qui ſcurra ſæpius, quàm Poeta delectentur, ſalſior ſit Plautus viſus, peritis certè auribus & ſapienti lectori, nihil Terentio feſtiuus videri debet. Illius quæ lepida dicta ſunt placere ſemel poſſunt, huius quo magis inſpiciuntur, eò venuſtiora apparent. Riſum ille perſæpe, ſed & ſæpe cachinnum mouet: Terentius, atq; vt vno omnia verbo amplectar: in illo dicacitas, in hoc vrbanitas cō-

ſpicitur maxima. Atq; hanc quidem ego dè Poetis his non tam liberè fortaſſe dixiſſem ſententiam, niſi maximos quos ſequerer viros, Horatium & Afranium eius autores habuiſſem, quos multò ego pluris, quàm Sedigitum hunc, neſcio quem, facio. Acerrimo inter Poetas omnes iudicio mihi fuiſſe Horatius videtur, nemo illo venuſtiores Poetas diligentius excuſsit, At ait is de Plauto:

At noſtri proaui Plautinos & numeros &
Laudauere ſales; nimium patiẽter vtrumq;,
Ne dicam ſtultè mirari, ſi modò ego & vos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumq; ſonum digitis callemus & aure.

Et numrros & ſales Plautinos non probat Horatius; nos de ſalibus diximus multa, quę de numeris dici poſſent, ne lõgiores eſſemꝰ, ac nimis omnia inquirere videremur, præter mittere ac condonare voluimus. Sed quid idem de Terentio Horatius? Vincere Cœcilius grauitate, Terentius arte. Patrem Cœcilio Terentium facit cum grauitate alterũ, alterum arte dicit vincere. Atqui ego ne grauitate quidem video, quomodo ab vllo vinci potuerit Terentius, quęcunq; in Comico eſſe aut poteſt, aut debet grauitas, in illo eſt, quod ſi grauior Cæcilius fuit, næ ille fortaſſe Comœdiæ ſit fines prætergreſſus. Quanquam enim tollat plerumq; vocem Comœdia neceſſe eſt, ita tamen debet tollere, vt nullo illi pacto ad Tragœdiam aſcendendum ſit. Ob hoc ego Afranio libenter accedo, qui nemi-

nem Terentio dici poſſe ſimilem affirmat, neq; cuiuſquam verſus fuiſſe iudicium arbitror. Probatiores alij fuerint populo, vnius ego Afranij, qui ipſe egregié togata ſcripſit, de comico Poëta iudicium, longe omnibus totius victricis terrarum omnium plebis Romanæ plauſibus anteponendum cenſeo. At in alia ſententia Sedigitus, grauis mihi autor opponitur, Non Terentio is Cęcilium ſolum & Plautum, ſed Attilium etiam, ſi Dijs placet, (vt omittam alios) præferendum exiſtimat. Quid ais bone Volcati? Eum ne etiam, quem Cicero & ferreum eſſe ſcriptorem, Licinio aſſentitur, & ipſe duriſsimum vocat? ſed non eſt profecto, quod admirer, non ſatis tibi elegantiſsimum hunc Poëtam placuiſſe, ne id quidem admirarer, ſi poſt Ennium, quem poſtremum cenſes, collocaſſes. Hoc ego te ſenſiſſe, ſed dicere auſum non eſſe arbitror. Vnum id admitor, inuẽtum eſſe quempiam, qui tua iſta carmina tãquam oraculum quoddam ſibi proferenda duxerit. Sed valeat Sedigitus, nos Afranio aſſentiri, non pigeat, ac Terentium omnibus præſtitiſſe Comicis credamus: neq; vim illam Comicam, quàm ei vnam defuiſſe dolet Cæſar (ſi modo ſunt illa Cæſaris carmina) deſideremus. Nihil illi defuit, omnia quæ Comico Poëtæ præſtanda ſunt, præſtitit, ſi quid deſiderandum eſt in illo, deſiderandum id eſt, vt ea aliquando in manus noſtras veniant exemplaria, ex quibus emendatiſmus emitti, ac confuſi illius

reſtitui

reſtitui verſus poſsint. Nihil eſt enim difficilius, quàm hos diſtinguere. Simillimos ille eos proſæ orationi eſſe voluit, vt nihil à ſermone differre viderentur. Ob id proximus his rudibus, & bonarum literarum expertibus ſæculis, verſus crediti non ſunt, & ab exſcribentib. librarijs confuſi. Reſtituit horum multos Aldus ſororius meus, dum viueret, multos nos eo mortuo ex veteribus libris correximus. Neq; tamen, quod audaciores alij affirmare auſi ſunt, reſtitutum omnino Terentiũ cr edimus, erit fortaſſe, cum id affirmari à nobis poterit, nunc ſatis nobis ſit, ex nulla vnquam illum officina poſt hunc exſcribẽdi libros modum inuentum caſtigatiorem prodijſſe. Plures aũt ob cauſas tibi is, Glorieri clariſsime, debetur liber & promiſerat iam eum tibi Aldus, & nihil eſt, quod tibi noſtro etiã nomine, & ego & Andreas pater non debeamus. Tu Aldum ſemper ſingulari quadam beneuolentia proſecutus es. Tu eo defuncto, omnem in nos amorem illum contuliſti, neq; vnquã noua in nos quotidiè beneficia congerere intermiſiſti, ex quo factum eſt, vt quo tibi pacto pares vnquam referri à nobis poſsint gratiæ, non videamus. Neq; tamen ob id hunc tibi à me librum dicatum quiſquam exiſtimet, quod plurimis ac maximis tuis in me meritis leui hoc munere ſatisfactum velim, tantum abeſt, vt id cogitem, vt ob hoc tibi etiam magis debiturus ſim. Ob hanc etiam

præ-

prȩcipuè cauſam ſub tuo nomine Terentium edimus, vt & is & reliqua omnia, quæ aut emiſſa à nobis ſunt, aut emittentur, patrocinio tuo defendantur, ac non parua ex tuo nomine autoritas libris noſtris accedat. Quod autem tibi ego, cui me plurimum debere profiteor, plura etiam debere non verear, ſingularis quædam, quæ in te vno cernitur, in cauſa eſt beneficentia. Tum tu tibi cumulatiſsimè relatum beneficium putas, cum nouo cumulas, neq; alium ex ipſa beneficentia fructum quam beneficentiam petis. Ac oſtendunt ſe quidem reliquæ in te virtutes omnes, ob quas tanquam aliquod è Gallia miſſum numen Inſubria te tota ſuſpicit: Sed neſcio quo pacto tamen longè magis omnibus ſermonibus celebratur. Quippe & multo hanc ſibi omnes magis, quàm cæteras prodeſſe ſentiunt: neq; alia virtus eſt, quæ ſimiliores nos Dijs efficiat. Atq; hac tu quidem ita quotidiè tibi multos deuincis, vt difficile ſit, qui te nouerit, & non tuo tibi aliquo beneficio obſtrictus ſit, reperire. Ego certè præter cæteros tibi tantum debeo, vt tibi quidem ipſi ſatisfacere vna tantum ratione, noua beneficentia accipiendo, atq; illuſtriorem beneficentiam tuam faciendo poſsim. Cæteris quo me pacto non ingratum eſſe oſtendam, non inueniam.

TERENTII VITA, ET DE TRAGOEDIA ET Comœdia, non pauca ex Aelio Donato.

PVblius Terentius Afer Carthagine natus, ſeruiuit Romę Terentio Lucano ſenatori, à quo ob ingenium & formam non inſtitutus modo liberaliter, ſed & maturè manu miſſus eſt. Quidam captum eſſe exiſtimant: quod fieri nullo modo potuiſſe Feneſtella docet, cum in fine ſecundi belli Punici, & ante initium tertij, natus ſit, & mortuus: nec ſi à Nimidis aut Getulis captus ſit, ad ducem Romanum peruenire potuiſſe, nullo commercio, inter Italicos & Afros, niſi poſt deletam Carthaginem, cœpto.

Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, ſed maxime cum Scipione Africano & cum Lælio, quibus etiam corporis gratia, conciliatus exiſtimatur: Quod & ipſum Feneſtella arguit, contendens vtroq; maiorem natu fuiſſe. Quamuis & Cornelius Nepos æquales omnes fuiſſe tradat, & Portius ſuſpicionem de conſuetudine per hæc faciat:

Trochaici tetrametri catalect.

Dum laſciuam nobilium & fucoſas laudes petit,
Dum Africani voce diuina inhiat auidis auribus.
Dum ad furium ſe cœnitare & Lælium pulchrum putat,
Dum ſe amari ab hiſce credit, crebrò in Albanum rapi.

Hæc carmina ſunt viciata & mutila.

Ob florem ætatis ſuæ, ipſius ſublatis rebus ad ſummam inopiam redactus eſt.
Itaq; è conſpectu omnium abijt in Græciã in terram vltimam.
Mortuus eſt in Stimphalo Arcadiæ oppido: nihil Publius.
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius.
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facilimè,
Eorum ille opera, ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem vt eſſet, quo referret obitum domini ſeruulus.

Scripſit Comœdias ſex, ex quib. primam Andriam cum ędilibus daret, iuſſus ante Cęrio recitare, ad cœnantem cum veniſſet, dictus eſt, initium quidẽ fabulæ, quod erat contemptorie veſtitu, ſubſellio iuxta lectulum reſidens legiſſe, poſt paucos verò verſus inuitatus, vt accumberet, cœnaſſe vna, deinde cætera percurriſſe, non ſine magna Cerij admiratione. Hæc autem & quinq; reliquas ęqualiter populo probauit Quamuis Volcatius de enumeratione omnium ita ſcribat:

Sumetur Hecyra ſexta ex his fabula.

Octo ſeſtertia ducentorum precium eſt.

Eunuchus quidem bis acta eſt, meruitq; precium, quantum nulla antea cuiuſquam Comœdia, id eſt, octo millia nummum. Propterea ſummo quoq; titulo adſcribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obſcura fama eſt, adjutum Terentium in ſcriptis à Lælio

& Scipione, quibus cum familiariter vixit. Eandem ipſe auxit, nunquam enim niſi leuiter ſe tutari conatur, vt in prologo Adelphorum:

Nam quod iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Hunc adiutare, aſſidueq́; vnà ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,
Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet
Qui vobis vniuerſis & populo placent:
Quorum opera in bello, in ocio, in negocio,
Suo quiſq; tempore vſus eſt, ſine ſuperbia.

Videtur autem ſe lenius defendiſſe, quia ſciebat Lælio & Scipioni non ingratam eſſe hanc opinionem: quæ tamen magis & vſq; ad poſteriora tempora valuit.

Q. Memmius in oratione pro ſe ait: P. Africanus, qui à Terentio perſonam mutuatus, quæ domi luſerat ipſe, nomine illius in ſcenam detulit. Nepos autore certo comperiſſe ſe ait, C. Lælium quondam in Puteolano Calend. Martij admonitum ab vxore, temporius vt diſcumberet, petijſſe ab ea, ne interpellaretur: ſerius tandem ingreſſum triclinium dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſsiſſe ſibi: deinde rogatum, vt ſcripta illa proferret, pronunciaſſe verſus, qui in Heautontimorumeno:

Satis pol proteruè me Syri promiſſa huc induxerunt,

Hæc opinio quadrat in ratione tēporum.

Santra Terentium exiſtimat, ſi modo in̄ ſcribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio vti potuiſſe, qui nunc adoleſcentuli fuêre, quam Sulpitio Gallo, homine docto & qui conſularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum, vel Q. Fabio Labione & M. Popilio Cōſulari vtroq; Poëta. Ideo ipſum inuenies non deſignaſſe, qui ſe adiuuiſſe dicerentur: ſed viros quorum operam & in bello & in ocio, & in negocio populus ſit expertus. Poſt editas Comœdias nondū quintum atq; trigeſimum egreſſus annum, cauſa euitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro ſuis edere: ſeu percipiendi Græcorum inſtituta, moresq; quos perinde exprimeret in ſcriptis, egreſſus vrbe eſt, neq; amplius redijt. De morte eius Volcatius tradit:

Sed vt Afer ſex populo edidit Comœdias,
Iter hinc vt Aſiam fecit: nauim cum ſemel
Conſcendit, viſus nunquam eſt, ſic vita vacat.

Q. Conſetius redeuntem è Græcia perijſſe in mari dicit, cum centum & octo fabulis conuerſis à Menandro.

Cæterum mortuum eſſe in Arcadiæ Stimphalo ſiue Leucadia tradunt, Cn. Cor. Dolabella, Marco Fuluio nobiliore, Coſs. morbo implicitum, acri dolore ac tædio amiſſarum ſatyrarum, quas in naui præmiſerat, ac ſimul fabularum, quas nouas fecerat.

Fuiſſe dicitur medioci ſtatura, gracili corpore, colore fuſco. Reliquit filiam, quæ equiti

Romano nupſit. Item hortulos viginti iugerum, via Appia, ad Martis viam. Quo magis miror, Porium ſcribere: Nihil publius.

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius.

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facilimè,

Facilumè a gentes, appellat diuites ac potentes.

Eorum ille opera, ne domum quidem habuit conductitiam:

Saltem vt eſſet, quo referret obitum domini ſeruulus.

Hunc Afranius quidem omnibus Comicis præfert, ſcribens in Compitalibus:

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volcatius autem non ſolum Neuio & Plauto, & Cælio, ſed Licinio quoqꝫ poſtponit

Cicero in Timone hactenus laudat:

Tu quoqꝫ qui ſolus lecto ſermone Terentî,
Conuerſum, expreſſumqꝫ Latina voce Menandrum
In medio populi ſedatis vocibus effers,
Quicquid come loquens, ac omnia dulce dicens.
Item C. Cæſar.
Tu quoqꝫ tu in ſummis, ô dimidiate Menander,
Poneris, & merito puri ſermonis amator,
Lenib. atqꝫ vtinā ſcriptis adiuncta foret vis
Comica, vt æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neqꝫ in hac deſpectus parte iaceres,
Vnum hoc maceror & doleo tibi deeſſe Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus. Nam duos

Terentios Poetas fuiſſe ſcribit Metius, quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter Libertinus Terentius Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis tabulas ediſſe Terentium, Valgius in Actæone ait:

Cedo aut ſimile verbũ deeſt, fortè conſultus.

Hæ quæ vocantur fabulæ, cuius ſunt?
Non has quas iure populus ( ) recenſentibus dabat,
Honore ſummo affectus ( ) fecit fabulas:

Duæ ab Apollidoro translatæ eſſe dicuntur Comico, Phormio & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro, ex quibus magno ſucceſſu & precio ſtetit Eunuchus fabula: Hecyra ſæpe excluſa, vix acta eſt.

DE TRAGOEDIA ET Comœdia.

Initium Tragœdiæ & Comœdiæ à rebus diuinis eſt inchoatum, quibus pro fructibus vota ſoluentes operabantur antiqui.

Hoc videtur Cornuti aut aſperi.

Tragœdia.

Nam incenſis iam altaribus, & admoto hirco id genus carminis, quod ſacer chorus reddebat Libero patri, Tragœdia dicebatur, vel ἀπὸ τῦ τράγυ, hoc eſt, ab hirco, hoſte vinearum, & à cantilena: Eius ipſius rei apud Virgil. plena fit mentio: Vel quod hirco donabatur eius carminis Poeta, vel quod vter eius, muſti plenus ſolenne præmium Cantoribus fuerat: vel quod ora fecibus perlinebant Scenici, ante vſum perſonarum ab Aeſchilo repertum. Feces enim dicuntur Grçcè τρύγες. Et his quidem cauſis Tragœdia nomen eſt inuentum.

At

At vero nondum coactis in vrbem Athenienſibus, cum Apollini Nomio, id eſt, paſtorum vicinorumq́ præſidi Deo conſtructis aris, in honorem in diuinæ rei circum Atticæ vicos, villas, pagos & compita, feſtum carmen ſolenniter cantarent, orta eſt Comœdia ἀπὸ τοῦ κωμάζειν καὶ ἄδειν, quod eſt comeſſatum ire cantantes, quod à Poetis ſolenni die, vel amatoriè laſciuiẽtibus choris Comicis nõ abſurdum eſt. Itaq; vt rerum, ita etiam temporum ipſorum cæpto ordine Tragœdia primò prolata eſſe cognoſcitur. Nam vt ab incultis & feris moribus paulatim peruentum eſt, ad manſuetudinem, vrbeſq́ ſunt conditæ, & vita mitior atq; ocioſior proceſsit, ita res Tragicæ longè ante Comicas inuentæ.

Tragœdiæ & Comœdiæ veteris inuẽtores.

Quamuis autem retrò priſca voluentibus reperiatur Theſpis Tragœdiæ primus inuentor, & Comœdiæ veteris pater Eupolis cum Cratino Ariſtophaneq́ eſſe dicatur: Homerus tamẽ, qui ferè omnis Poeticæ largiſsimus fons eſt, etiam his carminibus exempla præbuit, & velut quadam ſuorum operum lege præſcripſit, qui Iliadem inſtar Tragœdiæ, Odyſſeam ad imaginem Comœdiæ feciſſe monſtratur. Nam poſt illius tale tantumq́ documentum, ab ingenioſiſsimis imitatoribus & digeſta ſunt in ordinem, & diuiſa ea, quæ etiam tum temerè ſcribebantur adhuc impolita, atq; in ipſis rudimentis haud quaquam vt poſtea facta ſunt, decora atq; leuia.

Ilias Homeri Tragœdia. Odyſſea Comœdia.

At nos ea, quæ propriè de Tragœdia dicenda ſunt, titulo propoſito operis inſtantes, in alia tempora diſſeramus & de his fabulis iam loquamur, quas Terentius imitatus eſt, poſtquam demonſtrandæ originis cauſa de vtriuſq; initio generis diximus, quod neceſſe eſt, iam dicemus.

Comœdia vetus.

Comœdia ferè vetus, vt ipſa quoq; olim Tragœdia, ſimplex carmē (quemadmodum iam diximus) fuit, quod chorus circa aras fumantes, nunc ſpaciatus, nunc reuoluens gyros, cum tibicine concinebat. Sed primò vna perſona ſubſtituta eſt cantoribus, quæ reſpōdens alternis choro, locupletauit variauitq; rem Muſicam, tum altera, tum tertia: & ad poſtremum creſcente numero per actores diuerſos, perſonæ, pallæ, cothurni, ſocci, & cæteri ornatus atq; inſignia Scenicorum reperta, & ad hoc vnicuiq; ſuus habitus, & ad vltimum, qui primarum partium, qui ſecundarum & tertiarum, qui quartarū atq; quintarum actores eſſent, diſtributa & diuiſa quinq; partito, tota eſt ſabula, quæ tamen in ipſis ortus ſui velut quibuſdā incunabilis & vix dū incipiens κωμῳδία dicta eſt ἀρχαῖα, idcirco quia nobis parum cognitis vitijs, aut quia ineſt in ea velut hiſtorica fides veræ narrationi, & denominatio omnium, de quibus liberè deſcribebantur. Etenim per priſcos Poëtas, non vt nunc penitus ficta argumenta, ſed res geſtæ à ciuibus palam, cum eorum

Legendum ſuſpicor, ini zysnata eſt

ſæpe

ſæpe qui geſſerant, nomine de cantabantur. Ideo ipſa ſuo tempore, morib. multum profuit ciuitatis, cum vnuſquiſq; caueret, culpa ne ſpectaculo cæteris eſſet, & domeſtico probro. Sed cum Poetæ abuti licentius ſtylo, & paſsim lædere ex libidine cœpiſſent plures bonos, ne quiſquam in alterum carmen infame proponeret, lege lata, ſiluere. Et hinc deinde aliud genus fabulæ, id eſt, Satyra ſumpſit exordium, quæ à Satyris quos illotos *Satyræ* ſemper ac petulantes Deos ſcimus eſſe, vo- *origo.* citata eſt, etſi aliunde nomen traxiſſe prauè putant alij. Hæc, quæ ſatyra dicitur eiuſmodi fuit, vt in ea quamuis duro & velut agreſti modo de vitijs ciuium, tamen ſine vllo proprij nominis titulo carmen eſſet. Quod item genus Comœdiæ multis obfuit Poetis, cum in ſuſpicationem potentibus ciuibus veniſſent illorum facta deſcripſiſſe in peius, ac deformaſſe genus ſtylo carminis, quod primò lucilius nouo conſcripſit modo, vt poeſin inde faceret, id eſt vnius carminis plures libros. Hoc igitur, quo ſupra diximus, modo coacti omittere Satyram aliud genus carminis τὴν νέαν κωμῳδίαν, hoc eſt, noua in Comœ- *Comœdia* diam reperêre Poetæ, quæ argumento communi magis, & generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertinerent & minus amaritudinis ſpectatoribus. & eadem opera multum delectationis afferret, concinna argumento, conſuetudine congrua, vtilis ſententijs grata ſalibus apta me-

tro

metro. Vi igitur ſuperiores illæ ſatis quæq; celebrantur autoribus, ita hæc noua Comœdia cum multorum antea tum præcipuè Menandri Terentijq; eſt. De qua cum multa dicenda ſint, ſat erit tamen, velut admonendi lectoris cauſa, quod de arte Comica veterum chartis continetur exponere.

Comœdia vetus, vt ab initio chorus fuit, paulatimq; perſonarum numero in quinq; actus proceſsit, in paulatim velut attrito atq; extenuato choro, ad nouam Comœdiam ſic deuenit, vt ita ea non modo non inducatur chorus, ſed ne locus quidem vllus iam relinquatur choro. Nam poſtquam ocioſo tẽpore faſtidioſior ſpectator affectus, tunc cum ad Cantores, ab actoribus fabula tranſibat, conſurgere & abire cœpiſſet, admonuit Poetas primo quidem choros prætermittere, locum eis relinquentes, vt Menander fecit hac de cauſa, non vt alij exiſtimant alia. Poſtremo, ne locũ quidem reliquerunt, quod Latini fecerunt Comici, vnde apud illos dirimere actus quinq; partitos difficile eſt. Tum etiã Græci Prologos non habent more noſtrorum, quos latini habent. Deinde θεοὺς ἀπὸ μηχανῆς, id eſt Deos argumentis narrandis machinatos, cęteri latini inſtar Gręcorum habent Terentius nõ habet. Ad hoc προτάτικα πρόσωπα, id eſt perſonas extra argumentum accerſitas, non facilè cæteri habent, quibus Terentius ſæpe vtitur, vt per harũ inductiones facile pateat

argu-

argumentum. Veteres, etſi ipſi quoq; in metris negligentius vſi ſint iambico verſu duntaxat in ſecundo & quarto loco, tamen à Terētio vincuntur reſolutione huius metri, quātum poteſt, comminuti ad imaginem proſæ orationis. Tum perſonarum leges circa habitum, ætatem, officium, partes, agēdi, nemo diligentius Terentio cuſtodiuit. Qui etiam ſolus auſus eſt, cum in fictis argumentis fidē veritatis aſſequeretur, etiam contra præſcripta Comica meretrices interdum non malas introducere, quibus tamen, cur bonæ ſint, & voluntas per ipſum & cauſa non deſit.

Hæc cum artificioſiſsima Terentius fecit, tum illud eſt admirandum, quod & morem retinuit: vt Comœdiam ſcriberet, & temperauit affectum, ne in Tragœdiam tranſiliret. Quod cum alijs rebus minimè obtentum, & à Plauto & ab Afranio, & Actio, & multis ferè magnis Comicis inuenimus. Illud quoq; inter Terentianas virtutes mirabile quod eius fabulæ eo ſunt temperamento, vt neq; extumeſcant ad Tragicam celſitudinem, neque abijciantur ad hiſtoriam. Adde quod nihil abſtruſum ab eo ponitur, aut quod ab hiſtoricis requirendum ſit, quod ſæpius Plautus facit, & eo eſt obſcurior in pluribus locis. Adde, quod argumenti ac ſtyli ita attentè memor eſt, vt nuſquam non cauerit, aut curauerit ea, quæ obeſſe potuerunt.

Tum quod media primus atq; poſtremis ita nexuit, vt nihil additum alteri ſed aptum, ex ſe totum, & vno corpore videatur eſſe compo-

compoſitum. Illud quoq; mirabile in eo: Primo, quod non ita miſcet perſonas quatuor, vt obſcura ſit earum diſtinctio. Et item, quod nihil ad populum facit actorem, velut ex Tragœdia loqui quod vitium Plauto frequẽtiſsimum eſt. Illud etiam inter cætera eius laude dignum videtur, quod locupletiora argumenta ex duplicibus negociis delegerit ad ſcribendum: Nam, excepta Hecyra, in qua ſcribit Pamphili amorem, cæterę quinq; binos adoleſcentulos habent. Illud vero tenendum eſt, poſt nouam comœdiam latinos multa fabularum genera protuliſſe, vt Togatas à ſcenicis atq; argumentis latinis: Prætextatas à dignitate perſonarum & latina hiſtoria: Attelanas à ciuitate Campaniæ, vbi actitatæ ſunt plurimæ: Rhyntonicas, ab actoris nomine Tabernarias, ab humilitate argumenti & ſtyli: mimos ab diuturna imitatione vilium rerum & leuium perſonarum: Inter Tragœdiam autẽ & Comœdiam cum multa, tum inprimis hoc diſtat, quòd in Comœdia mediocris fortunæ hominum, parui impetus, periculaq; lætiq; ſunt exitus actionum At in Tragœdia omnia contraria, ingentes perſonæ, magni timores, exitus funeſti habentur. Et illic turbulentia prima, tranquilla vltima. In Tragœdia contrario ordine res aguntur. Tum quod in Tragœdia fugienda vita in Comœdia capeſſenda exprimitur. Poſtremo quod omnis Comœdia de fictis eſt argumentis. Tragœdia ſæpe ab hiſtorica fide petitur.

Fabularum genera. *Togatæ.* *Prætex.* *Attelanæ,* *Rhyton.* *Taberna.* *Tragœdiæ & Comœdiæ differentiæ.*

Lati-

Fabulæ à quo primũ ſcriptæ.

Latinæ fabulæ primo à Liuio Andronico ſcriptæ ſunt ad cunctas res, etiam tunc, cum recentius idem Poeta & actor fabularum ſuarum fuiſſet, Comediẹ autem motoriæ ſunt, aut ſtatariæ, aut miſtæ: Motoriæ turbulentæ, ſtatariæ quietiores: miſtæ ex vtroq; actu conſtantes.

Comœdiæ partes.

Comœdia per quatuor partes diuiditur: Prologum, Protaſin, Epitaſin, Cataſtrophē. Prologus eſt velut prẹfatio quædam fabulẹ, in quo ſolo licet præter argumentum aliquid ad populum, ex Poetæ, vel ex ipſius fabulæ, vel ex actoris commodo loqui. Protaſis primus eſt actus, initium dramatis. Epitaſis incrementum proceſſus turbarum, ac totius, vt ita dixerim, motus erroris. Cataſtrophe conuerſio rerum eſt ad iucundos exitus, patefacta cunctis cognitione geſtorum.

Prologus. Protaſis. Epitaſis, Cataſtrophe.

Comœdia quid.

Comœdia eſt fabula diuerſa inſtituta continens, affectuumq; ciuilium ac priuatarum rerum, qua diſcitur quid ſit in vita vtile, quid contra euitandum. Hanc Græci ſic definiere: Κωμῳδία ἐστὶν ἰδιωτικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων, ἀκίνδυνος περιοχή.

Comædiam eſſe Cicero ait imitationem vitæ, ſpeculũ conſuetudinis, imaginem veritatis. Comœdiæ autē à more antiquo dictæ, quia in vicis huiuſmodi carmina initio agebantur apud Græcos, vt in Italia in cōpitaliȷs ludicris, admiſto pronunciationis modulo, dum actus commutantur, populus detinebatur.

batur. Aut ἀπὸ τῶν κωμῶν, hoc eſt, ab actu vitæ hominum, qui in vicis habitabant, ob mediocritatem fortunarum: non in aulis regijs, vt ſunt perſonæ Tragicæ. Comœdia verò, quia poema ſub imitatione vitæ atq; ſimilitudine compoſitum eſt, in geſtu & pronunciatione conſiſtit.

Ex alio rurſus congeſtæ.

Comœdiam apud Græcos dubium eſt, quis inuenerit primus: apud Latinos certum eſt. Comœdiam & Tragœdiam togatam primo Liuius Andronicus vitæ ſpeculum. Nec iniuria: nam vt intenti ſpeculo veritatis lineamenta facilè per imagines colligimus: ita lectione Comœdiæ imitationem vitæ, conſuetudiniſq; non egerrimè animaduertimus.

Comœdiæ origo.

Huius autem originis ratio ab exteris ciuitatibus moribusq; peruenit. Athenienſes nãq; Atticam cuſtodientes elegantium, cum vellent malè viuentes notare, in vicos & compita ex omnibus locis læti alacreſq; veniebant, ibiq; cum nominibus ſingulorum vitam publicabant: vnde nomen compoſitum, vt Comœdia vocaretur.

Hæc autem carmina in pratis primum mollibus agebantur: nec deerant præmia, quibus ad ſcribendum doctorum prouocarentur ingenia: ſed & actoribus munera offerebantur. quod libentius iucundo vocis flexu ad dulcedinem commodationis vterentur. Caper namq; pro dono his dabatur, qui vitibus noxium animal habebatur, quo

etiam

etiam Tragœdiæ nomen exortum eſt. Nonnulli autem ex amurca olei fece, quæ eſt humor aquatilis, Tragœdiam dici vocariq; maluerunt. Qui ludi cum per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipſi Comœdiarum Tragœdiarumq; ſcriptores huius Dei velut patris, numen colere venerariq; cœperunt. Cuius rei probabilis ratio extitit: Ita enim carmina inchoata proferebantur, vt per eas laudes eius & facta glorioſa celebrari proferriq; conſtaret, tum paulatim fama huius artis increbuit. Theſpis autem primus hæc ſcripta in omnium noticiam protulit, poſtea Æſchylus ſecutus exemplum publicauit, de quibus Horatius in arte Poetica loquitur: *Tragœdia.* *Theſpis,* *Æſchylus.*

Ignotum Tragicæ genus inueniſſe Camœnæ
Dicitur, & paluſtris vixiſſe poemata Theſpis,
Quæ canerent agerentq; peruncti fecibus ora.
Poſt hunc perſonæ, pallæq; repertor honeſtæ
Æſchylus, & modicis inſtrauit pulpita tignis,
Et docuit magnumq; loqui, nitiq; cothurno
Succeßit vetus his Comœdia non ſine multa
Laude: ſed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi. Lex eſt accepta, chorusq;
Turpiter obticuit ſublato iure nocendi.
Nil intentatum noſtri liquêre Poetæ.
Nec nimium meruere decus veſtigia Græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta,
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.

Fabula

Fabulæ partes. Fabula generale nomen eſt, eius duæ primæ partes ſunt: Tragœdia & Comædia. Si latina argumentatio ſit, Prætexata dicitur: Comœdia autem multas ſpecies habet, Aut enim Palliata eſt, aut Togata, aut Tabernaria, aut attelana, aut mimus, aut Rhytonica, aut Planipedia. *Comœdiæ ſpecies.* Planipedia autem dicta ob humilitatem argumenti eius, ac vilitatem actorum, qui non cothurno aut ſucco vtuntur in Scena, aut pulpito, ſed plano pede: vel ideo, quód non ea negotia continent, quæ perſonarum in turribus aut in cænaculis habitantium ſunt, ſed in plano aut humili loco perſonati primi egiſſe dicitur Comœdiam Cincius & Faliſcus, Tragœdiam Minuthius & prothonius. *Cincius, Faliſcus.* Omnium autem Comœdiarum ſcripta ex quatuor rebus omnino ſumuntur, nomine, loco, facto, euentu. Nomine vt Phormio, Hecyra, Gurgulio, Epidicus. Loco, vt Andria, Leucadia, Brunduſina. Facto, vt Eunuchus, Aſinaria, Captiui. Euentu, vt Cōmorientes, Adelphi, Heautontimorumenus.

Comœdie formæ. Comœdiatum formæ ſunt tres Palliatæ, græcum habitum ferentes, quas nonnulli tabernatis vocant. Togatæ iuxta formam perſonarum, habitum togatum deſiderantes. Attelanæ ſalibus & iocis compoſitæ, quæ in ſe non habent, niſi vetuſtam elegantiam.

Comœdia autem diuiditur in quatuor partes: Prologum, Protaſin, Epitaſin, Cataſtrophen. Prologus eſt prima dictio à Græcis dicta,

cta πρόλογος, i.e. antecedens veram fabulæ cõpoſitionem elocutio, Eius ſpecies quatuor ſunt. συστατικός, commẽdatitius, quo fabula vel Poeta commendantur: ἀναφορικός relatiuus, quo aut aduerſario maledicta, aut gratiæ populo referuntur ὑποθετικός argumentatiuus, fabulæ argumentum exponens: μικτός, miſtus, omnia hæc in ſe continens. *Prologus et eius ſpecies*

Inter Prologum, & prologium, quidam hoc intereſſe voluerunt: quia Prologus eſt. vbi Poeta, excuſatur aut fabula commendatur. Prologium autẽ eſt, cum tantum de argumento dicitur. Protaſis eſt primus actus fabulæ, quo pars argumẽti, explicatur, pars reticetur ad populi expectationem tenendã. Epitaſis inuolutio argumenti cuius elegantia connectitur, Cataſtrophe, explicatio fabulæ, per quam euentus eius approbatur. In pleriſq; fabulis ipſarum nomina priora ponebantur, quàm Poetarum, in nonnullis Poetarum, quàm fabularũ, cuius moris diuerſitatem antiquitas probat. Nam cum primum aliqui fabulas ederent, ipſarũ nomina pronunciabantur, antequam Poetæ pronunciarentur, ne aliqua inuidia à ſcribendo deterreri poſſent. Cùm autẽ per editionem multarum Poetæ iam eſſet autoritas acquiſita, rurſus priora Poetarum nomina proferebantur, vt per ipſorum vocabula fabulis attentio acquireretur.

Prologus *Prologium* *Protaſis.* *Epitaſis.* *Cataſtrophe.*

Acta diuerſis ludis manifeſtum eſt inſcri-

Megalenſes ludi. bi. Nam ludorum quatuor ſunt ſpecies, quos Curules ædiles munere publico curant Megalenſes, magnis Dijs conſecrati, quos Græci μεγαλησίυς appellant. Funebres, ad retinendum populum inſtituti, dum pompa funebris decreta in honorem patricij viri plenè inſtruitur. Plebei, qui pro ſalute plebis eduntur. *Plebei Apollinares.* Apollinares, Apollini conſecrati. In ſcena duæ aræ poni ſolebant, dextra Liberi, ſiniſtra eius Dei cui ludi fiebant. Vnde Terentius in Andria ait: Ex ara hac ſume verbenas.

Vlyſſes palliatus. Hinc Vlyſſem ſemper palliatum inducunt, ſiue quod aliquādo inſaniam ſimulauit quo tempore tectum ſe eſſe voluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire: ſeu ob ſingularem ſapientiam, qua tectus, munituſq; plurimum ſocijs profuit. *Perſonarū Comicarū amictus.* Huius enim virtutis erat, animi ſemper decipiendis ingeniū. Nonnulli Ithacæ incolas, ſicut Locros palliatos fuiſſe commemorant, Achillis & Neoptolemi perſonæ Diademata habent, quamuis regalia ſceptra nunquam tenuerit, cuius argumenti probatio talis inducitur, quod nunquam cum reliqua Græciæ iuuentute ad gerenda cum Troianis bella, Sacramenta coniurationis egerunt, nec vnquam ſub Agammenonis imperio fuerunt, Comicis ſenibus candidus veſtitus inducitur, quod is antiquiſsimus fuiſſe memoratur. Adoleſcentibus diſcolor attribuitur. Serui Comici amictu exiguo conteguntur, paupertatis an-

tiquæ

tiquæ gratia : vel quo expeditiores agant. Paraſiti cum intortis pallijs veniunt. Læto veſtitus candidus, ærumnoſo obſoletus, purpureus diuiti, pauperi Phœniceus datur, militi Chlamys purpurea, puellæ habitus peregrinus inducitur. Leno pallio varij coloris vtitur, Meretrici ob auaritiam luteum datur.

Syrmata.

Syrmata dicta ſunt ab eo, quod trahuntur : quæ res ab ſcenica luxuria inſtituta eſt : Eadem in luctuoſis perſonis in curiam ſui per negligentiam ſignificant.

Siparia. *Diuerbia.* *Cantica.*

Aulæa quoq; in ſcena in terra ſternuntur. quod pictus ornatus erat ex Attalica regione Romam vſq; perlatus, pro quibus Siparia ætas poſterior accepit. Eſt autem minutum velum, quod populo obſiſtit, dum fabularum actus commutantur. Diuerbia hiſtriones pronunciabant. Cantica verò temperabantur modis, non à Poeta, ſed à perito artis Muſicæ factis. Neq; enim omnia iiſdem modis in vno cantico agebantur, ſed ſæpe mutatis, vt ſignificant, qui tres numeros in Comœdijs ponunt, qui tres continent mutatos modos cantici illius. Qui huiuſmodi modis faciebant, nomen in principio fabulæ & ſcriptoris & actoris ſuperponebant, Huiuſmodi adeo carmine ad tibias fiebant, vt his auditis multi ex populo ante diſcerent, quam fabulam acturi Scenici eſſent, quam omnino ſpectatoribus ipſis antecedens titulus

Tibiæ dextræ & ſiniſtræ in Comœdijs.

 pro-

pronunciaretur. Agebantur autē tibyſ paribus & imparibus, & dextris aut ſiniſtris. Dextræ autem tibiæ ſua grauitate ſeriam Comœdiæ dictionem pronunciabant Siniſtræ & ſarranæ acuminis leuitate iocum in Comœdia oſtendebant. Vbi autem dextra & ſiniſtra acta fabula inſcribebatur, mixtim ioci & grauitates denunciabantur.

AELII DONATI ERVDItiſsimi Grammatici Præfatio in Andriam Terentij.

COmœdia Andria cum palliata ſit, de loco nomen accepit, & à Menandro prius & nunc ab ipſo Terentio: qui cū de Chryſide loqueretur, ſic ait: Hei vereor, ne quid Andria apportet mali: & hoc commune vocabulum eſt, & in Græca & in Latina lingua. Hæc maiori ex parte motoria eſt, continetq; actus amatorum, adoleſcentum, & Patrum piorum. Sunt ibi callidi ſerui, aſtutæ ancillæ, ſeueri ſenes, adoleſcētulæ liberales, in hac primæ partes ſenis Simonis ſunt, ſecundę Daui, tertiæ Chremetis, & deinceps reliquorum. Prologus in hac acer inducitur, & in aduerſarios non mediocriter exaſperatur: ſed tamen id ſubtiliter, vt omnia laceſsitus facere videatur ac dicere. Hic Protaſis ſubtilis. Epitaſis tumultuoſa. Cataſtrophe penè Tragica, & tamē repentè ex his turbis in tran-

in tranquillum peruenit. Hæc prima acta eſt ludis Megalenſibus M. Fuluio ædile, & M. Glabrione, Q. Minutio Valerio Curulibus. Egerunt L. Attilius Latinus Prænestinus, & L. Ambiuius Turpio. Modos fecit Flaccus Claudij filius, tibijs paribus, dextris & ſiniſtris: & eſt tota Græca edita. M. Marcello & Sulpitio Coſſ. Pronunciataq; eſt Andria Terentij, ob incognitum adhuc nomen Poetæ, & minoris apud populum autoritatis ac meriti. Diuerbijs authenticis lepidè diſtincta eſt: & ſucceſſu ſpectata proſpero, hortamento Poetæ fuit ad alias conſcribendas. Initium aut προτατικόν πρόσωπον, id eſt, aduentitiam perſonam recipit Soſię propter euoluendam argumenti obſcuritatem. Perſona autem Protatica ea intelligitur, quæ ſemel inducta in principio fabulæ, in nullis deinceps fabulę partibus adhibetur. Adnotandum ſanè puellarum liberalium nullam orationem in proſcenio induci in Comœdia palliata, præter inuocationem Iunonis Lucinæ, & quæ ipſa quoq; poſt ſcenam fieri ſolet.

ARGVMENTVM EIVSdem in eadem.

CHremes Atticus, pater Paſsibulæ & Philumenæ, cum ex his duabus ſe paſſibulam perdidiſſe falſo crederet relictam Athenis, nec viſam poſtea multo tem-

 pore,

pore, tanquam vnicam ſibi putabat Philumenam, quam Charinus adoleſcens Athenienſis adamabat vnicè, & ſibi petebat vxorem. Sed pater eam Pamphilo cuidam Simonis filio vltrò deſponderat, qui Pamphilus contra ſororem Chryſidis, ac peregrinam tum creditam, Paſsibulam ſupra dictam, alteram Chremetis filiam ſub nomine Glycerij latenter ſic amauit, vt ex ea filium ſuſcepiſſet, inſcio patre. Qua re intellecta commotus Simo pater Pamphili, dum per falſas nuptias tentat animum Pamphili, multis dolis à Dauo ipſe deluditur ſeruo, periculoq; Charini & Pamphili motus error in fabula, vſq; ad eum finem ductus eſt, dum Athenas veniens Andrius quidam Crito rem aperiat, & nodū fabulæ ſoluat, per quem agnita Paſsibula recipitur à parentibus, & traditur Pamphilo amanti Philumena verè Charino deſpondetur, & traditur exoptanti.

Perpecto argumento, ſcire debemus, hanc eſſe virtutem Poeticam, vt à nouiſsimis argumenti rebus incipiens, initium fabulæ & originem narratiuè reddat ſpectatoribus: autoremq; præſentē ſibi exhibeat, vbi finis eſt fabulæ. Hunc enim ordinem & circulum Poeticæ artis vel virtutis non modo ſecuti ſunt Tragici, Comiciq; autores, ſed Homerus etiam & Virgilius tenuerunt. Diuiſionem actuum in latinis fabulis internoſcere, difficile eſt: cauſam iam dudum demonſtrauimus.

mus. Vnde autem, aut quo modo quamuis ægrè, tamen intelligi, diſtinguiq; poſsint, eſt operæ precium dicere. Principio dicendum eſt, nullam perſonam egreſſam quinquies, vltra exire poſſe: ſed illa re plerunq; decipimur, quod perſonam cum tacuerit, egreſſam falſò putamus, quæ nihilominus in proſcenio tacens loquendi tempus expectat. Eſt igitur attentè animaduertendũ, vbi, & quando ſcena vacua ſit ab omnibus perſonis, vt in ea chorus vel tibicen audiri poſsit: quod cum viderimus, ibi actum eſſe finitum debemus agnoſcere. Confundit ſępè lectorem id, quod perſona in ſuperiori ſcena deſinens, & in proxima incipiens loqui, non intelligitur ingreſſa: quod ipſum experientes ſtatim diiudicant de rerum ac temporum quantitate. Poteſt enim fieri, vt ſit ingreſſa & egreſſa, quam prauè credimus de proſcenio non receſsiſſe. Poſſe autem quinto egredi perſonam, & non neceſſe eſſe dicimus, vt appareat vltra exire non poſſe. In Tragœdia & parcius exire, & ſolere pariter, & licere.

Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Soſiam continet argumenti, quod populus hac occaſione perdiſcit, mox querelam apud ſe Daui de Domino, & eiuſdem cum domino verba: & rurſus eiuſdem ſerui deliberationem quid rerum gerat.

Secundi actus hæc ſunt, Charini verba primo cum Byrrhia ſeruo, & poſt cum ipſo

Pamphilo de nuptijs: Pamphili ſermo cum patre dolo conſentientis in nuptias, Byrrhiæ verba, Daui callida oratio aduerſum ſenem. Tertio actu hæc attribuuntur: Myſidis cum obſtetrice colloquium, Dauo ac Simone audientibus: partus Glycerij ſuſpectus ſeni, & Daui apud eum fraudulenta ſermocinatio, Simonis verba cum Chremete de nuptijs, Daui perturbatio ac Pamphili. Quartum actum per hæc intelligimus: Primo Charini verba ſunt indignantis, velut fidem ſibi non ſeruatam à Pamphilo, tum Myſidis verba apud Pamphilum, eiuſdemq́ queſtus: Daui adminiſtratio doli aduerſus Chremetem. In quinto actu Simonis & Chremetis propriè iurgium diſputatio, tum detectio fallaciarum Daui, tum indignatio patris aduerſus filium, tum Critonis interuentus, & per eum cognitis rebus in tranquillum res acta, ducentibus vxores, quas concupiuerant, Pamphilo & Charino. Illud non commouere nos debet, quod in horum actuum diſtinctione videntur de proſcenio nō diſceſſiſſe perſonæ quædam: ſed tenere debemus, ideo Terentium vicinitatis mentionem feciſſe in principio, vt modico receptu & adeſſe & abeſſe perſonam intelligamus, nihil ergo ſecus factum eſt ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiſerunt.

PHI-

PHILIPPI MELANTHONIS
Præfatio.

NVllus eſt omnino ſcriptor in Latina lingua, qnem tantoperè cognoſci, ediſciq́ retulerit, atq; Terentium. Nam cum prima virtus in oratione ſit, propriè loqui, nec proprijs ſermonis, artificẽ meliorem Terẽtio habeamus, dignus planè eſt, in quo perdiſcendo plurimum operæ ac ſtudij ponamus. Et ab ijs qui docent pueros, ſuperſtitioſam etiam diligentiam in hoc autore enarrando requiro. Primũ prodeſt monere, quæ Comœdiæ natura ſit quidue ſpectarint Comœdiarum autores, nomẽ vnde factum ſit. Atq; hæc quidem Donatus copioſè expoſuit. Conuenit autẽ inter omnes, autores Comœdiarum voluiſſe, & communiũ morum & caſuum exempla proponere, quibus veluti admoniti, prudentius iudicemus de rebus humanis, & genere orationis facundiam locupletare. Quæ inculcabunt profeſſores eò diligentius, vt ſciant pueri, quid ex illis petere debeant, quem fructum fracturi ſint legendis Comœdijs. Nam quo propius cognorint & vim literarum, & vtilitatem, eô impenſius iuuat diſcere. Porrò nomen Comœdiæ factum eſt, vt plurimi dicunt, ἀπὸ τοῦ κόμου i. e. à cõeſſatione, & ἀπὸ τῆς ᾠδῆς, i. e. à carmine, vt ſit conuiuale carmen. Nam in conuiuijs primum iocoſo quodã carmine ciuium vitia iuuentus liberius taxabat: poſtea ars acceſsit, theatrorum conſuetudo

Ariſtoteles περὶ ποιητικῆς de nominis origine aliter ſentit, nec piget adſcribere eius verba: ὡς κωμῳδοὺς οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν, λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεος. Cætera Donatus.

In recenſendis argumentis fabularũ conſilium Poetæ ſumma cura exponendum eſt. Quarum perſonarũ deſcriptiones inprimis admirationem mereantur, in quib. locis plurimum commoretur Poeta, vbi plurimum neruorum, plurimum eloquentiæ oſtentet; quos locos ita commendent pueris, vt et familiariter ament, & tanquã digitos ſuos norint. Et ob hanc cauſam fabularum omniũ
πρότασις argumenta veteri more in πρότασιν, ἐπίτα-
propoſitio. σιν, καταστροφὴν, partiãtur, vt diſtributa fa-
ἐπίτασις, cilius aſſequatur iuuentus. Ferè autem fabu-
intentio, læ continent periculum quoddam: nuſquã
enim conſilio locus eſt, niſi in dubijs rebus.
καταστροφὴ Neq; verò aliud eſt Comœdia, niſi humano-
conuerſio. rum conſiliorum & euentuum imago quædam. In Andria periclitatur Pamphilus, vt Glycerico fidẽ promiſſam præſtet, poſtquã patri per errorem pollicitus eſt, futurũ ſe in eius poteſtate, ac ducturũ quã vellet. Eſtq; hæc velut ςάσις fabulæ. Conſilia omnia, querelæ omnes, argumẽta omnia huc referenda ſunt Et tota fabula ſimilis eſt orationi generis ſuaſorij: Nam variè de tota cauſa conſultant ſenes adoleſcentes, ac ſerui: Sed

vt argumentum propius cernere queant pueri, ordine ſingulas partes referemus.

PERICVLVM PROTASIS.

Cum amaret Pamphilus Glycerium, eiq; fidem dediſſet, ducturum ſe eſſe vxorem, pater, qui amare filium comperent, conſilium capit abſtrahendi eius à Glycerio, ſimulat ſe vxorem daturum, poſcitq;, vt ne filius id recuſet, is cum & patrem vereretur, & Glycerium deſerere, parum pium iudicaret, pendet animi, nec habet, quo ſe vortat: ibi Dauus intelligens ſimulari rem à patre, conſulit herili filio, vt polliceatur patri, ſe eius in poteſtate futurum: periculi nihil eſſe, quandoquidem ſimulentur nuptiæ. Filius obſequitur, quanquam ægrè, pollicetur patri ducturum ſe quam vellet.

EPITASIS.

Interea ſpargitur de Pamphili nuptijs rumor. Reſciſcunt mulierculæ, quib. cum Glycerio conſuetudo erat. Et pater cum à filio, quod voluerat, extorſiſſet, non iam ſimulat rem, ſed ſeriam fabulam orditur, Chremetem orat, vt gnatam det vxorē filio ſuo. Facilè impetrat. Hic de Pamphilo actum fuit, maturare nuptias pater ſtudet. Et filius pollicitus erat, ſe in patris poteſtate futurum eſſe. Quæſo, quomodo ex his turbis ſe explicet? quid faciat Pamphilus? Hic Dauus, cuius impru-

imprudentia periculum contractũ erat, cum dolus non ſucceſsiſſet, Chremetem deterret à nuptijs, fidem faciens, amari aliam à Pamphilo.

CATASTROPHE.

At pater rem vrget, & proceſsiſſet, niſi caſus, qui ſæpe plus quàm ratio dubijs rebus opem attuliſſet. Venit quiſpiam Crito, qui docet Glycerium Chremetis filiam eſſe, gratum omnibus nuncium. Nuptię ex ſententia Pamphili conficiuntur. Vide ex quanto periculo caſu euaſerit Pamphilus.

Eſt autem in more Terentio, in prima ferè ſcena longa narratione commemorare occaſionem fabulæ atq; eas narrationes plurimi fecerunt veteres. Sic in Andria exponit Pamphili amores, & patris conſilium, quo is filium à Glycerio diuulſurus erat. In reliquis ſcenis pergit conſilium exequi, Sunt adſperſa narrationi illi primæ multa rhetorica ornamenta. Eſt enim mirabiliter aucta commemoratione morum, ſtudiorum, ſodalitij Pamphili, qua occaſione Pamphilus deperire in Glycerium cœperit, vbi pater id primò deprehenderit Hæc accuratè expendet profeſſor: & velim hic immodicè etiam anxium eſſe, καὶ πολυπραγμονεῖν interpretem. Eſt enim modis omnibus efficiendum, vt mirentur, vt ament hunc autorem pueri. Id ita fiet, ſi rectiſsimè intellexerint. Exigendum ab ipſis pueris, vt ſuo Marte argumenta fabularum

bularum condāt. vt locos aliquos retexant, & pluribus exponant, & tanquam ceram refringāt: quæ exercitatio præter quam quòd familiariorē hunc Poetam facit, facundiam etiam alit. Finguntur hic cordati ſenes. Dauus veterator, honeſta ac pia mēte prędítus adoleſcens Pamphilus. Verum vt Pamphili ingenium rectius perſpici poſſet, & vt aliquanto plus in fabula turbæ eſſet, confertur cum eo Charinus Pamphili diſsimilimus, nihil moderatum in hoc, nihil conſilij: Contra, in illo moderatiora omnia pene, quàm vel ætas poſcit, vel ſinit amor.

In primis mirentur eloquentiam Poetæ in Pamphili querelis, in ſenis narrationibus, conſultationibus & obiurgationibus: ab his exemplis & verba & figuras latini ſermonis, & dicendi rationem aſſueſcant petere adoleſcentes, felicius haud dubiè collocaturi operam, quam ſi interea velut formicæ Indæ aurum conueherent.

Fabulæ interlocutores.

Simio ſenex.	*Byrrhia ſeruus.*
Pamphilus adoleſcens.	*Crito hoſpes.*
Dauus ſeruus.	*Chremes ſenex.*
Dromo lorarius.	*Glycerium meretrix.*
Soſia libertus.	*Myſis ancilla.*
Charinus adoleſcens.	*Lesbia obſtetrix.*

IDIOMATA PERSO-
natum præcipuarum.

Simo pius in filium, ſed natura vehementior. Pamphilus pius in patrem ſed fideliter amans & cordatus, vt adoleſcens Dauus vafer & ſpei pertinacis. Charinus ſimplex, ac nullius conſilij. Byrrhia Dauo diſſimilimus, deſperandi autor. Crito pauper, ſed ob probitatem impatiens contumeliæ. Chremes pius in filiam, alioqui Simoni diſsimilimus, ingenio ſedato & placido componens omnia Myſis callida, & heræ amans.

RATIO NOMINVM.

Simo, dictus eſt à ſpecie: Simi enim ferè ſunt iracundi. Chremes παρὰ τῶ χρέμπτειν, quod ſenes tuſsi expurgent pectus. Pamphilus à fideli amore. Charinus a beneuolentia animi. Soſia quod ſeruatus in bello. Dauus â patria opinior & Byrrhia, ſicut & Myſis: nam Myſi quemadmodum Phryges, ſeruile genus erat. Glycerium à voluptate. Lesbia â patria. Crito quod controuerſiam dirimat. Dromo à curſu.

C. SVLPITII APOLLI-
naris Periocha in Terentij Andriam.

Soro-

ARGVMENTVM IN ANDRIAM.

Sororem falſò creditam meretriculæ.
Genere Andriæ Glycerium vitiat Pamphilus,
Grauidaq; facta, dat fidem, vxorem ſibi
Fore hanc, nam aliam pater ei deſponderat,
Gnatam Chremetis: atq; vt amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens ſuus
Quid haberet animi filius, cognoſcere.
Daui ſuaſu non repugnat Pamphilus
Sed ex Glycerio natum vt vidit puerulum
Chremes, recuſat nuptias, generum abdicat,
Mox filiam Glycerium inſperato agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino coniugem.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS, M. FVLVIO ET M. GLABRIONE ÆDILIBVS CVRVLIBVS, EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRÆNESTINVS, MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII FILIVS, TIBIIS PARIBVS. DEXTRIS ET SINISTRIS, ET EST TOTA GRÆCA, EDITA M. MARCELLO, CN. SVPLITIO COSS.

PRO-

Exordium quoexcuſat ſe, quare in prologis litigat, quia ſcilicet aduerſarius prouocarit

POeta cum primum animū adſcribendum appulit,
Id ſibi negoci credidit ſolum dari,
Populo vt placerent, quas feciſſet fabulas,
Verùm aliter euenire multò intelligit.
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, ſed qui maleuoli
Veteris Potæ maledictis reſpondeat.
Nūc quam rem vitio dent quæſo animū aduortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam:

Narratio, quid reprehenderit aduerſariꝰ

Qui vtramuis rectè norit, ambas nouerit:
Non ita diſsimili ſunt argumento, ſed tamen
Diſsimili oratione ſunt factæ ac ſtylo.
Quæ conuenère, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atq; vſum pro ſuis,
Id iſti vituperant factum, atq; in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas,
Faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant.

Cenſutatio à gnome.

Qui quum hunc accuſant, Næuiū, Plautum, Ennium
Accuſant, quos hic noſter autores habet.

Ab exemplo.

Quorum æmulari exoptat negligentiam.
Potius, quàm iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc vt quieſcant porrò, moneo, & deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.

Concluſio.

Fauete, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
Vt pernoſcatis, & quid ſpei ſit reliquum:
Poſthac quas faciet de integro Comœdias,
Spectandæ an exigendæ ſint vobis prius.

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

SIMO ſenex. SOSIA ſeruus.
Iambici trimetri.

VOs iſthæc intrò auferte, abite, Soſia
Adeſdum paucis te volo. So. dictum puta.
Nempe vt curentur rectè hæc. Si. imo aliud. So. quid eſt
Quod tibi mea ars efficere hoc poſsit amplius?
Si. Nihil iſtac opus eſt arte ad hanc rem quam paro:
Sed his, quas ſemper in te intellexi ſitas.
Fide & taciturnitate. S. Expectabo quid velis.
S. Ego poſtquam te emi à paruulo, vt ſemper tibi
Apud me iſta & clemens fuerit ſeruitus
Scis, feci è ſeruo vt eſſes libertus mihi,
Propterea quòd ſeruiebas liberaliter:
Quod habui ſummum precium, perſolui tibi.
So. In memoria habeo. Si. Haud muto factum. So. gaudeo.
Si tibi quid feci aut facio, quod placet, Simo, &
Id gratum fuiſſe aduerſum te, habeo gratiam.
Sed mihi hoc moleſtũ eſt, nam iſthæc commemoratio
Quaſi exprobatio eſt immemoris beneficij
Quin tu vno verbo dic, quid eſt, quod me velis.

παρασκευὴ ad exponendum argumentum & occaſiones deliberationum. Exordiũ captat beneuolentiam a beneficijs heri, vt decuit aduerſus libertum. Faceta & plena grauitatis interpellatio præbet occaſionẽ gnomæ.

Propoſitio quæ præbet occaſionem periculis& deliberationibus ſecuturis.

Si. Ita faciam: hoc primum in hac re prædico tibi,
Quas credis eſſe has non ſunt veræ nuptiæ.
So. Cur ſimulas igitur? Si. rem omnem à principio
audies.
Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum
Cognoſces, & quid facere in hac re te velim:
Nam is poſtquam exceßit ex ephebis Soſia,

Narratio altius repetens omnia

Liberius viuendi fuit poteſtas: nam antea
Qui ſcire poſſes aut ingenium noſcere,
Dum ætas, metus, magiſter probibebant? S. ita eſt.

Primum deſcribitur ingenium perſonæ.

Si. Quod pleriq; omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animũ ad aliquod ſtudium adiungant aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philoſophos:
Horum ille nihil egregiè præter cætera.
Studebat, & tamen hæc omnia mediocriter,
Gaudebam. So. non iniuria? nam id arbitror

Epiphonema addit Soſia.

Ad prime in vita eſſe vtile, vt NEQVID NIMIS,
Si Sic vita erat, facile omneis perferre ac pati,
Cum quibus erat, cumq; vnà, his ſeſe dedere,
Eorum obſequij ſtudijs, aduerſus nemini,

Rurſus addit Soſia epiphonema

Nunquam præponens ſe illis, ita, vt facilimè
Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.
So. Sapienter vitam inſtituit, namq; hoc tempore

Legitur & huic vicina teſte Donato.

OBSEQVIVM AMICOS, VERITAS
odium parit.
Si. Interea mulier quædam ab hinc triennium
Ex Andro commigrauit huic viciniæ

Inopia & cognatorum negligentia.
Coacta, egregia forma, atq; ætate integra.
So. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
Si. primum hæc pudice vitam, parce ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quæritans.
Sed poſtquam amans acceſsit, precium pollicens,
Vnus & item alter: ita vt ingenium eſt omnium
Hominum, à labore procliue ad libidinem,
Accepit conditionem, dein quæſtum occipit.
Qui tum illam amabant fortè ita vt fit, filium
Perduxère illuc ſecum, vt vnà eſſet meum.
Egomet continuò mecum: Certè captus eſt,
Habet: obſeruabam mane illorum ſeruolos
Venienteis, aut abeunteis, rogitabam: heus puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. So. teneo. Si. Phædrum, aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho quid Pamphilus? quid? ſymbolum
Dedit, cœnauit: gaudebam. Item alio die
Quærebam, comperiebam nihil ad Pamphilum
Quicquam attinere. Enimuero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ.
Nam qui cum ingenijs conflictatur eiuſmodi
Neq; commouetur animus in ea re tamen,
Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum vno ore omnes omnia

Bona dicere & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes
Vltrò ad me venit, vnicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio vxorem vt daret.
Placuit, deſpondi, hic nuptijs dictus eſt dies.
So. † Quid igitur obſtat, cur nõ verè fiãt. Si. audies.
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. So. ô factum benè,
Beaſti, metui à Chryſide. Si. tibi tum filius,
Cum illis qui amabant Chyſidem, vna aderat frequens
Curabat vna funus, triſtis interim,
Nonnunquam conlachrumabat, placuit tum id mi.
Sic cogitabam: Hic paruæ conſuetudinis (bi,
Cauſa mortem huius fert tam familiariter,
Quid ſi ipſe amaſſet? mihi quid hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingenij,
Manſuetiq́; animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoq́; eius cauſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. So. hem, quid eſt? Si. ſci-
Effertur, imus. Interea inter mulieres, (es,
Quæ ibi aderant, fortè vnam aſpicio adoleſcentulã
Forma. So. bona fortaſſe. Si. & vultu Soſia
Adeo modeſto, adeo venuſto, vt nihil ſupra.
Quæ tum mihi lamentari præter cæteras
Viſa eſt: & quia erat forma præter cæteras

Alij, Quid igitur obſtat? Sed tũ verè expũgundum,

Hone-

Honeſta ac liberali, accedo ad pediſſequas,
Quæ ſit, rogo, Sororem eſſe aiunt Chryſidis.
Perculſit illico animum, atat, hoc illud eſt,
Hinc illæ lachrymæ, hæc illa eſt miſericordia.
So. Quàm timeo quorſum euadas Si. funus interim
Procedit, ſequimur, ad ſepulchrum venimus,
In ignem poſita eſt, fletur. Interea hæc ſoror,
Quem dixi, ad flammam acceßit imprudentius,
Satis cum periculo. Ibi tunc exanimatus Pamphilus
Benè dißimulatum amorem, & celatum indicat:
Adcurrit, mediam mulierem amplectitur:
Mea Glycerium inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, vt conſuetum facilè amorem cernes,
Reiecit ſe in eum, flens quàm familiariter.
So. Quid ais? S. redeo inde iratus, atq; ægrè ferens
Nec ſatis ad obiurgandum cauſæ: diceret,
Quid feci, quid commerui, aut peccaui pater?
Quæ ſeſe voluit in ignem inijcere, prohibui,
Seruaui, honeſta oratio eſt S. rectè putas.
Nam ſi illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?
Si. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus comperiſſe, Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam: ego illud ſedulò
Negare factum: ille inſtat factum: deniq;
Ita tum diſcedo ab illo, vt qui ſe filiam
Neget daturum, So. non tu ibi gnatum? Si. ne hæc quidem.

Riuius contendit legendum eſſe percußit.

Satis vehemens cauſa ad obiurgandum. So. qui cedo?
Si. Tute ipſe his rebus finem præſcipſiſti pater,
Propè adeſt, cum alieno more viuendum eſt mihi,
Sine nunc meo me viuere interea modo.
So. Quis igitur eſt relictus obiurgandi locus?
Si. Si propter amorem vxorem nolit ducere,
Ea primum ab illo animaduertenda iniuria eſt,
Et nunc id operam do, vt per falſas nuptias
Vera obiurgandi cauſa ſit, ſi deneget:
Simul ſceleratus Dauus, ſi quid conſilij
Habet, vt conſumat nunc, cum nihil obſint doli,
Quem ego credo manibus pedibusq́; obnixè omnia
Facturum, magis id adeo, mihi vt incommodet,
Quàm vt obſequatur gnato. Po. quapropter? Si. rogas?
Mala mens, malus animus: quem quidem ego ſi ſenſero.
Sed quid opus eſt verbis? ſin eueniat (quod volo)
In Pamphilo, vt nihil ſit moræ, reſtat Chremes,
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium, has benè vt adſimules nuptias,
Perterrefacias Dauum, obſerues filium,
Quid agat, quid cum illo conſilij captet. Si. ſat eſt,
Curabo, eamus iam nunc intrò. Si. I præ, ſequar.

Concluſio & ſumma conſiliorũ ſenis.

Adhortatio ad liberum.

Actus

SIMO, DAVVS.

Iambici trimetri.

NOn dubium eſt, quin vxorem nolit filius,
Ita Dauum modò timere ſenſi, vbi nuptias — Tetramet.
Futuras eſſe audiuit: ſed ipſe exit foras.
Da. Mirabar, hoc ſi ſic abiret; & heri ſemper lenitas
Verebar quorſum euaderet:
Qui poſtquam audierat, non datum iri filio vxorē ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neq; id ægrè tulit.
Si. At nunc faciet, neq; vt opinior, ſine tuo magno malo.
Da. Id voluit, nos ſic non opinantes duci falſo gaudio, — Iambici tetrametri.
Sperantes iam amoto metu, interea oſcitantes opprimi,
Ne eſſet ſpacium cogitandi ad diſturbandas nuptias. — Trochaici.
Aſtutè. Si. Carnifex quæ loquitur? Da. herus eſt, neq; præuideram. — tetrametri Iambici.
Si. Daue. Da. hem, quid eſt? Si ehodum ad me.
Da. Quid hic volt? Si quid ais? Da. qua de re?
Si. rogas?
Meum gnatum rumor eſt amare. Da. id populus curat ſcilicet.

S. Hoccine agis an non? Da. ego verò iſthuc. Si. ſed nunc ea me exquirere.
Iniqui patris eſt: nam quod ante hac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, ſiui animum vt expleret ſuum,
Nunc hæc dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſiue æquom eſt, te oro Daue, vt redeat iam in viam.
Da. Hoc quid ſit? Si. omnes qui amant, grauiter ſibi dari vxores ferunt.
Da. Ita aiunt. Si. tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,
Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem plerunq; applicat.

Redit ad Trimetros.

Da. Non hercle intelligo Si. Non? hem. Da. non DAVVS SVM, non Oedipus.
S. Nempe ergò apertè vis, quæ reſtant me loqui? Da. ſanè quidem.

Aliter hiſce.

Si. Si ſenſero hodie quicquam in his te nuptijs
Fallaciæ conari, quo fiant minus,
Aut velle in ea re oſtendere, quàm ſis callidus,
Verberibus cæſum te in piſtrinum Daue dedam vſq; ad necem.

Rurſus ad Tetrametros.

Ea lege atq; omnie, vt ſi te inde exemerim, ego pro te molam.

Quid

Quid hoc intellextin? an nondum etiam ne hoc quidem? Da. imò callide.
Ita aperte ipſam rem modò locutus, nihil circuitione vſus es.
Si. Vbiuis facilius paſſus ſim quàm in hac re me deludier.
Da. Bona verba quæſo. Si. irrides? nihil me fallis, ſed dico tibi,
Ne temerè facias, neq; tu haud dicas, tibi non prædictum caue,

ACTVS I. SCENA III.

Iambici tetrametri.

DAVVS.

Initium deliberationis ſerui & fabulæ. πρότασις

ENimuero Daue, nihil loci eſt ſegnitiæ, neq; ſocordiæ,
Quantum intellexi modò ſenis ſententiam de nuptijs,
Quæ ſi non aſtu prouidentur, me, aut herum peſſundabunt,
Nec quid agam certum eſt, Pamphilúmne adiutem, an auſcultem ſeni:
Si illum relinquo, eius vitæ timeo: ſin opitulor, huius minas,
Cui verba dare difficile eſt. Primum iam de amore hoc comperi,
Me infenſus ſeruat, ne quam faciam in nuptijs fallaciam:
Si ſenſerit perij, aut ſi libitum fuerit, cauſam ceperit,

Me, redundat. Quo iure, quaq; iniuria præcipitem me in priſtinum dabit.
Trimet. Adhæc mala hoc mihi accedit etiam, hæc Andria,
Iſta, redundat. Siue iſta vxor, ſiue amica eſt, grauida è Pamphilo eſt,
Audireq; eorum eſt operæ precium audaciam.
Nam inceptio eſt amentium haud amantium:
Quicquid peperiſſet decreuerunt tollere.
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Ciuem Atticam eſſe hanc: fuit olim quidam ſenex
Mercator: nauem is fregit apud Andrum Inſulam,
Is obijt mortem: ibi tum hanc eiectam Chryſidis
Patrem recepiſſe orbam, paruam, fabulæ.
Mihi quidem hercle non fit veriſimile, atq; ipſis commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur, at ego me ad forum, vt
Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTVS I. SCENA IIII.
Trochaici tetrametri catelectici.
MYSIS, ancilla.

Audiui Archilis, iamdutum Lesbiam adduci iubes.
Sanè pol illa temulenta eſt mulier, & temeraria,
Nec ſatis digna, cui committas primo partu mulierem.

Tamen

Tamen eam adducam, importunitatem ſpectate aniculæ,

Quia compotrix eius eſt. Dij date facultatem obſecro, (cum.

Huic pariundi, atq; illi in alijs potius peccandi lo.

✝ Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor, quid ſiet

Opperiar, vti ſciam, nunquid nam hæc turba triſtitiæ adferat.

Tetramet. Iambicus. Niſi ſed ſit extra verſum additũ

ACTVS I. SCENA V.

PAMPHLVS adoleſcens, MYSIS.

Iambici.

Hoccine eſt humanum factum, aut inceptum? Hoccine officium patris? (Tetrametri.

My. Quid illud eſt? Pa. Proh. Deûm atq; hominum fidem, quid eſt? ſi non hæc contumelia eſt?

(Tetrametro accinitur monometer.)

Vxorem decrerat dare ſeſe mihi hodie: nonne oportuit

Præſciſſe me antè? nonne prius communicatum oportuit?

My. Miſeram me. quod verbum audio?

Pa. Quid Chremes? qui denegarat ſe camiſſurum mihi

Gnatam ſuam vxorem: id mutauit, quia me immutatum videt.

Itáne obſtinatè operam dat, vt me à Glycerio miſerum abſtahat?

Quod ſi ſit, pereo funditus. Ade-

Querela Pãphili digna humano ingenio. Continet autẽ narrationẽ periculi.

Tetramet. Iambici. Dimeter Iamb, tetr. Tetramet Iambici. Dimeter.

Adeon' hominem eſſe inuenuſtum, aut infelicem quenquam vt ego
Sum, prô Deum atq; hominum fidem
Nullon' ego Chremes pacto affinitatem effugere potero?
Quot modis contemptus, ſpretus, facta, tranſacta o-
Repudiatus repetor: quamobrem? mnia hem
niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor.
Aliquid monſtri alunt, ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. My. oratio hæc me miſeram exanimauit metu,
Pa. Nam quid ego dicam de patre? ah
Tantámne rem tam negligenter agere? præteriens modò
Mihi apud forum, vxor tibi ducenda eſt Pamphile hodie, inquit, para,
Abi domum. Id mihi viſus eſt dicere, Abi citò & ſuſpende te.
Obſtupui, cenſen' vllum me verbũ potuiſſe proloqui
Aut vllam cauſam ineptam ſaltem, falſam, iniquã? obmutui
Quòd ſi ego reſciſſem id prius, quid facerem, ſi quis nunc me roget.
Aliquid facerem, vt hoc ne facerem. Sed nunc quid Primum exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diuorſe trahunt,

Tetrametri Iambici.
Trochaici tetrametri
Dimetri Iambici.
tetrametri Iambici.
Prius vnica ſyllaba.
Trochaicus tetrameter

Amor

Amor: miſericordia huius, nuptiarum ſollicitudo,
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo
vſq; adhuc.
Quæ meo cunq; animo libitum eſt facere, ei ne aduerſor? hei mihi,
Incertum eſt quid agam. M. Miſera timeo, hoc incertum quorſum accidat.
Sed nunc peropus eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa aduerſus hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulò momento huc illuc impellitur.
Pa. Quis hic loquitur? Myſis ſalue. My. ô ſalue Pamphile. Pa. Quid agit? My. rogas?
Laborat è dolore, atq; ex hoc miſera ſollicita eſt, diem
Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. Pa. Hem, egóne iſthuc conari quam?
Ego propter me illam decipi miſeram ſinam.
Quæ mihi ſuum animum, atq; omnem vitam credidit?
Quam ego animo egregiè charam pro vxore habuerim,
Benè & pudicè eius doctum atq; eductum ſinam
Coactum egeſtate ingenium immutarier:
Non faciam. My. haud vereor, ſi in te ſolo ſit ſitum
Sed vim vt queas ferre. Pa. Adeon' me ignauũ putas
Adeon' porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Vt

deliberatio vtrum amori, an patri obtẽperet. Iam. tetra. aliq. adhoc γνωμὴ & prudentiſſimè cogitata occaſio ad impellendum Pãphili animum alias, dic. Trimet Iambici.

Argumentatur, cur non deceat deſerere Glycerium.

Vt neq; me conſuetudo, neq; amor, neq; pudor
Commoueat, neq; commoueat vt ſeruem fidem?
My. Vnum hoc ſcio, hanc meritam eſſe, vt memor
eſſes ſui.
Pa. Memor eſſem? ô Myſis Myſis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
De Glycerio, iam fermè moriens me vocat:
Acceßi. vos ſemotæ: nos ſoli, incipit:
Mi Pamphile, huius formam atq; ætatem vides?
Nec clam te eſt, quàm illi vtræq; res inutiles
Et ad pudicitiam, & ad tutandem rem ſient,
Quod ego per hanc te dextram oro, & genium tuũ,
Per tuam fidem, perq; huius ſolitudinem,
Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras,
Si te in germani fratris dilexi loco,
Siue hæc te ſolum ſemper fecit maximi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te iſti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona noſtra hæc tibi committo, & tuæ modo fidei.
Hanc mihi in manum dat: mors continuò ipſam occupat.
Accepi: acceptum ſeruabo. My. ita ſpero quidem.
Pa. Sed cur tu abis ab illa? My. obſtetricem accerſo.
Pa. propera: atq; audin'?
Verbum vnum caue de nuptijs, ne ad morbum hoc
etiam. My. teneo.

Tuã vnica ſyllaba eſt.

Tuæ eidei, monoſyllaba ſunt C-cluſio deliberationis.

Prior

Prior Dimeter eſt trochaicus, alter eſt Dimeter catalecticus, in penultima duas breues habens pro longa. Poteſt tamen totus eſſe Iambicus ſi legas:

Adeò vt inuenuſtum, elidas u conſonantem.

II. Iambicus tetrameter catalecticus penultima longa.

III. Sunt duo Dimetri catalectici, poſterior habet duas breues in penultima pro longa.

IIII. Hic ſenarius perficitur initio proximæ Scenæ: Quid ais Byrrhia?

ACTVS II. SCENA I.

CHARINVS *adoleſcens*, BYRRYA *ſeruus*, PAMPHILVS *adoleſcens*.

Quid ais Byrrhia? daturnè illa hodie Pamphilo
Nuptum? By. ſic eſt. Ch. qui ſcis? By. apud forum modò.
De Dauo audiui. Ch. væ miſero mihi, vt animus in
Spe atq; timorè, vſq; antehac attentus fuit,
Ita poſtquam adempta ſpes eſt, laſſus cura confectus ſtupet. (Tetrametri iambici.
By. Quæſo ædepol Charine, quoniam id fieri quod vis
Non poteſt, id velis, quod poſsit. Ch. nihil aliud volo niſi
Philumenam By. ah quanto ſatius eſt,
Te id dare operam, qui iſtum amorem ex animo id moueas tuo.

Vt in fabula maior ſit varietas, in ſeritur alter adoleſcẽs diſsimilis Pamphili, ac parũ cordatus.
Dimet. eſt ſenarius
Monomet.
Duo trochaici tetrametri.

Quàm

Quàm id loqui, quò magis libido fruſtra incendatur tua.

Iambici tetrametri. Ch. FACILE OMNES, cum valemus, recta conſilia ægrotis damus.

Tu hic ſi ſis, aliter ſentias. B. age, age, vt lubet, Ch. ſed Pamphilum

Video, omnia experiri certum eſt, priuſquam pereo. By. Quid hic agit?

Ch. Ipſum hunc orabo, huic ſupplicabo, amorem huic narrabo meum:

Alias, prodat. Credo impetrabo, vt aliquot ſaltem nuptijs proferat dies.

Interea fiet aliquid ſpero. By. Id aliquid nihil eſt, Ch. Byrrhia,

Quid tibi videtur? adeon' ad eum? By. Quidni? ſi nihil impetres,

Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit?

Trimeter. Ch. Abi hinc in malam rem cum ſuſpicione iſthac ſcelus.

Pa. Charinum video: ſalue. Ch. ô ſalue Pamphile,

Alij, aduenio, ex Priſciano. Ad te venio ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.

Pa. Neq; pol conſilij locum habeo, neq; auxilij copiam.

Trimeter. Sed iſtuc quidnam eſt? Ch. hodie vxorem ducis?

trochaicus. Pa. aiunt. Ch. Pamphile.

Si. id

Si id facis hodiè poſtremum me vides. Pa. quid ita?
Ch. hei mihi,
Vereor dicere, huic dic quæſo Byrrhia. By. ego dicã.
Pa. quid eſt?
By. Sponſam hic tuam amat. Pa. næ iſte haud mecum ſentit, ehodum dic mihi.
Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit Charine?
Ch ah Pamphile,
Nihil. Pa. quàm vellem. Ch. nunc te per amicitiam, & per amorem obſecro
Principio vt ne ducas. Pa. dabo equidem operam,
Ch. ſed ſi id non poteſt
Aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi. Pa. cordi? Ch. ſaltem aliquot dies
Profer, dum proficiſcor aliquò, ne videam. Pa. audi nunc iam: *Si diuidis iam, verſus conſtat.*
Ego Charine neutiquam officium eſſe liberi puto,
(Iambici tetrametri, niſi elidas u in poſtulare.)
Cum is nihil promereat, poſtulare id gratiæ adponi ſibi.
Nuptias effugere ego iſtas malo quã tu adipiſcier
Ch. Reddidiſti animum. Pa. nunc ſi quid potes, aut tu, aut hic Byrrhia,
Facite, fingite, inuenite, efficite, qui detur tibi.
Ego id agam, mihi qui ne detur. Ch. ſic habeo. Pa. Dauum optimè
Video cuius conſilio fretus ſum. Ch. at tu hercle haud quidquam mihi,

Trochai. In opus eliditu s.

Niſi ea, quæ nihil opus ſunt ſcire, fugin' hinc? By. ego vero, ac lubens.

ACTVS II. SCENA II.

Trochaici tetrametri.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS

Dauus dat conſilium, quod ſecus cadit, acſperauerat: Et Pamphilo laqueũ iniĳcit, vnde poſtea cõſiliũ explicare non poteſt, ſed caſus explicat vt ſæpe fit in communi vita, idq; voluit Poeta ſignificare.

Dii boni, boni quid porto? ſed vbi inueniam. Pamphilum.
Vt metum, in quo nunc eſt adimam, atq; expleam animum gaudio?
Ch. Lætus eſt, neſcio quid Pa. nihil eſt, nondum hæc reſciuit mala.
Da. Quem ego nunc credo, ſi iam audierit ſibi paratas nuptias.
Ch. Audin' tu illũ? Da. toto me oppido exanimatũ quærere.
Sed vbi quæram? aut quò nunc primum intendam, Ch. ceſſas alloqui?
Da. Abeo. Pa. Daue ades, reſiſte. Da quis homo eſt, qui me? ô Pamphile,
Teipſum quæro, euge ô Charine: ambo opportunè: vos volo.
Pa. Daue periĳ. Da. quin tu hoc audi. P. interiĳ. Da. quid timeas, ſcio.
Ch. Mea quidem hercle certè in dubio vita eſt. Da. & quod tu, ſcio.
Pa. Nuptiæ mihi. Da. & id ſcio. Pa. hodie. Da. obtundis, tametſi intelligo.

Id pa-

Id paues, ne ducas tu illam: tu autem, vt ducas. Ch. rem tenes.

Pa. iſtuc ipſum. Da. atq; iſtuc ipſum, nihil pericli eſt: me vide.

Pa. Obſecro te, quamprimum hoc me libera miſerũ metu. Da. hem,

Libero: vxorem tibi iam non dat Chremes. Pa. qui ſcis? Da. ſcio,

Tuus pater modò me præhendit: ait tibi vxorem dare ſe — Tuus, vnica ſyllaba eſt.

Hodie, item alia multa, quæ nunc non eſt narrandi locus.

Continuò ad te properans percurro ad forum, vt dicam tibi hæc.

Vbi te non inuenio, ibi aſcendo in quendam excelſum locum,

Circumſpicio, nuſquam, fortè ibi huius video Byrrhiam:

Rogo, negát vidiſſe, mihi moleſtũ, quid agã, cogito, — In Circumſpicio ante penultima producitur

Redeunti interea ex ipſa re mihi incidit ſuſpicio: hem,

Paululum obſoni, ipſus triſtis, de improuiſo nuptiæ

Non cohærent. Pam. quorſum tam iſtuc? Da. egomet continuò ad Chremem,

Cum illò aduenio, ſolitudo ante oſtium, iam id gaudeo.

Ch Rectè dicis, Pa. perge, Da. maneo: interea introire neminem — Introire, triſyllabũ eſt.

Video, exire neminem, matronam nullā in ædibus,
Nihil ornati. nihil tumulti, acceſsi, intrò aſpexi.
Pa. ſcio.
Magnum ſignum. Da. num videntur hæc conueni-
re nuptijs
Pa. Non opinor Daue. Da opinor narras? non rectè
accipis
Certa res eſt, etiam puerum inde abiens conueni
Chremis,
Olera & piſciculos minutos ferre obulo in cœnam
ſeni.
Ch. Liberatus ſum Daue hodie tua opera. Da. ac
nullus quidem.
Ch. Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat.
Da ridiculum caput.
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam vxorem
ducere,
Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. Ch. benè
mones.
Ibo: etſi herclè ſæpè iam me ſpes hæc fruſtrata eſt,
Vale.

ACTVS II. SCENA III.
Trochaici tetrametri catalectici.
PAMPHILVS, DAVVS.

QVid igitur ſibi vult pater? cur ſimulat? Da:
ego dicam tibi.
Si id ſuccenſeat nunc, quia non det tibi vxorem
Chremes: Ipſus

Ipſus ſibi eſſe iniurius videatur: neq; id iniuria: — *In ipſus eliditur s.*
Prius, quam tuum, vt ſeſe habeat, animum ad nu-
 ptias perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te trãſferet
Tum illæ turbæ fient. Pa. quid vis patiar? Da. pater
 eſt Pamphile,
Difficile eſt tum hæc ſola eſt mulier, dictum aut
 factum inuenerit
Aliquam cauſam, quamobrem eijciat oppido. Pa.
 eijciat? Da: ~~quid eſt?~~
Pa. Cedo igitur, quid faciam Daue? Da. dic te du-
 cturum. Pa. hem. Da quid eſt?
Pa. Egóne dicam? Da. cur non? Pa. nunquam faci-
 am. Da. ne nega.
Pa. Suadere noli Da. ex ea re quid fiat, vide. — *Iambici Trimeter.*
Pa. Vt ab illa excludar, huc concludar. D. non ita
Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturũ patrem, (eſt.
Ducas volo hodie vxorem: tu, ducam, inquies:
Cedo, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia — *Omnia, ſupereſt.*
Quæ nunc ſunt certa ei conſilia, incerta vt ſient,
Sine omni periculo: nam hocce haud dubium eſt,
 quin Chremes
Tibi non det gnatam, nec tu ea cauſa minueris
Hæc quæ facis, ne is mutet ſententiam.
Patri dic velle: vt cum velit tibi iure iraſci, non — *Iamb. tetra*
Nam quod tu ſperas, propulſabo facilè, (queat
 vxorem his moribus.

Veliditur: Potius diſſyllabum eſt.

Dabit nemo, inueniet inopem potius, quàm te corrumpi ſinat,
Sed ſi te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris,
Aliā ocioſus quæret: interea aliquid acciderit boni
Pa. Itan' credis? Da. haud dubium id quidem eſt. Pa. vide, quò me indicas Da. quin taces.

Alias alia. Vide, Pyrri abius eſt. alias, ab illa.

Pa. Dicam, puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ex illa, cautio eſt.
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. Da. ô facinus audax Pa. hanc fidem
Sibi, me obſecrauit, qui ſe ſciret non deſerturum vt darem.
Da. Curabitur, ſed pater adeſt, caue te eſſe triſtem ſentiat.

(a) Duæ ſyllabæ deſunt. Fortè deſcriptum erat, Faciam Daue. Et quoniam ſequitur nomen perſonæ lector putauit idem bis poſitum.

ACTVS II. SCENA IIII.

Iambici trimetri.

DAVVS, PAMPHILVS.

REuiſo quid agant, aut quid captent conſilij.
Da. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges:
Venit meditatus alicunde: ex ſolo loco.
Orationem ſperat inueniſſe ſe,
Qua differat te proin tu face, apud te vt ſies.

Pa.

Pa. Modò vt poſsim. Da. crede mihi hoc inquam Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum eſſe verbum, ſi te dices ducere.

ACTVS II. SCENA V.

Iambici trimetri.

BYRRHIA, SIMO, DAVVS. PAMPHILVS.

HErus me, relictis rebus, iuſsit Pamphilum
Hodie obſeruare, vt, quid ageret de nuptijs
Scirem, id propterea nunc hũc venientem ſequor.
Ipſum adeò video cum Dauo, hoc agam.
Si. Vtrumq; adeſſe video. D. hem ſerue. S. Pamphile.
Da. Quaſi de improuiſo reſpice ad eum. Pa. ehem pater.
Da. Probè. Si. hodie vxorem ducas, vt dixi, volo.
By. Nunc noſtræ parti timeo quid hic reſpondeat.
Pa. Neq; iſtic, neq; alibi tibi vſquam erit in me mora. By. hem. — In iſtic eliditur c.
Da. Obmutuit. By. quid dixit? Si. facis vt te decet,
Cum iſtuc, quod poſtulo impetro cum gratia.
Da. Sum verus? By. herus quantum audio, vxore excidit.
Si. I iam nunc intrò, ne in mora cum opus ſit, ſies.
Pa. Eo. By. nullàne in re eſſe homini cuiquam fidẽ:
Verum illud verbum eſt, vulgo, quod dici ſolet:
OMNES ſibi malle melius eſſe, quàm alteri.

Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre, quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quàm illum amplecti maluit,
Renunciabo, vt pro hoc malo mihi det malum.

ACTVS II. SCENA VI,
Iambici trimetri.
DAVVS, SIMO.

HIc nunc me credit ſibi aliquam fallaciam
Portare, & ea me hic reſtitiſſe gratia.
Si. Quid Dauus narrat? Da. æquè quicquam nunc quidem.
Si. Nihilne? hem. Da nihil prorſus. Si. atqui expectabam quidem.
Da Præter ſpem euenit, ſentio: hoc malè habet virum.
Si. Potin' es mihi verum dicere? Da. nihil facilius.
Si. Num illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ
Propter hoſpitæ huiuſce conſuetudinem?
Da. Nihil hercle: aut, ſi adeo, bidui aut tridui eſt
Hæc ſollicitudo, noſtin'? deinde deſinet:
Etenim eam ſecum, rem recta reputabit via.
Si Laudo, Da. dum licitũ eſt illi, dumq́; ætas tulit
Amauit, tum id clàm: cauit: ne vnquam infamiæ
Ea res ſibi eſſes, vt virum fortem decet:
Nunc vxore opus eſt: animum ad vxorem adpulit.
Si. Subtriſtis viſus eſt aliquantulum mihi.
Da. Nihil propter hanc rem, ſed eſt, quod tibi ſuccenſeat.

Hic verſus videtur deprauatus, inuerſo dictionum ordine. Conſtabit, ſi legas Huiuſce propter conſuetudinẽ hoſpitæ, Riuius ſuccenſet tibi.

Si. Quidnam eſt? Da. puerile eſt. Si. quid eſt? Da. nihil. Si. quin dic, qui d eſt?
D. Ait nimium parce facere ſumpũ. Si. mene? D. te
Vix inquit, drachmis obſonatus eſt decem:
Num filio videtur vxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad ꝑ cœnam meorum æqualium,
Potiſſimum nunc? & quod dicendum hic ſiet,
Tu quoq; perparcè nimium, no laudo. S. tace.
D. Commoui. Si. ego, iſtæc rectè vt ſiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hic mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.

Si legas: Quid id eſt aut quidnã eſt? verſus conſtabit. Ait, vnica ſyllaba eſt. Meorum. diſſyllabum eſt. Rei, monoſyllabum eſt.

ACTVS III. SCENA I.

Iambici trimetri.

MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA, GLYCERIVM.

ITa pol quidem res eſt, vt dixti Lesbia:
Fidelem haud fermè mulieri inuenias virum.
S. Ab Andria eſt ãcilla hæc, quid narras? D. ita eſt.
My. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? My. firmauit fidem. Si. hem.
Da. Vtinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.
My. Nam quod peperiſſet iuſſit tolli. Si. ô Iupiter
Quid ego audio? actum eſt, ſiquidem hæc vera prædicat.

In ſed, videtur elidi d. aut certè e Error ſenis reddit actionem etiã magis variam.

La. Bonum ingenium narras adoleſcentis. My. opumam. (quor.
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſies. La. ſe-
Da. Quod remedium nunc huic malo inueniam? Si. quid hoc?

In ſtolidus eliditur s in fine.

Adeon' es demens? ex peregrina? iam ſcio, ab
Vix tandē ſenſi ſtolidus. Da. quid hic ſenſiſſe ſe ait?
Si. Hæc primū adfertur iam mihi ab hoc fallacia:
Hanc ſimulant parere, quod Chremetē abſterreant
Gl. Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro.
Si. Hui tam citò? ridiculum, poſtquā ante oſtium
Me audiunt ſtare, adproperat, non ſat commodè
Diuiſa ſunt temporibus tibi Daue hæc. Da. mihin'?
Si. Num immemor es diſcipuli? Da. ego, quid narres neſcio.

Huius, monoſyllabum eſt.

Si. Hiccine me ſi imparatum in veris nuptijs
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periclo fit: EGO IN PORTV NAVIGO.

ACTVS III. SCENA II.

LESBIA, SIMO, DAVVS.

Iāb. trimetri tres, qui bus accinuntur duo trochaici.

ADhuc Archillis, quæ adſolent, quæq; oportet
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac, iſtæc vt lauet: poſt deinde,
Quod iuſſi ei dare bibere, & quantum imperaui,

Date: mox ego huc reuertar. — Dime. cata Iambicus,

Præcaſtor ſcitus puer natus eſt Pamphilo, — Trimeter.

Deos quæſo, vt ſit ſuperſtes, quandoquidem ipſe eſt ingenio bono, — Iamb. tetr.

Cumq́; huic veritus eſt optimæ adoleſcenti facere iniuriam.

Si. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum? Da. quidnam id eſt?

Si. Non imperabat coràm, quid opus facto eſſet puerperæ: — Puerperæ triſyllabum eſt.

Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via.

O Daue, itan' contemnor abs te? aut itâne tandem idoneus (dolis?

Tibi videor eſſe, quem tam apertè fallere incipias

Saltem accurratè, vt metui videar, certè, ſi reſciuerim.

Da. Certè hercle nunc hic ſeipſus fallit, haud ego. Si. edixtin tibi?

Interminatus ſum, ne faceres? num veritus? quid retulit? — Iamb trim.

Credon' tibi hoc, nunc peperiſſe hanc è Pamphilo?

Da. Teneo, quid erret quid ego agam, habeo. Si. quid taces? — Iamb. tetra

Dv. Quid credas? quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.

Si. Mihinè quiſquam? Da. eho, an tute intellexti hoc adſimularier? Si. irrideor.

Da.

Da. Renunciatum eſt: nam qui iſtæc tibi incidit ſuſpicio?

Si. Qui? quia te noram. Da. quaſi tu dicas factum id conſilio meo.

Troch. tit. Si. Certè enim ſcio. Da non ſatis me pernoſti etiam qualis ſim Simo.

Si, Egòne te? Da. ſed ſi quid narrare occepi, continuò dari

Iamb. tetr. Tibi verba cenſes. Si. falſo. Da. itaq; hercle nihil iam mutire audeo.

Huic verſui de eſt ſyllaca, nam eſt ſcazon.

Si. Hoc ego ſcio vnum, neminem peperiſſe hic. Da. intellextin?

Sed nihilo ſecius mox deferent puerum huc ante oſtium. (Trochaici tetrametri.

Id ego iam nunc tibi here renuncio futurum, vt ſis ſciens:

Ne tu hoc poſterius mihi dicas, Daui factum conſilio aut dolis.

Prorſus à me opinionem hanc tuam eſſe egò amotam volo,

Si. Vnde id ſcis? Da. audiui & credo, Si. multa concurrunt ſimul

Qui coniecturam hanc nunc facio: iam primum hæc ſeè Pamphilo

Grauidam dixit eſſe, inuentum eſt falſum, nunc poſt quam videt

Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico,

Obſte-

Obſtetricem adcerſitum ad eam,& puerum vt adferret ſimul.

Da. Hoc niſi fit, puerum vt tu videas, nihil mouẽtur nuptiæ. — Alias mœrentur.

Si. Quid ais: cum intellexeras. — Trochai.

Id conſilij capere, cur non dixti exemplo Pamphilo? — dime. cata.

Da. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nã omnes nos quidem — Rurſus trochaici tetr.

Scimus quàm miſere hanc amarit: nunc ſibi vxorem expetit.

Poſtremò id mihi da negoti, tu tamen has nuptias

Perge facere ita, vt facis, & id ſpero adiuturos deos,

Si. Imò abi intrò, ibi me opperire, & quod parato opus eſt, para.

Non impulit me, hæc nunc omnino vt crederem:

Atq; haud ſcio, an, quæ dixit, ſint vera omnia.

Sed paruipendo: illud mihi multò maximum eſt,

Quod mihi pollicitus eſt ipſus gnatus, nunc Chremem

Conueniam: orabo gnato vxorem ſi impetro,

Quid aliàs malim, quàm hodie has fieri nuptias? — Iamb. tetr.

Nam gnatus, quod pollicitus eſt, haud dubium eſt mihi, — ſcazon. catalecti.

Si nolit, quin eum merito poſſim cogere.

Atq; adeo in ipſo tempore eccum ipſum obuiam

Actus

ACTVS III. SCENA III.

Iambici tetrametri.

CHREMES, SIMO, ambo ſenes.

Planè rhetorica ſenũ deliberatio & diſputatio.

IVbeo Chremetem. Ch ob teipſum quærebam. Si. & ego te. Ch. optato aduenis.
Aliquot me adiêre, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam.
Meam nubere tuo gnato: id viſo, tûne, an illi inſaniant.
Si. Auſculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod quæris ſcies.

Iamb.trim.

Ch. Auſcultabo: loquere quid velis.

Propoſitio in qua petitio eſt, cum argumentis ab amicitia ſumptis.

Si. Per ego te Deos oro, & noſtram amicitiam Chreme,
Quæ incepta à paruis cum ætate adcreuit ſimul.
Perq; vnicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cuius tibi poteſtas ſumma ſeruandi datur,
Vt me adiuues in hac re, atq; ita vti nuptiæ
Fuerunt futuræ, fiant Ch. ah, ne me obſecra

Obiectio.

Quaſi hoc te orando à me impetrare oporteat:
Alium eſſe cenſes nunc me, atq; olim cum dabam
Si in rem eſt vtriq;, vt fiant, accerſi iube,
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quàm commodi
Vtriq;: id oro te in commune vt conſulas
Quaſi illa tua ſit, Pamphiliq; ego ſim pater:
Si. Imò ita volo itaq; poſtulo vt fiat, Chreme:

Dilutio.

Neq; poſtulem abs te, ni ipſa res moueat. Ch. quid?

Si.Iræ ſunt inter Glycerium,& gnatũ.Ch.audio.
Si.Ita magnæ,vt ſperem poſſe auelli.Ch.fabulæ.
Si.Profecto ſic eſt.Ch.ſic hercle vt dicam tibi
AMANTIVM IRÆ, amoris redintegratio eſt.
Si.Hem,id te oro vt ante eamus,dũ tempus datur,
Dumq; eius libido occluſa eſt contumelijs,
Priuſquam harum ſcelera,& lachrimæ confictæ dolis
Reducant animum ægrotum ad miſericordiam.

Ratio conſilij. Simonis,& dilutionis confirmatio.

Vxorem demus, ſpero conſuetudine,
Coniugio liberali deuinctum Chreme,
Dehinc facilè ex illis ſeſe emerſurum malis.
Ch.Tibi ita hoc videtur:at ego non poſſe arbitror
Neq; illum hanc perpetuò habere, neq; me perpeti.
Si.Qui ſcis ergo iſtuc,niſi periculum feceris?

Emergere actiuè.

In illum eliditur l.

Ch.At iſtuc periculum,in filia fieri,graue eſt.
Si. Nempe incommoditas deniq; huc omnis redit,
Si eueniat,quod Dij prohibeant diſceſſio:
At ſi corrigitur,quot commoditates,vide.
Principio amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum,& filiæ inuenies virum.
Ch Quid iſtuc?ſi ita iſtuc animũ induxti eſſe vtile
Nolo tibi vllum commodum in me claudier.

Concluſio habet collationẽ commodorum.

Si.Meritò te ſemper maxumi feci Chreme.
Ch. Sed quid ait?ſi quid?Ch. qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?
Si.Ipſus mihi Dauos,qui intumus eſt eorum conſilijs, dixit.

Iamb. tetr. catalectici.

Et

Et is mihi perſuadet, nuptias quantum queam vt maturem. (vellet

Nam cenſes faceret, filium niſi ſciret eadem hæc

Tute adeo iam eius audies verba. Heus euocate huc Dauom,

Alias, atq; · Sed eccum video ipſum, foras exire.

ACTVS III. SCENA IIII.

DAVVS, SIMO, CHREMES.

AD te ibam. Si. quid nam eſt?

Da. Cur vxor non accerſitur? iam adueſpera ſcit. Si adin' tu illum?

Ego dudum nonnihil veritus ſum Daue abs te, ne faceres idem.

Quod vulgus ſeruorum ſolet, dolis vt me deluderes,

Propterea quod amat filius, Da, egon' iſtuc facerem? Si credidi.

Idq; adeo metuens vos celaui. quod nunc dicam. quid? Si. ſcies.

Nam propemodum habeo iam tibi fidem. Da. tandem cognoſti, qui ſiem?

Si. Non fuerant nuptiæ futuræ. Da. quid, non? Si. ſed ea gratia

Aut eliditurun quiui. aut s in iſtuc.

Simulaui, vos vt pertentarem. Da. quid ais? Si. ſic eſt res. Da. vide.

Nunquam quiui ego iſtuc intelligere, vah conſilium callidum.

Si.

Si. Hoc audi, vt hinc introire te iuſſi, oportunè hic mihi fit obuiam.

Da. Hem, numnam perimus? Si. narro, quæ tu dudum narraſti mihi.

Da. Quidnam audio? Si. gnatam vt det oro, vixq; id exoro Da. occidi.

Si. Hem, quid dixti? Da. optume inquam factum. Si. nunc per hunc nulla eſt mora.

Ch. Domum modò ibo: vt adparentur, dicam, atq; huc renuncio.

Si. Nunc te oro Daue, quoniam ſolus mihi has effeciſti nuptias.

Da. Ego vero ſolus. Si. corrigere mihi gnatum porrò enitere.

Da. Faciam hercle ſedulò. Si. potes nunc, dum animus irritatus eſt.

Da. Quieſcas. Si. age igitur: vbi nunc eſt ipſus? Da. mirum, ni domi eſt.

Si. ibo ad eum, atq; eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam eadem illi. Da. nullus ſum.

Quid cauſæ eſt, quin hinc in priſtinum recta proficiſcar via?

Nihil eſt preci loci relictum: iam perturbaui omnia

Herum fefelli: in nuptias conieci herilem filium:

Feci hodie, vt fierent, inſpirante hoc, atq; inuito Pāphilo.

Hem aſtutias, quod ſi quieſſem, nihil eueniſſet mali

Hem, pendet à priore verſu. Alias narro huic. trochaici. Tetramet. catalecti. Rurſus octonarij iambici.

Alias itidē In nullus, eliditur s. Mirifica imago conſiliorū plurimorum in vita cum ſecus cadunt, optimè deliberata.

Sed eccum ipſum video, occidi. (Dime. iamb.

Vtinam mihi eſſet aliquid hic, quò nunc me præcipitem darem. Troch tetra. catalect.

ACTVS III. SCENA V.

PAMPHILVS, DAVVS.

Trochaici Tetrametri.

Epitaſis. Querela Pamphili, quòd ſerui conſilium ſecutus ſit.

VBi illuc ſcelus eſt, qui me perdidit? Da. perij. Pa. atq; hoc confiteor,

Iure mihi obtigiſſe, quandoquidem tam iners, tam nulli conſilij

Sum ſeruon' fortunas meas me commiſiſſe futuli?

Ergo precium ob ſtultitiam fero? ſed inultum id nunquam auferet.

Da. Poſthac incolumen ſat ſcio fore me, hoc nunc ſi deuito malum.

Pa. Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modò

Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?

Nec, quid me nunc faciam, ſcio Da nec quidem me, atq; id ago ſedulò,

Dicam aliquid iam inuenturũ, vt huic malo aliquã producam moram. Pa. oh.

Da. Viſus ſum. Pa. eho dum bone vir, quid ais? viden' me tuis conſilijs

Miſerum impeditum eſſe? Da. at iam expediam. Pa. expedies? Da. certè Pamphile.

Pa. Nem-

Pa. Nempe vt modò. Da. imò melius ſpero. Pa. oh, tibi egò vt credam furcifer?

Tu rem impeditam & perditam, reſtituas? hem quo fretus ſiem,

Hem additur extra metrum.

Qui me hodie ex tranquilliſſima re, coniecisti in nuptias.

An non dixi hoc eſſe futurum? Da. dixti. Pa. quid meritus? Da. crucem:

Sed paululum ſine ad me vt redeam: iam aliquid diſpiciam, Pa. hei mihi, (vt volo

Cur non habeo ſpacium, vt de te ſumam ſupplicium

Namq; hocce tempus, præcauere mihi me, haud te vlciſci ſinit.

ACTVS IIII. SCENA I.

CHARINVS, PAMPHILVS, adoleſcentes, DAVVS.

Hic eſt iambicus tetr. Cretici dimetri.

HOccine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt ſiet,
Vt malis gaudeant, atq; ex incommodis
Alterius, ſua comparent vt commoda? ah
Idne eſt verum? imò id genus hominum eſſe peſſumum,
In denegando modò queis pudor eſt paululum?
Poſt vbi tempus promiſſa eſt eam perfici,
Tum neceſſario ſeſe aperiunt & timent,
Et tamen res cogit denegare ibi

γνωμὴ à qua Charinus orditur querelã & expoſtulationẽ, quæ tantũ additur, vt plus motuum ſit in fabula Cretici 4.

Et hic pro quarto ponitur iamb Trochaic: ſcazon. Tetramet. catalect.

Tum impudentiſsima eorum oratio eſt,
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus
Proxumus ſum egomet mihi, attamen vbi fides,
Si roges, nihil pudet, hic, vbi opus eſt,
Non verentur: illic, vbi nihil opus eſt, ibi ferentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum, & cum eo iniuriam hanc expoſtulem?
Ingeram mala multa: atq; aliquis dicat nihil promoueris,
Multum: moleſtus certè ei fuero, atq; animo morem geſſero.
Pa. Charine, & me & te imprudens, niſi quid Dij reſpiciunt, perdidi.
Ch. Itàne imprudens? tandem inuenta eſt cauſa, ſoluiſti fidem.
Pa. Quid tandem? Ch. etiam nunc me ſubducere iſtis dictis poſtulas?

Græcorum eſt ὑπάγερ.

Pa. Quid iſtuc eſt? Ch. poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.
Heu me miſerum, cum tuum animum ex animo ſpectaui meo.

Troch. tet.

Pa. Falſus es, Ch. non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium,
Niſi me lactaſſes amantem, & falſa ſpe produceres,
Habeas. Pa. habeam? ah neſcis quantis in malis verſer miſer,

Iamb. trim.

Quantasq;, hic ſuis conſilijs mihi confecit ſolicitudines

Meus

Meus carnufex, Ch. quid † iſthuc tam mirum eſt, de te, ſi In iſtuc, editurs.
Exemplum capit? Pa. haud iſtuc dicas, ſi cognoris vel me, vel amorem meum.
Ch. Scio, cum patre altercaſti dudum, & is nunc propterea tibi
Succenſet, nec te quiuit hodie cogere, illam vt duceres. (Iambici trimetri.
Pa. Imò etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non adparabantur mihi,
Nec poſtulabat nunc quiſquam vxorem dare.
Ch. Scio, coactus tua voluntate es. Pa mane,
Nondum ſcis. Ch. ſcio equidem illam ducturam eſſe te.
Pa Cur me enecas? hoc audi, nunquam deſtitit
Inſtare, vt dicerem me eſſe ducturum patri,
Suadere, orare, vſq; adeo, donec perpulit.
Ch. Quis homo iſtuc? Pa. Dauos Ch. Dauos? Pa. Dauos omnia. Ch quamobrem? Pa. neſcio, Iambicus tetrameter
Niſi mihi deos ſatis ſcio fuiſſe iratos, qui auſcultarim. Trimetri rurſus.
Ch, Factum eſt hoc Daue? Da. factum
Ch. hem, quid ais ſcelus?
At tibi Dij dignum factis exitium duint,
Ehò, dic mihi, ſi omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici vellent, quod, niſi hoc, conſilium darent?
Da. Deceptus ſum, at non defatigatus. Ch. ſcio.
Da. Hac non ſucceſsit, alia adgrediemur via:

Niſi id putas, quia primò proceſſit parum,
Non poſſe iam ad ſalutem conuerti hoc malum.
In ſatis, eliditur s. Pa. Imò etiam: nam † ſatis credo, ſi aduigilaueris
Ex vnis geminas mihi conficies nuptias.
Da. Ego Pamphile hoc tibi pro ſervitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctesq; & dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.
Tuum eſt ſi quid præter ſpem euenit, mihi ignoſcere,
Parum ſucceſſit quod ago, at facio ſeduiò.
Iamb. tetr. Vel melius tute aliquid reperi, me miſſum face.
Pa. Cupio, reſtitue, in quem accepiſti locum.
Da. Faciam. Pa. at iam hoc opus eſt. Da. hem, ſed
mane: concrepuit à Glycerio oſtium.
Pa. Nihil ad te. Da. quæro. Pa. hem, nunccine domū
Da. at iam hoc tibi inuentum dabo.

ACTVS IIII. SCENA II.
MYSIS, PAMPHILVS, CHARINVS, DAVVS.

Iamb tetra ſcazontes catalecti. Pamphilo deliberanti iterū, adhibetur muliercula quæ labeſcentē animū confirmet.

IAm vbi erit, inuentum tibi curabo, & mecum
adductum
Tuum Pamphilum: tu modò, anime mi, noli te macerare.
Pa. Myſis, My. quid eſt? hem Pamphile, optimè mihi te offers.
Pa. Quid eſt? My. orare iuſſit, ſi ſe ames, hera, iam
vt ad ſe venias,

Vide

Videre te ait cupere. Pa. vah, perij: hoc malum integraſcit.
Siccine me, atq; illam opera tua nunc miſeros ſollicitarier?
Nam idcirco accerſor, nuptias quòd mihi apparari ſenſit.
Ch. Quibus quidem quàm facilè poterat quieſci, ſi hic quieſſet.
Da. Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga. My. atq; ædepol,
Ea res eſt, propterea nunc miſera in mœrore eſt. Pa. Myſis,
Per omnes tibi adiuro Deos, nunquam eam me deſerturum,
Non: ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetiui, contigit: conueniunt mores: valeant,
Qui inter nos diſſidium volunt: hanc, niſi mors, mihi adimet nemo.
Ch. Reſipiſco. Pa. non Appollinis magis verum, atq; hoc, reſponſum eſt.
Si poterit fieri, vt ne pater per me ſtetiſſe credat,
Quò minus hæ fierent nuptiæ, volo. ſed ſi id non poterit,
Id faciam in procliui quod eſt, per me ſtetiſſe vt credat.

Quis videor? Ch. miſer æquè atq; ego. Pa. conſilium quæro. Ch. fortis.

P. Scio quid conere. Da. hoc ego tibi profectò effectum reddam.

Pa. Iam hoc opus eſt. Da. quin iam habeo. Ch. quid eſt? Da. huic, non tibi habeo, ne erres.

Ch. Sat habeo. Pa. quid facies? cedo, Da. dies hic mihi vt ſit ſatis, vereor

Ad agendum, ne vacuum eſſe me nunc ad narrandũ credas:

Proinde hinc vos amolimini: iam mihi impedimento eſtis.

Pa. Ego hanc viſam. Da. quid tu? quò hinc te agis? Ch. verum vis dicam? Da. imò etiam.

Narrationis incipit mihi initium. Ch. quid me fiet?

Da. Eho tu impudens, non ſatis habes, quòd tibi dieculam addo?

Quandum huic promoueo nuptias? Ch. Daue, attamen. Da. quid ergo?

Ch. Vt ducam. Da. ridiculum: huc face ad me venias, ſi quid poteris.

Da. Quid veniam? nihil habeo. Ch. attamen ſi quid. Da. age veniam Ch. ſi quid,

Domi ero. Da. tu Myſis dum exeo, parumper opperire me hic.

My. Quapropter? Da. ita facto opus eſt. My. matura. Da. iam inquam hic adero.

Actus

Iambici trimetri.

MYSIS.

NIhilne eſſe proprium cuiquam? Dij veſtram fidem.
Summum bonum eſſe heræ putabam hunc Pamphilũ
Amicum amatorem, virum, in quouis loco
Paratum: verum ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem? facilè hic plus mali eſt quàm illic boni.
Sed Dauus exit mi homo, quid iſthuc obſecro eſt?
Quò portas puerum?

ACTVS IIII. SCENA IIII.

Iambici trimetri.

DAVVS, MYSIS.

Hemiſtichium abſoluitur proxima ſcena.

MYſis nunc opus eſt tua
Mihi ad hanc rem ex prompta memoria, atq; aſtutia.

Noua cõſilia, Dauus reperit ad diſturbandas nuptias

My. Quidam inceptarus? Da. accipe à me hunc ocius,
Atq; ante noſtram ianuam adpone My. obſecro,
Humine? Da. ex ara hinc ſume verbenas tibi.
Atq; eas ſubſterne. My. quamobrem id tute non facis
Da. Quia ſi fortè opus ſit ad herum iurandum mihi
Non adpoſuiſſe, vt liquidò poßim. My. intelligo
Noua nunc religio in te iſthæc inceßit, credo.
Da. Moue ocyus te, vt quid agam porrò intelligas
Prô Iupiter, My. quid? D. ſponſæ pater interuenit,
Repudio conſilium, quod primum intenderam,

My. Neſcio quid narres. Da. ego quoq; hinc ab dextera.
Venire me adſimulabo, tu, vt ſubſeruias
Orationi, vtcunq; opus ſit verbis, vide.
My. ego, quid agas, nihil intelligo: ſed ſi quid eſt,
Quod mea opera opus ſit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quod voſtrum remorer commodum.

ACTVS IIII. SCENA V.

Iambici trimetri.

CHREMES, MYSIS, DAVVS.

Reuertor, poſtquam, quæ fuêre opus ad nuptias
Gnatæ, paraui, vt iubeã accerſi: ſed quid hoc?
Puer hercle eſt, mulier, tun' appoſuiſti hunc? My vbi
Illic eſt? Ch. non mihi reſpondes? My. hem, nuſquam
eſt, væ miſeræ mihi. (Iambici Tetrametri.
Reliquit me homo, atq; abijt. Da. Dij voſtram fidem
Trimetri rurſus. Quid turbæ eſt apud forum? quid illic hominum litigant? Troch. cata.
Tum annona cara eſt? quid dicam aliud neſcio.
My. Cur tu obſecro hic me ſolam? Da. hem, quæ hæc
eſt fabula?
Eho Myſis, puer hic vnde eſt? quiſue huc attulit?
My. Satin' ſanus es, qui me id rogites? Da, quem ego
igitur rogem
Qui hic neminem alium video? Ch. miror vnde ſit.
Da. Dicturane quod rogo? My. au. Da. concede ad
dextram.

My. De

M. deliras non tute ipſe,? Da. verbum ſi mihi
Vnum, præter quam quod te rogo, faxis, caue.
My. Maledictu? Da. vnde eſt? dic clare My. à vobis.
Da. ha ha he.
Mirum verò, impudenter mulier ſi facit meretrix.
Ch. Ab Andria eſt ancilla hæc, quantum intelligo.
(Iambici trimetri.
Da. Adeon' videmur vobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis? Ch. veni in tempore.
Da. Propera, adeò puerum tollere hinc ab ianua:
Mane: caue quoquam ex iſtoc exceſſis loco.
My. Dij te eradicent: ita me miſeram territas.
Da. Tibi ego dico, an non? My. quid vis? Da. at etiam rogas?
Cedo, cuium puerum hic appoſuiſti? dic mihi.
My. Tu neſcis. Da. mitte id quod ſcio dic, quod rogo.
My. Veſtri. Da. cuius veſtri? My. Pamphili. Da. hem, quid Pamphili?
My. Eho. an non eſt? Ch. rectè ego ſemper fugi has nuptias.
Da. O facinus animaduertendū. My. quid clamitas?
Da. Quem ne heri vidi ad vos afferri veſperi?
M. O hominem audacem. Da. verum vidi cantharā
Suffarcinatam. My. Dijs pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot affuerunt liberæ.
D. Næ illa illum haud nouit, cuius cauſa hæc incipis
Chremes ſi poſitum puerum ante ædes viderit,

Iambicus Scazon catalect. Senarius erit, ſi legas: Mirum impudenter mulier ſi meretrix facit.

Suam

Suam gnatam dabit: tanto hercle magis dabit.
Ch. Non hercle facit. Da. nunc adeò, vt tu ſis ſciens
Ni puerum tollis, eam ego hunc in mediam viam
Peruolam. teq; ibidem peruoluam in luto.
My. Tu pol homo non es ſobrius, Da. fallacia
Alia aliam trudit, iam ſuſurrari audio,
Ciuem atticam eſſe hanc, Ch. hē. Da, Coactus legibus
Eam vxorem ducet. My. au, obſecro, an non ciuis
eſt?
Ch. Iocularium in malum inſciens penè incidi.
Da. Quis hic loquitur? ô Chreme, per tempus aduenis:
Auſculta. Ch. audiui iam omnia. Da. an tu hæc
omnia?
Ch. Audiui inquam à principio. Da. audiſtin' obſe-
cro? hem
Pẽtameter eſt, niſi legas in tus eſt, in fine. Scelera, hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hinc ille eſt: non te credas Dauom ludere.
My. Me miſeram, nihil pro falſi dixi, mi ſenex.
Ch. Noui omnem rem, ſed eſt Simo intus? Da. eſt.
My. ne me attingas, (Iambici Tetrametri.
Sceleſte. Si. pol Glycerio non omnia hæc
Alias, qui. Da. Eho inepta, neſcis quid ſit actum? My. † quid
ſciam? (Trimet.
Da. hic ſacer eſt, alio pacto haud poterat fieri,
Vt ſciret hæc, quæ volumus. My. hem, prædiceres.
Da. Paululum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de induſtria?

ACTVS

ACTVS IIII. SCENA VI.

CRITO hoſpes, MYSIS, DAVVS.

Iambici trimetri.

IN hac habitaſſe platea dictum eſt Chryſidem,
Quæ ſeſe inhoneſtè optauit parare hic diuitias
Potius, quam in patria honeſtè pauper viuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter, video, ſaluete. My obſecro,
Quem Video? eſtne hic Crito ſobrinus Chyſidis?
Is eſt. Cr. ô Myſis ſalue. My. ſaluos ſis Crito.
Cr. Itan' Chryſis? hem My. nos quidem pol miſeras
perdidit. (Duo trochaici, tres cretici.
Cr. Quid vos? quo pacto hic? ſatin rectè. My. noſne? †ſic,
Vt quimus aiunt, quando vt volumus non licet.
Cr. Quid Glycerium iam hic ſuos parentes reperit?
My. Vtinam. Cr. an nondum etiam? haud auſpicato
huc me appuli.
Nam pol ſi id ſciſſim, nunquam huc retuliſſem pedē:
Semper enim eius dicta eſt hæc, atq; habita eſt ſoror
Quæ illius fuere, poſsidet: nunc me hoſpitem
Lites ſequi, quàm hic mihi ſit facilè atq; vtile.
Aliorum exempla commonent, ſimul arbitror.
Iam eſſe aliquem amicum & defenſorum ei: nā ferè
Grandiuſcula iam profecta eſt illinc? clamitent
Me Sycophantam, hæretitatem perſequi,
Mendicum: tum ipſam deſpoliare non licet.
My. Optume hoſpes pol Crito, antiquum obtines.

Occaſio cataſtrophes in qua apparebit, caſum plus quàm conſilium valuiſſe.

Sic, addunt interpretes & ſine illo non conſtāt verſus.

Cr. Duc

Cr. Duc me ad eam, quando huc veni, vt videam. My. maximè.
D. Sequor hos: nolo me in tempore hoc videat ſenex.

ACTVS V. SCENA I.

Trochaici Tetrametri catalectici.

CHREMES, SIMO, ambo ſenes.

Rhetorica excuſatio, quare nolit Chremes Pamphilo dare ſiliam

SAtis iam ſatis Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea:
Satis pericli cœpi adire: orandi iam finem fac;
Dum ſtudeo obſequi tibi penè illuſi vitam filiæ.
Si. Imò enim quam maximè abs te poſtulo atq; oro Chreme,
Vt beneficium verbis initum dudum, nunc re comprobes.
Ch. Vide, quàm iniquus ſis præſtudio, dum efficias id, quod cupis:
Neq; modũ benignitatis, neq; quid me ores cogitas:
Nam ſi cogites, remittes iam me onerare iniurijs.
Si. Quibus? Ch. ah rogitas? perpuliſti me, vt homini adoleſcentulo
In alio occupato amore, abhorrenti ab re vxoria
Filiam darem in ſeditionem, atq; incertas nuptias;
Eius labore, atq; eius dolore gnato vt medicarer tuo
Impetraſti: incepi, cum res tulit: nunc non fert: feras.
Illam hinc ciuem eſſe aiunt: puer eſt natus, nos miſſos face.

Si.

Si. Per ego te Deos oro, vt ne illis animum inducas credere,
Quibus id maximè vtile eſt, illum eſſe quàm deterrimum.
Nūptiarū gratia hæc ſunt ficta, atq; incepta omnia.
Vbi ea cauſa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, deſinent.
Ch. Erras, cum Dauo egomet vidi iurgantem ancillam. Si. ſcio. Ch. at.
Vero voltu, cum, ibi me adeſſe, neuter tum præſenſerat.
Si. credo, & id facturos, Dauos dudum prædixit mihi:
Et neſcio quid tibi ſum oblitus hodie, ac volui dicere.

ACTVS V. SCENA II.

Trochici tetrameteri.

DAVVS, CHREMES, SIMO, DROMO *ſeruus.*

ANimo iam nunc ocioſo eſſe impero. Ch. hem Dauom tibi.
Si. Vnde egreditur? Da. meo præſidio atq; hoſpitis Si. quid illud mali eſt? *In illud-eliditur!*
Da. Ego commodiorem hominem, aduentum, tempus non vidi. Si ſcelus,
Quemnam hic laudat? Da. Omnis res iam eſt in vado. Si. ceſſo alloqui?

Da. Herus eſt:quid agam ? Si. ô ſalue bone vir. Da. hem Simo, ô noſter Chreme,
Omnia adparata iam ſunt intus. Si. curaſti probe.
Da. Vbi voles,accerſe, Si.benè ſanè,is enimuero hic nunc adeſt.
Etiam tu hoc reſpondes ? quid iſtic tibi negoci eſt ? Da mihin? Si, ita.
Da. Mihine? Si. tibi ergo Da. modò introij Si, quaſi ego, quàm,dudum rogem.
Da. cum tuo gnato vnà. Si. anne eſt intus Pamphilus ? crucior miſer.
Eho , non tu dixtin eſſe inter eos inimicitias carnufex ?
Da.Sunt,Si. cur igitur hic eſt.Ch. quid illum cenſes? cum illa litigat:
Da. Imò vero indignum Chreme iam facinus,faxo ex me audias.
Neſcio quis ſenex modò venit: ellũ,confidens,catus:
Cum faciem videas,videtur eſſe quantiuis precij:
Triſtis ſeueritas ineſt voltu, atq; in verbis fides.
Si. Quidnam adportas?Da.nihil equidem,niſi quod illam audiui dicere.
Si. Quid ait tandem? Da. Glycerium ſe ſcire ciuem eſſe Atticam
Si. Hem Dromo, Dromo. Da. quid eſt ? Si. Dromo. Da. audi. Si. verbum ſi addideris : Dromo.
Da Audi obſecro. Dr. quid vis ? Si ſublimem intrò

In triſtis, additur s Iamb. tetr.

Trochai. rurſum.

hunc

hunc rape, quantum potes.
Dr. Quem? Si. Dauom. D. quamobrem? Si. quia lubet, rape inquam. D. quid feci? Si. rape.
D. Si quicquam mentitum inuenies, occidito. Si nihil audio.
Ego iam te commodum reddam. D. tametſi hoc verum eſt. Si. tu tamen.
Cura aſſeruandum vinctum: atq́; audin? quadrupedem conſtringito.
Age nunc iam ego pol hodie, ſi viuo, tibi
Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere, &
Illi patrem. Ch. ah, ne ſæui tantoperè. Si. Chreme,
Pietatem gnati, nonnè te miſeret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile, exi Pamphile: ecquid te pudet?

Duo[b] trochaici tetrame

Iam. trim.

ACTVS V. SCENA IIII.

Iambici trimetri.

PAMPHILVS, SIMO, CHREMES.

Quis me uolt? perij, pater eſt. Si. quid ais omnium? Ch. ah,
Rē potius ipſam dic, ac mitte malè loqui
Si. Quaſi quicquā in hunc iam grauius dici poſſiet?
Ain tandem ciuis Glycerium eſt? Pa. ita prædicant
Si. ita Prædicant? ô ingentem confidentiam:
Nunc cogitat, quid dicat? num facti Piget?

Obiurgatio paterna, & contrà modeſtiſſima filij Reſponſio.

Vide, num eius color pudoris ſignum vſquã indicat?
Adeo impotenti eſſe animo, vt præter ciuium
Morem, atq; legem, & ſui voluntatem patris
Tamen hanc habere ſtudeat cum ſummo probro?
Pa. Me miſerum. Si. Modone id demum ſenſiſti Pam
phile?
Olim iſtuc, olim, cum ita animum induxti tuum
Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi:
Eodem die iſtuc verbum verè in te accidit.
Sed quid ego? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam ſenectutem huius ſolicito amentia? an
Vt pro huius peccatis ego ſupplicium ſufferam?
Imò habeat, valeat viuat cum illa, Pa. mi pater,
Si. Quid mi pater? quaſi tu huius indigeas patris,
Domus, vxor, liberi inuenti inuito patre?
Adducti, qui illam ciuem hinc dicant: viceris.
Pa. pater, licètne pauca? Si. quid dices mihi?
Ch. Attamen Simo audi. Si. ego audiam? quid ego
audiam
Chreme? Ch. attamen dicat ſine. Si. age dicat, ſino.
Pa. Ego me amare hanc fateor, ſi id peccare eſt, fa-
teor id quoq;
Tibi pater me dedo, qui duis oneris impone: impera:
Vis me vxorem ducere, hanc vis amittere? vt potero
feram.
Hoc modo te obſecro, vt ne credas à me allegatum
hunc ſenem.

ſine

Sine me expurgem, atq; illum huc coràm adducam.
Si. adducas? Pa. ſine pater.
Ch. Æquum poſtulat: da veniam. Pa. ſine te hoc exorem. Si. ſino.
Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar Chreme.
Ch. Pro peccato magno paululum ſupplicij ſatis eſt Patri.

ACTVS V. SCENA IIII.

Trochaici tetrametri catalectici.

CRITO, CHREMES, SIMO PAMPHILVS.

Mitte orare, vna harum quæuis cauſa me, vt faciam, monet. *Cataſtrophe.*
Vel tu, vel quòd verum eſt, vel quòd ipſi cupio Glycerio.
Ch. Andrium egò Critonem video? certè is eſt, ſaluos ſis Crito.
Quid tu Athenas inſolens? Cr. euênit, ſed hiccine eſt Simo?
Ch. Hic eſt. Si. men' quæris? eho, tu Glycerium hinc ciuem eſſe ais?
Cr. Tu negas? Si. itàne huc paratus aduenis? Cr. qua de re? Si. rogas?
Tûne impunè hoc facias? tûne hic homines adoleſcentulos,

Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis?
Sollicitando & pollicitando eorum animos lactas?
Cr. ſanuſne es?
Si. Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?
Pa. Perij: metuo vt ſubſtet hoſpes. Ch. ſi Simo hunc noris ſatis
Non ita arbitrere: bonus hic eſt vir. Si. hic vir ſit bonus?
Itàne attemperate venit hodie in ipſis nuptijs.
Vt veniret ante hac nunquam? eſt verò huic credendum Chreme?
Pa. Ni metuam Patrem, habeo pro illa re, illum quod moueam probè.
Pi. Sycophanta. Cr. hem. Ch. ſic Crito eſt hic, mitte. Cr. videat, qui fiet.
Si mihi pergit, quæ volt, dicere: ea, quæ non volt audiet.
Ego iſtæc moneo, aut curo? nō tu tuum malum æquò animo feres?
Nam ego quæ dixi, vera, an falſa audieris, iam sciri poteſt.
Atticus quidam olim naui fracta apud Andrum eiectus eſt
Et iſtæc vnà parua virgo, tum ille egens, fortè applicat
Primum ad Chryſidis patrem ſe. Si fabulam inceptat. Ch. ſine.

Cr. Itâne verò obturbat? Ch. perge. Cr. tum is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit, ibi ego audiui ex illo ſeſe eſſe Atticum,
Is ibi mortuus eſt. Ch. eius nomen? Cr. nomen tam citò tibi?
Phania. Ch. hem perij. Cr. verum hercle, opinor fuiſſe Phaniam:
Hoc certò ſcio. Rhamnuſium ſe aiebat eſſe. Ch. ô Iuppiter.
Ch. Eadem hæc Chreme multi alij in Andro tum audiuere. Ch. vtinam adſit.
Quod ſpero, eho dic mihi, quid eam tum Crito, ſuamnè eſſe aiebat? Cr. non.
C. Cuinam igitur? Cr. fratris filiam.
Ch. Certè mea eſt? Cr. quid ais? Si quid tu ais? Pa. arrige aureis Pamphile.
S. Qui credis? Ch. Phania ille, frater meus fuit. Si. noram & ſcio.
Ch. Is hinc bellum fugiens, meq; in Aſiam perſequẽs, proficiſcitur.
Tum illam hic relinquere eſt veritus, poſt illa nunc primum audio.
Quid illo ſit factum. Pa. vix ſum apud me, ita animus commotus eſt metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.

Tetramet. ſcazon catalectic. octonartus Iambicus. Iamb. dim. Trochai.

S. Næ iſtam multis modis tuam inueniri gaudeo. Pa. credo pater.
Ch. At mihi vnus ſcrupulus etiam reſtat, qui me malè habet. Pa. dignus es.
Cum tua religione odio, NODVM IN ſcirpo quæris. Cr. quid iſtuc eſt?
Ch. Nomen non conuenit. Cr. fuit hercle aliud huic paruæ. Ch. quod Crito?
Nunquid meminiſti? Cr. id quæro. Pa, egòne huius memoriam patiar meæ.
Voluptati obſtare, cum ego poſsim in hac re medicari mihi?
Non patiar: heus Chreme: quod quæris, Paſsibula eſt. CP. ipſa eſt. Ch. ea eſt.
Pa. Ex illa audiui millies. Si: omneis nos gaudere hoc Chreme,
Te credo credere. Ch. ita me Dij ament, credo, Pa. quid reſtat pater?
Si. Iam dudum res reduxit me ipſa in gratiam. Pa. ô lepidum patrem:
De vxore ita, vt poſſedi, nihil mutat Chremes. Ch. cauſa optima eſt:
Niſi quid pater aliud ait. Pa. nempe. S. id ſcilicet. Ch dos eſt Pamphile,
id est 6000 coronatorum aureorum. Decem talenta. Pa. accipio. Ch. propero ad filiam, eho mecum Crito:
Nam illam me haud noſſe credo. Si. cur non illam huc transferri iubes?

Pa.

Pa. Rectè admones: Dauo iſtuc dedam iam negoci.
Si. non poteſt.
Pa. Qui? Si. quia habet aliud magis ex ſeſe, & maius. Pa. quidnam? Si. vinctus eſt.
Pa. Pater non rectè vinctus eſt. Si. haud ita, iuſsi. Pa. iube ſolui obſecro. Iube, pyrrichius eſt.
Si. Age fiat. Pa. at matura. Si. eo intrò. P. ô fauſtum & felicem hunc diem.

ACTVS V. SCENA V.

CHARINVS, PAMPHILVS,

PRouiſo, quid agat Pamphilus: atq; eccum, aliquis forſan me putat. Iamb. tet:
Non putare hoc verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet. Troch. tet.
Ego vitam * Deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror, Deorũ diſſyllabũ eſt.
Quod * voluptates eorum propriæ ſunt: nam mihi immortalitas. involuptates, u eliditur.
Parta eſt, ſi nulla ægritudo huic gaudio intercesserit.
Sed quem ego potiſsimus exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari? Iamb. tet:
Ch. Quid illuc gaudi eſt? Pa. Dauum video, nemo eſt quem mallem omnium. Trochaicus tetramet. vterq;.
Nam hunc ſcio mea ſolidè ſolum gauiſurum gaudia.

ACTVS V. SCENA VI.

Iambici tetrametri.

DAVVS, PAMPHILVS, CHARINVS.

PAmphilus vbi nam hic eſt? Pa. Daue. Da. quiſnam homo eſt? Pa. ego ſum. Da. ô Pamphile.
Pa. Neſcis quid mihi obtigerit? Da. certe: ſed quid mihi obtigerit, ſcio.
Pa. Et quidem ego. Da. more hominum euenit, vt quod ſim nactus mali,
Prius reſciſceres tu, quam ego, quod tibi euenit boni.
Pa. Mea Glycerium ſuos parentes reperit. Da. ô factum bene. Ch. hem.
Pa. amicus ſummus nobis. Da. quis? Pa. Chremes. D. narras probe.
Pa. Nec mora vlla eſt, quin iam vxorem ducam. Ch. Num ille ſomniat.
Ea quæ vigilans voluit? Pa. tum de puero Daue? D. ah deſine:
Solus es, quem diligunt Dij. Ch. ſaluos ſum, ſi hæc vera ſunt.
Colloquar. Pa. quis homo eſt? Charine in tempore ipſo mihi aduenis.

Ch. Bene factum. Pa. hem audiſtin'? Ch. omnia, age
me in tuis ſecundis reſpice,
Tuus eſt nunc Chremes facturum, quæ voles ſcio eſ-
ſe omnia.
Pa. Memini, atq; adeo longum eſt, nos illum expe-
ctare, dum exeat.
Sequere hac me, intus apud Glycerium eſt nunc: tu
Daue abi domum.
Propera, accerſe, hinc qui auferant eam: quid ſtas?
quid ceſſas? Da. eo,
Ne expectetis dum exeant huc, intus diſpondebitur. Dim. Iam.
Intus tranſigetur ſi quid eſt, quod reſtet.
Plaudite.

Calliopius recenſui.

PHILIPPI MELANTHONIS argumentum in Eunuchum.

COmediæ plurimarum rerum in tota hominum vita imagines proponunt, videlicet, quid in moribus deceat, quid nō deceat, quæ ſit ingeniorum humanorum varietas, quàm varij caſus accidant, quanta vis ſit fortunæ, quàm ſæpè nos fallant conſilia in periculis, Atq; hęc fabula in primis magnam varietatem habet perſonarum, conſiliorum & caſuum, & magna ex parte motoria eſt. Superior Comœdia propoſuit exemplum adoleſcentis verecundi & moderati, qui de officio ſuo honeſtè deliberat. Hic nulla ſunt honeſta exempla nulla honeſta conſilia. Deſcribuntur enim meretricij amores, & conferuntur duo amatores, Thraſo ac Phædria, quorũ vtriuſq; ingenium conſiderari poteſt. Nam Thraſo proponitur, vt videamus, quàm ſint inepti ardeliones illi, qui cum nulla, neq; virtute, neq; induſtria præditi ſint, tamen magnificè de ſe ſentiunt, ac prædicant, vbiq; videri volunt, regnare in aulis, in conſilijs, in rebus omnibus gerendis, præſertim, vbi ſe putant in tuto eſſe. Hi in priuatis negotijs ridiculi ſunt, vt hic in fabula Thraſo, & apud Plautum miles glorioſus. Sed in repub. quando imperant, pernicioſi, & propter ſtulticiam & propter ambitionem. Qualis propemodũ fuiſſe Antonius Romæ videtur, & quales nũc regnãt multi indocti & impudentes homines, in templis & in concionibus.

Ita-

Itaq; diligenter hic cognoſcendus eſt Thraſo, vt odiſſe arrogantiam ac varietatem diſcamus. Riualis Thraſonis, fingitur ingenio ſatis bono eſſe, ſed ita immutatus amore meretricio, vt non cognoſcas, inquit, eundē eſſe. Quid autem turpius eſt, quàm ita vinci amore, vt quaſi naturam noſtram exuiſſe videamur. Sed habet primas Thraſo in hac fabula, cui ideo Gnathonem addidit, vt fatuū & inſulſum ardelionem clarius depingeret, exagitatū & deriſum ab aſſentatore. Et quia quaſi gemina fabula eſt, diſcernamus pericula & exitus vtriuſq; partis.

Prothaſis eſt: Thais, vt extorqueat à milite puellam ciuem, promittit ei, ſe futuram apud eum aliquot dies. Idq; vt concedat Phædria, vix tandem impetratur. Fuit enim riualis addendus Thraſoni potentior, vt plus eſſet in fabula periculorum varietas.

Epitaſis eſt, cum ad militem venit Thais, accerſit fratrem puellæ, vt eum de ſorore certiorem reddat. Thraſo, quia putat ſibi riualē adductum, ſtomachatur, Quare diſcedit ab irritato Thais. Ibi redit miles oppugnatum ædes Thaidis magno cum tumultu.

Cataſtrophe ridicula eſt, omiſſa oppugnatione Thraſo fit ſupplex Thaidi, & Gnatho eum ita deſcribit Phædrię, vt is intelligat ſibi ab hoc riuali nihil eſſe periculi. Quare ſic diſcedit miles, vt ſe quoq; hærere in aliqua parte apud Thaidem arbitretur, atq; hoc errore interim homo ſtolidus beatus eſt.

Alte-

Altera Epitaſis eſt, Chærea pro Eunucho ad Thaidem deductus, vitium offert virgini. Sed Cataſtrophe læta eſt: Nam puella, poſteaquam eam comperiunt eſſe ciuem, datur vxor Chæreæ.

Fabulæ interlocutores.

Laches ſenex,
Phædria adoleſcens,
Chærea adoleſcens,
Parmeno ſeruus,
Dorus Eunuchus,
Thais meretrix,
Dorias ancilla,
Antipho adoleſcens,
Pythias Ancilla,
Thraſo miles,
Sanga lixa,
Gnatho paraſitus,
Chremes adoleſcens ruſticus,
Sophrona nutrix.

IDIOMATA PERSONARVM *& Etymologiæ.*

Laches à ſortiendo, ſiue ab intendendo actionem iniuriarum, pius in filios & vehementi ingenio. Phædria ab hilaritate morum cordatus adoleſcẽs, & cum morbo ſuo pugnãs. Chęrea à gaudio, ephebus ad quiduis audax, incogitans & impotenter amãs. Parmeno, quòd ſedulo adſit domino ſuo, callidus, & oſor meretricũ Dorus quod dono mittatur Thaidi. Thais, à pauone videtur dicta addita aſpiratione. Inducitur cor-

data

cata ciuilis. ac inter meretrices probis morib. Dorias, ab haſta, quòd in bella capta ſit. Pythias, ob calliditatem, aut quòd omnia percontetur. Thraſo, à confidentia fingitur ſtolidus & arrogás, Sanga à σάκτηρ, hoc eſt, à componédis ſarcinis dictus videtur. Fingitur liber ac domini contemptor, quales fere coqui. Gnatho, à mandibula, vt edax, Fingitur aſſentator & callidus. Chremes adoleſcens, ruri educatus, eoq; ciuiliũ blandiciarum inſolens, artium imperitus. Antipho quòd obuius appareat.

C. SVLPITII APOLLINAris periocha in Eunuchum.

Sororem falſo dictitatam Thaidis,
Id ipſum ignorans, miles aduexit Thraſo,
Ipſiq; donat, erat hæc ciues Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat tradi iubet
Thaidis amator Phædria ad rus ipſe abit,
Thraſoni oratus biduum vt concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono miſſam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: ſuadet Parmeno:
Introijt: vitiat virginem: ſed Atticus
Ciuis repertus frater eius collocat
Vitiatam ephebo: Phædriam exorat Thraſo.

DI A-

Non ſunt verſus.

MEretrix adoleſcentem, cuius mutuo amore
Tenebatur, excluſit: eiq; reuocato
Excluſionis cauſas reddidit, eius frater
Minor natu virginem, quam miles
Meretrici dono miſerat, amare cœpit,
Deductusq; in domum meretricis pro Eunucho vitiat.
Re itaq; cognita, cum illuſam ſe meretrix
Doleret ab eodem adoleſcente placatur:
Interuentuq; fratris eius ciuem cognitam
Athenienſem, duxit vxorem, miles quoq;
In partem meretricij amoris receptus, illuditur.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS, L. POSTHVMIO, L. CORNELIO AEDILIBVS CVRVLIBVS. EGIT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRÆNESTINVS, TIBIIS DVABVS DEXTRIS. GRÆCA MENANDRV FACTA SECVNDA MODOS FECIT FLACCVS, M. VALERIO, CN. FANNIO COSS.

PRO-

PROLOGVS.

SENARII.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quam plurimis, & minimè multos lædere:
In his Poëta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimat eſſe, ſic exiſtimet: ſciat,
Reſponſum, non dictum eſſe, quale ſit prius
Qui bene vertendo, & eas deſcribendo malè,
Ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit,
Atq; in theſauro, ſcripſit cauſam dicere
Prius, vnde petitur, aurum quare ſit ſuum,
Quam illic, qui petit, vnde is ſit theſaurus ſibi,
Aut vnde in patriam monumentum peruenerit,
Dehinc, ne fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet,
Defunctus iam ſum, nihil eſt quòd dicat mihi:
Is ne erret, moneo, & deſinat laceſſere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur,
Quæ proferentur poſt, ſi perget lædere
Ita, vt facere inſtituit nunc quam acturi ſumus
Menandri Eunuchum, poſtquam ÆDILES emerunt,

Propoſitio, in qua præfatur ſe prouocatũ reſpondere.
Ita liberat ſe ſuſpicione petulantiæ.
Alius à theſauris Puto ſcriptũ fuiſſe à theſauris, Illic pro ille, vt alias ſæpè.
Alias, is ſit Aliàdefenſio.

Perfe-

Perfecit, ſibi vt inſpiciundi eſſet copia,
Magiſtratus cum ibi adeſſet, occepta eſt agi.
Exclamat, furem, non poëtam fabulam
Dediſſe, & nihil dediſſe verborum tamen:
Colacem eſſe Neui, & Plauti veterem fabulam.
Paraſiti perſonam inde ablatam, & militis,
Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poëtæ non qui furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe, vos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in ea eſt paraſitus Colax.
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Et græca: ſed eas fabulas factas prius
Latinas ſciſſe ſeſe, id verò peraegat.
Quòd ſi perſonis ijſdem vti, alijs non licet:
Qui magis licet currentes ſeruos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſeruum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? deniq;.
NVLLVM EST iam dictum, quod non dictum
ſit prius.
Quare æquum eſt vos cognoſcere atq; ignoſcere,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt noui.
Date operam, & cum ſilentio animaduertite,
Vt pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

Negat hanc fabulã pri9 Latinã factum eſſe.

Omnes ſpõdei ſunt, excepto vltimo.

Actus

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

Phædria adoleſcens, Parmeno ſeruus.

QVid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem,
Cum accerſor vltro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excuſit, reuocat, redeam? non ſi me obſecret.
Pa. Siquidem hercle poſſis, nihil prius neq; fortius:
Verùm ſi incipies, neq; perficies gnauiter,
Atq; vbi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, vltrò ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non poſſe, actum eſt ilicet,
Periſti: eludet, vbi te victum ſenſerit.
Ph. Proin tu dum eſt tempus, etiam atq; etiam co- (gita.
Pa. Here quæ res in ſe neq; conſilium, neq; modum
Habet vllum: eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia, iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum: incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas: (do-
Egóne illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine mo-

Phædria initio deliberat. Sed paulò poſt ſuccumbit amori, idq; futurum eſſe, ſeruus præmonet, & commemorat amatorum imbecillitatẽ. Alias, pertendas.

Mori me malim: ſentiet qui vir ſiem:
Hæc verba vna me hercle falſa lachrumula,
Quam oculos terendo miſerè, vix vi expreſſerit,
Reſtinguet, & te vltrò accuſabit, & dabis ei
Vltro ſupplicium. Ph. ô indignum facinus: nunc ergo
Et illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet: & amore ardeo: & prudens, ſciens,
Viuus, vidensq; pereo: nec quid agam ſcio.
Pa. Quid agas, niſi vt te redimas captum quam queas
Minimo: ſi nequeas paululo, at quanti queas,
Et ne te afflictes. Ph. itáne ſuades? Pa. ſi ſapis.
Neq; præter quam quas ipſe amor moleſtias
Illiditur s. *Habet, addas: & illas quas habet rectè feras.*
Sed eccum ipſa egreditur noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTVS I. SCENA II.

Thais meretrix, Phædria, Parmeno.

Miſeram me, vereor ne illud grauius Phædria
Tulerit, neue aliorſum, atq; ego feci acceperit,
Quòd heri intromiſſus non eſt. Ph. totus Parmeno
Tremo, horreoq; poſtquam aſpexi hanc. Pa. bono animo es:
Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis.
Th. Quis hic loquutur? ehem, tun' hic eras mi Phædria?

Quid

Quid hic ſtabas? cur non rectè introibas? Pa. cæterum
De excluſione verbum nullum. Th. quid taces? Expoſtulatio Phædriæ cum Thaide.
Ph. Sanè verò, quia hæ mihi patent ſemper fores,
Aut quia ſum apud te primus. Th. miſſa iſtæc face.
Ph. Quid miſſa? ô Thais Thais, vtinam eſſet mihi
Pars æqua amoris tecum, ac pariter fieret,
Vt aut hoc tibi doleret itidem, vt mihi dolet,
Aut ego iſtuc abs te factum nihil penderem.
Th. Ne crucia te obſecro, anime mi, Phædria.
Non pol quò quenquam plus amem, aut plus diligā,
Eò feci: ſed ita res eſt: faciendum fuit.
Pa. Credo, vt fit, miſera præ amore excluſiſti hunc foras.
Th. Siccine ais Parmeno? age: ſed huc qua gratia
Te accerſi iuſſi, auſculta. Ph. fiat. Th. dic mihi
Hic primum, potin es hic tacere? Pa. egóne, optumè:
Verùm heus tu, lege hac tibi meam adſtringe fidē;
Quæ vera audiui, tacet, & contineo optimè:
Sin falſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuo palam eſt.
Plenus rimarum ſum, hàc atq; illàc perfluo.
Proin tu, taceri ſi vis, vera dicito.
Th. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
Pa. Poteſt taceri hoc. Th. ibi tum matri paruolam
Puellam dono quidam mercator dedit,

Ex attica hinc abreptam Ph. ciuemné? T. arbitror?
Certum non ſcimus: matris nomen & patris
Dicebat ipſa, patriam & ſigna cætera
Neq; ſciebat, neq; per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat: è prædonibus,
Vnde emerat, ſe audiſſe abreptam è Sunio.
Mater vbi accepit, cœpit ſtudioſe omnia
Docere & educare, ita vti ſi eſſet filia.
Sororem pleriq; eſſe credebant meam, (te.
Ego cum illo, quod cum vno rem habebam tũ hoſpi-
Abij huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo omnia.
Pa. Vtrumq; hoc falſum eſt: effluet. T. qui iſtuc? Pa.
quia
Neq; tu vno eras contenta, neq; ſolus dedit:
Nam hic quoq; bonam magnamq; partem ad te
attulit.
T. Ita eſt: ſed ſine me peruenire, quò volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus: te interea loci
Cognoui, tute ſcis, poſt illa intimum quàm
Habeam te, et mea conſilia vt tibi credam omnia.
Ph. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. P. ob dubium
ne id eſt?
T. Hoc agite amabo, mater mea illic mortua eſt
Nuper: eius frater aliquãtulum ad rẽ eſt auidior,
Is vbi hanc forma videt honeſta virginem.
Et fidibus ſcire, precium ſperans, illico

Pro

Producit, vendit, fortè fortuna affuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi
Imprudens harum rerum, ignarusq; omnium:
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoq;
Rem habere, fingit cauſas, ne det ſedulò:
Ait: ſi fidem habeat, ſe ire præpoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, vbi accepperim,
Seſe relinquam: velle ſe illam mihi dare:
Verum id vereri. ſed ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animū adiecit. Pa. etiámne amplius?
T. Nihil: nam quæſiui, nunc ego eam mi Phædria,
Multæ ſunt cauſæ quamobrem cupio abducere:
Primum, quòd ſoror eſt dicta: præterea vt ſuis
Reſtituam ac reddam. ſola ſum, habeo hic neminē
Neq; amicum, neq; cognatum, quamobrem Phædria
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo,
Id amabo, adiuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores parteis hoſce aliquot dies
Apud me habere, nihil reſpondes? Ph. peſſima,
Egóne quicquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
Pa, Heu noſter, laudo, tandem perdoluit: vir es.
Pa. At egó neſciebam quorſum tu ires? paruola
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta: cupio abducere, vt reddam ſuis:
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt, deniq;
Ego excludor, ille recipitur: qua gratia?
Niſi illum plus amas, quàm me: & iſtam nunc ti-

Quæ aduecta eſt, ne illum talem præripiat tibi.
T. Egóne id timeo? P. quid ergo te aliud ſollicitat?
Num ſolus ille dona dat? nuncubi meam (cedo
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Nónne, vbi mihi dixti cupere te ex Æthiopia
Ancillulum, relictis rebus omnibus
Quæſiui? Eunuchum pòrrò dixti velle te,
Quia ſolæ vtuntur his reginæ: reperi:
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria,
Ob hæc facta abs te ſpernor. Th. quid iſtuc Phædria?
Quanquã illã cupio abducere, atq; hac re arbitror
Id fieri poſſe maxumè: veruntamen
Potius quã te inimicum habeã, vt iuſſeris.
Ph. Vtinam iſtuc verbũ ex animo, ac verè diceres?
Potius quãm te inimicum habeã: ſi iſtuc crederem,
Syncerè dici, quiduis poſſem perpeti.
Pa. Labaſcit, victus vno verbo, quàm citò.
Th. Ego non ex animo miſera dico? quam ioco
Rem voluiſti à me tandem, quin perfeceris:
Ego impetrare nequeo hoc abs te biduum
Saltem vt concedas ſolum. Ph ſiquidem biduum:
Verùm ne fiant iſti viginti dies.
Th. Profectò non plus biduum, aut. Ph. aut? nihil moror.
Th. Non fiet: hoc modo ſine te exorem. Ph. ſcilicet
Faciundum eſt, quod vis. Th. meritò te amo. Ph. benè facis,

Viginti minæ, ducenti coronati.

Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum.
Ita facere certum eſt: mos gerundus eſt Thaidi.
Tu Parmeno huc fac illi adducantur. Pa. maxumè.
Ph. In hoc biduum Thais vale. Th. mi Phædia,
Et tu: nunquid vis aliud? Ph. Egóne quid velim?
Cum milite iſto præſens, abſens vt
Dies, noctesq́; me ames: me deſideres:
Me ſomnies, me expectas: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſies:
Meus fac ſis poſtremò animus, quãdo ego ſum tuus,
Th. Me miſeram, forſitan hic mihi paruam habeat
fidem,
Atq; ex aliarum ingenijs nunc me iudicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certò ſcio,
Neq; me finxiſſe falſi quicquam, neq; meo
Cordi eſſe quenquam chariorem hoc Phædria:
Et quicquid huius feci cauſa virginis
Feci: nam me eius fratrem ſpero propemodum
Iam reperiſſe, adoleſcentem adeo nobilem: &
Is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intrò, atq; expectabo, dum venit.

ACTVS I. SCENA II.

Phædria, Parmeno.

Troch. tetr. catalecti. niſi tollas à verſu iſti.

FAc ita vt iuſſi, deducantur iſti. Pa. faciam. P. ac
diligenter.
Pa. Fiet. Ph. at maturè. Pa. fiet. ſatin' hoc man-
datum eſt tibi?

Pa. Ah rogitare? quaſi difficile ſit,

Iambicus, Vtinam tam aliquid inuenire facilè poſſũ Phædria,

Dimeter. Quàm hoc peribit. Ph. ego quoq; vnà pereo, quod

Trochaicus mihi eſt carius: (quin

Tetramet. Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. Pa. minimè:

Effectum dabo, ſed nunquid aliud imperas?

Ph. Munus noſtrum ornato verbis, quod poteris: &

Iſtum æmulum, quod poteris, ab ea pellito Pa.

Memini, tametſi nullus moneas Pa. ego rus ibo, atq;

Iambicus ibi manebo.

ſcazon. Pa. Cenſeo. Pa. ſed heus tu. Pa. quid vis? Ph. cenſen'

catalectici. poſſe me obfirmare, &

Perpeti, ne redeam interea? Pa. tené? non hercle ar-

Trochaicus bitror.

Nam aut iam reuertêre, aut mox noctu te adigent

horſum inſomnia.

Ph. Opus faciam, vt defatiger, vſq; ingratus vt dor-

miam.

Pa. Vigilabis laſſus: hoc plus facies. Ph. abi ſis: at

nihil dicis Parmeno.

Iamb. tetr. Eijciunda hercle hæc mollicies animi, nimis me in-

dulgeo.

Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum

triduum? Pa. hui,

Trochaicus. Vniuerſum triduum? vide quid agas. Pa. ſtat ſen-

tentia.

Pa. Dij boni, quid hoc morbi eſt? adeon' homines

immutarier

Ex amore, vt non cognoſcas eundem eſſe? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis ſeuerus quiſquam, nec magis continens.
Sed quis hic eſt, qui huc pergit? at at, hic quidem eſt paraſitus Gnatho:
Militis ducit ſecū vnà virginem dono huic, papæ,
Facie honeſta, mirum, ni ego me turpiter hodie hîc dabo,
Cum meo decrepito hoc Eunucho, hæc ſuperat ipſā Thaidem.

Epiphonema ſerui, deplorantis herum ex amore prorſus immutatum eſſe.

ACTVS II. SCENA II.

Gnatho, Parmeno.

DII immortales, homini homo quid præſtat? ſtulto intelligens
Quid intereſt? hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conueni hodie adueniens quendam mei loci hinc atq; ordinis
Hominem, haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona:
Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis annisq; obſitum.
Quid iſtuc, inquam ornati eſt? quoniam miſer quod habui, perdidi, hem,
Quò redactus ſum? omnes noti me, atq; amici deſerunt.

Trochaici Tetrametri catalecti.

Paraſiti vafri & impoſtoris prorſus rhetorica imago, ſeu vt vocant εἰκών.

Hic ego illum contempſi præ me: quid homo inquã ignauiſſime.
Itáne paraſti te, vt ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?
Simul conſilium cũ re amiſiſti? viden' me ex eodẽ ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neq; quicquam habeo: nihil cum eſt, nihil deſit tamen.
At ego infelix, neq; ridiculus eſſe, neq; plagas pati
Poſſũ. quid tu his rebus credũ fieri? tota erras via,
Olim iſti fuit generi quondam quæſtus apud ſeclũ prius.
Hoc nouum eſt aucupium: ego adeò hanc primus inueni viam.
Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,
Nec ſunt: hos conſector: hiſce ego non paro me, vt rideant,
In Sed eliditur d. Sed his vltrò arrideo, & eorum ingenia admiror ſimul,
Quicquid dicunt, laudo, id rurſum ſi negant, laudo id quoq;
Negat quis, nego: ait, aio: poſtremò imperaui egomet mihi,
Iamb. tetr. Trochaicus Omnia aſſentari: is quæſtus nunc eſt multo vberrimus.
Pa. Scitum hercle hominem: hic homines prorſum

Exſtul-

exſtultis inſanos facit.
G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum aduenimus.
Concurrunt læti mihi obuiam cupedinarij omnes
Cetarij, lanij, coqui fartores, piſcatores, aucupes,
Quibus & re ſalua & perdita profueram, & proſum ſæpe.
Salutant, ad cœnã vocant, aduentum gratulantur.
Ille vbi miſer famelicus, videt me eſſe in tantum honorem,
Et iam facile victũ quærere: ibi homo cœpit me obſecrare,
Vt ſibi liceret diſcerè id de me ſectari iuſſi,
Si pote, tanquam Philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis
Vocabula, paraſiti itidem vt Gnathonici vocentur.
Pa. Viden' otium, & cibus quid faciat alienus? G. ſed ego ceſſo
Ad Thaidem hanc deducere, et rogitare ad cœnam vt veniat?
Sed Parmenonẽ ante oſtium Thaidis triſtem video,
Riualis ſeruum, ſalua res eſt, nimirum hic homines frigent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. Pa. hicce hoc munere arbitrantur
Suam Thaidem eſſe. Gn. plurima ſalute Parmenonem

Iambicus ſcazon Trimeter. catalectici. Aucupes, videtur ad iectũ, nam repugnat verſui.

Alias, rogare.

Alias hiſce ex Priſciano.

Summum ſuum impertit Gnatho, quid agitur? Pa. ſtatur. G. video.

Nunquid nam hic, quod nolis, vides? Pa. te. Gn. credo: at nunquid aliud?

Pa. Quid dum? G. quia triſtis es. Pa. nihil equidem. G. ne ſis, ſed quid videtur

Hoc tibi mancipium? Pa. non malum hercle G. vro hominem. Pa. vt falſus animi eſt.

G. Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe? Pa. hoc nunc dices,

Eiectos hinc nos: OMNIVM RERVM heus viciſſitudo eſt.

G. Sex ego te totos Parmeno hos menſes quietum reddam,

Ne ſurſum deorſum curſites, néue vſq; ad lucem vigiles:

Ecquid beo te? Pa. méne? papæ. G. ſic ſoleo amicos. Pa. laudo.

G. Detineo te, fortaſſe tu profecturus aliò fueras.

Pa. Nuſquam G. tum tu igitur paululum da mihi operæ. fac vt admittar

Ad illam. Pa. age, modò nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.

G. Num quem euocari hinc vis foràs? Pa ſine biduum hoc prætereat? (tus,

Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus,

Næ tu iſtas faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.

G. Etiam

G. Etiam tu hic ſtas Parmeno? eho, nummam tu hic
relictus cuſtos,
Ne quis fortè internuncius clam à milite ad iſtam
curſitet?
Pa. Facete dictum: mira verò militi quæ placeāt.
Sed video herilem filium minorem huc aduenire.
Miror, quid ex Piræo abierit: nam ibi coſtos publi-
ce eſt nunc.
Non temerè eſt, & properans venit, neſcio quid
circumſpectat.

ACTVS II. SCENA III.

Chærea, Parmeno.

Occaſio quaſi nouæ fabulæ.

OCCIDI. (Creticus.
Neq; virgo eſt vſquam: neq; ego, qui illam è
conſpectu amiſi meo. (Oct. iamb.
Vbi quæram? vbi inueſtigem? quem perconter? quā
inſiſtam viam?
Incertus ſum: vna hæc ſpes eſt, vbi vbi eſt, diu cela-
ri non poteſt.
O facien pulcram: deleo omnes dehinc ex animo
milieres.
Tædet harum cotidianarum formarum. Pa. ecce
autem alterum; (ſenem.
Neſcio quid de amore loquitur, ô infortunatum
Hic verò eſt, qui ſi amare occeperit, ludū iocumq;
(Iamb. tet. cata.

Dices

Dices fuiſſe illum alterum, præut huius rabies quæ dabit.

Ch Vt illum Dij, Deæq́ ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt. (Iamb. cata.

Meq́, adeò, qui reſtiterim, tum autem qui illum non flocci fecerim.

Sed eccum Parmenonem, ſalue. P. quid tu es triſtis, quidue es alacris?

Vnde is? Ch. ego neſcio hercle, neq́ vnde eam, neq́ quorſum eam,

Ita prorſum oblitus ſum mei. (Dime. Iamb.

Pa. Qui quæſo? Ch. amo. Pa. hem. Ch. nunc te Parmeno oſtendes, qui vir ſies.

Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe. Chærea aliquid inueni

Modò, quod ames, in ea re vtilitatem ego faciam vt cognoſcas meam,

Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.

Pa. Age ineptè. Ch. hoc hercle factum eſt, facſis nunc promiſſa appareant.

Pa. Siue adeo digna res eſt, vbi tu neruos intendas tuos.

Ch. Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum, quas matres ſtudent

Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, vt graciles ſient.

Si qua eſt habitior paulò, pugilem eſſe aiunt; deducunt cibum,
Tametſi bona eſt natura, reddũt curatura iũceas,
Itaq; ergo amantur. Pa. quid tua iſthæc? Ch. noua figura oris. Pa. papæ.
Ch. Color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum. Pa. anni? Ch. anni ſedecim. — Senarius catalecticus vterq;.
Pa. Flos ipſe. Ch. hanc tu mihi vel vi, clàm, vel precario.
Fac tradas: mea nihil refert, dum potiar modo.
Pa. Quid? virgo cuia eſt? Ch. neſcio hercle. Pa. vnde eſt? Ch. tantundem. Pa. vbi habitat?
Ch. Ne id quidem. Pa. vbi vidiſti? Ch. in via. Pa. qua ratione amiſiſti? Ch. id equidem. — Iamb tetra catalectici.
Adueniens mecum ſtomachabar modò, neq; — Iamb. tetr.
Quenquam eſſe ego hominem arbitror, cui magis bonæ,
Felicitates omnes aduerſæ ſient.
Quod hoc eſt ſceleris? perij. Pa. quid factum eſt? Ch. rogas?
Patris cognatum atq; æqualem Archidemidem
Noſtin? Pa. quid ni? Ch. is, dum ſequor hanc, fit mihi obuiam.
P. Incommodè hercle. C. imò enimuero infeliciter, — Vel ſuper eſt in verſu
Nam incommoda alia ſunt dicenda Parmeno.
Illum liquet mihi deierare his menſibus
Sex, vel ſeptem prorſum non vidiſſe proximis,

Niſi

Niſi nunc, cum minimè vellem, minimeq́ opus fuit.
Eho, nónne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais? Pa. maximè.
Ch. Continuò cõcurrit ad me, quàm longè quidem,
Incuruus tremulus, labijs demiſſis, gemens:
Heus, heus, tibi dico Chærea inquit, reſtiti:
Scin' quid te volebam? dic, cras eſt mihi
Iudicium, quid tum? vt diligenter nuncies
Patri, aduocatus manè mihi eſſe vt meminerit.
Dum hæc ✝ dicit, abijt hora, rogo nunquid velit. — Alias, loquutur.
Rectè inquit, abeo, cum huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodum huc aduorterat.
In ✝ hanc noſtram plateam. Pa. mirum, ni hanc dicit, modò — Hunc redundat in metro.
Huic quæ data eſt dono. Ch. huc cum aduenio, nulla erat.
Pa. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?
Ch. Verum, paraſitus cum ancilla. P. ipſa eſt, ſcilicet
Deſine: iam conclamatum eſt. Ch. alias res agis.
P. Iſthuc ago equidem. Ch. noſtin quæ ſit? dic mihi: aut
Vidiſtin? Pa. vidi: noui: ſcio, quò abducta ſit.
Ch. O Parmeno mi, noſtin? Pa. noui. Ch. & ſcis, vbi ſiet? — Alias, eho.
Pa. Huc deducta eſt ad Thaidem meretricem: ei dono data eſt.
Ch. Quis is eſt tam potens: cum tanto munere hoc.
Pa. Miles Thraſo,

Phædriæ riualis. C. duras fratris partes prædicas. Trochaic.
Pa. Imò enim, ſi ſcias quod donum huic dono contrà comparet. cat alect.
Tum magis id dicas. Ch. quodnam quæſo hercle?
Pa. Eunuchum. Ch. Illumne obſecro
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt heræ, ſenem, mulierem?
P. iſtunc ipſum. Ch. homo quatietur certè cum dono foras.
Sed iſtam Thaidem non ſciui nobis vicinam. Pa. haud diu eſt.
Ch. Perij, nunquàmne etiam me illam vidiſſe? ehodum dic mihi:
Eſtne, vt fertur, forma? Pa. ſanè. Ch. at nihil ad noſtram hanc. Pa. alia res eſt.
Ch. Obſecro hercle Parmeno, fac vt potiar. Pa. faciam ſedulò, ac
Dabo operam, adiuuabo: nunquid me aliud vis? Ch. quò nunc is? Pa. domum.
Vt mancipia hæc, ita vti iuſsit frater, deducam ad (Thaidē.
Ch. O fortunatum iſtum Eunuchum, qui quidem in hanc detur domum.
Pa. Quid ita? Ch. rogitas: ſumma forma ſemper conſeruam domi (Iamb. tetra.
Videbit, colloquetur: aderit vna in vnis ædibus
Cibum nonnunquam capiet cum ea: interdum propter dormiet.

Pa. Quid ſi nunc tute fortunatus fias? Ch. quare Parmeno?
Reſponde. Pa. capias tu illius veſtem. Ch. veſtem? quid tum poſtea?
Pa. Pro illo te ducam. Ch. audio. Pa te eſſe illum dicam. Ch. intelligo.
Pa. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modò:
Cibum vnà capias, adſis, tangas, ludas, propter dormias,
Quandoquidem illarum neq; quiſquam te nouit, neq; ſcit qui ſies.
Præterea forma, ætas ipſa eſt, facilè pro Eunucho probes. (Troch.tetra.
Ch. Dixit pulchrè: nunquam vidi melius conſilium dari.
Age, eamus intrò nunc iam: orna me: adduc, duc quantum potes.
Pa: Quid ais: iocabar equidem. Ch garris. Pa. perij, quid ego egi miſer?
Quo trudis? per culeris iam tu me? tibi equidem dico, mane.
Ch. Eamus. Pa. pergin': Ch. certum eſt. Pa. vide ne nimium callidum hoc ſit modo.
Ch. Non eſt profectò, ſine. Pa. at enim iſthæc in me cudetur faba: ah
Flagitium, facinus. Ch. an id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam. Deducar,

Deducar, & illis crucibus, quæ nos, noſtramq; adoleſcentiam
Habent deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam atq; eas itidem fallam, vt ab illis fallimur? — Si legas deſpectam, constat verſus.
An potius hæc pati? ab æquom eſt fieri, vt à me ludantur dolis.
Quod ſi reſcierint, culpent? illud meritò factum omnes putent.
Pa. Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, facias, verum ne poſt conferas
Culpam in me. Ch. non faciam. Pa. iubeſne? Ch. iubeo, cogo atq; impero.
Pa. Nunquam defugiam autoritatem: ſequere. Ch. Dij vortant benè.

ACTVS III. CSENA I.

THRASO, GNATHO, PAMENO.

Senarij iambici.

MAgnas verò agere gratias Thais mihi?
G. Ingenteis. Thr. ain' tu læta eſt? G. non tam ipſo quidem — Thraſonis. εἰκών.
Dono, quàm abs te datam eſſe, id verò ſeriò
Triumphat. Pa. huc prouiſo, vt, vbi tempus ſiet,
Deducam: ſed eccum militem. Th. eſt iſtuc datum
Perfectò, vt grata ſunt mihi quæ facio omnia,
G. Aduorti hercle animum. Th. vel rex ſemper maximas.

Mihi agebat, quicquid feceram, alijs non item.
Gn. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpè in ſe tranſmouet, QVI HABET ſalem:
* Qui in te eſt. T. habes. G. rex te ergo in oculis.
T. ſcilicet.

Donatus legit, quod.

G. Geſtire. T. verùm credere omnem exercitum,
Conſilia. G. mirum. T. tum ſicubi eum ſatietas
Hominum aut negoti ſi quando odium ceperat,
Requieſcere vbi volebat, quaſi: noſtin? G. ſcio.
Quaſi vbi illam expueret miſeriam ex animo. Th.
tenes:
Tum me conuiuam ſolum abducebat ſibi G. hui,
Regem elegantem narras. T. imò ſi homo eſt
Perpaucorum hominum. G. imò nullorũ arbitror,
Si tecum viuit. T inuidere omnes mihi,
Mordere clanculum: Ego non floccipendere:
Illi inuidere miſerè, verum vnus tamen
Impenſe, Elephantis quem Indicis præfecerat.
Is vbi moleſtus magis eſt, quæſo, inquam, Strato,
Eóne es ferox, quia habes imperium in beluas?
G. Pulchrè me hercle dictum & ſapienter, papæ,
Iugularas hominem, quid ille? Th. mutus illico
G. Quidni eſſet? Pa. Dij voſtram fidem, hominem
perditum,
Miſerum, & illum, ſacrilegum. T. quid illud Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio,
Nunquid

Nunquid tibi dixi? G. nunquam: ſed narra obſecro,
Plus millies iam audiui. T. vnà in conuiuio
Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
Fortè habui ſcortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere, quid ais, inquam, homo impudens?
LEPVS TVTE ES, & pulpamentum quæris. G.
ha, ha, hæ.
T. Quid eſt? G. facete, lepidè, lautè, nihil ſupra,
Tuum * obſecróne hoc dictum erat vetus credidi. Alias, te.
T. Audieras? G. ſæpè & fertur in primis T. meũ eſt,
Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & libero.
P. At te Dij perdant. G. quid ille quæſo? T. perditus.
Riſu omnes, qui aderant, emoriri: deniq́;
Metuebant iam omnes me. G. non iniuria.
T. Sed heus tu, purgon' ego me de iſtac Thaidi,
Quòd eam me amare ſuſpicatur? G nihil minus, Alias ſuſpi
Imo auge magis ſuſpicionem. T. Cur. G. rogas?
Scin' ſi quando illa mentionem Phædriæ
Facit aut ſi laudat, te vt malè vrat? T. ſentio.
G. Id vt ne fiat, hæc res ſola eſt medio, *
Vbi nominabit Phædriam: tu, Pamphilam Deeſt ſylla-
Continuo, ſi quando illa dicit, Phædriam ba. Si legas
Intromittamus comeſſatum: tu Pamphilam Par ſi pari,
Cantatum prouocemus, ſi laudabit hæc aut, paro
Illius formam: tu huius contra, deniq́; mox pari,
* Tu par pari referto, quod eam mordeat. conſtat me
T. Siquidẽ me amaret, tum iſtuc prodeſſet Gnatho. trum.

G. quando illud qdod tu das expectat atq; amat,
Iamdudum amat te: iamdudum illi facile fit,
Quod doleat: *metuet ſemper, quē ipſa nunc capit — Alias metuat.
Fructum, ne quando iratus, tu aliò conferas.
T Bene dixti: at iſtuc mihi nō in mentem venerat.
G. Ridiculum: * non enim cogitaras: cæterum
Idem hoc tute melius quanto inueniſſes Thraſo? — Alias ¨, nec.

ACTVS III. SCENA II.

Senarij.

THAIS, THRASO, PAMENO, GNATHO, PYTHIAS.

Audire vocem viſa ſum modò militis:
Atq; eccum: ſalue mi Thraſo. Thr. ô Thais mea,
Meum ſuauium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſtac? Pa. quàm venuſtè? quod dedit
Principium aduenien. Th plurimum merito tuo.
G. Eamus ergo ad cœnam: quid ſtas: Pa. hem alterum,
Ex homine hunc natum dicas. Th vbi vis nō moror
Pa. Abibo, atq; aßimulabo, quaſi nunc exeam.
Ituran' Thais quopiam es? Th. hem Parmeno,
Bene pol feciſti: hodie itura. Pa. quo. Th. *quid? hunc vides? — In quid, eliditur s.
Pa. Video, & me tædet, vbi vis, dona adſunt tibi.

A Phæ-

A Phædria. Thr. quid ſtamus? cur non imus hinc?
Pa. Quæſo hercle vt liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus conuenire & colloqui.
Thr. Perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia.
Pa. Res indicabit, heus iubete iſtos foras
Exire, quos iuſsi ocius, procede tu huc.
Ex Æthiopia eſt vſq; hæc Thr. hic ſunt tres minæ.
G. vix. P. vbi tu es Dore? accede huc: hem Eunuchum tibi,
Quàm liberale facie, quàm ætate integra?
Th. Ita me Dij ament, honeſtus eſt. Pa. quid tu ais Gnatho?
Nunquid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraſo?
Tacent: ſatis laudant: fac periculum in literis,
Fac in paleſtra, in Muſicis: quæ liberum
Scire æquom eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
Thr. Ego illum Eunuchum, ſi opus ſiet, vel ſobrius.
Pa. Atq; hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te viuere, & ſua cauſa excludi cæteros:
Neq; pugnas narrat, neq; cicatrices ſuas
Oſtentat: neq; tibi obſtat, quod quidem facit:
Verùm vbi moleſtum non erit, vbi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.
Thr. Apparet ſeruum hunc eſſe domini pauperis:
Miſeriq; G. nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.

P. Tace tu: quem ego eſſe infra infimos omnes puto
Homines: nam qui huic animũ aſſentari induxeris,
Eflamma te petere cibum poſſe arbitror.
Thr. Iámne imus? Th. hos prius introducam, &, quæ volo,
Simul imperabo, * poſtea continuo exeo,
Alias, poſt hoc.
Thr. Ego hinc abeo: tu iſtanc operire. Pa. haud conuenit,
Vnà ire cum amica imperatorem in via.
Thr. Quid tibi ergo multa dicam? domini ſimilis es.
G. Ha, ha, hæ. Thr. quid rides? G. iſtuc, quod dixi modò:
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. Thr. abi: præcurre vt ſint domi
Parata. G. fiat. Th. diligenter Pythia
Fac cures, ſi Chremes huc fortè aduenerit,
Vt ores, primum vt maneat, ſi id non commodum (eſt
Vt redeat: ſi id non poterit, ad me adducito:
Py. Ita faciam. Th. quid? quid aliud volui dicere?
Hem, curate iſtam diligenter virginem:
Domi aſſitis, facite. Thr. eamus. Th. vos me ſequimini.

ACTVS III. SCENA III.

CHREMES. PYTHIAS.

Sanarij. Iambici

PRofectò quanto magis magiſq; cogito, (lum:
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum ma-
Ita me ab ea video aſtutè labefactarier.

Iam

Iam tum,cum primum iuſſit me ad ſe accerſier,
(Rogat quis quid tibi cum illa? ne noram quidem)
Vbi veni cauſam,vt tibi manerem,reperit:
Ait rem diuinam feciſſe,& rem ſeriam
Velle agere mecum iam tum erat ſuſpicio,
Dolo malo hæc fieri omnia,ipſa accumbere
Mecum,mihi ſeſe dare,ſermonem quærere.
Vbi friget, huc euaſit,quàm pridem pater,
Mihi & mater mortui eſſent,dico,iamdiu.
Rus Sunij ecquod habeam, & quam longe à mari.
Credo ei placere hoc,ſperat ſe à me auellere.
Poſtremò ecqua inde parua periſſet ſoror,
Ecquis cum ea vnà, quid habuiſſet,cum perijt,
Ecquis eam poſſet noſcere:hæc cur quæritet?
Niſi illa fortè,quæ olim perijſſet paruola
Soror hanc ſe intendit eſſe,vt eſt audacia.
Verùm ea ſi viuit,annos nata eſt ſedecim,
Non maior:Thais,ego quàm ſum,maiuſcula eſt.
Miſit porrò orare vt venirem ſeriò.
Aut dicat quod volt,aut moleſta ne ſiet.
Non hercle veniam tertiò,heus heus.Py.hic quis eſt?
C.Ego ſumChremes.Py.ò capitulum lepidiſſimum.
C.Dico ego mihi inſidias fieri.Py.Thaïs maxumo
Te orabat opere vt cras redires.Ch. rus eo
Py.Fac amabo.Ch. non poſſum inquam.Py.at apud nos hic mane,
Dum redeat ipſa.Ch. nihil minus.Py.cur mi Chremes

Ch. Malam rem hinc ibis. Py. ſi iſtuc ita certum eſt tibi,
Amabo, vt illuc tranſeas, vbi illa eſt. Ch. eo.
Py. Abi Dorias, citò hunc deduce ad militem.

ACTVS III. SCENA IIII.

ANTHIPHO.

Trochaici tetrametri catalectici.

Addit aliū adoleſcētē, vt ſit occaſio narrandi facinus Chæreæ.

HEri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræo,
In hunc diem vt de ſymbolis eſſemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus conſtitutum eſt.
Præterijt tempus: quo in loco dictum eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt: neq; ſcio, quid dicam, aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negoci cæteri dedêre, illum vt quæram:
Idq; adeo viſam, ſi domi eſt: quiſnam hic à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt, ipſus eſt: quid hoc hominis? quis hic ornatus eſt?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neq; conijcere,
Niſi quicquid eſt, procul hinc libet prius, quid ſit ſciſcitari.

CHÆREA, ANTIPHO.

NVnquis hic eſt? nemo eſt: nunquis hinc me ſequitur? nemo homo eſt. — Trochai. Tetrame. catalect.
Iámne erumpere hoc licet mihi gaudium? prô Iupiter (ſum,
Nunc eſt profecto interfeci, cum perpeti me poſ — Iamb. tetr. calalect.
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua.
Sed neminem ne curioſum interuenire nunc mihi.
Qui me ſequatur, * quiq; iam rogitando obtundat, enecet. — Sanarij. acatalecti.
Quid geſtiam, aut quid lætus ſim, quò pergam, vnde emergam, vbi ſiem
Veſtitum hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus ſim an ne inſaniam. (catalect. — Alias, qui que iam.
A. Adibo, atq; ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid eſt quod ſic geſtis? quidue ſibi hic veſtitus quærit?
Quid eſt quòd lætus ſis? quid tibi vis? ſatis ne ſanus? quid me
Aſpectas? quid taces? C. ô feſtus dies hominis: amice
Salue, nemo eſt omnium, quem ego magis nunc cuperem, quàm te.
A. Narro iſtuc, quæſo, quid ſiet. Ch. imò ego te obſecro hercle, vt audias. (Acatale.

Noſtin

Noſtin hanc, quam amat frater? A. noui. nempe opinor Thaidem. (Trocha. tetra- [illegible]ata.
Ch. Iam ipſam. A. ſic commemineram. Ch. hodie quædam eſt ei dono data (Iamb. cat.
Virgo: quid ego eius tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho, (Trocha. cata.
Cum ipſe me noris, quam elegans formarum ſpectator ſiem? (Iamb. acata.
In hanc commotus ſum. A. ain tu? Ch. Primam dices ſcio ſi videris.
Quid multa verba? amare cœpi, fortè fortuna domi.
Erat quidam Eunuchus, quem mercatus fuerat Frater Thaidi:
Neq; is deductus etiam tunc ad eam ſub mouit me Parmeno
Ibi ſeruos, quod ego arripui. A. quid eſt? Ch. taceſis * citius audies.
Vt veſtem cum eo mutem, & pro illo iubeam me illò ducier.
A. Pro Eunuchon'? Ch. ſic eſt. A quid ex ea re tandem vt caperes commodi?
Ch. Rogas? viderem, audirem, eſſem vnà, qua cum cupiebam Antipho.
Nunc parua cauſa, aut parua ratio eſt? traditus ſum mulieri-
Illa illico vbi me accipit, læta verò ad ſe adducit domum. Commen-

Narratio in qua Chærea commemorat ſuũ facinus ſodali. Erat enim idoneus congerro fingendus, apud quem iſta liberè effutiret.

Rinius, taceſis.

Commendat virginem. A. cui? tibine? Ch. mihi.
A. ſatis tutò tamen
Ch. Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat, & mihi, ne abſcedam, imperat, (nuo
In interiore parte vt maneam ſolus cum ſola, an-
Terram intuens modeſtè. A. miſer. Ch. ego, inquit, ad cœnam hinc eo:
Abducit ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam eſſent, manent (Trocha. catalect.
Nouitiæ puellæ, continuo hæ adornant, vt lauet. Hæc, prò
Adhortor, properent, dum aparatur, virgo in conclaui ſedet, hæ, Riuus.
Suſpectans tabulam quandam pictam, vbi inerat pictura hæc, Iouem
Quo pacto Danâe miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoq́; id ſpectare cœpi: & quia conſimilem luſerat
Iam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi,
Deum ſeſe in hominem conuertiſſe, atq́; per alienas tegulas Niſi legas
*Veniſſe * clanculum per impluuium, fucum factum mulieri:* clã, metrũ non conſtat
Ad quem Deum? qui templa cœli ſumma ſonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud verò ita feci, ac lubens Dum

Catalecti. Dum hæc mecum repeto, accerſitur lauatum interea virgo:
It, lauit, redit: deinde illam in lecto illæ collocant.
Trochaici catalectici. Sto expectans, ſi quid mihi imperent: venit vna, heus tu inquit Dore
Iamb. cata Cape hoc ſlabellum, & ventulum huic ſic facito, dum lauamur.
Vbi nos lauerimus, ſi voles lauato, accipio triſtis,
A. Tum equidem iſtuc os tuum impudens videre nimium vellem.
Qui eſſes ſtatus: flabellum tenere te aſinum tantũ
Ch. Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe:
Abeunt lauatum, perſtrepunt, ita vt fit, domini vbi abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit: ego limis aſpecto.
Sic per flabellum clanculum, & ſimul alia circumſpecto.
Satin' explorata ſint: video eſſe, peſſulum oſtio obdo.
A. Quid tum? Ch. quid tum fatue? A. fateor. Ch. an ego occaſionem
Mihi oſtentatam tantam, tam breuem, tam optatam, tam inſperatam
Amitterem? tum pol ego is eſſem verè, qui aſſimulabar.

A· Sanè hercle, vt dicis ſed interim de ſymbolis
quid actum eſt?
Ch. Paratum eſt. A. frugi es: vbi domin'? imò apud
libertum Diſcum.
A. Perlongè eſt ſed tanto ocyus properemus: muta
veſtem.
Ch. Vbi mutem? perij: nam domo exulo: nunc metuo
fratrem,
Ne intus ſit: Porrò autem pater ne rure redierit
iam.
A. Eamus ad me, ibi proximum eſt, vbi mutes. Ch.
rectè dicis.
Eamus: & te iſtac ſimul quo pacto porrò poßim
Potiri, conſilium volo capere vnà tecum. A. fiat.

ACTVS IIII. SCENA I.

DORIAS.

ITa me Dij benè ament, quantum ego illum vidi, Iamb. tetra
nonnihil timeo miſera, catalectici.
Ne quam ille hodie inſanus turbam faciat, aut vim Trochaic.
Thaidi: catalectici.
Nam poſtquam iſte aduenit Chremes adoleſcens,
frater virginis,
Militem rogat vt eum admitti iubeat: ille conti- Trochaicus.
nuo iraſci, tramet. ca-
Neq; negare audere, Thais porrò inſtare, vt homi talect.
nem inuitet. Octo catalect.

Id facie-

Id faciebat retinendi illius cauſa: quia illa quæ cupiebat
De ſorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat. (Trocha. catalect.
Inuitat triſtis, mãſit ibi, illa cũ illo ſermone occipit
Miles verò ſibi putare adductum ante oculos æmulum:
Voluit facere contra huic ægrè, heus, inquit, * puer Pamphilam
Accerſe, vt delectet hic nos, illa exclamat, minimè gentium, (um.
In conuiuium illam? miles tendere inde ad iurgi-
Interea aurum ſibi clàm mulier demit, dat mihi vt auferam.
Hoc eſt ſigni, vbi primum poterit, ſe illinc ſubducet, ſcio.

* Niſi legas puere non conſtat verſus iã heus tetram. Sed prima ſyllaba. accerſe pertinet ad verſum præcedentem.

ACTVS IIII. SCENA II.

Senarij.

PHÆDRIA

DVM rus eo, egomet mecum inter vias,
Ita vt fit, vbi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare & ea omnia in
Peiorẽ partem: quid opus eſt verbis? dum hæc puto,
Præterij imprudens villam longè iam abieram,
Cum ſenſi: redeo rurſum, malè verò me habens.
Vbi ad ipſum veni diuorticulum, conſtiti?
Occepi mecum cogitare: hem, biduum hic

Manem

Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt? quid nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eho, ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit: certè extrema linea
Amare, haud nihil eſt. villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc eſt, quòd timida ſubitò egreditur Pythias.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

PYTHIAS, DORIAS, PHÆDRIA,

Iambici tetrametri catalectici.

VBi ego illum ſceleroſum miſera atq; impium inueniam? aut vbi quæram? *Epitaſis vtriusq; partis in fabula, ſuntq; tantū narrationes facti.*
Hoccine tam audax facinus facere eſſe auſum? Ph. perij, hoc quid ſit vereor. *(Troch. cata.*
Py. Quin etiam inſuper, ſcelus, poſtquam ludificatus eſt virginem, *(Octona. acata.*
Veſtem omnem miſeræ diſcidit, tum ipſam capillo conſcidit.
Ph. Hem. Py. qui nunc ſi detur mihi, *Dimeter.*
Vt ego vnguib. facilè illi in oculos inuolē venefico?
Ph. Neſcio quid profecto abſente nobis turbatum eſt domi *Trochailus catalect.*
Adibo. quid iſtuc? quid feſtinas? aut quem quæris Pythia? *Iamb. tetr.*
Py. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc, quo dignus es cum tuis *Iamb. trim*

Iamb. tetr. Tam lepidis. Ph. quid iſtuc eſt rei?
Py. Rogas me? Eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?
Virginem, quã heræ dono dederat miles, vitiauit. Ph. quid ais?
Trochai. Py. Perij. Ph. temulenta es. Py. vtinam ſic ſint, qui mihi malè volunt.
Iamb. quadrati. Do. Au, obſecro mea Pythias, quod iſtuc nam monſtri fuit?
Ph. Inſanis: quî iſtuc facere Eunuchus potuit? Py. ego illum neſcio
Trim. tetr. Qui fuerit: hoc quod fecit, res ipſa indicat:
Virgo ipſa lachrumat, neq; cum rogites quid ſit, audet dicere
Ille autem bonus vir nuſquam apparet etiam hoc miſera ſuſpicor,
Troch tetr. Trochaic. Tetramet. Redundat ſyllaba. Aliquid dono abeuntem abſtuliſſe. Ph. nequeo mirari ſatis
Quò ille abire ignauus poßit longius, niſi ſi domum
Fortè ad nos redierit. Py. viſe amabo, num ſit. Ph. tam faxo ſcies.
Do. Perij, obſecro tam infandum facinus mea tu, ne audiui quidem (Troch. catalect.
Py. At pol ego amatores audieram eſſe mulierum eos maxumos,
Sed nihil poſſe: verum miſeræ non in mentem venerat:

Nam

Nam illum aliquò cōcluſſem, neq; illi commiſiſſem virginem.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

Phædria, Dorus, Pythias, Dorias.

Senarij.

EXi foras ſceleſte:at etiam reſtitas?
Fugitiue prodi. malè conciliate. Do. obſecro Ph. oh,
Illud vide os vt vt ſibi diſtorſit carnufex.
Quid huc redditio eſt?quid veſtis mutatio eſt?
Quid narras?paululum ſi ceſſaſſem Pythias,
Domi non offendiſſem, ita iam adornabat fugam
Py. Habeſne hominem amabo?Ph.quidni habeam? Py. ô factum benè.
Do.Iſtuc pol verò benè.Py.vbi eſt?Ph.rogitas? non vides?
Py.Videam obſecro,quem?Ph.hunc ſcilicet. Py.quis hic eſt homo?
Ph. Qui ad vos deductus hodie eſt. Py. hunc oculis ſuis
Noſtrarum nunquam quiſquam vidit Phædria.
Ph.Non vidit?Py.an tu hunc crediſiſti eſſe obſecro
Ad nos deductum?Ph.namq; alium habui neminē. Py au,
Ne comparandus hic quidem ad illum eſt ille erat
Honeſta facie,& liberali.Ph.ita viſus eſt.

Error Phædriæ iucundus in fabula, qui Dorū adductū ad Thaidē putat. Et Scena magna ex parte conſumitur in narrationibus.

Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:

Troch. tetr. catalect. Nunc eò tibi videtur fœdus, quia illam non habet.

Py. Tace obſecro: quaſi verò paululum interſiet.

Senarij. Ad nos deductus eſt hodie adoleſcentulus,

Quem tu verò videre velles Phædria.

Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,

Colore muſtellino. Py hem, quæ eſt hæc fabula?

Eò redigis me, vt, quid egerim, egomet neſciam.

Iamb. ſept. Eho tu emin' ego te? D. emiſti. Py. iube mihi denuò

Reſpondeat. Ph. roga. Py. veniſtin' hodie ad nos? negat.

Trimetr. At ille alter venit annos natus ſedecim:

Quem ſecum adduxit Parmeno. Ph. agedum, hoc mihi expedi.

Primam iſtam, quam habes, vnde habes, veſtem? taces?

Monſtrum hominis, nō dicturus? Do. venit Chærea.

Ph. Frater ne? Do. ita. Ph. quando? Do. hodie. Ph. quàm dudum? Do. modò.

Ph Qui cum? D. cum Parmenone. Ph. noraſne eum prius?

Do. Non, nec quis eſſet, vnquam audieram dicier.

Ph. Vnde igitur fratrem meum eſſe ſciebas: Do. Parmeno

Dicebat eum eſſe: is dedit hanc mihi veſtem. Ph. occidi.

Induit, diſſyllabū eſt. Do. Meam ipſe ✝ induit, poſt vnà ambo ambo abierunt foras.

Py.

Py. Iam ſatis credis ſobriam eſſe me, & nihil mentitam tibi? (Troch. catalect.
Iam ſatis certum eſt virginem vitiatam eſſe? Ph. age nunc belua,
Credis huic quod dicat? Py. Quid iſti credam? res ipſa indicat.
Ph. Concede iſtuc paululum, audin'? etiam nunc paululum, ſat eſt.
Dic dum hoc rurſum, Chærean' tuam veſtem detraxit tibi?
Do. Factum. Ph. & ea eſt indutus? Do. factum. Ph. & pro te huc deductus eſt? Do. ita.
P. Iuppiter magne ô ſceleſtum, atq; audacem hominem. Py. væ mihi,
Etiam nunc nõ credis, indignis nos eſſe irriſas modis? Troch. cat.
Ph. Mirum ni tu credis quod iſte dicat, quid agam neſcio.
Heus tu, negato rurſum. poſſumnè hodie ex te exculpere Trochai.
Verum? vidiſti ne fratrem Chæream? Da. non. Ph. non poteſt
Sine malo fateri, video: ſequere hac: modò ait, modo negat.
Ora me. Do. obſecro te verò Phædria. Ph. i intro. Do. hei, hei. Deeſt ſyllaba, fortè nunc.
Ph. ✝ Alio pacto honeſtè quo modo hinc abeam, neſcio.

Actum eſt ſiquidem: tu me hic etiam nebulo ludificabere?

Py. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, quam me viuere.

Hodie prima producitur, hoc die.

De. Sic eſt. Py. inueniam hodie, parem vbi pol referam gratiam.

Sed nunc quid faciundum cenſes Dorias? Do. de iſtac rogas

Tu, ſupereſt.

Virgine? Py. ita vtrum taceámne, an prædicem? Do. tu pol, ſi ſapis,

Quod ſcis neſcis, neq; de Eunucho, neq; de vitio virginis.

Hac re & te omni turba euolues, et illi gratum feceris.

Id modò dic, abijſſe Dorum. Py. ita faciam. Do. ſed videon' Chromem?

Thais iam aderit. Py. quid ita? Do. quia, cum inde abeo iam tum inceperat

Turba inter eos. Py. tu aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc, quid fiet.

ACTVS IIII. SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

Iamb. tetr.

ATat, data hercle verba mihi ſunt, vicit vinum quod bibi.

Ac dum accubabam, quàm videbar mihi eſſe pulchre ſobrius:

Poſtquam ſurrexi, neq; pes, neq; mens ſuum ſatis officium facit.

Py. Chreme. Ch. quid eſt? ehem Pythias, vah quanto nunc formoſior
Videre mihi, quàm dudum? Py. certè tu quidem pol multo hilarior.
Ch. Verbum hercle hoc verum eſt: SINE CERERE ET LIBERO *friget Venus.*
Sed Thais multò ante venit: Py. an abijt iam à milite? Iamb. tetr.
Ch. Iam dudum ætatem: lites ſunt inter eos factæ maxumæ.
Py. Nihil dixit tum, vt ſequerere ſeſe? Ch. nihil, niſi abiens mihi innuit.
Py. Eho, nonne id ſat erat? Ch. at neſciebam id dicere illam, niſi quia
Correxit miles: quod intellexi minus: nam me extruſit foras.
Sed eccam ipſam: miror, vbi ego huic anteuorterim.

ACTVS IIII. SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS. Trochaic. tetr. catal.

CRedo equidem illum iam affuturum eſſe, vt illam à me eripiat: ſine.
Vt veniat atqui ſi illam digito attigerit vno, oculi illico
Effodiêtur, vſq; adeò ego illius ferre poſſũ ineptias
Et magnifica verba, verba dum ſint: verum enim ſi ad rem

Conferentur, vapulabit.
Ch.Thais ego iamdudum hic adſum.Th.ô mi Chreme te ipſum expecto:
Scin' tu turbam hanc propter te eſſe factam? & adeò ad te attinere hanc
Omnem rem? Ch.ad me? qui? quaſi iſtuc. Th. quia dum tibi ſororem ſtudeo
Reddere,et reſtituere,hæc atq; eiuſmodi ſum multa paſſa.
Ch.Vbi ea eſt? Th.domi apud me.Ch.hem.Th. quid eſt?
Educta ita vti,teq;,illaq; dignum eſt.Ch. quid ais? Th.id quod res eſt:
Hanc tibi dono do, neq; repeto pro illa quicquam abs te precij.
Ch.Et habetur,& refertur à me Thaïs tibi,ita vti merita es, gratia.
Th. At enim caue, ne prius,quàm hanc à me accipias,amittas Chreme,
Nam hæc ea eſt, quam miles à me vi nunc ereptũ venit.
Abi tu ciſtellam Pythia domo effer cum monumentis.
Ch.Viden' tu illum Thaïs? Py.vbi ſita eſt? Th.in Riſco:odioſa ceſſas?
Ch.Militem ſecum ad te quantas copias adducere?
At at.Th. num formiduloſus obſecro es mi homo? Ch.apage ſis, Ego

Alias, militum.

Ego formiduloſus? nemo eſt hominum, qui viuat minus.

Th. Atq; ita opus eſt. Ch. hau, metuo, quem tu me eſſe hominem exiſtimes.

T. Imò hoc cogitato: qui cum res tibi eſt, peregrinus eſt,

Minus potens quàm tu, minus notus, amicorum hic habens minus.

Ch. Scio iſtuc. ſed TV QVOD CAVERE poſſis, ſtultum admittere eſt.

Malo ego nos proſpicere, quàm hunc vlciſci accepta iniuria.

Tu abi, atq; oſtium obſera intus, ego dum hinc trāſcurro ad forum:

Volo ego adeſſe hic aduocatos nobis in turba hac. Th. mane.

Ch. Melius eſt, Th. mane Ch. omitte iam adero. Th. nihil opus eſt iſtis Chreme:

Hoc dic modò? ſororem eſſe illam tuam, & te paruam virginem

Amiſiſſe, nunc cognoſſe, ſigna oſtende. Py. adſunt. T. cape.

Si vim faciet, in ius ducito hominem: intellextin'? Ch. probè.

Th. Fac animo hæc præſenti dicas. Ch. faciam. Th. attolle pallium.

Perij, huic ipſi opus eſt patrono, quem defenſorem paro.

ACTVS IIII. SCENA VII.
THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES. THAIS.

Epitaſis ridicula. Thraſo venit oppugnatū ædes Thaidis: eſtq́; exitus harum minarum dignus Thraſo netſicut vulgo dici ſolet, parturunt montes, naſcetur ridiculus mus. In quid, eliditur d.

HAccine ego vt contumeliam tuam inſignem in me accipiam Gnato? (Octona.
Mori ✝ me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce ſequimini. (Inſatius ecidatur s.
Primum ædeis expugnabo. Gn. rectè. Thr. virginem eripiam. G. probè.
Thr. Malè mulctabo ipſam. Gn. pulchrè Th. in medium huc agmen cum vecti Donax.
Tu Simalio in ſiniſtrum cornu, tu Syriſce in dexterum.
Cedò alios: vbi Centurio eſt Sagna, & manipulus furum? Sa. eccum adeſt.
Thr Quid ignaue? peniculon' pugnare, qui iſtunc huc portes, cogitas? (Alias, iſtuc.
Sa. Egòne? imperatoris virtutem noueram, & vim militum:
Sine ſanguine hoc fieri non poſſe, quin abſtergerem vulnera.
Thr. Vbi alij? Sa qui (malum) alij? ſolus Sannio ſeruat domum.
Thr. Tu hoſce inſtrue: hic ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.
G. Illuc eſt ſapere: vt hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cauit loco.

Thr.

Th. Idem hoc iam Pyrrhus factitauit. Ch. viden' tu
Thais, quam hic rem agit?
Nimirum conſilium illud rectum eſt de occluden-
dis ædibus.
Th. Sanè, quod tibi, nunc vir videatur eſſe, hic ne-
bulo magnus eſt:
Ne metuas. Thr. quid videtur? G. fundam tibi nunc
nimis vellem dari,
Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent
fugam.
Thr. Sed eccam Thaidem ipſam video. G. quàm
mox irruimus? Thr. mane.
OMNIA PRIVS EXPERIRI, quàm armis,
ſapientem decet. Trochaic. catalectic.
Qui ſcis, an quæ iubeam, ſine vi faciat? G. Dij vo-
ſtram fidem,
Quanti eſt ſapere? nunquam accedo, quin abs te
abeam doctior.
Thr. Thais, primum hoc mihi reſponde: cum tibi do
iſtam virginem,
Dixtin' mihi hos dies ſoli dare te? Th. quid tum
poſtea. Thr. rogitas?
Quæ mihi ante oculos amatorem coram adduxti
tuum?
Th. Quid cum illo agas? Thr. & cum eo clam te ſub-
duxti mihi.
Th. Libuit. Thr. Pamphilam ergo huc redde, niſi vi
mauis eripi. Ch.

Ch. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omnium,
G. ah quid ais? tace.
Ch. Quid tu tibi vis? Thr. ego non tangam meam?
Ch. tuam autem furcifer?
G. Caue ſis: neſcis, cui maledicas nunc viro. Ch. non
tu hinc abis?
Scin' tu, vt tibi res ſeſe habeat? ſi quicquam hodie
hîc tubæ cœperis,
Faciã, vt huius loci, dieiq́ʒ meiq́ʒ ſemper memineris
G. Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem faci-
as inimicum tibi.
Videntur cretici Trochaic. Ch. Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis. G.
ain' verò canis?
Siccine agis? Thr. quis tu homo es? quid tibi vis? quid
cum illa rei tibi eſt?
Ch. Scibis: principio eam eſſe dico liberam. Thr.
hem Ch: ciuem Atticam. Thr. hui.
Ch. Meam ſororem. Thr. os durum. Ch. miles, nunc
adeò edico tibi,
Ne vim facias vllam in illam. Thais, ego ad Sophro-
nam eo
Nutricem, vt eam adducam, & ſigna oſtendam hæc
Thr. tun' prohibeas,
Meam ne tangam? Ch. prohibeo inquam. G. audin'
tu? hic furti ſe alligat,
Ch. Satin' hoc eſt tibi? Thr. idem hoc tu ais Thais?
Th. quære qui reſpondeat.

Thr.

Thr. Quid nunc agimus? G. quin redeamus: iam hæc tibi aderit, ſupplicans
Vltrò. Thr. credin? G. imò certè noui ingenium mulierum:
Nolunt, vbi velis: vbi nolis, cupiunt vltrò. Thr. benè putas.
G. Iam dimitto exercitum. Thr. vbi vis. G. Sanga, ita vti fortes decet
Milites, domiq́; fociq; fac viciſſim vt memineris.
Sa. Iamdudum animus eſt in patinis. G. frugi es. Thr. vos me hàc ſequimini.

ACTVS V. SCENA I.

Senarij.

THAIS, PYTHIAS.

PErgin' ſceleſta mecum perplexè loqui?
Scio, neſcio: abijt, audiui: ego non adfui.
Non tu iſtuc mihi dictura apertè es, quicquid eſt?
Virgo conſciſſa veſte lachrumans obticet,
Eunuchus abijt, quamobrem? quid factũ eſt? taces?
Py. Quid tibi ego dicam miſera? illum Eunuchum negant
Fuiſſe Th. quis fuit igitur? Py. iſte Chærea
Th. qui Chærea? Py. iſte ephebus frater Phædriæ.
Th. Quid ais venefica? Py. atqui certò comperi.
Th. Quid is obſecro ad nos, aut quamobrem adductus eſt? Py. neſcio.

Niſi

Niſi amaſſe credo Pamphilam Th. hem miſera oc-
Infelix,ſiquidem tu iſthæc vera prædicas. (cidi.
Num id lachrumat virgo? Py.id opinor. Th.quid ais
ſacrilega?
Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi?
Py. Quid facerem? ita vt tu iuſti,ſoli credita eſt.
Th.Sceleſta: LVPO OVEM commiſiſti, diſpudet
Sic mihi data eſſe verba,quid illic hominis eſt?
Py Hera mea tace,tace obſecro ſaluæ ſumus:
Habemus hominem ipſum. Th.vbi is eſt? Py.hem ad
ſiniſtram,vides
Ne? Th.video. Py.cõprehendi iube,quantum poteſt.
Th. Quid illo facies ſtulta? P. quid faciam,rogas?
Vide amabo,ſi non,cum aſpicias,os impudens
Videtur. Th.non eſt. Py. tum quæ eius cõfidentia
eſt.

ACTVS V. SCENA II.

CHÆREA, THAIS, PYTHIAS.

Iambici trimetri.

APud Antiphonem vterq; mater & pater.
Quaſi dedita opera, domi erant, vt nullo
modo
Introire poſſem quin viderent me,interim
Dum ante oſtium ſto,notus mihi quidem obuiam
Venit,vbi vidi,ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam deſertum,inde item
In aliud,inde in aliud:ita miſerrimus

Fui fugitando, ne quis me cognoſceret
Sed eſt ne hæc Thais, quam video? ipſa eſt hæreo
Ah, quid faciam? quid mea autē? quid faciet mihi?
Th. Adeamus, bone vir Dore, ſalue: dic mihi,
Anfugiſtin'? Ch. factum. Th. ſatin' id tibi placet?
Ch. Non. Th. credin' te impune abiturum? Ch. vnam hanc noxam
Mitte: ſi aliam vnquam admiſero vllam, occidito
Th. Num meam ſæuitiam veritus es? Ch. non. Th. quid igitur?
Ch Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
Th. Quid feceras? Ch. paululum quiddam. Th. ehò, paululum impudens?
An paululum hoc eſſe tibi videtur, virginem
Vitiare ciuem? Ch conſeruam eſſe credidi.
Py. Conſeruam? vix me contineo, quin inuolem in
Capillum, monſtrum etiam vltrò deriſum aduenit.
Ch. Abi hinc inſana. Py. quid ita verò? debeam
Credo, iſti quicquam furcifero, ſi id fecerim,
Præſertim cum ſe ſeruum fateatur tuum?
Th. Miſſa hæc faciamus, non te dignum Chærea
Feciſti. nam ſi ego digna hac contumelia
Sum maxumè, at tu indignus qui faceres tamen.
Neq; ædepol, quid nunc conſilij captam, ſcio,
De virgine iſtac: ita conturbaſti mihi
Rationes omnes, vt eam non poßiem ſuis,
Ita vt æquom fuerat, atq; vt ſtudui tradere,
Vt ſoli-

Expoſtulatio Thaidis cum Chærea.

Niſi legas, paulum, nō conſtat verſus.

Vt ſolidum parerem mihi hoc beneficium Chærea.
Ch. At nunc de hinc ſpero æternã inter nos gratiã
Fore Thais, ſæpe ex huiuſmodi quapiam &
Malo ex principio, magna familiaritas
Conſtata eſt, quod ſi hoc quiſpiam voluit Deus?
Th. Equidem pol in eam partem accipioq; & volo.
Ch. Imò ità quæſo, vnum hoc ſcito, contumeliæ
Non me feciſſe cauſa, ſed amoris. Th ſcio.
At propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeo inhumano ingenio ſum Chærea,
Neq; tam imperita, vt quid amor valeat neſciam.
Ch. Te quoq; iam Thais, ita me Dij benè amẽt, amo.
Py. Tum pol tibi ab iſto hera cauendum intelligo.
Ch. Non auſim. Py. nihil tibi quicquam credo. Th. deſinas.
Ch. Ego me tuæ committo fidei.
Nunc ego te in hac re mihi oro vt adiutrix ſies:
Te mihi patronam cupio Thais: te obſecro:
Emoriar ſi non hanc vxorem duxero.
Th. Tamen ſi pater. Ch. ah quid? volet, certò ſcio,
Ciuis modò hæc ſit. Ta. paululum opperirier
Si vis iam frater ipſe hic aderit virginis:
Nutricem accerſitum ijt, quæ illam aluit paruolã:
In cognoſcendo tute ipſe hic aderis Chærea.
Ch. Ego vero maneo. Ta. vis re interea dũ is venit,
Domi operiamur potius, quàm hic ante oſtium?
Ch. Imò percupio. Py. quam tu rem actura obſecro es?

Ta.

Th. Nam quid ita? Py. rogitas? hunc tu in ædeis cogitas
Recipere poſthac? Th. cur non? Py. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic pugnam aliquam denuò.Th.hau,tace obſecro,
Py. Parum perſpexiſſe eius videre audaciam
Ch. Non faciam Pythias. Py.non pol credo Chærea,
Niſi ſi commiſſum non erit. Ch. quin Pythias
Tu me ſeruato. Py.neq́; pol ſeruandum tibi
Quicquam dare,auſim,neq; te ſeruare, apage te.
Th.Adeſt optimè ipſi frater. Ch. perij hercle: obſecro
Abeamus intro Thais:nolo, me in via
Cum hac veſte videat. Th.quamobrem tandem? an quia pudet?
Ch.Id ipſum.Py id ipſum? virgo verò?Th. i præ ſequor.
Tu iſtic mane, vt Cremem in troducas Pythias.

In Adeſt, prior ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem.

ACTVS V. SCENA III.

Senarij.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

QVIa? quid venire in mentem nunc poſſit mihi,
Quidnam? qui referam illi ſacrilego gratiam,
Qui hunc ſuppoſuit nobis?Ch. moue verò ocyus
Te nutrix.So.moueo.C. video, ſed nihil promoues.

Py. Iámne oſtendiſti ſigna nutrici? Ch. omnia.
Py. Amabo quid ait? cognoſcit ne? C. ac memoriter.
Py. Benè ædepol narras: nam illi faueo virgini.
Ite intrò: Iam dudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video, vide vt ocioſus ſit, ſi Dijs placet,
Spero me habere, qui nunc meo excruciem modo.
Ibo intrò, de cognitione vt certum ſciam:
Poſt exibo, atq; hunc perterrebo ſacrilegum,

ACTVS V. SCENA IIII.
PARMENO, PYTHIAS.

Senarij. REuiſo quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quòd ſi aſtu rem tractauit, Dij voſtrā fidem,
Quantam & quam veram laudem capiet Parmeno?
Nam vt omittam quòd ei amorem difficilimum, &
Cariſſimam ab meretrice auara virginem
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio: tum hoc alterum,
Id verò eſt, quod ego mihi puto palmarium,
Me reperiſſe, quomodo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere:
Maturè vt cum cognorit, perpetuò oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitū quicquam, nec magis elegans
Quæ cum amatore ſuo cum cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluuiem, ſordes, inopiam,

Quam

Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atq; auidæ cibi,
Quo pacto ex iure heſterno panem atrum vorent:
Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
Py. Ego te pol pro iſtis dictis & factis, ſcelus,
Vlciſcar, vt ne impunè in nos illuſeris.

ACTVS V. SCENA VI.
PYTHIAS, PARMENO.

PRô fidem Deûm, facinus fœdum: ô infelicem adoleſcentulum, (Trocha. catalect.
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit. Pa. quid eſt?
Py. miſeret me: itaq; vt ne viderem, miſera huc effugi foras,
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? Pa. ô Iuppiter,
Quæ iſthæc turba eſt? numnam ego perij? adibo. qui iſtuc Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? Py. rogitas audaciſsime?
Perdidiſti iſtum, quem adduxti pro Eunucho adoleſcentulum,
Dum ſtudes dare verba nobis. Pa. quid ita? aut quid factum eſt? cedò.
Py. Dicam: Virginem iſtam, Thaidi hodie quæ dono data eſt,
Scin', eam hinc ciuem eſſe? & fratrem eius apprime nobilem?

Pa. Neſcio Py. atqui ſic inuenta eſt: eam iſte vitiauit miſer.

Ille vbi reſciuit factum frater violentiſſimus.

Pa. Quidnam fecit? Pa. colligauit primum eum miſeris modis. Pa. hem,

Colligauit? Py. atq; equidem orante, vt me id faceret, Thaide.

Hem extra metrũ eſt.

Pa. Quid ais? nunc minatur porrò ſeſe id quod mœchis ſolet:

Alias, minitatur.

Quod ego nunquam vidi fieri, neq; velim. Pa. quã audacia.

Tantum facinus, audet? Py. quid ita tantum? Pa. an non hoc maximum eſt?

Quis homo pro mœcho vnquam vidit in domo meretricia

Deprehendi quenquam? Py neſcio. Pa. at ne hoc neſciatis Pythias.

Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illum herilem filiũ. Py. hem,

Obſecro an is eſt? Pa. ne quam in illum Thais vim fieri ſinat:

Atq; adeò autem, cur non egomet intrò eo? Py. vide Parmeno

Quid agas, ne neq; illi proſis, & tu pereas: nam hoc putant,

Quicquid factum eſt, ex te eſſe ortum. Pa. quid igitur faciam miſer?

Quidue

Quidué incipiam? ecce autem video rure redeuntem ſenem,
Dicam huic, an non? dicam Hercle: & ſi mihi magnum malum.
Scio paratum: ſed neceſſe eſt, huic vt ſubueniat. Py. ſapis:
Ego abeo intrò? tu iſti narrato omnem rem ordine vt factum ſiet.

ACTVS V. SCENA VI.

LACHES ſenex, PARMENO.

Ex meo propinquo rure hoc capio commodi: — Senarij.
Neq; agri neq; vrbis odium me vnquam percipit. — præparatio catastrophes.
Vbi ſatietas cæpit fieri, commuto locum.
Sed eſt ne ille noſter Parmeno? & certè ipſus eſt. — InSed aut e elidiıur, aut d.
Qnem præſtolare hic Parmeno ante oſtium?
Pa. Quis homo eſt? ehem, ſaluum te aduenire here gaudeo.
La. Quem præſtolare? Pa. perij: lingua hæret metu. La. hem.
Quid eſt? quid tripidas? ſatiſne ſaluæ? dic mihi.
P. Here, primum te arbitrari id, quod res eſt, velim:
Quicquid huius factum eſt, culpa non factũ eſt mea
La. Quid? Pa. rectè ſanè interrogaſti, oportuit
Rem prænarraſſe me, emit quendam Phædria
Eunuchũ, quem dono huic daret? L. cui? P. Thaidi.
La. emit? perij hercle, quanti? Pa. viginti minis

La. Actum eſt. Pa. tum quantam fidicinam amat hic Chærea.

La. Hem quid? amat? an ſcit iam ille, quid meretrix ſiet?

An in aſtu venit? aliud ex alio malum.

Pa. Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc non facit,

La. Omitte de te dicier. ego te furcifer,

Si viuo. Sed iſtuc quicquid eſt primum expedi.

Pa. Is pro illo Eunucho ad Thaidem hanc deductus eſt.

La. Pro Eunuchon'? Pa. ſic eſt. hunc pro mœcho poſtea.

Comprehendêre intus, & conſtrinxêre. La. occidi.

Pa. Audaciam meretricum ſpecta. La. nunquid eſt

Aliud mali, damniue, quod non dixeris,

Reliquum? Pa. tantum eſt. La. ceſſo huc intrò irrumpere?

Pa? Non dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re ſit malum,

Niſi, quia neceſſe fuit hoc facere. id gaudeo,

Propter me hiſce aliquid eſſe, euenturum mali,

Nam iam diu aliquam cauſam quærebat ſenex,

Quamobrem inſigne aliquid faceret iis, nunc reperit,

ACTVS V. SCENA VII.

Iambici tetrametri catalectici.

Pythias

PYTHIAS. PARMENO.

NVnquam ædepol quicquam iam diu, quod magis vellem euenire.

Mihi euenit, quàm quód modò ſenex intrò ad nos venit errans.

Mihi ſolæ ridiculo fuit, quæ quid timere *ſciebam

Pa. Quid hoc autem eſt? Py. nunc id prodeo, vt conueniam Parmenonem.

Sed vbi obſecro eſt? Pa. men' quærit hæc? Py. atq; eccum video: adibo.

Pa. Quid eſt inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin. Py. perij.

Defeſſa iam ſum miſera te ridendo. Pa. quid ita? Py. rogitas?

Nunquam ædepol hominem ſtultiorem vidi, nec videbo, ah

Non poſſum ſatis narrare, quos ludos præbueris intus.

At etiam primò callidum, & diſertum credidi hominem.

Pa. Quid? Py. illicóne credere ea, quæ dixi, oportuit te?

An pœnitebat flagitij, te autore, quod feciſſet

Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?

Nam quid credis illi animi tum fuiſſe, vbi veſtem vidit

Error Parmenonis de riſi ab ancilla, auget gratiam fabulæ. Sciebam, diſſy*labum eſt.

Illam eſſe eum indutum pater? quid eſt? iam ſcis te
perijſſe:
Pa. Hem, quid dixti peſſuma? an mentita es, etiam
rides?
Itàne lepidum tibi viſum eſt, ſcelus, nos irridere? Py. nimium.
Pa. Siquidem iſtuc impunè habueris. Py. verum? Pa.
reddam hercle. Py. credo. (tare
Sed in diem iſtuc Parmeno eſt fortaſſe, quod mini-
Tu iam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas
Flagitijs, & eundem indicas: vterq; exempla in te
edent.
Pa. Nullus ſum. Py. hic pro illo munere tibi honos
eſt habitus: abeo.
Pa. Egomet meo indicio, miſer, quaſi Sorex, hodie
perij.

ACTVS V. SCENA VIII.

Trochaici catalectici.

GNATHO, THRASO

QVid nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc
imus? quid cœptas Thraſo?
Th. Egóne? vt Thaidi me dedam, & faciam quod iubeat. Gn. quid eſt?
Tr. Qui minus quàm Hercules ſeruiuit Omphalæ?
Gn. exemplum placet.
Vtinam tibi commitigari videam ſandalio caput.
Sed

Sed fores crepuêre ab ea, perij, Th. quid autem hoc
eſt mali?
Hunc ego nunquam videram & iam quidnam hinc
properans proſilit?

ACTVS V. SCENA IX.

CHÆREA, PARMENO, PHÆDRIA, GNATHO, THRASO.

O Populares, ecquis me viuit hodie fortuna-
tior? (Iamb. tetra. acata,
Nemo hercle quiſquam: nam in me planè Dij pote-
ſtatem ſuam
Omnem oſtendêre, cui tam ſubitò tot congruerint
commoda.
P. Quid hic lætus eſt? Ch. ô Parmeno mi, ô mearum
voluptatum omnium.
Inuentor, inceptor, perfector, ſcin' me in quibus ſim
gaudijs?
Scis, Pamphilam meam inuentam ciuem? Pa. audi-
ui Ch. ſcis ſponſam mihi?
Pr. Benè ita me Dij ament, factum. Gn. audin' tu
illum. quid ait? Ch cum autem Phædriæ.
Meo fratri gaudeo amorē eſſe omnem in tranquil
lo: vna eſt domus:
Thais patri ſe commodauit in clientelam & fi-
dem,
Nobis dedit ſe, Pa. fratris igitur Thais tota eſt?
Ch. ſcilicet.

Cataſtrophe in qua Chærea ſibi gratulatur nuptias. PoſteaGnatho impetrat à Phædria, ne Thraſo prorſus excludatur.

Alias, pellitur.

Pa. Iam hoc aliud eſt, quod gaudeamus, miles* pellitur foras.
Ch. Tum tu, frater, vbi vbi eſt, fac quam primum hæc audiat. Pa. viſam domum.
Thr. Nunquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuò perierim?
Gn. Sine dubio opinor. Ch. quid commemorem primum, aut laudem maxumè?
Illum, qui mihi dedit conſilium vt facerem, an me, qui id auſus ſim
Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit:
Quæ tot res, tantas, tam oportunè in vnum concluſit diem? an
Mei patris feſtiuitatem & facilitatem? ô Iupiter,
Serua obſecro hæc nobis bona. Ph. dij noſtram fidem, incredibilia.
Parmeno modò quæ narrauit. ſed vbi eſt frater? C. præſtò adeſt
Pa: Gaudeo. Ch. ſatis credo, nihil eſt Thaide hac frater tua dignius,
Quod ametur: ita noſtræ eſt omni fautrix familiæ Ph. hui, mihi
Illam laudas? Thr. perij, quanto minus ſpei eſt, tanto magis amo.
Obſecro gnatho in te ſpes eſt. Gn quid vis faciam? Thr. perfice hoc

Preci-

Precibus? precio, vt hæream in parte aliqua tandem
apud Thaidem.

Gn. Difficile eſt. Thr. ſi quid collibuit, noui te, hoc
ſi effeceris,

Quoduis donum & præmium à me optato, id optatum feres.

Gn. Itàne? Th. ſic erit. Gn. ſi efficio, hoc poſtulo, vt
tua mihi domus

Te præſente, abſente pateat, inuocato vt ſit locus

Semper. Thr. do fidem ita futurum. Gn. accingar.
Ph quem ego hic audio?

O Thraſo. Thr. ſaluete. Ph. tu fortaſſe, quæ facta hic
ſient,

Neſcis? Thr. ſcio. Ph. cur te ergo in his ego conſpicor
regionibus?

Thr. Vobis fretus. Ph. ſcin' quàm fretus? miles edico
tibi,

Si in platea hac te offendero poſt vnquam, nihil
quòd dicas mihi:

Alium quærebam, iter hac habui: periſti. Gn. eia
haud ſic decet.

Ph. Dictum eſt. Gn. non cognoſco veſtrum tam ſuperbum. Ph. ſic erit.

Gn. Prius audite paucis: quod cum dixero, ſi placuerit,

Facitote. Ph. audiamus. Gn. tu concede paululum
iſtuc, Thraſo.

prin-

Principio ego vos ambos credere hoc mihi vehe-
menter velim,
Me huius quicquid faciam, id facere maximè cau-
ſa mea.
Verùm idem ſi vobis prodeſt, vos non facere inſci-
tia eſt.
Ph. Quid id eſt? G. militem ego riualem recipiun-
dum cenſeo. Ph. hem
Recipiundum? Gn. cogita modò, tu hercle cum illa
Phædria
Et libenter viuis, etenim benè libenter victitas,
Et quòd des paulum, & neceſſe eſt multum acci-
pere Thaidem,
Vt tuo amori ſuppeditare poßit ſine ſumptu tuo.
Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex vſu
tuo
Nemo eſt, principio & habet quod det, & dat ne-
mo largius:
Fatuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit noctesq́; & dies:
Neq́; iſtum metuas, ne amet mulier? facilè pellas,
vbi velis.
Ph. Quid agimus? Gn. præterea hoc etiam, quod
ego vel primum puto,
Accipit hominem nemo melius prorſus, neq́; proli-
xius.
Ph. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt?
Ch. idem ego arbitror.

Paulum, diſſyllabum eſt.

Gn. Rectè

Gn. rectè facitis, vnum etiam hoc vos oro, vt me in voſtrum gregem
Recipiatis: ſatis diu hoc iam ſaxum voluo. Ph. recipimus.
Ch. Ac lubenter, Gn. at ego pro iſtuc Phædria, & tu Chærea,
Hunc comedendum, & deridendum vobis propino. Ch. placet.
Ph. Dignus eſt. Gn. Thraſo, vbi vis, accede. Thr. obſecro te, quid agimus?
Gn. Quid? iſti te ignorabant. poſtquam eis mores oſtendi tuos,
Et collaudaui ſecundum facta & virtutes tuas,
Impetraui. Thr. benè feciſti, gratiam habeo maxumam.
Nunquam etiam fui vſquam, quin me omnes amarent plurimum.
Gn. Dixin' ego in hoc eſſe vobis atticam eloquentiam?
Ph. Nihil prætermiſſum eſt. G. ite hac omnes vos valete & plaudite.

CALLIOPIVS RECENSVI.

ARGV-

TAnta huius Fabulæ eloquentia eſt, vt pleriq; à Lælio, quo illis temporibus Romæ nemo fuit eloquentior, ſcriptā exiſtimarent: & Poeta ipſe teſtatur, in hac puram eſſe orationem, quæ laus tanta eſt, vt in eloquentia vix vlla pars plus habeat gratiæ. Neq; prædicaturus hoc palam fuerat Comicus, niſi nouam, inſignem, & penè diuinam ſermonis elegantiam eſſe iudicaſſet.

Depingit autem patentum vitia. Nam Menedemus liberaliter amantē Cliniam iuſto inclementius tractat adoleſcentē modeſtum & frugi: Quem poſtquam domo eiecit victum iurgijs & contumelijs, multo impotentius deſiderat. Adeò multifariàm hic peccat. Huic ſeni opponit Chremetem monitorem: ſed quem poſtea videas plura, quàm Menedemum peccare. Primum, is nunquā deprehendit perditè amare filium, & compilari ſe à ſcorto ſumptuoſo. Poſt vbi reſciſcit, iraſcitur ipſe ſuo filio, eumq; grauiter obiurgat, etſi poſtremò placatur ab amico.

EPITASIS.

Porrò quia fingebat Poeta velut oculis captum Chremetem, quia inſignia filij vitia non cernat, adducit patri ob oculos filij amicā, ideq; hic periculi eſt, ne reſciſcat Chremes Bacchidem filij amicā eſſe. Huic omnia conſilia, omnes dolos ſeruuli referremus. Et à Chremete prius argentum emungit Bacchidi nu-

di numerandum, quâm comperit, filij rem agi. Fallitur autem, cum fingitur Bacchis eſſe Cliniæ.

In prima fabulæ parte vbi Menedemum confirmat Chremes, oratio eſt deliberatiui, ſeu ſuaſorij generis, qua hic conſolatur, erigit, monet animi ægrum vicinum.

In reliqua fabulæ parte, quæ periculum cõtinet, res omnis trãslationis rhetorica agitur, quia quæ ad Cremetis filium pertinent, omnia conferunrur in Menedemi gnatum.

In primis admirabilis eſt hic ſeruulus, cuius callidiſsimis conſilijs neutiquam reſpondet euentus Nec leuiter de ſuo conſilio ſibi placet, cum ait: Hic me magnificè effero &c. Eſt ea mirifica omnino imago humanorum & conſiliorum & euentuum. Fallunt enim ferè aſtutiſsima conſilia mortales. Sicut Ciceronè fefellit euentus belli, aduerſus Antonium ſuſcepti, Extant exempla in hiſtorijs innumerabilia.

Fabulæ interlocutores.

Chremes ſenex,	*Soſtrata matrona,*
Clitipho adoleſcens,	*Bacchis meretrix,*
Syrus ſeruus,	*Phrygia ancilla,*
Menedemus ſenex,	*Nutrix,*
Clinia adoleſcens,	*Antiphila meretrix.*
Dromo ſeruus,	

ACTVS

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS, L. CORNELIO LENTVLO, L. VALERIO FLACCO, ÆDILIBVS CVRVLIBVS. EGIT AMBIVIVS TVRPIO, MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. GRÆCA MENANDRV, ACTA PRIMA TIBIIS IMPARIBVS. DEINDE DVABVS DEXTRIS, ACTA ETIAM M. IVVENTIO COSS.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Senarij.

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam
Amantem Antiphilam compulit durus pater:
Animiq; ſeſe angebat, facti pœnitens,
Mox vt reuerſus eſt, clam patre diuortitur
At Clitiphonem, is amabat ſcortum Bachidem.
Cum accerſeret cupitam Antiphilam Clinia,
Vt eius BACCHIS *venit amica, & ſeruolæ*
Habitum gerens Antiphila, factum id, quò patrem
Suam celaret Cltipho, hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à ſene.
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Cltipho vxorem accipit

PRO-

PROLOGVS,

Senarij.

NE cui ſit voſtrum mirum, cur parteis ſeni
Poëta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primum dicam: deinde, quòd veni, eloquar.
Ex integra Græca integram Comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon:
Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici,
Nouam eſſe oſtendi, & quæ eſſet, nunc qui ſcripſe-
Et cuia Græca ſit, ni partem maxumam (rit
Exiſtimarem ſcire voſtrum, id dicerem.
Nunc quai obrem has parteis didicerim, paucis da
Oratorem voluit eſſe me, non prologum: (bo,
Veſtrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commodè.
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturus ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt maleuoli,
Multas contaminaſſe Græcas, dum facit
Paucas latinas: eſſe id factum, hic non negat,
Neq; ſe id pigere, & deinde facturum autumat,
Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod ma euolus vetus Poëta dictitat,
Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicûm ingenio fretum, haud natura ſua:
Arbitrium veſtrum, veſtra exiſtimatio
Valebit. quamobrem omnes vos oratos volo,

Propoſitio

Narratio, vnde ſumpta ſit hæc fabula.

Purgatio, quare Græcam veteret.

Conceſſio ab exemplo

Ne plus iniquum quàm æquum oratio.
ἀντικατηγορία. Facite, æqui ſitis, date creſcendi copiam
Nouarum, qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitijs: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſeruo currenti in via
Deceſſe populum: cur inſano ſeruiat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Petitio. Alias nouas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo: date poteſtatem mihi,
Statariam agere vt liceat per ſilentium,
Ne ſemper ſeruus currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, Sycophanta autem impudens,
Auarus Leno, aſſiduè agendi ſint ſeni
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Mea cauſa cauſam hanc iuſtam eſſe animum inducite.
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc nouas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni:
Si qua laborioſa eſt, ad me curritur:
Sin lenis eſt, ad alium defertur gregem.
In hac eſt pura oratio, experimini,
In vtranq; partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam auarè precium ſtatui artimeæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumũ.
Quam maxumè ſeruire voſtris commodis:
Exemplum ſtatuite in me, vt adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, quam ſibi.

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

CHREMES, MENEDEMVS, ſenes.

Senarij.

Qvanquam hæc inter nos nuper notitia admodum eſt,
Inde adeo quòd agrum in proxumo hic mercatus es,
Nec rei ferè ſanè amplius quicquã (fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
(Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto)
Facit, vt te audacter moneam, & familiariter,
Quòd mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præter quàm res te adhortatur tua
Nam prô Deum, atq; hominum fidem, quid vis tibi? aut
Quid quæris? annos ſexaginta natus es.
Aut plus eò, vt conijcio, agrum in his regionibus
Meliorem, neq; precij maioris nemo habet:
Seruos complureis: proinde quaſi nemo ſiet;
Ita tute attentè illorum officia fungere
Nunquam tam manè egredior, neq; tam veſperi
Domum reuertor, quin te in fundo conſpicer
Fodere: aut arare: aut aliquid ferre, denique
Nullum remittis tempus, neq; te reſpicis,
Hæc non voluptati eſſe, ſatis certo ſcio.

Prorſus rhetoricè orditur & narrat. Sumit autem exordium ab officio vicini.

Propoſitio obiurgationis.

Expoſitio continens rationem obiurgationis.

Occupatio plena humanitatis.

At enim (dices) me quantũ hic operis fiat, pœnitet
Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
Me. Chreme, tantum ne eſt abs re tua ocij tibi,
Aliena vt cures, eaq́ nihil quæ ad te attinent?
Ch. Homo ſum: humani à me nihil alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta.
Rectum eſt, ego vt faciam: nõ eſt, te vt deterream.
Me. Mihi ſic eſt vſus: tibi vt opus eſt facto face.
Ch. An cuiquam eſt vſus homini, ſe vt cruciet? Me. mihi eſt.
C. Si quid laboris eſt: nollẽ: ſed quid iſtuc mali eſt
Quæſo, quid de te tantum meruiſti? Me. eheu.
Ch. Ne lachruma, atq́ iſtuc, quicquid eſt, fac me vt ſciam.
Ne retice: ne verere: crede inquam mihi:
Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero.
Me. Scire hoc vis? C. hac quidẽ cauſa, qua dixi tibi
Me. Dicetur. Ch. at iſtos raſtros interea tamen
Depone, ne labora. Me. minimè. Ch. quã rem agis?
Me. Sine me. vacuum tempus ne quod dem mihi
Laboris. Ch. non ſinam inquam. Me. ah, non æquò facis.
Ch. Hui, tam graueis hos quæſo? Me. ſic meritum eſt meum.
Ch. Nunc loquere. Me. filiũ vnicum adoleſcẽtulũ
Habeo: ah quid dixi habere me: imò habui Chreme,

Nunc

Nunc habeam, nec ne, incertum eſt. Ch. quid ita iſtuc? Me. ſcies,
Eſt è Corintho hic aduena anus paupercula:
Eius filiam ille amare cœpit perditè,
Propè iam vt pro vxore haberet: hæc clam me omnia.
Vbi rem reſciui, cœpi non humanitus,
Neq; vt animum decuit ægrotum adoleſcentuli

ἠθοποιία quæ maximè decet narrationes.

Tractare, ſed, vi & via peruolgata patrum:
Cotidie accuſabam: hem, tibine hæc diutius
Licere ſperas facere, me viuo patre,
Amicam vt habeas propè iam in vxoris loco?
Erras ſi id credis, & me ignoras Clinia,
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum, quòd te dignum eſt, facies: ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, inuenero:
Nulla adeo ex re iſtuc fit niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Aſiam hinc abij propter pauperiem, atq; ibi
Simul rem & gloriam armis belli repperi.
Poſtremò adeò res redijt, adoleſcentulus
Sæpe eadem, & grauiter audiendo victus eſt:
Putauit me & ætate, & beneuolentia
Plus ſcire & prouidere, quam ſeipſum ſibi:
In Aſiam ad Regem militatum abijt Chreme.
Ch. Quis ais? Me. clàm me profectus, menſeis treis abeſt.

Ch. Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
Me. Vbi comperi ex ijs, qui ei fuére conſcij,
Domum reuertor mœſtus, atq; animo ferè
Perturbato, atq; incerto præ ægritudine:
Aſſido: accurrunt ſerui: ſoccos detrahunt,
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparere: pro ſe quiſq; ſedulò

Amplificat narratione̅ addens πάθος, hoc eſt, querelam ſenis, de eiecto filio.

Faciebat, quò illam mihi lenirent miſeriam.
Vbi video hæc, cœpi cogitare, Hem, tot mea
Solius ſolliciti ſunt cauſa, vt me vnum expleant?
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum vnicum,
Quem pariter vti his decuit, aut etiam amplius,
Quod illa ætas magis ad hæc vtenda idonea eſt,
Eum ego eieci hinc miſerum iniuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem,
Si id faciam: nam vſq; dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas iniurias,
Interea vſq; illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi ſeruiens.
Ita facio prorſus: nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum: corraſi omnia:
Ancillas, ſeruos, niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facilè ſumptum exerceant ſuum,
Omneis produxi ac vendidi: inſcripſi illico
Ædeis mercede: quaſi talenta ad quindecim

Coegi

Coegi: agrum hunc mercatus ſum: hic me exerceo.
Decreui, tantiſper me minus in iuriæ
Chreme meo gnato facere, dum fiam miſer,
Nec fas eſſe vlla me hic voluptate frui,
Niſi vbi ille huc ſaluos redierit meus particeps.
Ch. Ingenio te eſſe in liberos leni puto, &
Illum obſequentem, ſi quis rectè aut commodè
Tractaret, verum neq; tu illum ſatis noueras,
Nec te ille, hoc ibi fit, vbi non verè viuitur.
Tu illum nunquam oſtendiſti, quanti penderes.
Nec ille tibi eſt credere auſus, quæ eſt æquō patri,
Quod ſi eſſet factum, hæc nunquam eueniſſent tibi.
Me, Ita res eſt, fateor: peccatū à me maxumū eſt.
Ch. Menedeme, at porrò rectè ſpero, illum tibi
Saluom affuturum eſſe hic, confido propediem.
Me. Vtinam Dij ita faxint. Ch faciént: nunc, ſi commodum eſt,
Dionyſia hic ſunt, hodie apud me ſis volo.
M. Non poſſum. Ch. cur non quæſo tandem aliquantulum
Tibi parce: idem abſens facere te hoc volt filius.
Me. Non conuenit, qui illū ad laborem impulerim
Nunc me ipſum fugere. Ch. ſiccine eſt ſententia?
Me. Sic. Ch bene vale. Me. & tu. Ch. lachrumas excuſsit mihi,
Miſeretq; me eius: ſed vt diei tempus eſt,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,

Ad cœnam vt veniat:ibo,viſam ſi domi, eſt.
Nihil opus fuit monitore:iamdudum domi
Aiunt, præſto apud me eſſe: egomet conuiuas moror.
Ibo adeo hinc intrò ſed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quiſnam egreditur?huc conceſſero.

ACTVS I. SCENA II.

CLITIPHO, CHEMES.

Occaſio ſequentium turbarum & periculorum proponitur,videlicet,adoleſcentis reſtitus. Trochaictus Dimeter.. catalectici. Troch.tetr. catalectici. Octonarius hypercata.

Nihil adhuc eſt, quòd vereare Clinia: haud quaquam etiam ceſſant:
Et illam ſimul cum nuncio tibi hic ego affuturam
Hodie ſcio: proin tu ſollicitudinem iſtam falſam
Quæ te excruciat,omittas.Ch.qui cum loquitur filius?
Cli.Pater adeſt,quem volui:adibo.pater oportunè aduenis.
Ch.Quid id eſt?Cli.hunc Menedemum noſtin' noſtrum vicinum?Ch. probè.
Cli.Huic filium ſcis eſſe?Ch,audiui,in Aſia.Cli non eſt pater,
Apud nos eſt.Ch.quid ais?Cli.aduenientem, è naui egredientem,illico
Adduxi ad cœnam, nam mihi magna cum eo iam inde vſq; à pueris
Semper fuit familiaritas.Ch.voluptatem magnam nuncias.

Quàm

Quàm vellem menedemum inuitatum, vt nobiſcum
 eſſet hodie amplius,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus ei obijcerem
 domi,
Atq; etiam nunc tempus eſt. Cli. caue faxis, non eſt
 opus pater. Iamb. quadrat. acata
Ch. Quapropter? Cli. quia enim incertum eſt, etiam
 quid ſe faciat, modò venit:
Timet omnia, patris iram, & animum amicæ, ſe
 erga vt ſit ſuæ.
Eam miſerè amat propter eam hæc turba, atq;
 abitio euenit Ch. ſcio.
Cli. Nunc ſeruolum ad eum in vrbem miſit, & ego
 noſtrum vnà Syrum.
Ch. Quid narrat? Cli. quid ille? ſe miſerum eſſe. Ch.
 miſerum? quem minus credere eſt?
Quid reliqui eſt, quin habeat quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parenteis, patriam incolumen, amicos, genus, cognatos, diuitias:
Atq; hæc perinde ſunt, vt illius animus, qui ea poßidet:
Qui vti ſcit, ei bona: illi qui nõ vtitur rectè, mala.
Cli. Imò ille ſenex fuit importunus ſemper, & nunc
 nihil magis
Vereor, quàm ne quid in illum iratus plus ſatis faxit pater.

Senex præfatur de ſiliorum, officio erga parentes.

Ch. Illéne? ſed reprimam me: nam in metu eſſe hũc
illi eſt vtile.
Cli. Quid tute tecum? Ch. dicam vt vt erat, mãſum
tamen oportuit.
Fortaſſe aliquanto iniquior erat præter eius libidinem;
Pateretur: NAM QVEM FERRET, ſi parentem
non ferret ſuum?
Hunccine erat æquom ex illius more, an illum ex
huius viuere? &
Quòd illum inſimulat durum, id non eſt: nam parentum
inuriæ.
Vniuſmodi ſunt fermè: paulò qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebro nolunt: nolunt crebrò cõuiuarier,
Præbent exigue ſumptum: & ea ſunt tamen ad virtutem
omnia
Verùm, vbi animus ſemel ſe cupiditate deuinxit
mala,
Neceſſe eſt Clitipho conſilia conſequi conſimilia.
hoc
Scitum eſt, PERICVLVM EX ALIIS facere, tibi
quod ex vſu ſiet.
Cli. Ita credo. Ch ego ibo hic intrò, vt videam nobis
cœnæ quid ſiet.
Tu, vt tempus eſt diei, vide ſis ne quo hinc abeas
longius,

Actus

Octonarij iambici.

CLITIPHO.

Qvàm iniqui ſunt patres in omnes adoleſcẽteis iudices:
Qui æquom eſſe cenſent, nos iam à pueris illico naſci ſenes,
Neq; illarum affines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia
Ex ſua libidine moderantur, nunc quæ eſt, non quæ olim fuit.
Mihi ſi vnquam filius erit, næ ille facili me vtetur patre:
Nam & cognoſcendi, & ignoſcendi, dabitur peccati locus:
Non vt meus qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam.
Perij: is mihi, vbi adbibit plus paulò, ſua quæ narrat facinora?
Nunc ait: periculum ex alijs facito, tibi quod ex vſu fiet.
Aſtutus: næ ille haud ſcit, quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant: da mihi, atq; affer mihi:
Cui quid reſpondeam, nihil habeo: neq; me quiſquam eſt miſerior:
Nam hic Clinia, etſi is quoq; ſuarũ rerum ſatagit, attamen.

Velut epiphonema addit adoleſcens querelam præceptis patris.

Ha-

Habet ne benè ac pudicè eductam, ignaram artis meretriciæ.

Mea eſt potens, procax, magnifica, ſumptuoſa, nobilis,

Tum quòd dem ei, rectè eſt: nam nihil eſſe mihi, religio eſt dicere.

Hoc ego mali non pridem inueni: neq; etiamnum ſcit pater.

ACTVS II. SCENA II.

CLINIA, CLITIPHO.

deſcribitur Clina (vt ſunt amantes) ſollicitus, & moræ impatiens.

SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, iamdudum ſcio (Octo. Iamb.

Veniſſent: ſed vereor, ne mulier me abſente hic corrupta ſit,

Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum ex augeant:

Locus, occaſio, ætas, mater, cuius ſub imperio eſt, mala:

Cui nihil iam præter precium dulce eſt. Clit. Clinia Cli. hei miſero mihi.

Aliàs hic,

Clit. Etiam caues, ne videat fortè ✝ hinc te, à patre aliquis exiens?

Cli. Faciam: ſed neſcio quid profectò mihi animus præſagit mali.

Clit. Pergin' iſtuc prius dijudicare, quàm ſcis quid veri ſiet?

Cli. Si nihil mali eſſet, iam hîc adeſſent. Clit. iam aderunt

derunt, Cli. quando iſtuc erit?
Clit. Non cogitas hunc lõgius abeſſe? & noſti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. Clin. ô Clitipho,
Timeo. Clit. reſpira: eccum Dromonem cum Syro, vnà aſſunt tibi.

ACTVS II. SCENA III.

SYRVS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

An' tu? Dr. ſic eſt. Sy. verum interea dum ſermones cedimus, (Clinia
Illæ ſunt relictæ. Clit. mulier tibi adeſt, audin'
Cli. Ego verò audio, nunc demum, & video, & valeo Clitipho:
Dr. Minime mirum: adeo impeditæ ſunt: ancillarũ gregem
Ducunt ſecum. Clin. perij, vnde illi ſunt ancillæ? Clit. men' rogas?
Sy. Non oportuit relictas: portant quid rerum. Clit. hei mihi.
Sy. Aurum, veſtem: & veſperaſcit, & non nouerunt viam.
Factum à nobis ſtultè eſt, abi dum tu Dromo illis obuiam.
Propere: quid ſtas? Ch. væ miſero mihi, quanta de ſpe decidi.

Senarij & octonarij iambici permixtis iamb. cata.

Clit.

Clit. Quid iſtuc? quæ res te ſolliciat autem? Cli. rogitas quid ſiet?
Viden' tu ancillas, aurum, veſtem' quam ego cum vna ancillula
Hîc reliqui, vnde eſſe ea cenſes? Clit. vah. nunc demum intelligo
Sy. Dy boni, quid turbæ eſt? ædes noſtræ vix capient ſcio.

Error Cliniæ præbet occaſionem ſequenti narrationi

Quid comedent? quid ebibent? quid ſene erit noſtro miſerius?
Sed video eccos, quos volebam. Cli. ô Iuppiter, vbinam eſt fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Collocupletaſti te Antiphila, & me in his deſeruiſti malis;
Propter quam in ſumma infamia ſum, & meo patri minus obſequens:
Cuius nunc pudet me, & miſeret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra, neq; potuiſſe eum vnquam ab hac me expellere:
Quod tamen nunc faciam: tum, cum gratum mihi eſſe potuit, nolui:
Nemo eſt miſerior me Sy. hic de noſtris verbis errat videlicet
Quæ hic ſumus locuti. Clinia aliter tuum amorem atq; eſt, accipis;

Nam

Nam & vita eſt eadem, & animus te erga idem,
ac fuit, (Senarij iamb.
Quantum ex ipſa re coniecturam fecimus.
Cli. Quid eſt obſecro? nam mihi nunc nihil rerum
omnium eſt
Quod malim, quàm me hoc falſo ſuſpicarier.
Sy. Hoc primum, vt ne quid huius rerum ignores,
anus,
Quæ eſt dicta mater eſſe ei ante hac, non fuit:
Ea obijt mortem: hoc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audiui. Clit. quænã eſt altera?
Sy. Mane: hoc quod cœpi primum enarrẽ Clitipho.
Poſt iſtuc veniam. Clit. propera. Sy. iam primum
omnium
Vbi ventum ad ædes eſt, Dromo pulſat fores:
Anus quædam prodit: hæc vbi aperuit oſtium,
Continuò hic ſe coniecit intro, ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.
Hinc ſciri potuit, haud vſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit;
Vbi de improuiſo eſt interuentum mulieri,
(Nam ea res dedit tum exiſtimandi copiam
Cotidianæ vitæ conſuetudinem,
Quæ, cuiuſq; ingenium vt ſit, declarat maxume)
Texentem telam ſtudioſè ipſum offendimus,
Mediocriter veſtitam, veſte lugubri,
Eius anus cauſa opinor, quæ erat mortua;

Narratio ornatiſſima de moribus Antiphilæ, à ſignis exordiens.

γνώμη, ratio eſt argumenti. Quotidiana conſuetudo indicat ingenium.

Sine

Sine auro tum ornatam, ita vti quæ ornantur ſibi,
Nulla mala re expolitam mulieri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter, pax. Cli. Syre mi obſecro,
Ne me in lætitiam fruſtra conijcias. Sy. anus
Subtegmen nebat: præterea vna ancillula
Erat, ea texebat vnà pannis obſita,
Neglecta, immũda illuuie. Clit. ſi hæc ſunt Clinia
Vera, ita vti credo, quis te eſt fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit ſordidatam: & ſordidã?
Magnum hoc quoq; ſignum eſt dominam eſſe extra
noxiam.
Cum eius tam negliguntur internuncij:
Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam
Cli. Perge obſecro te, & caue ne falſam gratiam
Studeas inire, quid ait, vbi me nominas?
Sy. Vbi dicimus rediſſe te, & rogare vti
Venit ad te, mulier telam deſerit
Continuo. & lacrumis opplet os totum ſibi,
Vt facile ſcires deſiderio id fieri tuo.
Cli. Præ gaudio (ita me Dij ament) vbi ſim neſcio
Ita timui, Clit. at ego nihil eſſe ſciebam. Clinia.
Agedum viciſſim Syre, dic quæ illa eſt altera?
Sy. Adducimus tuam Bacchidem. Clit. hem, quid
Bacchidem?
Eho ſceleſte quò illam adducis? Sy. quò ego illam?
ad nos ſcilicet. Clit.

Aptiſſimũ πάθος amantis adoleſcentis quærit, quã præbuerit ſignificationẽ, audito nomine amatoris.

Procele. & tres anape. Octo. iam. aca. permixto troch. catalectici.

Clit. Ad patremne? Sy. ad eum ipſum. Clit. ô hominis impudentem audaciam.

Sy. Heus tu, NON FIT SINE PERICVLO facinus magnum & memorabile.

Cli. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæſitum ſcelus:

Vbi ſi paululũ modò quid te fugerit, ego perierim

Quid illo facias? Sy. at enim. Clit. quid enim? Sy. ſi ſinas, dicam. Clin. ſine.

Clit. Sino. Sy. ita res eſt, hæc nunc, quaſi, cum. Clit. quas (malum) ambages mihi

Narrare occipit? Cli. Syre, verum hic dicit: mitte, ad rem redi.

Sy. Enimuero reticere nequeo: multis modis iniurius Clitipho eſt: neq; ferri potis eſt. Cli. audiẽdum hercle eſt, tace.

Si Vis amare vis potiri: vis, quod des illi, effici:

Tuam eſſe in potiundo periculum non vis: haud ſtulte ſapis:

Siquidem id ſapere eſt, velle te id, quod non poteſt contingere.

Aut hæc cum illis ſunt habenda, aut illa cum his amittenda ſunt.

Harum duarum conditionum nunc vtram malis, vide:

Etſi hoc conſilium, quod cœpi rectum eſſe & tutum ſcio.

Protaſis periculi eſt, quòd adducitur Bacchis in ædes Chremetis. Eſtq; mirifica humanorum conſiliorũ imago, quòd ſeruum fallunt conſilia, quæ putabat eſſe tutiſſima.

Nam, apud patrem tua amica tecum ſine metu vt ſit copia eſt:
Tum, quod illi argentum es pollicitus, eadem hac inueniam via:
Quòd vt efficerem, orando ſurdas iam aureis reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? Cli ſiquidem hoc fit. Sy ſiquidem experiundo ſcies.
Clit. Age age, cedò iſtuc tuum conſilum, quid id eſt? Sy: aſsimulabimus
Tuam amicam huius eſſe amicam Cli pulchrè: cedo quid faciet ſua?
An ea quoq; dicetur huius, ſi vna hæc dedecori eſt parum?
Sy. Imò ad tuam matrem deducetur. Clit. quid eò? Sy. longum eſt Clitipho,
Si tibi narrem quamobrem id faciam, vera cauſa eſt. Clit. fabulæ:
Nihil ſatis firmi video, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.
Sy. Mane, habeo aliud, ſi iſtuc metuis, quod ambo, confiteamini
Sine periculo eſſe Clit. huiuſmodi, obſecro, aliquid repperi. Sy. maxumè:
Ibo obuiam hinc: dicam, vt reuertantur domum. Clit. hem,
Quid dixti? Sy. ademptum tibi iam faxo omnem metum,

In aurem vtramuis ocioſe vt dormias.
Clit. Quid ago nunc? Cli. tune? quod boni eſt Clit. Syre, dic mòdò
Verum, Sy. age modò, hodie, ſerò ac ne quicquam voles.
Cli. Datur modò: fruere dum licet: nam neſcias:
Eius ſit poteſtas poſt hoc, an nunquam tibi.
Clit. Syre inquam. Sy. perge porrò, tamē iſtuc ago,
Clit. Verum hercle iſtuc eſt. Syre, Syre, inquam, heus Syre.
Sy. Concaluit: quid vis? Clit. redi. Sy. aſſum, dic quid eſt?
Iam hoc quoq; negabis tibi placere. Clit. imò Syre
Et me, & meum amorem, & famam permitto ti-
Tu es iudex ne quid accuſandus ſis, vide. (bi.
Sy. Ridiculum eſt de iſtuc me admonere Clitipho:
Quaſi iſtic minor mea res agatur, quam tua.
Hic ſi quid nobis forte aduerſi euenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera
Quapropter neutiquam hæc res neglectui eſt mihi:
Sed iſtuc exora, vt ſuam eſſe aſſimulet. Clin. ſcilicet:
Facturum me eſſe in eum iam res rediȷt locum,
Vt ſit neceſſe. Clit. merito te amo Clinia.
Clin. Verbum illa ne quid titubet. Sy. perdocta eſt probè.
Clin. At hoc demiror, qui tam facilè potueris

Perſuadere illi quæ ſolet quos ſpernere?
Sy. In tempore ad eam veni: QVOD RERVM omnium eſt
Primum: nam miſerum quandam offēdi: ibi militē
Eius noctem orantem, hæc arte tractabit virum,
Vt illius animum cupidum inopia incenderet,
Eademq́, vt eſſet apud te quàm gratiſsima.
Sed heus tu, vide ſis, ne quid imprudens ruas.
Patrem nouiſti, ad has res quam ſit perſpicax.
Ego te autem noui, quàm eſſe ſoleas impotens,
Inuerſa verba, euerſas ceruices tuas,
Gemitus, ſcreatus, tuſſes, riſus abſtine.
Ch. Laudabis. Sy. vide ſis. Clit. tutemet mirabere.
Sy. Sed quàm citò ſunt conſecutæ mulieres?
Ch. Vbi ſunt? cur retines? Sy. iam nunc hæc non eſt tua.
Ch. Scio apud patrem, at nunc interim. Sy nihilo magis.
Ch. Sine. Sy. non ſinam inquam. Cli. quæſo pauliſper. Sy. veto.
Clit. Saltem ſalutare. Sy. abeas, ſi ſapis. Clit. eo.
Quid iſtic? Sy. manebit. Clit. ô hominem felicem. Sy, ambula.

ACTVS II. SCENA III.

Trochaic. Octa. acatalecticis, permixtis Iambicis quadratis acatalect. Porrò ſenarij quinq́.

Baccibis

BACCHVS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRVS.

ÆDepol te mea Antiphila laudo, & fortunatam iudico,
Id cum ſtuduiſti, iſti formæ vt mores conſimiles forent:
Minimeq; (ita me Dij ament) miror, ſi te ſibi quiſq; expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio,
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuā conſidero.
Omnium adeo noſtrarum, volgus quæ ab ſe ſegregant,
Et vos eſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam expedit bonas eſſe vobis: nos, quibus cum res eſt, non ſinunt:
Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt
Hæc vbi immutata eſt, illi ſuum animum aliò conferunt.
Niſi proſpectum interea aliquid nobis eſt, deſertæ viuimus
Vobis cum vno ſimul vbi ætatem agere decretum eſt viro,
Cuius mos maximè eſt conſimilis voſtrum, hi ad vos applicant,

Vt ſit varietas, additur etiam colloquium mulierum, in quo modeſtiā laudat etiam meretrix.

Hoc beneficio vtriq; ab vtriſq; vero diuincimini,
Vt nunquam vlla amori veſtro incidere poßit calamitas.
An. Neſcio alias: me ſcio quidem ſemper feciſſe ſedulo, vt
Venuſtum ἦθος. Ex illius commodo meum comparem commodum. Clin. vah,
Erga mea Antiphila tu nunc ſola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cœpi, leues,
Præterquàm tui carendum quòd erat. Sy. credo. Clin. Syre, vix ſuffero.
Hoccine me miſerum non licere meo modò ingenio frui?
Sy. Imò, vt patrem tuum vidi eſſe habitum diu, etiam duras dabit.
Ba. Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui in tuetur nos? An. ah, retine me, obſecro.
Senarij. Ba. Amabo, quid tibi eſt? An. diſperij. Ba. perij miſera quid ſtupes
Antiphila? An. videon' Cliniam, an non? Ba. quem vides?
Clin. Salue anime mi. An. ô mi Clinia, ſalue. Clin. vt vales?
An. Saluom veniſſe gaudeo. Clin. teneo ne te
Antiphila, maxumè animo exoptata meo?
Sy. Ite intrò nam nos iam dudum expectat ſenex.

CHREMES, MENEDEMVS.

LVceſcit: hoc iam ceſſo pultare oſtium
Vicini primum ex me vt ſciat ſibi filium
Rediſſe, etſi adoleſcentem hoc nolle intelligo.
Verum cum videam miſeram hunc tam excrucia-
Eius abitu, celem tam inſperatum gaudium, (rier
Cum illi nihil periculi ex indicio ſiet?
Haud faciam: nam quòd potero, adiutabo ſenem,
Ita vt filium meum amico, atq; æquali ſuo
Video inſeruire, & ſocium eſſe in negotijs,
Nos quoq; ſenes eſt æquom ſenibus obſequi,
Me. Aut ego profectò ingenio egregiè ad miſeriam
Natus ſum aut illud falſum eſt, quod volgo audio
Dici, DIEM adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem cotidie augeſcit magis
De filio ægritudo, & quanto diutius
Abeſt, magis cupio tanto, & magis deſidero.
C. Sed ipſū foras egreſſum video: adibo: alloquar.
Menedeme ſalue: nunc iam apporto tibi,
Cuius maximè te fieri participem cupis.
Me. Nunquidnam de gnato meo audiſti Chreme?
Ch. Valet, atq; viuit. Me. vbinam eſt quæſo? Ch. a-
pud me domi.
Me. Meus gnatus? Ch. ſic eſt. Me. venit? Ch. certè.
Me. Clinia
Meus venit? Ch. dixi. Me. eamus, duc me, ad eum
obſecro.

παροιμ. ſenil.

Ch. Non volt te ſcire ſe rediſſe: etiam & tuum
Cōſpectū fugitat propter peccatū, tum hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta ſiet.
Me. Non te ei dixiſti, vt eſſem? Ch. non. Me. quamobrem Chreme?
Ch. Quia peſſumè iſtuc in te, atq; in illum conſulis,
Si te iam leni, & victo eſſe animo oſtenderis.
Me. Non poſſum: ſatis iam ſatis pater durus fui.
Ch. ah,
Vehemens in vtramq; partem Menedeme es nimis
Aut largitate nimia, aut parſimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atq; ex illa incides.
Primum olim potius quàm paterere filium.
Commeare ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuiq; erant grata omnia,
Proterruiſti hinc, ea coacta ingratis
Poſt illa cœpit victum vulgo quærere.
Nunc cum ſine magno detrimento non poteſt
Haberi, quid dare cupis nam vt tuſcias,
Quàm ea nūc inſtructa pulchrè ad perniciem ſiet:
Primum, iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte atq; auro: ſatrapes ſi ſiet
Amator, nunquam ſufferre eius ſumptus queat,
Ne dum tu poßis. Me. eſtné ea intus? Ch ſit rogas?
Senſi: nam vnam ei cœnam, atq; eius comitibus
Dedi: quod ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet:
Nam, vt alia omittam, pitiſſando modò mihi

Suaſorij generis oratio, ne pater ſua indulgentia magis corrumpat filium.

Quid vini abſumpſit ſic hoc dicens, aſperum
Pater hoc eſt, aliud lenius, ſodes vide:
Releui dolia omnia, omnes ſerias:
Omnes ſollicitos habui: atq; hæc vna nox:
Quid te futurum cenſes, quem aſsiduè exedent?
Ita me Dij amabunt, vt tuarum miſertum eſt
Menedeme fortunarum. Me. faciat, quod lubet:
Sumat, conſumat perdat decretum eſt pati,
Dum illum modò habeam mecum. Ch ſi certum eſt
Sic facere, illud permagni referre arbitror, (tibi
Vt neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
M. Quid faciam? C. quiduis potius, quàm quod cogi
Per alium quemuis vt des, falli te ſinas (tas:
Technis per ſeruolum: etſi ſubſenſi id quoq;,
Illos ibi eſſe, & id agere inter ſe clanculum.
Syrus cum illo voſtro conſuſurrat: conferunt
Conſilia adoleſcentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur, ſed illud quomodo
Minimo periculo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & prius
Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium: hui
Quantam feneſtram ad nequitiam patefeceris?
Tibi autem porrò vt non ſit ſuaue viuere.
Nam DETERIORES OMNES ſumus licentia.
Quodcunq; inciderit in mentem, volet, neq; id

Putabit prauom: an rectum, quod petet fiet,
Tu rem perire, & ipſum non poteris pati.
Dare denegaris: ibit ad illud illico
Quo maxumè apud te ſe valere ſentiet.
Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur.
Me. Videre verum, atq; ita vti res eſt, dicere.
Ch. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis.
Dum id quære: tibi qui filium reſtituerem.
Me. Cedo dextram, porrò te idem oro vt facias Chreme.
Ch. Paratus ſum. Me. ſcin' quid nunc facere volo?
Ch. Dic. Me. quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id vt maturent facere: cupio illi dare, (bo
Quod volt, cupio ipſum iam videre. C. operam da-
Syrus eſt prehendendus atq; hortandus mihi.
A me neſcio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paulum negoci mihi obſtat: Simus & Crito
Vicini noſtri hic ambigunt de finibus.
Me cepere arbitrum: ibo ac dicam, vt dixeram,
Operam daturum me, hodie non poſſe his dare.
Continuò hic adero. M. ita quæſo Dij veſtrā fidē.
ITAN COMPARATAM eſſe hominum naturam omnium,
Epiphonema. Aliena melius vt videant, & iudicent
Quam ſua: an eò fit, quia in re noſtra aut gaudio

Sumus

Sumus præpediti nimio, aut ægritudine? (bi?
Hic mihi nunc quantò plus ſapit, quàm egomet mi
Ch. Duſſolui me ocyus, operam vt tibi darem.

ACTVS III. SCENA II.
SYRVS, CHREMES.

HAc illâc circumcurſa: inueniendum eſt tamē
Argentum, intendenda in ſenem fallacia.
Ch. Vnum me fefellit, hoſce inſtruere, videlicet,
Eſt ille Cliniæ ſeruus tardiuſculus,
Idcirco huic noſtro tradita eſt prouincia.
Sy. Quis hic loquitur? perij, numnam hæc audiuit? Ch. Syre. Sy. hem.
Ch. Quid tu iſtic? Sy. rectè: equidem te demiror Chreme
Tam mane, qui heri tantum biberis. Ch. nihil nimis.
Sy. Nihil narras? viſa vero eſt, quòd dici ſolet,
Aquilæ ſenectus. Ch. eia. Sy. mulier eſt commoda et
Faceta hæc meretrix Ch. ſanè idem viſa eſt mihi.
Sy. Et quidem hercle forma luculenta. Ch. ſic ſatis,
Sy. Ita non vt olim ſed vti nunc ſanè bona:
Minimeq́; miror, Clinia hancſi deperit:
Sed habet patrem quendam auidum, miſerum, atq; aridum,
Vicinum hunc noſtin'? at quaſi is non diuitijs
Abundet, gnatus eius profugit inopia,

Deliberationes ſerui de pecunia per fallaciam inueniendа.

Scin

Scin' eſſe factum vt dico? Ch. quid ego neſciebam?
Hominem piſtrino dignum. Sy. quem? Ch. iſtum ſeruolum.
Dico adoleſcentis. Sy. Syre, tibi timui male.
Ch. Qui paſſus eſt id fieri? Sy. quid faceret? Ch. rogas?
Aliud reperiret, fingeret fallacias,
Vnde eſſet adoleſcenti, amicæ quod daret,
Atq; hunc difficilem inuitum ſeruaret ſenem.
Sy. Garris. Ch. hæc facta ab illo oportebant Syre.
Sy. Ehò quæſo, laudas qui heros fallunt? Ch. in loco
Ego verò laudo. Sy. rectè ſanè. quippe quia
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt:
Iam huic manſiſſet vnicus gnatus domi.
Sy. Iocon' an ſeriò illæc dicat, neſcio,
Niſi mihi quidem addit animū, quò libeat magis.
C. At nunc quid expectat Syre? an, dum hinc denuo
Abeat, cum tolerare huius ſumptus non queat?
Non ad ſenem aliquam fabricam fingis? Sy ſtolidus eſt.
Ch. At te adiutare oportet adoleſcentuli
Cauſa. Sy. facilè equidem facere poſſum, ſi iubes:
Etenim quo pacto id fieri ſoleat, calleo,
Ch. Tantò hercle melior. Sy. nō eſt mentiri meum.
Ch. Fac ergo. Sy. at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,
Si quid huius ſimile fortè aliquando euenerit,

(Vt ſunt humana) tuus vt faciat filius.
Ch. Nō vſus veniet ſpero. S. ſpero hercle ego quoq;
Neq; eo nunc dico, quò quicquam illum ſenſerim:
Sed ſi quid, ne quid quæ ſit eius ætas, vides:
Et næ ego te, ſi vſus veniat, magnificè Chreme
Tractare poßim. Ch. de iſtoc, cum vſus venerit,
Videbimus quid opus ſit: nunc iſtuc age. Sy.
Nunquam commodius vnquam herū audiui loqui,
Nec, cum malefacerem, crederem mihi impunius
Licere: quiſnam à nobis egreditur foras?

ACTVS IIII. SCENA II.

Iambici quadrati & acatalectici, & catalectici, Senarius item vnus, & fragmentum Iambici quatrati. Senarius vnus, fragmentum vuum.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

Qvid iſtuc quæſo? qui iſthic mos eſt Clitipho? itáne fieri
Oportet? Clit. quid ego feci? Ch vidin' ego te modo manum in ſinum huic
Meretrici inſerere? Sy. acta hæc res eſt, perij. Clit. mené? Ch. hiſce oculis, ne nega.
Facis adeò indignè iniuriam illi, qui non abſtineas manum:
Nam iſthæc quidem contumelia eſt,
Hominem amicum recipere ad te, atq; eius amicā ſubagitare.

Vel

Vel heri in conuiuio quàm immodeſtus fuiſti. Sy. factum. Ch. quam moleſtus?

Vt equidem (ita me Dij ament) metui quid futurũ deniq; eſſet.

Noui ego amantium animos, aduortunt grauiter, quæ non cenſeas.

Cli. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum pater.

Ch. Eſto: at certè concedas aliquò ab eorum ore aliquantiſper.

Multa fert libido: ea prohibet facere tua præſentia, ego de me

Facio coniecturam: nemo eſt meorum amicorum, hodie apud

Quadrat. Iambicus acatalecti.

Quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam.

Apud alium prohibet dignitas, apud alium ipſius facti piget.

Ne ineptus, ne poteruus videar, quod illum facere credito.

Sed noſtrum eſt intelligere vtcunq; atq; vbicunq; opus ſit obſequi.

Sy. Quid iſtic narrat? Clit. perij. Sy. Clitipho hæc ego præcipio tibi,

Hominis frugi & temperantis functus officium. Clit. tace ſodes.

Sy. Rectè ſanè. Clit. Syre, pudet me. Sy. credo, neq; id iniuria:

Quin

*Quin mihi moleſtum eſt. Clit. pergin? Sy verum
hercle dico, quod videtur.
Clit. Nónne accedam ad illos? Ch. ehò quæſo, vná
accedundi via eſt.
Sy. Actum eſt hic prius ſe indicarit, quàm ego ar-
gentum effero Chreme
Vin' tu homini ſtulto mihi aſcultare? Ch. quid fa-
ciam? Sy iube hanc
Abire hunc aliquò. Clit. quò enim hinc abeam? Sy.
quo lubet: da illis locum.
Abi deamabulatum. Cli. deambulatum, quò? Sy.
vah, quaſi deſit locus.
Abi ſanè iſthàc, iſtorſum, quò vis. Ch. rectè dicit:
cenſeo.
Clit. Dij te eradicent Syre. qui me iſthinc extrudis.* Trochai.
S. at tu pol tibi iſtas acatalecti.
Poſthac comprimito manus. Dimeter.
*Cenſen' verò quid illum porro credis facturum
Chreme,* (Troch. tetra.
*Niſi eum, quantum Dij dant tibi opis, ſeruas, caſti-
gas, mones?
Ch. Ego iſtuc curabo. Sy. atqui nunc here hic tibi
aſſeruandus eſt.
Ch. Fiet. Sy. ſi ſapias: nam mihi iam minus minusq́;
obtemperat.
Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi,
egiſtin' Syre? aut*

Repe-

Reperiſti tibi quod placeat, an nondum etiam? Sy. de fallacia
Dicis? eſt, inueni nuper quandam. Ch. frugi es: cedo, quid id eſt?
Sy. Dicam: verùm, vt aliud ex alio incidit. C. quidnam Syre? Sy. peſſuma hæc
Eſt meretrix. Ch. ita videtur. Sy. imò ſi ſcias,
Sena. Iamb. Vah vide quod inceptet facinus. Fuit quædam anus
Octo. Iamb. Corinthia
Trochai. Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat
quadrati. mutuum.
catalecti. Ch. Quid tum? Sy. ea mortua eſt: reliquit filiam adoleſcentulam:
Ea relicta huic arraboni eſt, pro illo argento. Ch. intelligo.
Sy. Hanc ſecum huc adduxit, eaq́; eſt nunc ad vxorem tuam.
Ch. Quid tum? Sy. Clinia orat, ſibi vti nunc det illam: illi tamen
Poſt daturum mille nummûm poſcit. Ch. & poſcit quidem? Sy hui
Dubiumnè id eſt? Ch. ego ſic putaui, quid nunc facere cogitas?
Sy. Egòne? ad Menedemum ibo: dicam hanc eſſe captam è Caria,
Ditem & nobilem: ſi redimat, magnunm ineſſe in ea lucrum.

Ch. Er-

Ch. Erras. Sy. quid ita? Ch. pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo:
Non emo: quid ais? Sy. optata loquere. Ch. atqui non opus eſt.
Sy. Non opus eſt? Ch. Non hercle verò. Sy. quid iſtuc, miror. Ch. iam ſcies:
Mane, mane, quid eſt, quò tam à nobis grauiter crepuerunt fores?

ACTVS IIII. SCENA I.

Iambici quadrati acatalectici. Trochaici catalect: vnus acatalecticus, vnus hypercatalecticus.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

NIſi me animus fallit, hic profectò eſt annulus, quem ego ſuſpicor, *Occaſio cataſtrophes periculorũ Cliniæ.*
Is, qui cum expoſita eſt gnata Ch quid volt ſibi Syre hæc oratio?
So. Quid eſt? is ne tibi videtur? Nu. dixi quidem, vbi mihi oſtendiſti, illico
Eum eſſe. So. at vt ſatis modò contemplata ſies mea nutrix. Nu. ſatis.
So. Abi iam nunc intrò: atq; illa ſi iam lauerit, mihi nuncia:
Hic ego virum interea opperibor. Sy. te volt: videas quid velit:
Neſcio quid triſtis eſt: non temerè eſt, metuo quid ſit. Ch quid ſiet?

Næ iſta hercle magno iam conatu magnas nugas dixerit.

So. Ehem mi vir. Ch. ehem mea vxor. So. teipſum quæro Ch. loquere quid velis.

So, Primum hoc te oro, ne quid credas me aduerſus edictum tuum

Facere eſſe auſam. Ch. vin' me iſtuc tibi, etſi incredibile eſt, credere?

Trochaic. quadrat. catalect.

Credo. S. neſcio quid peccati portet hæc purgatio.

So. Meminiſtin' me eſſe grauidam, & mihi te magnopere interminatum,

Si puellam parerem, nolle tolli? Ch. ſcio quid feceris

Troch. cat.

Suſtuliſti. Si ſic eſt factum domina, ergo herus damno auctus eſt.

So. Minimè: ſed erat hic anus Corinthia haud impura: ei dedi

Exponendam. Ch. ô Iuppiter, tantam eſſe in animo inſcitiam?

Alias, inſcientiam.

So. Perij quid ego feci? Ch. at rogitas? So. ſi peccaui mi Chreme,

Inſciens feci. Ch id equidem ego, etiamſi tu neges, certò ſcio,

Te inſcientem, atq; imprudentem dicere aut facere omnia.

Tot peccata in hac re oſtendis, nam iam primum ſi meum

Imperium exequi voluiſſes, interemptã oportuit.

Nom

Non ſimulare mortem verbis, reipſa ſpem vitæ dare.
At id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.
Quàm benè verò abs te proſpectum eſt: quid voluiſti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſsimè
Per te, vel vti quæſtum faceret, vel vti veniret palam
Credo id cogitaſti, quiduis ſatius eſt, dum viuat modò.
Quid cum illis agas, qui neq; ius, neq; bonum, atque æquom ſciunt?
Melius, peius: proſit, obſit: nihil vident, niſi quòd lubet.
S. Mi Chreme, peccaui, fateor: vincor: nunc hoc te obſecro,
Quanto tuus eſt animus natu grandior, ignoſcentior tanto,
Vt meæ ſtulticiæ iuſticia tua ſit aliquid præſidi.
Ch. Scilicet: equidem iſtuc factum ignoſcam: verum Soſtrata
Malè docet te mea facilitas multa, ſed iſtuc, quicquid eſt,
Qua hoc occeptum eſt cauſa? loquere. So. vt ſtultæ, & miſeræ omnes ſumus
Religioſæ, cum exponendam do illi, de digito annulum

Detraho,& eum dico vt vnà cũ puella exponeret:
Si moreretur,ne expers partis eſſet de noſtris bõis.
Ch. Iſtuc rectè:conſeruaſti te,atq; illam.So. is hic
eſt annulus.
Ch. Vnde habes? So. quàm Bacchis ſecum adduxit
adoleſcentulam. Sy. hem.
Ch. Quid ea narrat? So. ea lauatum dum it,ſeruan-
dum mihi dedit (illico
Annulum,non aduorti primò,ſed poſtquam aſpexi,
Cognoui,ad te exilui. Ch. qui,nunc ſuſpicare, aut
in venis
De illa? So. neſcio, niſi vt ex ipſa quæras,vnde hũc
habuerit,
Si potis eſt reperiri. Sy. interij: plus ſpei video,
quàm volo:
Noſtra eſt. ſi ita eſt. Ch. viuitné illa, cui tu dede-
ras? So. neſcio.
C. Quid renũciauit olim feciſſe? S. id quod iuſſerã.
Ch. Nomen mulieris cedo quod ſit,vt quæratur. So.
Philtere.
Sy. Ipſa eſt, mirum ni illa ſalua eſt , & ego perij.
Ch. Soſtrata:
Sequere me intrò hac. So. vt præter ſpem euenit
quàm timui malè,
Ne nunc animo ita eſſes duro, vt olim in tollenda
Chreme.
Ch. NON LICET hominem eſſe ſæpè ita vti volt,
ſi res non ſinit Nunc

Nunc ita tempus eſt, mihi vt cupiam filiam: olim
nihil minus.

ACTVS IIII. SCENA XI.

Iambici octonarij acatalectici.

SYRVS.

Niſi me animus fallit, haud multum à me abe-
rit infortunium:
Ita herclé in anguſtum oppidò nunc meæ coguntur
copiæ:
Niſi aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati re-
ſciſcat, ſenex.
Nam quod ſperem de argento, aut poſſe poſtulem
me fallere,
Nihil eſt. triumpho, ſi licet me latere tecto abſce-
dere.
Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam ſubitò è
faucibus.
Quid agã? aut quid comminiſcar? ratio de integro
ineunda eſt mihi.
NIHIL TAM difficile, quin quærendo inueſti-
gari poſſiet.
Quid? ſi hoc ſic incipiam nunc? nihil eſt quid, ſi ſic?
tantundem egero:
At ſic opinor? non poteſt: imò optumè: euge optu-
mam habeo.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugiti-
uum argentum tamen.

ACTVS IIII. SCENA III.

Iambici quadrati acatalectici, & vnus ſenarius. Trochaici quadrati acatalectici, & vnus hypercatalecticus.

Clinia, Syrus.

Nulla mihi res poſthac poteſt iam interuenire tanta,
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia orta eſt.
Dedo patri me nunc iam, ne frugalior ſim, quàm volt.
Sy. Nihil me fefellit: cognita eſt, quantum audio huius verba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
Clin. O mi Syre audiſtin' obſecro? S. quid ni? qui vſq; vnà affuerim.
Clin. Cui æque audiſti commodius quicquam eueniſſe? S. nulli.
Clin. atq; ita me Dij ament, vt ego nunc non tam meapte ſua cauſa
Lætor, quam illius: quam ego ſcio eſſe honore quouis dignam
Sy. Ita credo: ſed nunc Clinia age, da te mihi viciſſim:
Nam amici quoq; res eſt videnda, in tuto vt collocetur,
Ne quid de amica nunc ſenex. Clin. ô Iuppiter. Sy. quieſce.

Clin Antiphila mea nubet mihi. S ſiccine me interloquere?

Clin. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. Sy. fero hercle verò.

Clin. Deorum vitam adepti ſumus. Sy. fruſtra operam hanc opinor ſumo.

Clin. Loquere, audio S. at iam hoc non ages Clin. agam. S videndum eſt inquam,

Amici quoq; res Clinia tui in tuto vt collocetur:

Nam ſi nūc à nobis abis, & Bacchidē hîc relinquis,

Noſter reſciſcet illico eſſe amicam hanc Clitiphonis:

Si abduxeris, celabitur itidē, vt celata adhuc eſt.

Clin. At enim iſtoc nihil eſt magis Syre meis nuptijs aduorſum:

Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? S. quid ni?

Clin. Quid dicam? quam cauſam afferam? S. quin nolo mentiare.

Apertè, ita vt res ſeſe habet, narrato. Clin quid aūt? S. iubeo.

Illam te amare, & velle vxorem, hanc eſſe Clitiphonis.

Clin. Bonam atq; iuſtam rem oppidò imperas, & factu facilem.

Et ſcilicet iam me hoc voles patrem exorare, vt celet

Senem noſtrum. Sy imò vt recta via rem narret ordine omnem. Cli hem,

Satin' ſanus es, & ſobrius? tu quidem illum planè prodis.

Nam qui ille poterit eſſe in tuto? dic mihi.

Senari9. Ridicula exultatio ſerui in conſilio periculoſo, quod longe ſecus cadit quàm ipſe ſibi pollicetur.

Sy. Huic equidem conſilio palmam do: hic me magnificè effero,

Qui vim tantam in me, & poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,

Vera dicendo, vt eos ambos fallam, vt cum narret ſenex

Veſter noſtro, iſtam eſſe amicam gnati, non credat tamen.

Clin. At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis:

Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.

Tu fortaſſe, quid me fiat, parui pendis, dum illi cõſulas.

Alias, ex interprete, prob:

Sy. Quid ✠ (malum) me ætatem cenſes velle id aſſimularier?

Vnus eſt dies, dum argentum eripio, pax, nihil amplius.

Clin. Tantum ſat habes? quid tum quæſo, ſi hoc pater reſciuerit?

Sy. Quid, ſi redeo ad illos, qui aiunt, quid ſi nunc COELVM RVAT?

Clin.

Clin. Metuo quid agam. Sy. metuis? quaſi non ea poteſtas ſit tua, (lam.
Quo velis in tempore vt te exoluas, rem facias pa-
Clin. Age, age, traducatur Bacchis. Sy. optume ipſa exit foras.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA ancilla.

Satis pol proterue me Syri promiſſa huc induxerunt: Iamb. quadrat. catal. vnus hypercatalectic9
Decem minas, quas mihi dare pollicitus eſt, quòd ſi is nunc me
Deceperit, ſæpè obſecrans me, vt veniam, fruſtra veniet,
Aut cum venturam dixero, & conſtituero, cum is certè
Renunciarit, Clitipho cum ſpe pendebit animi,
Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo pœnas pendet.
Clin. Satis ſcitè promittit tibi. Sy. atqui tu hanc iocari credis?
Faciet, niſi caueo. Ba. dormiunt: ego pol iſtos commouebo.
Mea Phrygia audiſtin' homo iſte modo quam villam demonſtrauit
Charini? Ph. audiui. Ba. proximam eſſe huic fundo ad dextram? Ph. memini.

Da. Curriculo percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.

Sy. Quid inceptat? Ba. dic me hîc oppido eſſe inuitam, atq; aſſeruari,

Verùm aliquo pacto verba me his daturum eſſe, & venturam.

Sy. Perij hercle; Bacchis mane, mane: quò mittis iſtanc quæſo?

Iube maneat. Ba. abi. Sy quin eſt paratum argentum. Ba. quin ego maneo.

Sy. Atqui iam dabitur Ba. vt lubet, num ego inſto? Sy. an ſcin'? quid ſodes?

Ba. Quid? Sy transeundum nunc tibi ad Menedemum eſt. & tua pompa

Eò traducenda eſt. Ca. quam rem agis? ſcelus. Sy. egon'? & argentum cudo,

Quod tibi dem. Ba. dignam me putas, quam illudas? Sy. non eſt temerè.

Ba. Etiámne tecum hic res mihi eſt? Sy. minimè: tuum tibi reddo.

Ba. Eatur. Sy. ſequere hac: heus Dromo. Dro. quis me volt? Sy. Syrus. Dr. quid eſt ei?

Sy. Ancillas omneis Bacchidis traduce huc ad vos properè.

Dro. Quamobrem? Sy. ne quæras: & ferant, quæ ſecum huc attulerunt.

Sperabit ſumptum ſibi ſenex leuatum eſſe harum abitu.

Næ

Næ ille haud ſcit, haud paululum lucri quantum ei damni adportet.

Tu neſcis quod ſcis Dromo ſi ſapies. Dro. mutum dices,

ACTVS IIII. SCENA V.

Serarij, & vnus quadratus.

Chremes, Syrus.

ITa me Dij amabunt, vt nunc Menedemi vicem
Miſeret me, tantum deueniſſe ad eum mali.
Illancine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius. (Quadra.
Verùm, vbi videbit tanto? ſibi ſumptus domi
Cotidianos fieri, nec fieri modum:
Optabit rurſum, vt abeat ab ſe filius.
Syrum optumè eccum. Sy. ceſſo hunc adoriri? Ch.
Syre Sy. hem. (dari.
C. Quid eſt? S. te mihi ipſum dudum exoptabam
Ch. Videre egiſſe iam neſcio quid cum ſene.
Sy. De illo, quod dudum? dictum ac factũ reddidi.
Ch. Bonan' fide? S. bona hercle. Ch non poſſum pati.
Quid tibi caput demulceam, accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re ac lubens.
S. At ſi ſcias, quàm ſcitè in mentem venerit.
Ch. Vah, gloriare eueniſſe ex ſententtia?
S. Non hercle verò, verum dico. Ch. dic quid eſt?
S. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem.

Error Chremetis ridiculus, qui fabulam totam reddit iucundiorē

Senarij.

Mene-

Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
Ch. Probè. Sy. dic ſodes. Ch. nimiũ inquã. Sy. imò ſic
Sed porrò auſculta quod ſupereſt fallaciæ. (ſatis.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam:
Eius ſibi complacitã formam, poſtquam aſpexerit:
Hanc ſe cupere vxorem. Ch. modo quæ inuenta eſt?
Sy. eam.
Et quidem iubebit poſci. Ch. quamobrem iſtuc Syre?
Nam prorſus nihil intelligo. Sy. vah, tardus es.
Ch. Fortaſſe. Sy. argentum ei dabitur ad nuptias,
Aurum atq; veſtem qui, teneſne? Ch. comparet?
Sy. Id ipſum. C. at illi ego neq; do, neq; deſpondeo.
Sy. Non? quamobrem? Ch. quamobrem? me rogas?
hom͡ini fugitiuo dabo? Sy. vt lubet.

Alias non leguntur adductum fugitiuo dabo?

Non ego in perpetuum dicebam illam illi vt dares,
Verum vt ſimulares. Ch. non mea eſt ſimulatio:
Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
Egon' cui daturus non ſim, vt ei deſpondeam?
Sy. Credebam. Ch. minimè. Sy. ſcite poterat fieri.
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iuſſeras,
Eò cœpi. C. credo. S. cæterum equidem iſtuc Chreme
Æqui, boniq; facio. Ch. atqui tum maxumè
Volo te dare operam vt fiat, verum alia via.
Sy. Fiat: quæratur aliquid, ſed illud quod tibi
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi: neq; tu ſcilicet

Eò

Eò nunc confugies quid mea? num mihi datum eſt?
Num iuſſi? num illa oppignorare filiam
Meam, me inuitó potuit? verum illud Chreme
Dicunt: IVS SVMMVM, ſæpe ſumma malitia
eſt.
Ch. Haud faciam. S. imò alijs ſi licet, tibi non licet.
Omnes te in lauta, & benè aucta parte putant.
Ch. quin egomet iam ad eam deferam. Sy. imò filiũ
Iube potius. Ch. quamobrem? Sy. quia enim in hunc
ſuſpicio eſt
Translata amoris. Ch. quid tum? Sy. quia videbitur
Magis verſimile id eſſe, cum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeo adeſt: abi: effer argentum. C. effero.

ACTVS IIII. SCENA VI.

CLITIPHO, SYRVS.

Nvlla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam inuitus facias: vel me hæc deãbulatio
Quàm non laborioſa, ad languorem dedit:
Nec quicquam magis nunc mutuo, quàm ne denuo
Miſer aliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bacchi-
dem.
Vt te omnes quidem Dij deæq;. quantum eſt, Syre
Iſtoc inuento, cumq; incepto perduint. (cum
Huiuſmodi res ſemper comminiſcere,
Vbi me carnifices. Sy. i tu hinc quo dignus es,
Quàm penè tua me proteruitas,

Clin.

Clit. Vellem hercle factum: ita meritus. S. meritus?
quomodo?
Næ me iſtuc ex te prius audiſſe gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus iam fui.
Clit. Quid igitur dicam tibi vis? abiſti, mihi
Amicam abduxti, quam non liceat tangere.
S. Iam non ſum iratus: ſed ſcin' vbi nunc ſit tibi
Tua Bacchis? Clit. apud nos? S. non. Clit. vbi igitur?
S. apud Cliniam.
Cli. Perij. S. bono animo es: iam argentum ad eam
deferes,
Quod ei pollicitus. C. garris, vnde id? S. à tuo patre.
Clit. Ludis fortaſſe me. S. ipſa re experibere.
Clit. Næ ego fortunatus homo ſum, deamo te Syre.
S. Qua cauſa id fiat obſecundato in loco.
Sed pater egreditur, caue, quicquam admiratus
Quod imperabit facito: loquitor paucula (ſies,

ACTVS IIII. SCENA VII.

Senarij.

Chremes, Clitipho, Syrus.

VBi Clitipho nunc eſt? Sy. eccum me inque.
Clit. eccum hic tibi,
Ch. Quid rei eſſet, dixti huic? S. dixi pleraq; õnia.
Ch. Cape hoc argentum, ac defer. S. hei, quid iſtas
lapis?
Quin accipis? Clit. cedo ſanè. S. ſequere hac me
ocius.

Tu hic nos dum eximus interea opperibere:
Nam nihil eſt illic, quòd moremur diutius.
Ch. Minas quidem iam decem habet à me filia:
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porrò hæc talenta dotis apposcent duo.
QVAM MVLTA iniuſta, ac praua fiunt moribus?
Mihi nunc relictis rebus, inueniendus eſt
Aliquis, labore inuenta meo cui dem bona.

ACTVS IIII. SCENA VIII.

Menedamus, Chremes.

Senarij.

MVltò omnium nunc me fortunatiſſimum
Factum puto eſſe gnate, cum te intelligo
Reſipiſſe. Ch. vt errat. Me. te ipſum quærebam Chreme:
Serua quod in te eſt filium & me, & familiam.
C. Cedo, quid vis faciam? M inueniſti hodie filiam.
Ch. Quid tum? Me. hanc ſibi vxorem dari volt Clinia.
Ch. Quæſo quid tu hominis es? Me. quid? Ch. iamne oblitus es,
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Vt ea via abs te argentum auferretur? Me. ſcio.
C Ea res nunc agitur ipſa. M. quid dixti Chreme?
Errani: ſic res acta eſt, quanta ſpe decidi?

Erraui, prima ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem.

Ch.

Ch.Imò hæc, quæ apud te eſt, Clitiphonis eſt
Amica. Me. ita aiunt. Ch. & tu credis? Me. omnia.
Ch Et illũ aiunt velle vxorẽ, vt, cum deſponderim,
Des qui aurum, ac veſtem, atq; alia, quæ opus ſunt, comparet.
Me. Id eſt profectò: id amicæ dabitur. Ch. ſcilicet
Daturum. Me. vah, fruſtra igitur gauiſus miſer:
Quiduis tamen iam malo, quàm hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te reſponſum Chreme?
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atq; ægre ferat.
Ch. Ægrè? nimiũ illi Menedeme indulges. M. ſine,
Inceptum eſt: perfice hoc mihi perpetuò Chreme.
Ch Dic conueniſſe, egiſſe te de nuptijs.
Me. Dicam, quid deinde? Ch. me facturum eſſe omnia,
Generum placere: poſtremo etiam ſi voles,
Deſponſam quoq; eſſe dicito. Me. hem iſtuc volueram:
Ch. Tanto ocyus te vt poſcat, & tu id, quod cupis,
Quàm ocyſſimè vt des. Me. cupio. Ch. næ tu propediem,
Vt iſtam rem video, iſtius obſaturaberere.
Sed hæc ita vt ſunt, cautim & paulatim dabis,
Si ſapies. Me faciam. Ch. abi intrò: vide, quid poſtulent:
Ego domi ero ſi quid me voles. Me. ſanè volo:
Nam te ſciente faciam, quicquid egero.

Trochaici quadrati catalectici, & Senarij Iambici.

Menedemus, Chremes.

EGo me non tam aſtutum, neq; ita perſpicacem eſſe id ſcio:
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat, in me quiduis harum rerum conuenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus:
In illum non poteſt: nam exuperat eius ſtultitia hæc omnia.
Ch. Ohe, tam deſine Deos vxor gratulando obtundere,
Tuam eſſe inuentam gnatam, niſi illos ex tuo ingenio iudicas,
Vt nihil credas intelligere, niſi ſi idem dictum eſt centies.
Sed interim quid illic iamdudum gnatus ceſſat cum Syro?
Me. Quos ais homines Chreme ceſſare? Ch. ehem, Menedeme aduenis?
Dic mihi Cliniæ quæ dixi, nunciaſtin'? Me. omnia.
Ch. Quid ait? Me. gaudere adeò occepit, quaſi qui cupiunt nuptias.
Ch. Ha, ha, he. Me. quid riſiſti? Ch. ſerui venêre in mentem Syri
Calliditates. Me. itâne? Ch. vultus queq; hominum fingit ſcelus.

Epitaſis periculorum Clitiphonis

Aliàs, certo ſcio: tunc eſſet iambicum.

M. Gnatas quod ſe aſſimulet lætum, id dicis? Ch. id. Me. idem iſtuc mihi
Venit in mentem. Ch. veterator. Me. magis ſi magis noris, putes
Ita rem eſſe. Ch. ain' tu? Me. quin tu auſculta. Ch. mane: hoc prius ſcire expeto,
Quid perdideris: nam vbi deſponſam nunciaſti filio,
Continuò iniecisse verba tibi Dromonem, ſcilicet,
Sponſæ veſtem, aurum, ancillas opus eſſe, argentum vt dares.
Me. Non. Ch. quid non? Me. non inquam. Ch. neque ipſe gnatus? Me. nihil prorſus Chreme.
Magis vnum etiam inſtare, vt hodie conficerentur nuptiæ.
Ch. Mira narras quid Syrus meus? ne is quidem quitquam? Me. nihil.
Iamb. tetr. catalect. *Ch. Qamobrem? Me. neſcio equidem, ſed te miror, qui alia tam planè ſcias.*
Sed ille tuum quoq; Syrus idem mirè finxit filium vt
Ne paulum quidem ſuboleat eſſe amicam hanc Cliniæ.
Ch. Quid ais? Me. mitto iam oſculare, atq; amplexari: id nihil puto.
Ch. Quid eſt, quod amplius ſimuletur? Me. vah. Ch. quid eſt? Me. audi modò.
Eſt mihi vltimis conclaue in ædibus quoddam retro
Huc eſt intro latus lectus: veſtimentis ſtratus eſt.

Ch. Quid

Ch. Quid, poſtquam hoc eſt factum? Me. dictum factum: huc abijt Clitipho.

Ch. Solus? Me. ſolus. Ch. timeo. Me. Bacchis conſecuta eſt illico.

Ch. Sola? Me. ſola. Ch. perij. Me. vbi abiére intrò, operuére oſtium. Ch. hem,

Clinia hæc fieri videbat? Me. quid ni? mecum vnà ſimul.

Ch. Filij eſt amica Bacchis Menedeme, occidi.

Me. Quamobrem? Ch. decem dierum vix mihi eſt familia.

M. Quid? iſtuc times quòd ille operã amico dat ſuo?

C. Imò quòd amicæ. M. ſi dat. C. an dubiũ id tibi eſt?

Quenquam animo tam communi eſſe, aut leni putas,

Qui ſe vidente amicã patiatur ſuam? Me. ha, ha, hæ

Quid ni? quo verba facilius dentur mihi.

Ch. Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.

Quot res dedêre, vbi poſſem perſentiſcere,

Niſi eſſem lapis, quæ vidi? væ miſero mihi.

At næ illud inultum, ſi viuo, ferent:

Nam iam. Me. non tu te cohibes? non te reſpicis?

Non tibi ego exempli ſatis ſum? Ch. præ iracundia

Menedeme non ſum apud me. Me. téne iſtuc loqui?

NONNE id flagitium eſt, te alijs conſilum dare:

Foris ſapere, tibi non poſſe te auxiliarier?

C. Quid faciam? Me. id quod me feciſſe aiebas parum:

Fac, te eſſe patrem ſentiat: fac audeat

Senarij iambici.

Chremes agnoſcit errorem ac ſtultitiam ſuam.

Sulſum eſt quod Chremeti decantat ipſius propriam Philoſophiam, quaſi ſuo cum gladio petens.

Tibi credere omnia, abs te petere & poſcere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
Ch. Imò abeat potius multò quouis gentium,
Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam ſi illi pergam ſuppeditare ſumptibus
Menedeme, mihi illhæc verè ad raſtros res redijt.
M. Quod incõmoda tibi in hac re capies, niſi caues?
Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt, & id ingratum. Ch. ah neſcis, quam doleam. Me. vt lubet..
Quid hoc, quod rogo, vt illa nubet noſtro? niſi quid eſt,
Trochaic. quadrat. catalect. Quod mauis. Ch. imò & gener, & affines placent.
Me. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid obticuiſti? Ch. dotis? Me. ita dico. Ch. ah. Me. Chreme,
Ne quid vereare: ſin minus, nihil dos nos mouet.
C. Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decreui ſatis.
Sed ita dictu opus eſt, ſi me vis ſaluom eſſe, & rem & filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. Me. quam rem agis?
Co. Id mirari te ſimulato, & illum rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. Me. quin ego verò, quamobrem id facias, neſcio.
Ch. Egone? vt eius animum, qui nunc luxuria & laſcivia

Diffluit,

Diffluit, retundã, redigam, vt, quà ſe vortat, neſciat.
Me. quid agis? Ch. mitte, ac ſine me in hac re gerere mihi morem. Me. ſino:
Itáne vis? Ch ita. Me. fiat. Ch. age iam, vxorem vt accerſat, paret.
Hic ita, vt liberos eſt æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrnm. Me. quid eum? Ch. egone? ſi viuo, adeò exornatum dabo,
Adeò depexum, vt, dum viuat, meminerit ſemper mei
Qui ſibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.
Non (ita me Dij ament) auderet hæc facere vidua mulieri,
Quæ in me fecit.

Verſus perficitur ſequenti ſcena.

ACTVS V. SCENA II.

Trochaici quadrati catalectici, mixtis Iambicis quadratis.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

Itáne tandem quæſo Menedeme, vt pater
Tam in breui ſpacio omnem de me eiecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo faciunt. Me. ſcio tibi hoc eſſe grauius multo, ac durius,
Cui ſit: verùm ego haud minus ægrè patior id, qui neſcio,

Nec ratione capio, niſi quod tibi benē ex animo volo
Cli. Hic patrem aſtare aiebat? Me. eccum. Ch. quid incuſas Clitipho?
Quicquid ego huius feci, tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ.
Vbi te video eſſe animo omiſſo, & ſuauia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neq; conſulere in longitudinem:
Cepi rationem, vt neq; egeres, neque vt hæc poſſes perdere,
Vbi, cui decuit primo tibi non licuit per te mihi dare,
Abij ad proximos, tibi qui erant: eis commiſi, & credidi,
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium Clitipho,
Victus, veſtitus, qui in tectum te receptes. Clit. hei mihi.
Ch. Satius eſt, quàm te ipſo hærede hæc poſſidere Bacchidem.
Sy. Diſperij: ſceleſtus quantas turbas conciui inſciens?
Clit. Emori cupio. Ch. prius quæſo diſce, quid ſit viuere
Vbi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc vtitor.
Sy. Here, licet ne? Ch. loquere. Sy. at tutò? Ch. loquere. Sy. quæ iſta prauitas,

Quæ

Quæue amentia eſt, quod peccaui ego, id obeſſe huic? Ch. ilicet,
Ne te admiſce: nemo accuſat te Syre: ne tu aram tibi,
Neq; precatorem pararis. Sy. quid agis? Ch. nihil ſucceſeo,
Nec tibi, nec huic: nec vos eſt æquom, quod facio mihi.
Sy. Abijt: ac rogaſſe vellem. Clit. quid? Sy. vnde mihi peterem cibum.
Ita nos abalienauit, tibi iam eſſe ad ſororem intelligo.
Clit. Adeon' rem rediſſe, vt periculum etiam fame mihi ſit Syre?
Sy. modò liceat viuere, eſt ſpes. Clit. quæ? Sy. nos eſuriturus ſatis.
Clit. Irrides in re tanta, neq; me quicquam conſilio adiuuas?
Sy. Imò & ibi nunc ſum, & vſq; dudum id egi, dum loquitur pater:
Et, quantum ego intelligere poſſum. Clit. quid? Sy. non aberit longius.
Clit. Quid id ergo? Sy. ſic eſt, non eſſe horum te arbitror. Clit. qui iſtuc Syre?
Satin' ſanus es? Sy. ego dicam, quod mihi in mentem: tu dijudica.
Dum iſtic fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,

Iucunda varietas eſt in fabula. Supra ſeruus magnificè prædicat ſe ipſe, & putat ſe aſtutiſsimè fefelliſſe vtrũq; ſenem: Nunc contra deplorat exitum tamtemerarij conſilij. Eſtq; egregia imago humanorũ conſiliorũ, quibus ſæpe cum videntur aſtutiſsimè cogitata, non reſpondent exitus.

Quæ propior eſſet, te indulgebant, tibi dabant nunc, filia
Poſtquam eſt inuenta vera, inuenta eſt cauſa, qua te expellerent.
Clit. Eſt veriſimile. Sy. an tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas?
Clit. Non arbitror. Sy. nunc aliud ſpecta: matres omnes filijs
In peccato adiutrices auxilio in paterna iniuria
Solent eſſe: id non fit. Clit. verum dicis: quid ergo nunc faciam
Syre? Sy. ſuſpicionem iſtam ex illis quære: rem profer palàm.
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces citò, aut
Scibis cuius ſis. Clit. rectè ſuades: faciam. Sy. ſat rectè mihi in
Mentem venit: namq; adoleſcens, quàm minima in ſpe ſitus erat,
Tam facilimè patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio, an ne vxorem ducat, ac Syro nil gratiæ
Quid autem hoc? ſenex exit foras: ego fugio, adhuc quod factum eſt,
Iamb. tetr. catalectic — Miror non iuſſiſſe illico arripi me. ad Menedemum hinc pergam,
Eum precatorem mihi paro, ſeni noſtro fidei nihil habeo.

Actus

Iambici quadrati acatalectici, Trochaici varij, numero ſeptem.

Soſtrata, Chremes,

PRofectò, niſi caues tu homo, aliquid gnato conficies mali: *Faceta matris cum viro collatio.*

Idq́; adeò miror, quomodo tam ineptum quicquam potuerit tibi

Venire in mentem, mi vir, Ch. oh, pergin' mulier eſſe? vllámne ego

Rem vnquam volui, quin tu in ea re mihi fueris aduorſatrix Soſtrata?

At ſi rogitem iam quid eſt quid peccem, aut quamobrem hoc faciam, neſcias.

In qua re nunc tam confidenter reſtas ſtulta? So ego neſcio.

Ch. Imò ſcis potius, quàm quidem redeat ad integrum eadem oratio. *Sena. catalectici.*

S. Oh iniquos es, qui me tacere de re tanta poſtules.

Ch. non poſtulo, iam loquere, nihilo minus ego hoc faciam tamen.

So. Facies? Ch. verum. So. non vides, quantum mali ex ea re excites? *Trochai.*

Subditum ſe ſuſpicatur. Ch. ſubditum, ain' tu? So. certè inquam mi vir. *Octonarius hyperc Donar. cat.*

Ch. Confitere tuum non eſſe. So. ah, obſecro, iſtuc inimicis ſiet. *Tetramet.*

Egon confiteor meum non eſſe filium, qui ſit meus? *Iambic. catalect.*

Ch. Quid metuis? ne non cum velis, conuincas eſſe illam tuam?

So. Quod filia eſt inuenta? Ch. non, ſed quod magis credendum ſiet,

Dimeter, Trochaic. Id quod eſt conſimilis moribus:

Conuinces facile ex te natum: nam tui ſimilis eſt probe:

Nam illi nihil vitij eſt relictum, quin id itidē ſit tibi:

Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.

Sed ipſe egreditur, quàm ſeuerus, rem cum videas, cenſeas.

ACTVS V. SCENA IIII.

Trochaici quadrati catalectici, permixtis Iambicis aliquot.

Clitipho, Soſtrata, Chremes.

SI vnquam vllum fuit tempus mater, cum ego voluptati tibi

Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obſecro

Eius vt memineris, atq; inopis nunc te miſereſcat mei,

Quod peto & volo, parenteis meos vt commonſtres mihi.

So. obſecro mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuum,

Alienum eſſe te. Clit. ſum. So. miſeram me, hoccine quæſiſti obſecro?

Ita mihi, atq; huic ſis ſuperſtes, vt ex me, atq; ex hoc natus es:

Et caue poſthac, ſi me amas, vnquam iſtuc verbum ex te audiam. Obiurgatio conueniens patri.

Ch. At ego, ſi me metuis, mores caue in te eſſe iſtos ſentiam.

Clit. Quos? Ch. ſi ſcire vis, ego dicam: gerno, iners, fraus, helluo,

Ganeo, damnoſus: crede & noſtrum te eſſe credito.

Clit. Non ſunt iam hæc parentis dicta. Ch. non, ſi ex capite ſis meo

Natus, item vt aiunt Mineruam eſſe ex Ioue, ea cauſa magis

Patiar Clitipho flagitijs tuis me infamem fieri.

So. Dij iſtæc prohibeant. Ch. Deos neſcio: ego, quod potero, enitar ſedulò.

Quæris id, quod habes, parenteis: quod abeſt, non quæris, patri

Quo modo obſequare, & vt ſerues quod labore inuenerit.

Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet

Dicere hac præſente verbum turpe: ac te id nullo modo

Facere piguit: Clit. eheu, quàm ego nunc totus diſpliceo mihi,

Quàm pudet: neq; quod principium incipiam ad placandum, ſcio.

ACTVS

ACTVS V. SCENA V.

Trochaici quadrati acatalectici, mixtis iambicis quadratis.

MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

Cataſtrophe. ENimuero Chremes nimis grauiter cruciat adoleſcentulum,
Nimisq́; inhumanè. exeo ergo vt pacem conciliem, optumè
Ipſos video. Ch. ehem, Menedeme, cur non accerſi iubes
Filiam & quod dotis dixi firmas? So. mi vir, te obſecro
Ne facias. Cli. pater, obſecro vt mihi ignoſcas. Me. da veniam Chreme,
Iamb. cetr. Sine te exorem. Ch egóne mea bona vt dem Bacchidi dono? ſciens
Iambicus. Non faciam. Me. at id nos non ſinemus. Clit. ſi me viuum vis pater,
Trochaic. Ignoſce. So. age, Chreme mi. Me. age quæſo, ne tam offirma te Chreme.
Ch. Quid iſtuc? video non licere, vt cœperam, hoc pertendere.
Me. Facis vt te decet. Ch ea lege hoc adeo faciam, ſi id faciat
Quod ego hunc æquum cenſeo. Clit pater, omnia faciam, impera.

Ch. Vxo-

Ch. Vxorem vt ducas. Clit. pater. Ch. nihil audio. M. ad me recipio;

Faciet. Ch. nihil etiam audio ipſum. Clit. perij. So. an dubitas Clitipho?

Ch. imò vtrum vult. Me. faciet omnia. So. hæc dum incipias grauia ſunt,

Dumq; ignores: vbi cognoris, facilia. Clit. faciam pater.

So. Nate mi ego pol tibi dabo puellam lepidã, quam tu facile ames, — *Nate mi, eſt extra verſum.*

Filiam Phanocratæ noſtri. Cli. ruffamne illam virginem

Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo, non poſſum pater.

Ch. Eia, vt elegans eſt, credas animum ibi eſſe. So. aliam dabo.

Clit. Quid iſtuc? quandoquidem ducenda eſt, egomet propemodum,

Quam volo. So. nunc pol laudo gnate te. Clit. Archonidis filiam.

So. Perplacet. Clit. pater hoc nunc reſtat. Ch. quid? Clit. Syro ignoſcas volo

Quæ mea cauſa fecit. Ch. fiat. Vos valete & plaudite.

Calliopius recenſui.

ARGV-

ARGVMENTVM IN ADELphos.

VT mira varietas eſt ingeniorū ac morum humanorum, ita in fabulis diſsimilima exempla cum ſenum, tum adoleſcentium pinguntur. Id vel maxime cernitur in hac Comœdia, quæ lenem patrē cum duro ac difficili conferens, pingit nobis imaginem lenitatis, & vt Græci vocant ἐπιεικείας, quæ prodeſt omnibus ætatibus, omnibus ordinibus in omni genere vitæ. Nam neq; in rebuſpub. concordia, neq; priuatim in familijs retineri tranquillitas poteſt, niſi ſinguli quædā aliorum vitia diſsimulemus, ac feramus, & offenſiones quaſdam noſtra commoditate ſanemus. Hoc præceptum in hac fabula nobis præponi ſtatuamus, & quod ait Mitio: Non habeo neceſſe omnia pro meo iure agere. Quod is non re in maxima vſurpat, nos ad omnem vitam, maximeq; ad rerumpub. adminiſtrationē transferendum eſſe diſcamus, ne priuatas iniurias cum reipub. periculo vlciſcamur.

Eſt autem Protaſis fabulæ: Aeſchinus in gratiam patris rapit Lenoni mulierculam, id postquam reſciuit Demea Pater, aſpero ingenio cum Mitione cui Aeſcinum dederat adoptandum, expoſtulat, quæriturq; filium

filium ipſius indulgentia corrumpi.

Error Demeæ reddit fabulam incoudiorem. Nam muliercula nihil ad Aeſchinum ſed ad alterum fratrem pertinet, cuius mores Demea prædicat,& à ſe regi ſeueriſsime putat. Periclitantur igitur Aeſcinus & ſeruuli, ne Demea reſciſcat peccatum eius ado leſcentis. Eſtq; id etiam exemplum boni & liberalis ingenij, quod Aeſchino frater tantoperè curæ eſt. Cæterum amabat & Aeſchinus ingenuam quandam, cui fidem dederat, ſe ducturum eam vxorem, quæ rapta Pſaltria metria metuit, ne deſeratur ab Aeſchino.

EPITASIS.

Demea reſciſcit Aeſchinum obtuliſſe vitium ingenuæ, ea de re miras Tragedias agit apud fratrem Mitionem. Magis etiam excandeſcit, cum audit, Pſaltriam ad ſuum illum frugaliorem adoleſcentem pertinere.

CATASTROPHE.

Hæ turbæ omnes prudentia & manſuetudine Mitionis ſedantur. Eſt autem hæc fabula vel in primis Rhetorica, habet crebras accuſationes, excuſationes, querelas, errores. Quare non ſolum res habent, vtile ad vitam exemplum, ſed etiam oratio ad facundiam alendam atq; augendam prodeſt.

Fabula

Fabulæ interlocutores

MITIO ſenex,
Æſchinus adoleſcens,
Syrus ſeruus,
Soſtrata matrona,
Pamphila nurus
Geta ſenex,
Demea ſenex,
Cteſipho adoleſcens,
Dromo ſeruus,
Hegio ſenex,
Canthara nutrix,
Sannio leno.

C. SVLPITII APOLLINAris Periocha in Adelphos.

DVos cum haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Æſchinum.
Sed Cteſiphonem retinet, hunc Cithariſtriæ
Lepôre captum, ſub duro ac triſti patre
Frater celabat Æſchinus, famam rei,
Amorem in ſe transferebat, deniq;
Fidicinam Lenoni eripuit, vitiauerat
Idem Æſchinus ciuem Atticam pauperculam,
Fidemq; dederat, hanc ſibi vxorem fore.
Demea iurgare, & grauiter ferre: mox tamen,
Vt veritas patefacta eſt, ducit Æſchinus
Vitiatam, potitur Cteſipho Cithariſtriam,
Exorato patre ſuo duro Demea.

ACTA LVDIS FVNEBRIBVS, L. ÆMILII PAVLI. Q. FABIO MAXIMO, P. CORNELIO AFRICANO ÆDILIBVS CVRVLIBVS, EGERE L. ATTILIVS PRÆNESTINVS, MINVTIVS BROTIMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. TIBIIS SARRHANIS. FACTA GRÆCA MENANDRV, L. ANICIO, MARCO CORNELIO COSS.

PROLOGVS.

POſtquàm Poëta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab antiquis obſeruari, & aduerſarios
Rapere in peiorem partem, quam acturi ſumus:
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis iudices,
Laudin' an vitio duci factum oporteat.
Synapothneſcontes Diphili Comœdia eſt,
Eam commorientes Plautus fecit fabulam:
In Græca adoleſcens eſt, qui Lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula: eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum ſumpſit ſibi
In Adelphos, verbum de verbo expreſſum extulit,
Eam nos acturi ſumus nouam: pernoſcite,

Defenſio, quod non Plauti, ſed ſuam fabulã afferat, quia locum à Plauto prætermiſſum, perpolierit.

Alia defenſio, quæ habet egregiã inuerſionẽ: Non eſt turpe, ſed honeſtiſſimũ, adiuuari à nobiliſſimis ciuibus.

Furtumné factum exiſtumetis, an locum
Reprehenſum, qui præteritus negligentia eſt.
Nam quod iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, aſſiduéq; vnà ſcribere,
Quod illi maledictum vehemens exiſtumant,
Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet;
Qui vobis vniuerſis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in ocio, in negocio,
Suo quiſq; tempore vſus eſt, ſine ſuperbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient,
In agendo partem oſtendent. facite, æquanimitas
Veſtra Poetæ ad ſcribendum augeat induſtriam.

ACTVS

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

MITIO *ſenex.*

STorax, non redijt hac nocte à cœna
Æſchinus?
Neq; ſeruulorum quiſquam, qui ad- Senarij.
uorſum ierant? (vſpiam,
Profectò hoc verè dicunt: ſi abſis
Aut vbi ſi ceſſes, euenire ea ſatius eſt,
Quæ in te vxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitij.
Vxor ſi ceſſes, aut te amare cogitat, πάθος, conueniens patri, præſertim indulgenti.
Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi,
Tibi benè eſſe ſoli, cum ſibi ſit malè.
Ego, quia non redijt filius, quæ cogito?
Quibus nunc ſollicitor rebus? ne aut ille alſerit,
Aut vſpiam ceciderit, aut perfregerit (re, aut
Aliquid, vah quēquámne hominē in animo inſtitue
Parare, quod ſit carius, quàm ipſe eſt ſibi?
Atq; ex me hic non natus eſt, ſed ex fratre. is adeò Narratio. in qua exponit, vnde ſibi ſit filius & vt diſsimili conſilio ipſe & Demea filios regant.
Diſsimili ſtudio eſt, iam inde ab adoleſcentia.
Ego hanc clementem vitam vrbanam atq; ocium
Secutus ſum: &, quod fortunatum iſti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contrà, hæc omnia,
Ruri agere vitam, ſemper parcè, ac duriter
Se habere: vxorem duxit: nati filij
Duo, inde ego hinc maiorem adoptaui mihi,

Eduxi à paruulo, habui, amaui pro meo:
In eo me oblecto: ſolum id eſt carum mihi.
Ille, vt item contra me habeat, facio ſedulò:
Do, prætermitto, non neceſſe habeo omnia
Pro meo iure agere. poſtremò alij clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,
Ea ne me celet, conſuefeci filium:
NAM qui mentiri, aut fallere inſueuerit patrem,
Audebit, tanto magis audebit cæteros. (aut
PVDORE, & liberalitate liberos
Retinere ſatius eſſe credo quàm metu.
Hæc fratri mecum non conueniunt, neq; placent.
Venit ad me ſæpe clamitans, quid agis Mitio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptus ſuggeris?
Veſtitu nimio indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipſe durus eſt præter æquomq;, et bonum:
ET ERRAT longè, mea quidem ſententia:
Qui imperium credat grauius eſſe, aut ſtabilius,
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.
Mea eſt ſic ratio, & ſic animum induco meum.
MALO COACTVS, qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet:
Si ſperat fore clàm, rurſum ad ingenium redit.
Ille, quem beneficio adiungas ex animo facit.
Studet par referre, præſens, abſensq; idem erit,
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium,

Ratio, cur improbet fratris conſilium.

Suæ

Suâ ſponte rectè facere quam alieno metu.
Hoc pater, ac dominus intereſt: hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed eſtné hic ipſus, de quo aiebam? & certè is eſt.
Neſcio quid triſtem video, credo iam (vt ſolet)
Iurgabit. ſaluom te aduenire Demea,
Gaudeamus.

Hic ſenarius perficitur initio ſcenæ ſequentis.

ACTVS I. SCENA II.

Senarij.

DEMEA, MITIO.

Hem, oportunè, teipſum quærito.
Mi. Quid triſtis es? De. rogitas me? vbi nobis
Æſchinus

Alias rogas

Siet? quid triſtis ego ſim? Mi. dixin' hoc fore?
Quid is fecit? De. quid ille fecerit? quem neq; pudet
Quidquam: neq; metuit quenquē: neq; legem putat
Tenere ſe vllam, nam illa, quæ ante hac facta ſunt,
Omitto: modò quid deſignauit? Mi. quidnam id eſt?
De. Fores effregit, atq; in ædeis irruit
Alienas: ipſum dominum, atq; omnem familiam
Multauit vſq; ad mortem: eripuit mulierem,
Quam amabat: clamant omnes indigniſſimè
Factum eſſe, hoc aduenienti quod mihi Mitio
Dixêre? in ore eſt omni populo. deniq;
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri eſſe parcum & ſobrium?
Nullum huius ſimile factum: hæc cum illi Mitio

Expoſtulatio de indulgentia Mitionis.

Exordium breue.

Narratio.

Error ſenis reddit iucūdiorem fabulam.

Contraria Mitionis oratio.

Dico, tibi dico, tu illum corrumpi ſinis.
MI. HOMINE IMPERITO nunquam quicquam iniuſtius,
Qui, niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat.
De. Quorſum iſtuc? Mi. quia tu Demea hæc malè iudicas.
Non eſt flagitium (mihi crede) adoleſcentulum
Scortari, neq; potare, non eſt: neq; fores
Effringere. hæc ſi neq; ego, neq; tu fecimus,
Non ſinit egeſtas facere nos: tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia.
Iniurium eſt: nam ſi eſſet vnde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius, quàm vbi te expectatum eieciſſet foras,
Alieniori ætate pòſt faceret tamen.
De. Proh Iuppiter, tu homo adiges me id inſaniam.
Non eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum? M.
Auſculta, ne me obtundas de hac re ſæpius. (ah,
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus: ſi quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram:
Obſonat, potat, olet vnguenta? de meo.
Amat? dabitur à me argentum, dum erit commo-
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras. (dum:
Fores effregit? reſtituentur: diſcidit
Veſtem? reſarcietur, eſt Dijs gratia,

Et vnde hæc fiat, & adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremò aut deſine, aut cedo quemuis arbitrum:
Te plura in hac re peccare oſtendam. De hei mihi,
Pater eſſe diſce ab alijs, qui verè ſciunt.
M. Natura tu illi pater es, conſilijs ego.
De. Tun' conſulis quicquam? Mi. ah ſi pergis, abiero.
D. Siccine agis? M. an ego toties de eadẽ re audiã?
De. Curæ eſt mihi. Mi. & mihi curæ eſt: verùm Demea
Curemus æquam vterq; partum, tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare propemodũ
Repoſcere illum eſt quem dediſti. De. ah Mitio.
M. Mihi ſic videtur. D. quid iſtuc? tibi ſi iſtuc placet,
Profundat, pereat, perdat, nihil ad me attinet.
Iam ſi verbum vnum poſthac. Mi. rurſum Demea
Iraſcere? De. an non credis? repeton' quem dedi?
Ægrè eſt: alienus non ſum, ſi obſto hem. deſino.
Vnum vis curem, curo: & eſt Dijs gratia,
Cum ita vt volo, eſt: iſte tuus, ipſe ſentiet
Poſterius, nolo in illum grauius dicere.
M. Nec nihil, neq; omnia hæc ſunt quæ dicit: tamẽ
Nonnihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere,
Me ægrè pati, illi nolui: nam ita eſt homo:
Cum placo aduorſor ſedulò, & deterreo,
Tamen vix humanè patitur: verum ſi augeam,
Aut etiam adiutor ſim eius iracundiæ,
Inſaniam profectò cum illo etſi Æſchinus

Correctio. plena humanitatis, quæ mediocritatem probat

Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam. (dit
Quam hic non amauit meretricem? aut cui non de
Aliquid? poſtremò nuper (credo iam omnium
Tædebat) dixit velle vxorem ducere.
Sperabam iam deferuiſſe adoleſcentiam:
Gaudebam: ecce autē de integro: niſi quicquid eſt,
Volo ſcire, atq; hominem conuenire, ſi apud forum eſt.

ACTVS II. SCENA I.

SANNIO, ÆSCHINVS.

Narratio, protaſis eſt & occaſio periculorū, ad quæ referuntur deliberationes quæ in fabula tota ſequentur. Troch. tetr. acatalect.

OBſecro, populares ferte miſero, atq; innocenti auxilium: (Iamb. tetra. cat.
Subuenite inopi. Æ. ocioſe, nunc iam illico hic conſiſte:
Quid reſpectas? nihil pericli eſt: nunquam, dum ego adero, hic te tanget.
Sa. Ego iſtam inuitis omnibus. (Dimet.
Æ. Quanquam eſt ſceleſtus, non committet hodie vnquam iterum vt vapulet.
Sa. Æſchine audi, ne te ignarum fuiſſe dicas meorum morum,
Leno ego ſum. Æ. ſcio. Sa. at ita, vt vſquam fuit fide quiſquam optuma.

Troch. cat.

Tu quod te poſterius purges, hanc iniuriam mihi
Nolle factam eſſe, huius non faciam, crede hoc, ego meum ius perſequar:

Neq;

Neq; tu vrbis ſolues vnquam, quod mihi re male-
fecris.

Noui ego veſtra hæc: nollem factum, iuſiurandum Acatalect.
dabitur, te eſſe

Indignum iniuria hac, indignis cum egomet ſim ac catalect.
ceptus modis.

Æ. Abi præſtrenuè, ac fores aperi. Sa. cæterum hoc
nihil facis.

Æ. I intrò nunc iam tu Sa. at enim non ſinam. Æ. Iamb.cata.
accede illuc Parmeno,

Nimium iſtoc abiſti: hic propter hunc aſiſte: hem, Trochaic.
ſic volo. catalectici.

Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam di-
ueas tuos,

Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuò in
mala hæreat. Iamb.quad.

Sa. Iſtuc volo ergo ipſum experiri. Æ. hem ſerua: acatalect.
omitte mulierem.

Sa. O facinus indignum. Æ. geminabit, niſi caues.
Sa. hei miſeriam.

Æ. Non innueram; verum in iſtam partem potius
peccato tamen: (Iamb.acat.

I nunc iam. Sa. quid hoc rei eſt? regnúmne Æschine
hic tu poßides?

Æ. Si poßiderem, ornatus eſſes ex tuis vitutibus.

Sa. Quid tibi rei mecum eſt? Æ. nihil. Sa. quid? no-
ſtin', qui ſim? Æ. non deſidero.

Sa. Tetigin' tui quicquam? Æ. ſi attigiſſes, ferres infortunium.

Sa. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?

Reſponde. Æ. Ante ædeis non feciſſe erit melius hic conuicium:

Nam ſi moleſtus pergis eſſe, iam intrò, arripere atq; ibi

Vſq; ad necem opperiere loris. Sa. loris liber? Æ. ſic erit.

Sa. O hominem impurum, hiccine libertatem aiunt æquam eſſe omnibus?

Æ. Si ſatis iam debacchatus es Leno, audi ſi vis nunc iam.

Sa. Egóne debacchatus ſum autem, an tu in me? Æ. mitte iſta, atq; ad rem redi.

Sa. Quam rem? quò redeam? Æ. iámne me vis dicere, quod ad te attinet?

Sa. Cupio, modò æqui aliquid. Æ. vah, leno iniquá me non volt loqui.

Sa. Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium,

Periurus, peſtis: tamen tibi à me nulla eſt orta iniuria.

Æ. Nam hercle etiam id reſtat. Sa. illuc quæſo redi, quò cœpiſte Æſchine.

Æ. Minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vortat malè:

Atq;

Argenti tantum dabitur. Sa. quid? ſi ego tibi illam
nolo vendere.
Coges me? Æ. minimè. Sa. namq; id metui. Æ. neq;
vendundam cenſeo.
Quæ libera eſt. nam ego illam liberali aſſero cau-
ſa manu.
Nunc vide vtrum vis argentum accipere, an cau-
ſam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo leno. Sa. prô ſupreme
Iuppiter
Minimè miror, qui inſanire occipiunt ex iniuria:
Domo me eripuit, verberauit: me inuito abduxit
meam:
Ob maefacta hæc tantidem emptam poſtulat ſibi
tradier. Tro. cat. permixtis iamb. acat.
Homini miſero plus quingentos colaphos infregit
mihi.
Verum enim quando benè promeruit, fiat: ſuum
ius poſtulat.
Age iam cupio, ſi modò argentum reddat, ſed ego
hoc ariolor:
Vbi me dixero dare tanti, teſteis faciet illico
Vendidiſſe me. de argēto ſomnium. mox, cras redi.
Id quoq; poſſum ferre, ſi modò reddat: quanquam
iniurium eſt.
Verum cogito id, quod res eſt, quando eum quæ-
ſtum occeperis,

liberali cauſa, eſt ablatiuus ſignificās cauſam & manu aſſerere, phraſis latina eſt, pro in libertatē vindicare. Liberali cauſa, id eſt, cauſa recuperādæ libertatis. In enim eliditur im.

Accipiunda & mißitāda iniuria adoleſcentū eſt.
Sed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes deputo.

ACTVS II. SCENA II

Iambici quadrati acatalectici, & ſenarij.

SYRVS, SANNIO.

Cōſilia ſerui, quibus Leonem placat.

TAce, egomet conueniam iam ipſum: cupidè accipiat faxo, atq; etiam
Benè dicat ſecum eſſe actum, quid iſtuc Sannio eſt, quod te audio
Neſcio quid concertaſſe cum hero? Sa. nunquam vidi iniquius
Certationem comparatam, quàm quæ hodie inter nos fuit:
Ego vapulando, ille verberando, vſq; ambo defeßi ſumus.
Sy. Tua culpa. Sa. quid agerem? Sy. adoleſcenti morem geſtum oportuit.

Eliſio excipitur à verſu ſequenti.

Sa. Qui potui melius, qui hodie vſq; os præbui? Sy. age, ſcis quid loquar?
PECVNIAM IN LOCO negligere, maxumum interdum eſt lucrum. Sa. hui.
Sy, Metuiſti, ſi nunc de tuo iure conceßiſſes paululum,
Atq; adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultißimè,
Ne non tibi iſtuc fœneraret. Sa. ego ſpem precio non emo.

Sed

Sy. Nunquam rem facies: abi, neſcis ineſcare homines Sannio.

Sa. Credo iſtuc melius eſſe: verùm ego nunquam adeo aſtutus fui,

Quin quicquid poſſem, mallē auferre potius in præſentia.

Sy. Age, noui tuum animum: quaſi iam vſquam tibi ſint viginti minæ,

Dum huic obſequere: præterea autem te aiunt proficiſci Cyprum Sa. hem.

Sy. Coëmiſſe, hinc quæ illuc veheres, multa, nauem conductam, hoc ſcio,

Animus tibi pendet: vbi illinc ſpero redieris, tamen hoc ages.

Sa. Nuſquam pedem, perij hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt. Sy. timet:

In eci ſcrupulum homini. Sa. ô ſcelera illuc, vide, Senarij.
Vt in ipſo articulo oppreßit: emptæ mulieres
Complures & item hinc alia, quæ porto Cyprum.
Niſi eò ad mercatum venio, damnum maximū eſt,
Nūc ſi hoc omittā, actum agam: vbi illinc rediero,
Nihil eſt, refrixerit res, nunc demum venis?
Cur paſſus? vbi eras? vt ſit ſatius perdere,
Quàm aut hic nunc manere tādiu, aut tū perſequi.

Sy. Iámne enumeraſti, quod ad te rediturū putes?

Sa. Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere Æſchinum?

Per

In per, eliditur e. Per oppreſsionem vt hanc mihi eripere poſtulet?
Sy. Labaſcit: vnum hoc habeo: vide ſi ſatis placet,
Potius quàm venias in periculum Sannio,
Seruéſne, an perdas totum, diuiduum face.
Minas decem corradet alicunde. Sa. hei mihi,
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
Pudet nihil: omneis dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper defraudet? nuſquã abeo. Sy. vt lubet
Nunquid vis, quin abeam? Sa. imò hercle hoc quæſo Syre,
Vt vt hæc ſunt, potius quàm lites ſequar,
Meum mihi reddat, ſaltem quanti empta Syre,
Scio te non vſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe & gratum. Sy. ſedulò
Faciam. ſed Cteſiphonem video. lætus eſt
De amica. Sa. quid, quod te oro? Sy. pauliſper mane.

ACTVS II. SCENA III.

Iambici quadrati acatalectici.

CTESIPHO, SYRVS.

Cteſipho laudat fratrem, vt apparet Æſchinum bona & liberali natura prædicãeſſe

ABs quiuis homine, cum opus eſt beneficium accipere gaudeas:
Verùm enimuero id demum iuuat, ſi, quem æquom eſt benefacere, is facit.
O frater frater, quid ego te nunc laudem? ſatis certò ſcio:

Nun-

Nunquam ita magnificè quicquam dicam, id virtus quin ſuperet tua:
Itaq; vnam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem, hominem neminem eſſe primarum a; tiũ magis pincipem.
Sy. O Cteſipho. Ct. ô Syre. Æſchinus vbi eſt? Sy. ellum te expectat domi. Ct. hem.
Sy. Quid eſt? Ct. quid ſit? illius opera Syre nunc viuo: feſtiuum caput.
Qui omnia ſibi poſtputarit eſſe præ meo cõmodo:
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in ſe tranſtulit. Alias, laborem.
Nihil pote ſupra, ſed quinam fores crepuit? Sy. mane, mane, ipſus exit foras. Alias, quidnam.

ACTVS II. SCENA IIII.

Iamb quad acatalectici.

ÆSCHINVS, ANNIO, CTESIPHO, SYRVS.

VBi eſt ille ſacrilegus? Sa. men quærit? num quiduam affert? occidi:
Nihil video. Æ. ehem, oportunè teipſum quærito: quid ſit Cteſipho?
In tuto eſt omnis res: omitte verò triſtitiam tuam.
Ct. Ego illam hercle verò omitto, qui quidem te habeam fratrem ô mi Æſchine.
O mi germane, ah vereor coram in os te laudare amplius,

Ne id aſſentandi magis quàm quod habeam gratũ, facere exiſtumes.

Æ. Age ineptè, quaſi nunc non norimus nos inter nos Cteſipho.

Sed hoc mihi dolet, nos penè ſerò ſciſſe, & penè in eum locum

Rediſſe, vt ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent auxiliarier.

Ct. Pudebat. Æ ah, ſtultitia eſt iſtæc, non pudor, tam ob paruolam

Rem penè ex patria; turpe dictu, Deos quæſo, vt iſtæc prohibeant.

Ct. Peccaui. Æ. quid ait tandem nobis Sannio? Sy. iam mitis eſt.

Æ Ego ad forum ibo, vt hunc abſoluam: tu intrò ad illam Cteſipho.

Sa. Syre inſta Sy. eamus: namq; hic properat in Cyprum. Sa. ne tam quidem,

Quamuis etiam maneo ocioſus hic. Sy. reddetur, ne time.

Sa. At vt omne reddat. Sy omne reddet, tace modò, ac ſequere hàc. Sa. ſequor.

Ct. Heus heus. Syre. Sy hem, quid eſt? Ct. obſecro hercle hominem iſtum impuriſſimum

Quãprimũ abſoluitote, ne, ſi magis irritatus ſiet,

Aliqua ad patrem hoc permanet, atq; ego tunc perpetuò perierim.

Sy.

Sy. Non fiet, bono animo eſto, tu cum illa te intus oblecta interim.
Et lectulos iube ſterni nobis,& parari cætera.
Ego iam tranſacta re, conuortam me domum cum obſonio.
Ct. Ita quæſo: quando hoc benè ſucceſsit, hilarem hunc ſumamus diem.

ACTVS III. SCENA I.

Iamb. quadrati acatalectici.

SOSTATA, CANTHARA.

Obſecro te mea nutrix, quid nunc fiet? Can. quid fiet, rogas?
Rectè ædepol ſpero So. modò dolores mea tu occipiunt primulum.
Can. Iam nunc times quaſi nunquam affueris? nunquam tute pepereris?
So. Miſeram me, neminem habeo, ſolæ ſumus: Geta autem hic non adeſt:
Nec quam ad obſtetricem mittam, nec qui accerſat Æſchinum.
Can. Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquam vnum intermittit diem,
Quin ſemper veniat. So. ſolus mearum eſt miſeriarum remedium.
Can. E re nata melius fieri haud potuit, quàm factum eſt hera?
Quando vicium oblatum eſt, quod ad illum attinet potiſsimum

Altera pars fabulæ de ingenua, quam amabat Æſchinus.

Talem, tali genere, atq; animo, natum ex tanta familia.

So. Ita pol eſt, vt dicis: ſaluos nobis, Deos quæſo, vt ſiet.

ACTVS III. SCENA II.

Iambici quadrati acatalectici: & vnus Dimeter, permixtis trochaicis aliquot acatalecticis

GETA, SOSTATA, CANTHARA.

Error Getæ, qui putat Pſaltriam ad Æſchinũ pertinere Ideoq́; metuit herilem filiam deſeri. Alias, impurum.

NVnc illud eſt, quod ſi omnes omnia ſua conſilia conſerant,

Atq; huic malo ſalutem quærant, auxilij nihil afferant,

Quod mihiq́; heræq́; filiæq́; herili eſt, væ miſero mihi,

Tot res repentè circumuallant, vnde emergi non poteſt.

Vis, egeſtas, iniuſticia, ſolitudo, infamia.

Hoccine ſeclum? ô ſcelera, ô genera ſacrilega? ô hominem impium.

So. Me miſeram. quidnam eſt, quod ſic video timidum & properantem Getam?

Ge. Quem neq; fides neq; inſiurandum, neq; illum miſericordia

Repreſſit, neq; reflexit, neq; quod partus inſtabat propè,

Cui miſeræ indignè per vim vicium obtulerat. So. non intelligo.

Satis, quæ loquatur. C. propius obſecro accedamus.
Soſtrata Ge. ah,
Me miſerum, vix ſum compos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil eſt, quod malim, quàm illam totam familiã dari mihi obuiam,
Vt iram hanc in eos euomam omnem dum ægritudo hæc eſt recens:
Satis id mihi habeam ſupplicij, dum illos vlciſcar modò.
Seni animam primum extinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus:
Tum autem Syrum impulſorem, vah, quibus illum lacerarem modis?
Sublimem medium arriperem, & capite primum in terram ſtatuerem,
Vt cerebro diſpergat viam:
Adoleſcenti ipſi eriperem oculos, poſthac præcipitem darem:
Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & proſternerem.
Sed ceſſo heram hoc malo impertiri propere? So. reuocemus. Geta. **Iam. acata.**
Ge. Hem, quiſquis es, ſine me. So. ego ſum Soſtrata. Ge. vbi ea eſt? te ipſam quærito: **Trochai.**
Te expecto: oppido opportune te obtuliſti mihi obuiam

Hera. So. quid eſt? quid trepidas? Ge. hei mihi. So. quid feſtinas mi Geta?

Animum recipe. Ge. prorſus. So. quid iſtuc prorſus ergo eſt? Ge. perimus:

Actum eſt. So. eloquere obſecro quid fiet? Ge. iam. So. quid iam Geta?

Ge. Æſchinus. So. quid ergo is? Ge. alienus eſt ab noſtra familia. So. hem,

Perij, quare? Ge. amare occepit aliam. So. væ miſeræ mihi.

Ge. Neq; id oculte fert, à lenone eripuit ipſ9 palã

So. Satin hoc certo? Ge. certè hiſce oculis egomet vidi Soſtrata. S. ah,

Me miſeram, quid credas iam? aut cui credas? noſtrumne Æſchinum. (Iamb tet. acat.

Noſtram vitam omnium, in quo noſtræ ſpes opesq; omnes ſitæ.

Erant, qui ſine hac iurabat ſe vnum nunquam victurum diem,

Qui ſe in ſui gremio poſiturum puerum dicebat, patrem

Ita obſecraturum, vt liceret nunc ſibi hanc vxorẽ ducere?

Ge. Hera, lacrumas mitte; ac potius, quod ad hanc rem opus eſt, porrò conſule.

Patiamúrne, an narremus cuipiam? Can. an, au mi homo, ſanúſne es.

An proferendum hoc tibi videtur vſquam eſſe? Ge. mihi quidem non placet.
Iam primum illum alieno animo à nobis eſſe, res ipſa indicat.
Nunc ſi hoc palàm proferemus, ille inficias ibit, ſat ſcio,
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet, tum ſi maxime (dari.
Fateatur, cum amet aliam, non eſt vtile hanc illi
Quapropter quoquo pacto cælato eſt opus. So. ah, minimè gentium:
Non faciam. Ge. quid agis? So. proferam. Ge. hem, mea Soſtrata vide quam rem agas.
So. peiore res loco eſſe non poteſt, quàm in quo nūc ſita eſt.
Primum, indotata eſt: tum præterea, quæ ſecunda ei dos erat,
Periit, pro virgine dari nuptum non poteſt: hoc reliquum eſt, (ſerat
Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quem ami
Poſtremo, quando ego conſcia mihi ſum, à me culpam eſſe hanc procul,
Neq; precium, neq; rem vllam interceſſiſſe, illa aut me indignam, Geta
Experiar. G. quid iſtuc? accedo, vt melius dicas. So. tu quantum potes,
Abi, atq; Hegioni cognato huius rem narrato omnē ordine:

Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, & nos coluit maximè.

Ge. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. So propera: tu mea Canthara

Curre, obſtetricem accerſe, vt, cum opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

ACTVS III. SCENA III.

DEMEA, SYRVS.

Error Demeæ qui ſalſiſsimè videtur à ſeruulo.

DIſperij: Cteſiphonem audiui filium
Vnà affuiſſe in raptione eum Æſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicui rei eſt, etiam eum ad nequitiã abducere
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò: perſuaſit ille impurus, ſat ſcio,
Sed eccum Syrum ire video: hinc ſcibo iam, vbi ſiet
Atq; hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnifex.
Non oſtendam me id velle.
Sy. Omnem rem modo ſeni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nihil quicquam vidi lætius. De. prô Iuppiter
Hominus ſtultitiam. Sy. collaudauit filium:
Mihi qui id dediſſem conſilium, egit gratias,
De. Diſrumpor. Sy. argentum annumerauit illico:
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſanè eſt ex ſententia. De. hem,
Huic mandes ſi quid rectè curatum velis.

Sy.

Sy. Ehem Demea, haud aſpexeram te: quid agitur?
De. Quid agatur? veſtram nequeo mirari ſatis
Rationem. Sy. eſt hercle inepta ne dicam dolo, atq;
Abſurda: piſces cæteros purga Dromo:
Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere
Pauliſper vbi ego venero, exoſſabitur.
Prius nolo. De. hæccine flagitia? Sy. mihi quidem non placent:
Et clamo ſæpè, ſalſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchrè. De. Dij voſtram fidem,
Vtrum ſtudióne id ſibi habet, ac laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi,
Videre videor iam dum illum, cum hinc egens
Profugiet aliquò militatum. Sy. ô Demea
ISTHVC eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt,
Videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt, (eſt?
Proſpicere. D. quid? iſtæc iam penes vos Pſaltria
Sy. Ellam intus. De. ehò. an domi eſt habiturus? Sy. credo, vt eſt
Dementia D. hæccine fieri? Sy. inepta lenitas
Patris, & facilitas praua De. fratris ne quidem
Pudet, pigetq; Sy. nimium inter vos Demea,
At non, quia ades præſens, dico hoc, per nimium intereſt,
Tu quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille futilis, ſomnium, ſineres verò tu illum tuum,
Facere hæc? De. ſinerem illum? an non ſex totis menſibus

Prius olfeciſſem, quàm ille quicquam ceperit?
Sy.. Vigilantiam tuam tu mihi narras. De. ſic ſiet
Modo vt nunc eſt quæſo. Sy. vt quiſq; ſuum vult eſ-ſe, ita eſt.
De. Quid eum? vidiſtin' hodie? Sy. tuúmne filium?
(Abigam hunc rus) iamdudum aliquid ruri agere arbitror.
De. Satin ſcis ibi eum eſſe? Sy. oh, qui egomet produxi. De, optumè eſt.
Metui, ne hæreret hic. Sy. atq; iratum admodum.
De. Quid autem? S. adortus iurgio fratrem apud forum (cuit?
De Pſalteria iſthac D. ain vero? S. vah, nihil reti-
Nam, vt numerabatur fortè argentum, interuenit
Homo de improuiſo: cœpit clamare, Æſchine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? De. oh lacrumo gaudio.
Sy. Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.
De. Saluos ſit: ſpero, eſt ſimilis maiorũ ſuûm. S. hui,
De. Syre, præceptorum plenus iſtorum ille. Sy. phy.
Domi habuit, vnde diſceret. De. fit ſedulò:
Nihil prætermittto: conſuefacio: deniq;
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Iubeo, atq; ex alijs ſumere exemplum ſibi
Hoc facito. Sy. rectè ſanè. D. hoc fugito. Sy. callidè.
De. Hoc laudi eſt. Sy. iſthæc res eſt. De. hoc vitio dætur.

Sy.Probiſſimè.D.porrò autem.S.non hercle ocium
Nunc mihi auſcultandi:piſceis ex ſententia (eſt
Nactus ſum:hi mihi ne corrumpantur,cautio eſt:
Nam id nobis tam flagitium eſt,quàm illa Demea
Non facere vobis,quæ modo dixti:&,quod queo,
Conuerſis ad eundem iſthuc præcipio modum.
Hoc ſalſum eſt,hoc aduſtum eſt,hoc lautum eſt pa-
Illud rectè,iterum ſic mementote: ſedulò (rum
Moneo,quæ poſſum pro mea ſapientia:
Poſtremò tanquam in ſpeculum,in patinas Demea
Inſpicere iubeo,& moneo, quid factu vſus ſiet.
Inepta hæc eſſe,nos quæ facimus,ſentio:
Verùm quid facias:vt homo eſt, ita morem geras.
Nunquid vis?De.mentem vobis meliorem dari.
Sy.Tu rus hinc abis?De.rectè.S.nam quid hic agas,
Vbi ſi quid benè præcipias,nemo obtemperet?
D.Ego verò hinc abeo, quando is, quamobrem huc
veneram,
Rus abijt:illum curo vnum,ille ad me attinet.
Quando ita vult frater, de iſthoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt, procul quem video : eſtnè Hegio
Tribulis noſter?ſi ſatis cerno,is hercle eſt:vah,
Homo amicus nobis iam inde à puero.Dij boni,
Næ illiuſmodi dicam nobis magna ciuium
Penuria eſt:homo antiqua virtute,ac fide.
Haud citò mali quid ortum ex hoc ſit publicè.
Quàm gaudeo,vbi etiam huius generis reliquias

Reſtare video, vah, viuere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, vt ſalutem, & colloquar.

ACTVS III. SCENA IIII.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAM. PHILA.

Sena. Iamb

PRô Dij immortales, facinus indignum Geta
Quid narras? Ge. ſic eſt factum. He. ex illan' familia
Tam illiberale facinus eſſe ortum? ô Æſchine
Pol haud paternum iſtuc dediſti De. videlicet
De Pſalteria hac audiuit: id ille nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit hei mihi,
Vtinam hic prope adeſſet alicubi, atq; audiret hæc,
H. Ni facient quæ illos æquō eſt haud ſic auferent
G. In te ſpes omnis Hegio nobis ſita eſt:
Te ſolum habemus: tu es patronus: tu parens:
Ille tibi moriens nos commendauit ſenex,
Si deſeris tu, perimus. He. caue dixeris:
Neq; faciam, neq; me ſatis piè poſſe arbitror.

Narratio, in qua Hegio expo, nit Demeæ Æſchinum obtuliſſe vi tium virgini ingenuæ

De. Adibo, ſaluere Hegionem plurimum
Iubeo. He. ob te quærebam ipſum ſalue Demea.
De. Quid autem? He. maior filius tuus Æſchinus,
Quem fratri adoptandum dediſti, neq; boni,
Neq; liberalis functus officium eſt viri.
D. Quid iſtuc? He. noſtrum amicum noras Simulũ,
Atq; æqualem? De. quid ni? He. filiã eius virginem.
Vitiauit. De. hem. He. mane, nondũ audiſti Demea,

Quod

Quod eſt grauiſſimum. De. an quicquam eſt etiam amplius?
He. Verò amplius: nam hoc quidem ferendum aliquo modo eſt: amplius
Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia:
Humanum eſt, vbi ſic factum: ad matrem virginis
Venit ipſus vltro lachrimans, orans, obſecrans,
Fidem dans iurans ſe illam ducturum domum.
Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt, virgo ex eo
Compreſſu grauida facta, & mēſis hic decimus eſt:
Ille bonus vir nobis Pſaltriam (ſi Dijs placet)
Parauit, qui cum viuat, illam deſerat.
De. Pro certon' tu iſtæc dicis? Ge. mater virginis
In medio eſt, ipſa virgo, res ipſa: hic Geta
Præterea, vt captus eſt ſeruolorum, non malus,
Neq; iners, alit illas ſolus omnem familiam
Suſtentat: hunc abduce, vinci, quære rem.
G. Imò hercle extorque, niſi ita factum eſt Demea:
Poſtremo non negabit coram ipſo cedò.
De. Pudet: nec quid agam, neq; quid huic reſpondeam,
Scio. Pam. miſeram me, differor doloribus.
Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro. He. hem,
Numnam illa quæſo parturit? Ge. certè Hegio. He. hem.
Illæc fidem nunc veſtram implorat Demea:
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.

Hæc primum vt fiant, Deos quæſo, vt vobis decet.
Sin aliter animus veſter eſt, ego Demea
Summa vi defendam hanc, atq; illum mortuum.
Cognatus mihi erat vnà à pueris paruuli
Sumus educti: vnà ſemper militiæ & domi
Fuimus paupertatem vnà pertulimus grauem,
Quapropter nitar, faciam, experiar deniq;
Alias, illam Animam relinquam potius quàm illas deſeram.
Quid mihi reſpondes? De. fratrem conueniam Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit conſiliũ id ſequar.
He. Sed Demea, hoc tu facito dum animo cogites,
Quàm vos facilimè agitis, quàm eſtis maxumè
Potentes, dites, fortunati, nobiles:
Tam maximè vos æquo animo æqua noſcere
Oportet ſi vos voltis perhiberi probos.
De. Redito: fient, quæ fieri æquum eſt omnia. (tam
He. Decet te facere: Geta, duc me intrò ad Soſtra-
De. Non me indicente hæc fiunt: vtinam hoc ſit mo
Defunctum. verum nimia illæc licentia, (do
Profectò euadet in aliquod magnum malum.
Ibo, requiram fratrem, vt in eum hæc euomam
G. Bono animo fac ſis Soſtrata, et iſtã, quod potes,
Fac conſolare, ego Mitionem, ſi apud forum eſt,
Conueniam, atq; vt res geſta eſt, narrabo ordine:
Si eſt, facturus vt ſit officium ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re eſt eius ſententia.

Reſpon-

Reſpondeat mihi, vt, quid agam, quàmprimum ſciam.

ACTVS IIII. SCENA I.

Iambici quadrati acatalectici, vno aut altero Trochaico catalectico mixto, Dimeter vnus Iambicus.

CTESIPHO, SYRVS.

AIn' patrem hinc abiiſſe rus? Sy. iamdudum. Cte. dic ſodes. Sy. apud
Villam eſt, nunc eum maxumè operis aliquid facere credo. Ct. vtinam quidem,
Quod cum ſalute eius fiat, ita ſe defatigarit velim
Vt triduo hoc perpetuo prorſum è lecto neqneat ſurgere.
Sy. Ita fiat, & iſtoc ſi quid potis eſt, rectius. Ct. ita: nam hunc diem
Miſere nimis cupio, vt cœpi, perpetuum in lætitia degere:
Et illud rus nulla alia cauſa tam malè odi, niſi
Propè eſt, quod ſi abeſſet longius,
Prius nox oppreßiſſet illic, quam huc reuorti poſſet iterum.
Nunc vbi me illuc non videbit, iam huc recurret, ſat ſcio:
Rogabit me vbi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.

Quid

Quid dicam?Sy.nihilne in mente eſt?Ct.nunquam quicquam.Sy.tanto nequior.

Cliens,amicus hoſpes,nemo eſt vobis?Ct.ſunt,quid poſtea?

Sy.Hiſce opera vt data ſit Ct.quæ non data ſit?nõ poteſt fieri.Sy.poteſt.

Ct.Interdiu:ſed ſi hic pernocto,cauſæ quid dicam Syre?

Sy. Vah , quam vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari.

Quin tu ocioſus es:ego illius ſenſum pulchrè calleo

Cum feruet maximè, tam placidum , quàm ouem, reddo.Ct.quomodo?

Sy.Laudarier te audit libenter:facito te apud illum Deum:

Virtutes narro.Ct meas?Sy.tuas: homini illico lachrymæ cadunt,

Quaſi puero gaudio.hem tibi autem. Ct. quidnam eſt?Sy.lupus in fabula.

Ct.Pater adeſt?Sy.ipſus eſt.Ct. Syre quid agimus? Sy.fuge modo intrò,ego videro.

Ct. Si quid rogabit,nuſquam tu me: audiſtin'? Sy. potin' vt deſinas?

ACTVS IIII. SCENA II.

Trochaici quadrati catalectici vnus denarius paucis Iambicis immixtis.

DEMEA, CTESIPHO, SYRVS.

NÆ homo ſum infelix, primum fratrem nuſquam inuenio gentium:

Præterea autem dum illum quæro, à villa mercenarium.

Vidi: is filium negat eſſe ruri: nec quid agam, ſcio.

Ct. Syre Sy. quid ais: Ct. men' quærit? Sy. verum. Cte. perij. Sy. quin tu animo bono es

De. Quid hic (malum) infelicitatis? nequeo ſatis decernere.

Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferūdis miſerijs

Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:

Primus porrò obnuncio: ægre ſolus ſi quid ſit fero;

Sy Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia.

De nunc redeo: ſi forte frater redierit, viſo. Cte. Syre.

Obſecro vide, ne ille huc prorſus ſe irruat. Sy. etiā taces?

Ego cauebo. Ct. nunquam hercle ego hodie iſtuc committam tibi:

Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam id tutiſſimum eſt.

Sy. Age. tamen ego hunc amouebo. De. ſed eccum ſceleratum Syrum.

Sy. Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.

Scire

Scire equidem volo, quot mihi ſint domini, quæ hæc eſt miſeria?

De. Quid ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? eſt frater domi?

Sy. Quid (malum) bone vir mihi narras? equidem perij. De. quid tibi eſt?

Sy. Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerum, & iſtam Pſaltriam

Vsq; occidit. De. hem, quid narras? Sy. hem, vide, vt diſcidit labrum.

De. Quamobrem? Sy. me impulſore hanc emptam eſſe ait. De. non tu eum rus hinc modò.

Produxe aiebas? Sy. factum: verum venit poſt inſaniens:

Nihil pepercit, non pudiſſe verberare hominem ſenem.

Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtaui meis?

D. Laudo Cteſipho patriſſas: abi, virum te iudico.

S. Laudas? ne ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.

De. Fortier. Sy. perquam, quia miſeram mulierem, & me ſeruolum.

Qui referire non audebam, vicit, hui, perfortiter.

De. Non potuit melius: idem quod ego ſenſit, te eſſe huic rei caput.

Sed eſtné frater intus? Sy. non eſt. De, vbi illum quæram, cogito.

Sy. Scio

Sy. Scio vbi ſit, verum hodie nunquam monſtrabo.
De. hem quid ais? Sy. ita.
De. Diminuetur tibi quidem iam cerebrum. Sy. at nomen neſcio
Illius hominis, ſed locum noui vbi ſit. De. dic ergo locum.
Sy. Noſtin' porticum apud macellum hoc deorſum?
De. quid ni nouerim?
S. Præterito hac recta platea ſurſum: vbi eò veneris,
Cliuos deorſum vorſum eſt: hac te præcipitato: poſtea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter eſt.
De. Quò nam? Sy. illic, vbi etiam caprificus magna eſt: noſtin'? D. noui. Sy. hac pergito.
D. Id quidem agiportum non eſt peruium. S. verum hercle, vah
Cenſen' hominem me eſſe? erraui, in porticum rurſum redi.
Sanè hac multo propius ibis, & minor eſt erratio.
Scin' Cratini huius ditis ædes? De. ſcio. Sy. vbi eas præterieris,
Ad ſiniſtrà hac recta platea: vbi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius quam ad portam venias, apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, & exaduerſum fabrica: ibi eſt. D. quid ibi facit?

Sy. Lectulos in ſole eligneis pedib. facundos dedit,
Vbi poteris vos. De ſanè benè: ſed ceſſo ad eum pergere?
Sy. I. ſanè ego te exercebo hodie, vt dignos es, ſilicernium.
Æſchinus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus, ego iam proſpiciam mihi:
Nam iam adibo, atq; vnumquicq;, quod quidem erit belliſsimum,
Carpam, & cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

Pareſceue ad cataſtrophē, in qua moderatione & lenitate Mitionis omnes turbæ ſedantur. Orditur autē hic ab humaniſsima ratione officij, non deriuans crimen in alios, vt fieri vulgò ſolet.

ACTVS IIII. SCENA III.

MITIO, HEGIO.

Quad. Iamb. & Troch.

Ego in hac re nihil reperio, quamobrem laudes tantopere Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum eſt corrigo:
Niſi ſi me in illo credidiſti eſſe hominum numero, ita putant,
Sibi fieri iniuriam, vltrò ſi quam fecere ipſi, expoſtules,
Et vltrò accuſant: id quia non eſt à me factum, agis gratias.
He. Ah minimè: nunquam te aliter, atq; es, in animum induxi meum,

Sed quæſo, vt vna mecum ad matrem virginis eas
Mitio.
Atq; iſtæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri,
Suſpicionem hanc propter fratrem eius eſſe, & illam Pſaltriam.
Mi. Si ita æquom cenſes, aut ſi ita opus eſt facto,
eamus. He. benè facis:
Nam & illi animum iam releuabis, quæ dolore, ac
miſeria
Tabeſcit, & tuo officio fueris functus: ſed ſi aliter
putas,
Egomet narrabo, quæ mihi dixti. Mi. imò ego ibo,
He. benè facis:
OMNES, quibus res ſunt minus ſecundæ, magis Troc. cat.
ſunt neſcio quomodo
Suſpicioſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis
Propter ſuam impotentiam, ſe ſemper credunt negligi.
Quapropter te, ipſum purgare ipſis coram, placabilius eſt,
Mit. Et rectè, & verum dicis. He. ſequere me ergo
hac intrò. Mi maxumè.

ACTVS IIII. SCENA III.

Iambici quadrati acatal. Senarius vnus Scazon,
Trochaici quadrati acatalecti.

ÆSCINVS.

Querela, in qua commemorat Æſchinus, q̃d ipſe proprium habeat in hoc fratris negotio periculum, & quærit moderatus adoleſcens, quomodo et periculo medeatur.

DIſcrutior animi, hoccine de improuiſo mali mihi obyci
Tantum, vt neq; quid me faciam, neq; quid agam certè ſcio.
Mēbra metu debilia ſunt: animus timore obſtupuit:
Pectore conſiſtere nihil conſilij quit. vah, quomodo
Me ex hac expediam turba tanta? nunc de me ſuſpicio
Incidit, neq; ea immeritò: Soſtrata credit mihi me Pſaltriam hanc
Emiſſe: id anus mihi indicium facit.
Nam vt hinc fortè ea ad obſtetricem erat miſſa, vbi vidi, illico
Accedo, rogito, Pamphila quid agat, iámne partus adſiet?
Eóne obſtetricem accerſat: illa exclamat, abi, abi iam Æſchine,
Satis diu verba dediſti nobis: ſatis ad hunc tua fruſtrata eſt fides,
Hem, quid iſtuc obſecro inquam eſt? valeas, habeas illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me repreſſi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam,
Nunc quid faciam? dicam fratris eſſe hanc? quod minimè eſt opus

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

Vſquam afferri: age mitto: fieri potis eſt, vt ne quà exeat.
Ipſum id metuo vt credant: tot concurrunt veriſimilia:
Egomet rapui: ipſe egomet ſolui argentum: ad me abducta eſt domum.
Hæc adeò mea culpa fateor fieri: non me hanc rem patri,
Vtut erat geſta, indicaſſe: exoraſſem vt eam docerẽ:
Ceſſatum vſq; huc eſſet: nunc porro Æſchine expergiſcere:
Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, vt purgem me: accedam ad fores:
Perij, horreſco ſemper, vbi pultare haſce occipio miſer.
Heus, heus: Æſchinus ego ſum, aperite aliquis actutum oſtium.
Prodit neſcio quis, concedam huc.

Verſus perficitur proxima ſcena

ACTVS IIII. SCENA V.

Iambici quadrati acatalectici & catalectici, Dimeter vnus, cæteri Trochaici quadrati, catalectici Iambici Senarij.

MITIO, ÆSCHINVS.

Tu vt dixi Soſtrata
Facite: ego Æſchinum conueniam, vt quomodo acta hæc ſint, ſciat. (Troch tetr.

Caſu, et Mitionis humanitate liberatur periculo Æſchinus. ſed primum facete ludit Mitio, vt extorqueat Æſchino confeſſionem amoris, ac plurimum gratiæ addit fabulæ, Æſchini error.

Sed quis oſtium hoc pultauit? Æ. pater hercle eſt: perij. Mi. Æſchine.
Æ. Quid huic hic negoci eſt? Mi. tune has pepuliſti fores?
Tacet? cur non ludo hunc aliquantiſper? melius eſt:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipſe voluit credere.
Nihil mihi reſpondes? Æ. non equidem iſtas, quod ſciam.
(Ita prima pertinet ad verſum præcedentem.)
Mi. Itan: nam mirabar quid hic negoci eſſet tibi.
Erubuit: ſalua res eſt. Æ. dic ſodes pater,
Tibi verò quid iſtic eſt rei? nihil mihi quidem,
Amicus quidem à me foro abduxit modo
Huc aduocatum ſibi. Æ. quid? Mi. ego dicam tibi
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ,
Vt opinor, has non noſſe te, & certo ſcio?
Neq; enim diu huc commigrarunt. Æ. quid tum poſtea?
Mi. Virgo eſt cum matre. Æ. perge. M. hæc virgo orba eſt patre:
Hic meus amicus ille genere eſt proximus:
Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. perij. Mi. quid eſt?
Æ. Nihil, rectè: perge. Mi. is venit, vt ſecum auehat:
Nam habitat Mileti. Æ. hem, virginem vt ſecum auehat?

Mi.

Mi. Sic eſt. Æ. Miletum vſq; obſecro? Mi ita. Æ. ad nimo malo eſt.
Quid ipſæ? quid aiunt? Mi, quid iſtas cenſes? nihil enim.
Commenta mater eſt, eſſe ex alio viro
Neſcio quo puerum, neq; eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.
Æ. Ehò nonnè hæc iuſta tibi videntur poſtea?
Mi. non, Æ. obſecro non? an illam hinc abducet pater?
M. Quidni illam abducat? Æ. factũ à vob. duriter,
Immiſericor diterq;, atq; etiam, ſi eſt pater,
Dicendum magis apertè, illiberaliter.
Mi. Quamobrem? Æ. rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi miſero, qui cum illa conſueuit prius,
(Qui infelix haud ſcio an illam miſerè nunc amat)
Cum hanc ſibi videbit præſenti eripi,
Abduci ab oculis: facinus indignum pater.
Mi. Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?
Cui quando nupſit? autor his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam? Æ. an ſedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc
Illinc veniret expectantem? hæc mi pater
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
Mi. Ridiculè aduorſumnè illam cauſam dicerem,
Cui veneram aduocatus? ſed quid iſta Æſchine.

Troch. cat, quadrat.

Noſtra? aut quid nobis cum illis? abeamus, quid eſt?
Quid lachrumas? Æ. pater obſecro, auſculta. Mi. Æſchine, audiui omnia.
Et ſcio: nam te amo: quò magis quæ agis, curæ ſunt mihi.
Æ. Ita velim me promerentem ames, dum viuas mi pater,
Vt me hoc delictum admiſiſſe in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. Mi. credo hercle: nam ingenium noui tuum
Liberale: ſed vereor ne indiligens nimium ſis.
In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
Virginem vitiaſti, quam te ius non fuerat tangere:
Iam id peccatum primum magnum, at humanum tamen.
Fecére alij ſæpè, item boni: at poſtquam id euenit, cedò
Nunquid circumſpexti? aut nunquid tute proſpexti tibi
Quid fieret? quà fieret? ſi teipſum mihi puduit dice(re,
Quà reſciſcerem? hæc dum dubitas, menſes abierunt decem.
Prodidiſti te, atq; illam miſeram, & gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos Deos,
Et illam ſine tua opera in cubiculum iri deductam domum.

Videæconomiam: Prius agnoſcit culpã adoleſcens, poſtea obiurgatio humanitatis pleniſſima, & digna grauitate Mitionis: Continet enim argumenta ab honeſto ſumpta videlicet à ciuitate, in qua ciuitate tandem, &c.

Nolim cæterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es, duces vxorem hanc. Æ. hem. Mi. bono animo es, inquam. Æ. pater,
Obſecro num ludis tu nunc me? Mi. ego te? quamobrem? Æ neſcio.
Niſi, qui tam miſere hoc eſſe cupio verum, eò vereor magis.
Mi. Abi domum, ac Deos comprecare, vt vxorem accerſas: abi.
Æ. Quid? iamne vxorem? Mi. iam Æ. iam? M. iam quantum potes. Æ. Dij me pater
Omnes oderint, ni magis te, quàm oculos nunc ego amo meos.
Mi. Quid? quàm illam? Æ. æquè. M. perbenignè. Æ. quid? vbi eſt Mileſius?
Mi. Abijt, perijt, nauem aſcendit: ſed cur ceſſas? Æ. abi pater:
Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos certè ſcio — Iam. quad. acatalecti.
Quo vir melior multò es quàm ego, obtemperaturos magis. — Epiphonema.
Mi. Ego eo intrò, vt, quæ opus ſunt, parentur: tu fac, vt dixi, ſi ſapis. — Iamb. cata. Scazon.
Æ. Quid hoc eſt negoci? hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe?
Si frater, aut ſodalis eſſet, qui magis morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non geſtandus in ſinu eſt? hem.

Itaq; adeò magnam mihi iniecit ſua commoditatē curam,

Troc. cat. Ne fortè imprudens faciam, quod nolit, ſciens cauebo:

Sed ceſſo ire intrò, ne mora meis nuptijs egomet ſiē.

ACTVS IIII. SCENA VI.

DEMEA.

Senarij.

DEfeſſus ſum ambulando: vt Syre te cum tua monſtratione magnus perdat Iupiter:

Perreptaui vſq; omne oppidū: ad portam, ad lacum,

Quò non? neq; fabrica illic vlla erat, neq; fratrem homo

Vidiſſe aiebat quiſquam nunc verò domi

Certum obſidere eſt, vſq; donec redierit.

Faceta Antithesis, opponit enim iam Demeæ aſperitatē ijs quæ ſupra humaniſſimè à Mitione facta ſunt, vt Mitio reddat rationē ſui conſilij, nē indulgens: potius, quam moderatus videretur.

ACTVS IIII. SCENA VII.

MITIO, DEMEA.

Senarij.

IBo, illis dicam, nullam eſſe in nobis moram.

De. Sed eccum ipſum: te iamdudum quæro Mitio.

M. Quidnā? De. fero aliqua flagitia ad te ingentia

Boni illius adoleſcentis. Mi. ecce autem. D. noua

Capitilia. Mi. ohe, iam. De. ah, neſcis, qui vir ſiet, M. ſcio,

D. Ah ſtulte tu de Pſaltria me ſomniā agere.

Hoc peccatum eſt in virginem ciuem. Mi. ſcio.

De. Eho, ſcis, & patere? M. quidni patiar? De. dic mihi,

Non clamas? non inſanis? M. non. malim quidem
D. Puer natus eſt. M. Dij bene vortant. De. virgo
nihil habet.
M. Audiui. D. & ducenda indotata? M. ſcilicet.
D. Quid nunc futurum eſt? Mi. id enim, quod res
ipſa fert:
Illinc huc transferetur virgo. De ô Iuppiter,
Iſtoccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?
D. Quid facias? ſi non ipſa re tibi iſtuc dolet,
Simulare certè eſt hominis. M. quin iam virginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:
Dempſi metum omnem. hæc magis ſunt hominis
De cæterum,
Placet tibi factum Mitio? Mi. non.ſi queam
Mutare: nunc, cum non queo, æquo animo fero.
ITA VITA eſt hominum, quaſi cum ludas teſſeris,
Si illud, quod maximè opus eſt iactu, non cadit:
Illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas.
De. Corrector: nempe tua arte, viginti minæ
Pro Pſaltria periêre: quæ, quantum poteſt,
Aliquò abijcienda eſt, ſi non precio, ac gratis.
Mi. Neq; eſt, neq; illam ſane ſtudeo vendere.
De. Quid igitur facies? M. domi erit. D. prò Diuûm
fidem.
Meretrix, mater familias erit vnà in domo?
M. Cur non? De. ſanumne te credis eſſe? M. equidem
arbitror,

De.

De. Ita me Dij ament, vt video ego tuam ineptiam:
Facturum credo, vt habeas qui cum cantites.
Mi. Cur non? De. & noua nupta eadem hæc diſcet. Mi. ſcilicet.
De. Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis. Mi. probè:
Et tu nobiſcum vnà, ſi opus ſit. De. hei mihi,
Non te hæc pudent? Mi. iam verò omitte Demea
Tuam iſtanc iracundiam, atq; ita vti decet,
Hilarem, ac lubentem fac te in nati nuptijs,
Ego hos conueniam, poſt huc redeo. D. ô Iuppiter.
Hanccine vitam? hoſcine mores? hanc dementiam?
Vxor ſine dote veniet: intus Pſaltria eſt:
Domus ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans: ipſa, ſi cupiat, ſalus,
Seruare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTVS V. SCENA I.

SYRVS, DEMEA.

Senarij.

ÆDepol Syriſce te curaſti molliter,
Lauteq; munus adminiſtraſti tuum:
Abi: ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Probè ambulare huc lubitum eſt. De. illud ſis vide.
Exemplum diſciplinæ. S. ecce autem hic adeſt ſenex
Noſter. quid fit? quid tu es triſtis? De. ohe ſcelus.
Sy Ohe, tàm tu verba fundes hic ſapientia?
De. Tun' ſi meus eſſes. Sy. dis quidem eſſes Demea.
Ac tuam rem conſtabiliſſes. D. exemplum omnibus

Cura

Curarem vt eſſes. Sy. quamobrem? quid feci? De. rogas?
In ipſa turba, atq; in peccato maximo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſti ſcelus,
Quaſi re benè geſta. Sy. ſane mollem hùc exitum.

ACTVS V. SCENA II.

DROMO, STRVS, DEMEA.

Senarij.

HEus Syre, rogat te Cteſipho vt redeas. Sy. abi.
De. Quid Cteſiphonem hic narrat? Sy. nihil. De. ehe carnifex,
Eſt Cteſipho intus? Sy. non eſt. D. cur hic nominat?
Sy. Eſt alius quidam paraſitaſter paruolus,
Noſtin'? De. iam ſcibo. Sy. quid ais? quò abis? De. mitte me.
Sy. Noli inquam. De. non manum abſtines maſtigia?
An tibi manus cerebrum diſpergi hic: Sy. abijt.
Ædepol comeſſatorem haud ſanè commodum,
Præſertim Cteſiphoni. quid ego nunc agam?
Niſi, dum hæ ſileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam, atq; edormiſcam hoc villi. ſic agam.

ACTVS V. SCENA III.

MITIO, DEMEA.

Senarij.

PArata à nobis ſunt, ita vt dixi, Soſtrata
Vbi quis: quiſnam à me pepulit tam grauiter fores?

De.

Epitaſis negotij Cteſiphonis, in qua primũ expoſtulat Demea cũ Mitione, deinde Mitio honeſtas cauſas ſuæ lenitatis recenſet ne temerè indulgens videatur.

D. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem?
aut querar?
O cœlum, ô terra, ô Maria Neptuni. Mi. hem tibi,
Reſciuit omnem rem? id nunc clamat ſcilicet.
Parate lites ſuccurrendum eſt D. eccum adeſt
Communis corruptela noſtrûm liberûm.
M. Tandem reprime iracundiam, atq; ad te redi.
D. Repreſſi, redij, mitto maledicta omnia:
Rem ipſam putemus. dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeò eſt ortum, ne tu curares meum,
Neue ego tuum. Reſponde M. factum eſt non nego.
De. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Mitio? num qui minus
Mihi idem ius æquum eſſe, quod mecum eſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
Mi. Non æquom dicis, non, nam vetus verbum hoc
quidem eſt,
COMMVNIA eſſe amicorum inter ſe omnia.
De. Facetè, nunc demum iſtuc nata oratio eſt.
Mi Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.
Principio, ſi id te mordet, ſumtum filij
Quem faciunt, quæſo facito, hæc tecum cogites.
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quòd ſatis putabis tua bona ambobus fore,
Et me tum vxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum, eandẽ illam rationem antiquam optine.
Conſerua, quære, parce, quàm plurimum

Illis

Illic relinquas: gloriam tu iſtanc obtine:
Mea quæ præter ſpem euenere, vtantur ſine.
De ſumma nil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe. omnia hæc ſi voles
In animo vere cogitare Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempſeris moleſtiam.
De. Mitto rem, conſuetudinem ipſorum. Mi. mane.
Scio: iſtuc ibam, multa in homine Demea.
Signa inſunt, ex quibus coniectura facile fit.
DVO cum idem faciunt ſæpe, vt poßis dicere.
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quòd diſſimilis res ſit, ſed quòd is, qui facit:
Quæ ego eſſe in illis video, vt confidam fore ita,
Vt volumus, video eos ſapere, intelligere, in loco
Vereri, in ſe amare, ſcire eſt liberum
Ingenium, atq; animum, quouis illos tu die
Reducas: at enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omißiores paulò, ô noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius:
Solum vnum hoc vitium affert ſenectus hominibus,
Attentiores ſumus ad rem omnes quam ſat eſt:
Quod illos ſat ætas acuet. De. ne nimium modò
Bonæ tuæ iſtæ tot rationes Mitio,
Et tuus iſte animus æquos ſubuortat. Mi. tace,
Non fiet, mitte iam iſtæc: da te hodie mihi:
Exporrige frontem, De. ſcilicet, ita tempus fert,
Faciundum eſt. cæterum rus cras cum filio

Cum

Cum prima luce ibo hinc. Mi. imò de nocte cenſeo:
Hodie modo hilarem te face. De. & iſtam Pſaltriam
Vnà illuc mecum hinc abſtraham. Mi. pugnaueris.
Eo pacto prorſum illic alligaris filium.
Modò facito, vt illam ſerues. De. ego iſtuc videro:
Atq; illi fuuillæ plena fimi ac pollinis,
Coquendo ſit ſaxo, & molendo. præter hæc
Meridie ipſo, faciam, vt ſtipulam colligat:
Tam excoctam reddam, atq; atram, quam carbo eſt,
Mi. placet.
Nunc mihi videre ſapere, atq; equidem filium,
Tum etiam ſi nolit, cogas, vt cum illa vnà cubet.
De. Derides? fortunatus, qui iſtoc animo ſies:
Ego ſentio. Mi. ah pergiſne? De. iam iam deſino.
Mi. I ergò intrò, & , cui rei eſt, ei rei hunc ſumamus
diem.

ACTVS V. SCENA IIII.

Trochaici quadrati acatalectici.

Varietas delectat in fabulis. Ideo & Demea fingitur tā mutatus, ſed ita, vt ſæpe natura recurrat

DEMEA.

NVnquam ita quiſquam benè ſubducta ratione ad vitam fuit.
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid adportet noui,
Aliquid moneat, vt illa, quæ te ſcire credas, neſcias,
Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
Quod mihi nunc euenit: nam ego vitam duram, quam vixi vſq; adhuc,

Propè iam excurſo ſpacio mitto: id quamobrem re-
ipſa reperi,
FACILITATE nihil homini eſſe melius, neq;
clementia.
Id eſſe verum, ex me, atq; ex fratre cuiuis facilè eſt
noſcere,
Ille ſuam ſemper egit vitam in ocio, in conuiuijs:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnib.
Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit: omnes benedicunt,
amant:
Ego ille agreſtis, ſæuus, triſtis, parcus, truculentus,
tenax:
Duxi vxorem, quam ibi miſeriam vidi? nati filij,
Alia cura: porrò autem, dum ſtudeo illis vt quàm
plurimum
Facerem, contriui in quærundo vitam, atq; ætatem
meam:
Nũc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his fero
Odiũ, ille alter ſine labore patria potitur cõmoda:
Illũ amant, me fugitãt: illi credunt conſilia omnia:
Illum diligunt, apud illum ſunt ambo, ego deſertus
ſum:
Illum, vt viuat, optant, meam autem mortem ex-
pectant ſcilicet,
Ita eos meos labore eductos maxumo, hic fecit ſuos
Paulo ſumptu, miſeriam omnem ego capio, hic po-
titur gaudia,

Age, age, nunc experiamur contra hæc quid ego poſſiem,
Blandè dicere, aut benignè facere, quando eò prouocat.
Ego quoq; à meis me amari & magnipendi poſtu-(lo.
Si id fit dando, atq; obſequendo, non poſteriores feram.
Deerit, id mea minimè refert, qui ſum natu maxumus.

ACTVS V. SCENA V.

SYRVS, DEMEA.

Senarij.

HEus Demea, rogat frater ne abeas longius.
De. Quis homo? Syre noſter, ſalue, quid fit? quid agitur?
Sy Rectè. De optimè eſt. iam nunc hæc tria primū addidi
Præter naturam, ô noſter, quid fit? quid agitur?
Seruom: haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens benè faxim. Sy. gratiam habeo. De atqui Syre
Hoc verum eſt, & ipſa re experiere propediem.

ACTVS V. SCENA VI.

GETA, DEMEA.

Senarij.

HEra, ego hinc ad hos prouiſam, quàm mox virginem

Accer-

ACTVS V. SCENA III.

Accerſant, ſed eccum Demeam: ſaluos ſies.
De Ob. qui vocare? Ge. Geta. De. Geta hominem maxumi.
Precij eſſe te hodie, iudicaui animo meo.
Nam is mihi eſt profectò ſeruos ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæ eſt, ita vt tibi ſenſi Geta:
Et tibi ob eam rem, ſi quid vſus venerit,
Lubens bene faxim. meditor eſſe affabilis,
Et benè procedit G. bonus es, cum hæc exiſtumas.
De. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTVS V. SCENA VII.
ÆSCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

Occidunt me quidẽ dũ nimis ſanctas nuptias
Student facere: in apparando conſumunt diem.
De Quid agitur Æſchine? Æ. hem pater mi, tu hic eras?
De Tuus hercle vero & animo, & natura pater,
Qui te amat plus, quàm hoſce oculos: ſed cur non domum
Vxorem quæſo accerſis? Æ cupio: verum hoc mihi
Mora eſt, tibicina, & hymenæũ qui canat De. ehò
Vin' tu huic ſeni auſcultare? Æ quid? De. miſſa hæc face.
Hymenæum, turbam, lampadas, tibicinas:

Atq; hanc in horto maceriam iube dirui,
Quantum poteſt, hanc transfer, vnam fac domum:
Traduce ad matrem, & familiam omnem ad vos.
Æ placet
Pater lepidiſſimè. De. euge, iam lepidus vocor,
Fratri ædes fiunt peruiæ: turbam domum
Adducet, ſumptum admittet: multa: quid mea?
Ego lepidus in eo gratiam, iube nunc iam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, ceſſas ire, ac facere? Sy. quid ergo? De dirue,
Tu illas, abi, & traduce. Ge. Dij tibi Demea
Benè faciant, cum te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factum velle. De dignos arbitror.
Quid tu ais? Æ. ſic opinor. De multò rectius eſt,
Quàm illam puerperam huc nunc duci per viam
Ægrotam. Æ nihil enim vidi melius mi pater.
De. Sic ſoleo. ſed eccum Mitio egreditur foras.

ACTVS V. SCENA VIII.
MITIO, DEMEA, ÆSCHINVS.
SENARII.

IVbet frater? vbi is eſt? tune iubes hoc Demea?
D. Ego verò iubeo, & in hac re, & alijs omnib.
Quàm maximè vnam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuuare, adiungere. Æ. ita quæſo pater
Mi. Haud aliter cenſeo. De. imò hercle ita nobis
decet.
Primum huius vxoris eſt mater. Mi quid poſtea?

De. Proba & modeſta Mi. ita aiunt. De. natu grandior.

Mi. Scio De. parere iam diu hæc per annos non poteſt:

Nec qui eam reſpiciat, quiſquam eſt, ſola eſt. Mi. quam hic rem agit?

De. Hanc te æquom eſt ducere, & te operam, vt fiat, dare.

Mi. Me ducere autem? De. te. Mi. me? De. te inquã, Iamb. tetr. acatalect.

Mi. ineptis. De. ſi tu ſis homo,

Hic faciat. Æ. mi pater. M. quid tu autem huic aſine auſcultas? De. nihil agis:

Fieri aliter non poteſt. M. deliras. Æ. ſine te exorem mi pater.

Mi. Inſanis? aufer. De. age, da veniam filio. Mi. ſatin' ſanus es,

Ego nouus maritus anno demum quinto & ſexageſimo.

Fiam, atq; anum decrepitam ducam? idne eſtis autores mihi?

Æ. Fac, promiſi ego illis. Mi. promiſti autem? de te largitor puer. Trochaici.

De. Age, quid, ſi quid te maius oret? Mi. quaſi non hoc ſit maximum.

De. Da veniam. Æ. ne grauare. De. fac, promitte. Mi. non omittis:

Æ. Non, niſi te exorem. Mi. vis eſt hæc quidem. De. age, prolixè Mitio. Iamb. tetra

Mi. Etſi hoc mihi prauum ineptum, abſurdum atq; alienum à vita mea
Videtur, ſi vos tantopere iſthuc voltis, fiat. Æ. benè facis:
Meritò te amo De. verum, quid ego dicam? hoc cum fit, quod volo
Quid nunc, quod reſtat? Hegio his eſt cognatus proximus,
Affinis nobis, pauper, benè nos aliquid facere illi decet.
Mi. Quid facere? De. agelli eſt hic ſub vrbe paululum quod locitas foris:
Huic demus qui fruatur Mi. paululum id autem? D. ſi multum ſiet,
Faciundum eſt, pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt, rectè datur.
Poſtremò non meum illud verbum facio, quod tu Mitio
Benè & ſapienter dixti dudum, vitium commune omnium eſt.
Quòd nimium ad rem ſenecta attenti ſumus, hanc maculam nos decet
Effugere. dictum eſt verè & re ipſa fieri
Oportet. Mi quid iſtuc? dabitur quidem, quando hic volt Æſchine. Æ. mi pater.
Da. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo M. gaudeo.
D. Suo ſibi hunc gladio iugulo.

Fra-

Fragmentum, Trochaici catalectici quadrati, vltimus ſcazon.

SYRVS, DEMEA, MITIO, ÆSCHINVS.

FActum eſt, quod iuſti Demea.
De. Frugi homo es, ego ædepol hodie mea quidem ſententia
Iudico Syrum fieri eſſe æquom liberum. Mi. iſtunc liberum?
Quodnam ob factum? De. multa. Sy. ô noſter Demea, ædepol vir bonus es:
Ego iſtos vobis vſq; à pueris curaui ambos ſedulo,
Docui, monui, bene præcepi ſemper, quæ potui, omnia.
De. Res apparet: & quidem porrò hæc, obſonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die conuiuium:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia. Sy. ô lepidum caput
De. Poſtremo hodie in Pſaltria iſtac emunda hic adiutor fuit,
Hic curauit: prodeſſe æquom eſt: alij meliores erunt:
Deniq; hic volt fieri. Mi. vin' tu hoc fieri? Æ. cupio. Mi ſiquidem
Tu vis, Syre, ebò, accede huc ad me, liber eſto, Sy. benefacis.

Omnibus gratiam habeo,& ſeorſum tibi præterea Demea.
De.Gaudeo.Æ.& ego,Sy.credo: vtinam hoc perpetuum fiat gaudium,
Phrygiam vt vxorem meam vnà mecum videam liberam.
De.Optumam quidem mulierem.Sy.& quidem tuo nepoti huius filio
Hodie primam mammam dedit hæc.De.hercle verò ſeriò,
Siquidem prima dedit, haud dubium quin emitti æquom ſiet.
Mi.Ob eam rem?De.ob eam:poſtremō à me argentum quanti eſt,ſumito.
Sy. Dij tibi Demea omnes ſemper omnia optata afferant.
Mi. Syre, proceſsiſti hodie pulchrè. De. ſiquidem porrò Mitio
Tu tuum officium facies, atq; huic aliquid paululum præ manu
Dederis,vnde vtatur: reddet tibi citò,Mi.iſtoc vilius.
Æ Frugi homo eſt.Sy.reddam hercle,da modò.Æ. age pater. Mi. poſt conſulam.
De. Faciet.Sy. ô vir optumè.Æ. ô pater mi feſtiuiſsime.
Mi. Quid iſtuc?quæ res tam repente mores mutauit tuos?

In quidem fit eliſio.

Quod

Quod proluuiũ: quæ iſtæc ſubita eſt largitas? De. dicam tibi: | Riuius legit prolubiũ vt
Vt id oſternerem, quòd te iſti facilem & feſtiuum putant, | προθυμία ſit prõptus
Id non fieri ex vera vita, neq; adeo ex æquo & bono, | animus. Sed Marcellus
Sed ex aſſentando, indulgendo & largiendo, Mitio | legit proluuium, quod
Nunc adeò ſi ob eam rem vobis mea vita inuiſa Æſchine eſt, | eſt profuſio
Quia non iſta iniuſta prorſus omnia omnino obſequor:
Miſſa facio, effundite, emite, facite, quod vobis lubet.
Sed ſi id voltis potius, quæ vos propter adoleſcentiam
Minus videtis, magis impenſe cupitis, conſulitis parum,
Hæc reprehendere, & corrigere me, & obſecundare in loco:
Ecce me, qui id faciam vobis Æ. tibi pater permittimus:
Plus ſcis, quid opus facto eſt, ſed de fratre quid fiet? De. ſino,
Habeat: in iſtac finem faciat. Æ. iſtuc rectè.

Plaudite.

Calliopius recenſui.

PROTASIS.

VXorem duxit Pamphilus, cū Bacchidis meretriculæ amore tantopere teneretur, vt duobus menſibus vxorem ne attingeret quidem. Poſtea per conſuetudinem animus victus eſt, cæpit placere vxor. Porro cum ipſe peregrè abeſſet, illa domū redit ad matrem, atq; ibi parit menſe ſeptimo, poſtquam nupſiſſet Pamphilo. Eā rem celat, & affines & patrem anus. Vbi Pamphilus redit, comperit eam peperiſſe. Hic grauiter adeò commouetur, cum aliunde concepiſſe exiſtimaret: Et cum per ſeſe dolet res Pamphilo (amabat enim mulierculam) tum moleſtum eſt ab ea diuelli: neque enim honeſtum erat reducere. Periclitatur itaq; Pamphilus, quomodo honeſtè dimittat vxorem, neue illius peccatum proderet. Hæc fabulæ Protaſis eſt.

EPITASIS.

Inſtant pater & ſocer, inſcij quid accidiſſet, vt domum reducat, præſertim cum nec ſocrus, nec mater, id quod ſenes falſo ſuſpicati fuerant, obſtarent. Quanquam autem permoueri non poſſet Pamphilus, vt reduceret, tamen cauſam conſtantiſſime diſ-

me diſsimulat. Itur eò, vt putent Bacchidis amore deuinctum, ab vxore alieno animo eſſe.

CATASTROPHE.

Bacchis accerſita, fidem facit, nihil ſibi cum Pamphilo rei eſſe. Hic aut prodendũ peccatum vxoris fuit, aut reducenda, verum caſu periculũ diſcutitur. Forte enim Philumenæ annulum ſocrus in digito Bacchidis conſpexit, quem olim Pamphilus ſtupratæ in tenebris Philumenæ detraxerat. Is annulus teſtatur ex Pamphilo puerum ſuſceptum eſſe. Ita redit in gratiam cum vxoribus ſenum concertatio, quæ monet, ſæpe errore & falſis ſuſpicionibus fieri, vt diſſentiant coniuges. In primis autem inſignis eſt humanitas & fides Pamphili in hac fabula.

Fabulæ interlocutores.

Philotis meretrix,
Syra anus,
Laches ſenex,
Soſtrata matrona,
Pamphilus adoleſcens,
Parmeno ſeruus.
Soſia ſeruus,
Phidippus ſenex.
Myrrhyna matrona,
Philumena vxor,
Bacchis meretrx.

C. SVLPITII APOLLINARIS Periocha in Hecyram.

Vxo-

Vxorem duxit Pamplus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulerat,
Eiusq; per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrũ eſt: nuptam haud attigit,
Hanc mater vtero grauidam, ne id ſciat ſocrus,
Vt ægram ad ſe transfert: reuenit Pamphilus:
Deprehendit: partum celat: vxorem tamen
Recipere non volt, pater incuſat Bacchidis
Amorem, dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ fortè agnoſcit Myrrhina,
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

Acta ludis Megalẽſibus, Sex. Iulio Cæſare, Cn. Cornelio Dolobella, Aedilibus Curulibus, non placuit. Iterum data Cn. Octauio, Tito Manlio Coſs. Luc. Aemelij Pauli ludis funebribus, non eſt placita. Tertio relata Q. Fuluio, L. Marcio Aedilibus Curulibus. Egit Ambiuius Turpio: placuit.

Pro-

Prologus.

HECYRA eſt huic nomen fabulæ, hæc cum data eſt
Noua, nouum interuenit vitium, & calamitas,
Vt neq; ſpectari, neq; cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animū occuparat, nunc hercle plane eſt pro noua:
Et is qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, vt iterum poſſit vendere.
Alias cognoſtis eius. quæſo hanc nunc noſcite.
Orator ad vos venio ornatu prologi.
Sinite exorator ſim, eodem vt iure vti ſenem
Liceat, quo iure ſum vſus adoleſcentior,
Nouas qui exactas feci, vt inueteraſcerent,
Ne cum Poëta ſcriptura euaneſceret.

Propoſitio, amplificata à perſona Prologi, refero exploſas, ne Poeta à ſcribendo deterreatur.

In his, quas primum Cæcilij didici nouas,
Partim ſum earum exactus, partim vix ſteti.
Quia ſciebam dubiam fortunam eſſe Scenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere cœpi, vt ab eodem alias diſcerem
Nouas ſtudioſè, ne illum ab ſtudio abducerem.
Perfeci, vt ſpectarentur, vbi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt. Ita Poetam reſtitui in locum,
Propè iam remotum iniuria aduerſariūm
Ab ſtudio, atq; ab labore, atq; arte Muſica.
Quòd ſi ſcripturam ſpreuiſſem in præſentia,

Et

Et in deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Vt in ocio eſſet potius: quàm negocio,
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nūc quid petam, mea cauſa æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero quam mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt, ita eum oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem veſtra intelligentia
Sedabit, ſi erit adiutrix noſtræ induſtriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit exſpectatio,
Comitum conuentus, ſtrepitus, clamor mulierum
Fecēre, vt ante tempus exirem foras.
Vetere in noua cœpi vti conſuetudine,
In experiendo vt eſſem: refero denuo:
Primo actu placeo cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus conuolat,
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Ego interea meum non potui tutari locum,
Nunc turba nulla eſt: ocium & ſilentium eſt:
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos Scenicos.
Nolite ſinere per vos artem Muſicam
Recidere ad paucos: facite vt veſtra autoritas
Meæ autoritati fautrix, adiutrixq́; ſit.
Si nunquam auarè ſtatui precium arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maximum,

Querela de Hecyra, antea per tot multū non audita.

Cōcluſio ex occaſione.

Ab vtili.

Ab honeſto

Quàm maximè ſeruire voſtris commodis:
Sinite impetrare me qui in tutelam meam
Studium ſuum, & ſe in voſtram commiſit fidem:
Ne eum circumuentum iniquè iniqui irrideant.
Mea cauſa cauſam hanc accipite, & date ſilentiũ,
Vt lubeat ſcribere alijs, mihiq; vt diſcere
Nouas expediat poſthac precio emptas meo,

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

PHILOTIS *Meretrix,* SYRA *Anus.*

Senarij.

PErpol quàm paucos reperias meretricibus
Fideles euenire amatores Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quotiens Bacchidi,
Quàm ſanctè, vt quiuis facilè poſſet credere,
Nunquam illa viua ducturum vxorem domum:
En duxit. Sy. ergo propterea te ſedulò

Terentius admodum honeſtas meretrices fingit ideo talis & hic pingitur.

Et moueo & hortor, ne cuiuſquam te misereat,
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quenq; nacta ſis.
Ph. Vtin' eximium neminem habeam? Sy. neminem.
Nam nemo illorum quiſquam, ſcito ad te venit,
Quin ita paret ſeſe, abs te vt blanditijs ſuis,
Quam minimo precio ſuam voluptatem expleat.
Hiſcine tu amabo non contra inſidiabere?
Ph. Tamen pol eandem iniurium eſt, eſſe omnibus.
Sy. Iniurium autem eſt vlciſci aduerſarios?
At qua via captent te illi, eadem illos capi?
Eheu me miſerum, cur non aut iſtæc mihi
Ætas & forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

ACTVS I. SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

Senarij.

SEnex ſi quæret me, modò iſſe dicito
Ad portum percontatum aduentum Pamphili.
Audin' quid dicam, Scirte? ſi quæret me, vti
Tum dicas, ſi non quærat, nullis dixeris,
Aliàs vt vti poſſim cauſa hac integra.
Sed videon' ego Philotin? vnde hæc aduenit?
Philotis, ſalue multum. Ph. ô ſalue Parmeno.
Sy. Salue mecaſtor Parmeno. Pa. & tu ædepol Syra. — Occaſio colloquij.
Dic vbi Philotis, te oblectaſti, tam diu?
Ph. Minimè equidem me oblectaui, quæ cum milite
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo: — Proceleuſma.

Bien-

Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
Pa. Ædepol te deſiderium Athenarum arbitror
Philotium cepiſſe ſæpè, & te tuum
Conſilium contempſiſſe. Ph. non dici poteſt,
Quàm cupita eram huc redeundi, abeundi à mili- (te,
Voſq; hic videndi, antiqua vt conſuetudine
Agitarem inter vos libere conuiuium:
Nam illi haud licebat, niſi præfinito loqui
Quæ illi placerent. Pa. haud opinor commodè,
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
P. Sed quid hoc negoti eſt? modò quæ narrauit mi- (hi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, vt hac ille viua poſſet animum inducere
Vxorem habere. Pa. habere autem? Ph. ehò tu, an non habet?
Pa. Habet, ſed firmæ hæ vereor vt ſint nuptiæ.
Ph. Ita Dij Deæq; faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.
Sed qui iſtum credam ita eſſe? dic mihi Parmeno.
Pa. Non eſt opus prolato: hoc percontarier
Deſiſte. Ph. Nempe ea cauſa vt ne id fiat palàm:
Ita me Dij benè amabunt, haud propterea te rogo,
Vt hoc proferam, ſed vt tacita mecum gaudeam.
Pa. Nunquã tam dices commodè, vt tergum meum
Tuam in fidem comittam. Pa. ah noli Parmeno,
Quaſi tu non multò malis narrare hoc mihi,
Quàm ego quæ perconter ſcire. Pa. vera hæc prædicat:

Facetiſſimè deſcribit ſeruum futilem.

Et illud mihi vitium eſt maximum ſi mihi fidem
Das te tacituram, dicam. Ph. ad ingenium redis,
Fidem do, loquere. Pa. auſculta. Ph. iſtic ſum. Pa.
hanc Bacchidem

Narratio, quæ exponit argumẽtum & occaſionẽ fabulæ, eſtq; mirificè ornata & referta ſenſibus & mitioribus, affectibꝰ, qui vocantur ἤθη.

Amabat vt cum maximè, tum Pamphilus,
Cum pater, vxorem vt ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,
Seſe ſenem eſſe dicere illum autem eſſe vnicum
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille primo ſe negare. ſed poſtquam acrius
Pater inſtat, fecit animi vt incertus foret,
Pudori, an' ne amori obſequeretur magis.
Tundendo, atq; odio deniq; effecit ſenex:
Deſpondet ei gnatam huius vicini proximi.
Vſq; illud viſum eſt Pamphilo neutiquam graue,
Donec iam in ipſis nuptijs, poſtquam videt
Paratas, nec moram vllam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita ægre tulit, vt ipſam Bacchidem,
Si adeſſet, credo ibi eius commiſereſceret.
Vbicunq; datum erat ſpacium ſolitudinis,
Vt colloqui mecum vnà poſſet: Parmeno
Perij, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre Parmeno, perij miſer.
Ph. At te Dij deæq; perduint cũ iſtoc odio, Laches.
Pa. Vt ad pauca redeam, vxorem deducit domum.
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ conſecuta eſt nox, eam nihilo magis.

Ph.

Ph. Quid ais? cum virgine vnà adoleſcens cubuerit?
Plus potus, ſeſe illa abſtinere vt potuerit?
Non veriſimile dicis: nec verum arbitror.
Pa. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit.
Niſi cupiens tui: ille inuitus eam duxerat.
Ph. Quid deinde fit? Pa. diebus ſanè pauculis
Poſt, Pamphilus ſolum me ſeducit foras,
Narratq́; vt virgo ab ſe integra etiam tum ſiet:
Seq; antè quàm eam vxorem duxiſſet domum.
Speraſſe eas tollerare poſſe nuptias.
Sed quam decrerim me non poſſe diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam, vt accepi à ſuis,
Neq; honeſtum mihi, neq; vtile ipſi virgini eſt.
Ph. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
Pa. Hoc ego proferre, incommodum eſſe mihi arbitror?
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitij,
Suberbum eſt: ſed illam ſpero, vbi hoc cognouerit,
Non poſſe ſe mecum eſſe, abiturum deniq;.
Ph. Quid interea? ibátne ad Bacchidē? Pa. quotidie
Sed, vt fit, poſtquam hunc alienum ab ſeſe videt,
Maligna multò, & magis procax facta illico eſt.
Ph. Non ædepol mirum. Pa. atqui ea res multo maximè.
Diſiunxit illum ab illa, qoſtquam & ipſe ſeſe,
Et illam, & hanc quæ domi erat, cognouit ſatis,

Artificioſiſſimè finget animũ Pamphili victũ eſſe moderatione ingenij ac modeſtia coniugis.

Ad exemplum ambarum mores earũ exiſtumans.
Hæc,ita vti liberali eſſe ingenio decet,
Pudens,modeſta,incommoda,atq; iniurias
Viri omneis ferre,& tegere contumelias.
Hic animus partim vxoris miſericordia.
Deuictus,partim victus huiuſce iniurijs,
Paulatim elapſus Bacchidi,atq; huic tranſtulit
Amorem,poſtquam par ingenium nactus eſt,
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horum,ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic vxorem nam ſenex
Rus abdidit ſe:huc raro in vrbem commeat.
Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ ?
Pa. Nunc audies, primum dies compluſculos
Benè conueniebat ſanè inter eas,interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam,
Neq; lites vllæ inter eas, poſtulatio
Nunquam. Ph. quid igitur ? Pa. ſi quando ad eam acceſſerat
Confabulatum,fugere è conſpectu illico,
Videre nolle:deniq; vbi non quit pati,
Simulat ſe à matre accerſi ad rem diuinam , abijt.
Vbi illic dies eſt complures, accerſi iubet,
Dixére cauſam tunc neſcio quam:iterum iubet:
Nemo remiſit poſtquam accerſunt ſæpius,
Ægram eſſe ſimulant mulierem,noſtra illico

It vi-

It viſere, ad eam admiſit nemo. hoc vbi ſenex
Reſciuit, heri ea cauſa rure aduenit,
Patrem continuo aduenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
Niſi ſanè curæ eſt, quorſum euenturum hoc ſiet.
Habes omnem rem? pergam quò cœpi hoc iter.
Ph. Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hoſpite.
Me eſſe illum conuenturam. Pa. Dij vortant benè,
Quod agas. Ph. vale, Pa. & tu benè vale Philotium.

ACTVS II. SCENA I.

Iamb. quad. acatal Trochaicus quadratus catalecticus.

LACHES, SOSTRATA.

PRô Deûm atq; hominum fidem, quod hoc genus eſt, quæ hæc coniuratio?
Vt omnes mulieres eadem æquò ſtudeant, nolintq; omnia?
Neq; declinatam quicquam ab aliarum ingenio vllam reperias:
Itaq; adeò vno animo omnes ſocrus oderũt nurus,
Viris eſſe aduorſas, æque ſtudium eſt, ſimilis pertinacia eſt.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, ſi vllus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certè ſcio.

Faceta querela ſenis de mulierũ moroſitate: Et error auget gratiam.

Senarij. So. Me miſeram, quæ nunc, quamobrem accuſer, ſcio La. hem,

Iamb. tetr. Tu neſcis? So. nō, ita me Dij bene ament, mi Laches,
Itaq; vna inter nos agere ætatem liceat. La. Dij mala prohibeant.
So. Meq; abs te immeritò eſſe accuſatam poſtmodum reſciſces. La. ſcio,
Te immeritò? an quicquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt?
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras:
Tum autē, ex amicis inimici vt ſint vobis affines, facis:
Qui illum decrerunt dignum ſuos cui liberos committerent,
Tu ſola exorere, quæ perturbas hæc tua impudentia.
So. Egóne? La. tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem putas. (ni

Senarius. An quia ruri eſſe crebro ſoleo, neſcire arbitami-
Quo quiſq; pacto hic vitam voſtrorum exigat?
Multò melius, hic quæ fiunt, quàm illic vbi ſum aſſiduè, ſcio:

Troc. quid. catalect. Ideo quia, vt vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris
Iampridem equidem audiui cepiſſe odium tui Philumenam:

Mini-

*Minimeq́; adeò mirum: & ,ni id feciſſet, magis mi-
rum foret.*
*Sed non credidi adeò, vt etiam totam hanc odiſ-
ſet domum:*
*Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſ-
ſes foras.*
*At vide, quàm immeritò ægritudo hæc oritur mihi
abs te Soſtrata.*
*Rus habitatum abij, concedens vobis, & rei ſerui-
ens:*
Sumptus noſtros, otiumq́;, vt noſtra res poſſet pati,
*Meo labori haud parcens, præter æquom atq́; æta
tem meam.*
*Non te pro his curaſſe rebus, ne quid ægrè eſſet
mihi?*
*So. Non mea opera, neq́; pol culpa euenit. La. imò
maximè,*
*Sola hic fuiſti: in te omnis hæret culpa ſola So-
ſtrata.*
*Quæ hic erant, curares, cum ego vos ſolui curis cæ-
teris.*
Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet?
*Illius dices culpa factum. So. haud equidem dico mi
Laches.*
*La. Gaudeo (ita me Dij ament) gratia cauſa, nam
de te quidem,*
Satis ſcio, peccando detrimenti nihil fieri poteſt.

So. Qui ſcis, an ea cauſa, mi vir, me odiſſe aſsimulauerit,
Vt cum matre vnà plus eſſet? L. quid ais? non ſigni ſat eſt.
Quòd heri nemo voluit viſentem, ad eam te intrò admittere?
So. enim laſſam oppido tum aiebant: eò ad eam non admiſſa ſum.
La. Tuos eſſe illi mores morbum magis, quàm vllã aliam rem arbitror:
Et meritò adeo: nam noſtrarum nulla eſt, quin gnatum velit
Ducere vxorem: & quæ vobis placita eſt conditio datur:
Vbi duxere impulſu veſtro, veſtro impulſu eaſdem exigunt.

ACTVS II. SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, SOSTRATA.

Iambici quadrati acatalectici.

ETſi ſcio Philumena meum ius eſſe, vt te cogam,
Quæ ego imperem facere: ego tamen patrio animo victus faciam
Vt tibi concedam, neq; tuæ libidini aduerſabor.
La. Atq; eccum Phidippum optumè video, hinc iam ſcibo, quid ſiet.
Phidippe, etſi ego meis me omnibus ſcio eſſe apprimè obſequentem,

Sed non adeo, vt facilitas mea illorum corrumpat
animos,
Quòd ſi tu idem faceres, magis in rem & noſtram
& voſtram id eſſet. (rò
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. Ph. eia ve-
La. Adij te heri de filia: vt veni, iidem incertum
amiſti,
Haud ita decet, ſi perpetuã vis eſſe affinitatẽ hanc
Celare te iras ſi quid eſt peccatum à vobis, profer:
Aut ea refellẽdo, aut purgando vobis, corrigemus,
Te iudice ipſo, ſin ea eſt cauſa retinendi apud vos,
Quia ergà eſt: te mihi iniuriam facere arbitror
Phidippe.
Si metuis ſatis vt meæ domi curetur diligenter,
At ita me Dij ament, haud tibi hoc concedo, etſi il-
li pater es,
Vt tu illam ſaluam magis velis, quàm ego: id adeo
gnati cauſa,
Quam ego intellexi illam haud minus, quàm ſeipſũ
magnifacere.
Neq; adeò me clam eſt, quàm eſſe eum grauiter la-
turum credam,
Hoc ſi reſciuerit, eò domũ ſtudeo hæc prius, quàm
ille huc redeat.
Ph. Laches, & diligentiam voſtram, & benignita-
tem
Noui, & , quæ dicis, omnia eſſe vt dicis, animum in-
duco

Honeſtiſſima ſenis oratio de ſuo officio, qui nurum remitti petit.

Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire ſtudeo,
Si facere poßim vllo modo. La. quæ res te facere id prohibet?
Ehò, nunquid nam accuſat virum? Ph. minimè: nam poſtquam attendi.
Magis, et vi cœpi cogere vt rediret, ſanctè adiurat
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſēte perdurare:
Aliud fortaſſe alijs vitij eſt: ego ſim animo leni natus:
Non poſſum aduorſari meis. La. hem Soſtrata. So. heu me miſeram.
La. Certúmne eſt iſtuc? Ph. nunc quidem vt videtur. ſed nunquid vis?
Nam eſt quod me tranſire ad forum iam oportet. La. eo tecum vna.

ACTVS II. SCENA III.

Trochaic. catalect. quad.

SOSTRATA.

Iuſta querela mulieris.

ÆDepol næ nos ſumus mulieres iniquè æquè omnes inuiſæ viris,
Propter paucas, quæ omnes faciunt dignæ vt videamur malo.
Nam (ita Dij me ament) quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam.
Sed non facilè eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus

Omneis

Omneis eſſe iniquas, haud pol me quidem: nam nunquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mihi eueniat, ſcio:
Niſi pol filium multis modis iam expecto vt redeat domum.

ACTVS III. SCENA I.

Trochaici quadrati catalectici Iamb. quad. & catal. & acatal. ſenarij.

PAMPHILVS, PRAMENO, MYRRHINA.

NEmini ego plura acerba eſſe credo ex amore homini vnquam oblata,
Quàm mihi: heu me infelicem, hanccine ego vitam parſi perdere?
Haccine cauſa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præſtatibus, vbiuis gentium agere ætatem, Iamb. cata.
Quàm huc redire? atq; hæc ita eſſe miſerum me reſciſcere? Acatalect.
Nam nos omneis, quibus eſt alicunde aliquis obiectus labos,
Omne quod eſt interea tempus, prius quà id reſcitum eſt, lucro eſt.
P. At ſic, citius qui te expedias his ærumnis, reperias
Si non rediſſes, hæ iræ factæ eſſent multò ampliores

Sed

Sed nunc aduentum tuum ambas Pamphile ſcio reuerituras.

Rurſum abundat, Rem cognoſces: iram expedies: rurſum in gratiam reſtitues.

Leuia ſunt, quæ tu pergrauia eſſe in animum induxti tuum.

Querela Pamphili, & delibera tio erga cõ iugem & er ga matrem Pa. Quid cõſolare me? an quiſquam vſquam gentium eſt æquè miſer?

Prius quàm hanc vxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:

Iam in hac re vt taceam, cuius facilè ſcitu, quàm fuerim miſer:

Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mihi obtrudit pater.

Vix me illinc abſtraxi, atq; impeditum ab ea expedi animum meum:

Vixq; huc contuleram, hem noua res orta eſt, porrò ab hac quæ me abſtrahat.

Tum matrem ex ea re, aut me vxorem in culpa inuenturum arbitror:

Quod cum ita eſſe inuenero, quid reſtat, niſi porro vt fiam miſer? (bet:

Nam matris ferre iniurias me Parmeno, pietas iu-

Tum vxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio pertulit, (loco

Tot meas iniurias, quæ nunquam in illo patefecit

Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eueniſſe Parmeno,

Vnde

Vnde ira inter eas interceſſit, quæ iã permãſit diu
Par. Haud quidem hercle parum eſt: ſi vis verò veram rationem exequi;
Non maxumas, quæ maxumæ interdum ſunt iræ, iniurias
Faciunt: nam ſæpè eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,
Cum de eadem cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quàm pro leuibus noxijs iras gerunt.
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem illæ mulieres ſunt fermè, vt pueri, leui ſententiâ:
Fortaſſe vnum aliquod verbum inter eas iram hãc conciuerit.
Pa. Abi Parmeno intrò, ac me veniſſe nuncia. Par. hem, quid hoc eſt? Pam. tace.
Par. Trepidari ſentio, curſari ſorſum deorſum: age dum ad fores
Accede proprius, hem, ſenſiſtine? Pam. noli fabularier.
Prô Iuppiter, clamorem audio. Par. tute loqueris, me vetas?
Myr. Tace obſecro mea gnata. Pam. matris vox viſa eſt Philumenæ.
Nullus ſum. Par. qui dum? Pam. quia perij. Pam.

Quam-

Par. Quamobrem? Pa. neſcio, quod magnum malum
Profectom Parmeno ne cælas. Par. vxorem Philumenam-
Pauitare, neſcio quid, dixerunt : id ſi fortè eſt, neſcio.
Pam. Interij: cur mihi id non dixti? Par. quia non poteram vnà omnia.
Pam. Quid morbi. eſt? Par. neſcio. Pam Quid ? nemòne medicum adduxit? Par. neſcio
Pam. Ceſſo hinc ire intrò, vt hoc quamprimum, quicquid eſt certum ſciam?
Iam. quad. catalect. Quonam modo Philumena mea nunc te offendam affectam?
Nam ſi periculum vllum in te eſt, periiſſe me vnà haud dubium eſt.
Par. Non vſus facto eſt mihi nunc, hunc intrò ſequi:
Nam inuiſos omneis nos eſſe illis ſentio:
Heri nemo voluit Soſtratam intrò admittere.
Si fortè morbus amplior factus ſiet,
Quod ſanè nolim, maxumè heri cauſa mei:
Seruom illico introiſſe dicent Soſtratæ,
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali
Capiti, atq; ætati illorum, morbus qui auctus ſiet:
Hera in crimen veniet, ego verò in magnum malum.

ACTVS III. SCENA II.

Iambici quadrati acatalectici.

Soſtra-

SOSTRATA, PARMENO. PAMPHILVS

NEſcio quid iam dudum hic audio tumultuari
miſera:
Malè metuo, ne Philumenæ magis morbus aggra-
ueſcat:
Quod te Æſculapi, et te Salus, ne quid ſit huius, oro.
Nunc ad eam viſam. Par. heus Soſtrata. So. hem.
Par. iterum iſtinc excludere.
So. Ehem Parmeno, túne hic eras? perij quid faciam
miſera?
Non viſam vxorem Pamphili, cum in proxumo hic
ſit ægra?
Par. Non viſas, nec mittas quidem viſendi cauſa
quemquam.
NAM QVI amat: cui odio ipſus eſt, bis facere ſtul-
tè duco: (fert
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam af-
Tum autem filius tuus introijt videre, vt venit,
quid agat.
So Quid ais? an venit Pamphilus? Par venit So.
Dijs gratias habeo.
Hem, iſtoc verbo mihi animus redijt, & cura ex
corde exceſſit. (lo,
Pa. Iam ea de cauſa maxumè huc nunc introire no
Nam ſi remittent quippiam Philumenam dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuò ſola ſoli,

Troch. cat.
Remittent Philumenã dolores græciſmus eſt, ἀνια-σιν αὐτῆν qui derelinquunt.

Quæ

Quæ inter nos interuenit, vnde ortũ eſt initiũ iræ?
Atq; eccum video ipſum egredi: quàm triſtis eſt. So
ô mi gnate.
Pam. Mea mater, ſalue. So. gaudeo veniſſe ſaluum, ſaluáne
Philumena eſt? Pa. meliuſcula eſt. So. vtinam iſtuc ita Dij ſaxint.
Quid tu igitur lachrumas? aut quid es tam triſtis?
Pam rectè mater.
So. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repentè inuaſit?
Pam. Ita factum eſt. So. quid morbi eſt? Pa. febris.
So. cotidiana? Pam. ita aiunt.
I ſodes intrò, cõſequar iam te mea mater. So ſiat.
Pam. Tu pueris curre Parmeno obuiam, atq; his onera adiuta.
Par. Quid: non ſciunt ipſi viam, domum quæ redeant? Pam. ceſſas?

ACTVS IIII. SCENA III.

Troch. octo catal. & ſenarij ſex.

PAMPHILVS

Honeſtiſſima querela & deliberatio Pamphili de celando partu.

NEqueo mearum rerum initium vllum inuenire idoneum (cidunt,
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinanti ac-
Partim quæ perſpexi hiſce oculis partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam

Nam modo intrò me,vt corripui timidus, alio ſuſpicans
Morbo me viſurum affectam,ac ſenſi eſſe vxorem: hei mihi,
Poſtquam me aſpexêre ancillæ aduenisse, illico omnes ſimul
Lætæ exclamant,venit:id quod derepente aſpexerant.
Sed continuo voltum earum ſenſi immutari omnium
Quia tam incommode illis ſoris obtulerat aduentum meum.
Vna illarum interea properè præcurrit, nuncians
Me veniſſe : ego eius videndi cupidus,rectà conſequor-
Poſtquam introij , exemplo eius morbum cognoui miſer.
Nam neq;, vt celari poſſet, tempus ſpacium vllum dabat:
Neque voce alia,ac res monebat,ipſa poterat conqueri.
Poſtquam aſpexi, ô facinus indignum inquam: & corripui illico
Me inde , lacbrumans : incredibili re , atq; atroci percitus.
Mater conſequitur : iam vt limen exiren , ad genua accidit,

Lacrumans miſera: miſeritum eſt: profectò hoc ſic
eſt vt puto,
OMNIBVS NOBIS, vt res dat ſeſe, ita magni
atq; humiles ſumus. (tit:
Hanc habere orationem mecum à principio inſti-
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit,
cauſam vides:
Nam vitium eſt oblatum virgini olim, ab neſcio
quo improbo.
Nunc huc confugit, te atq; alios partu vt celaret
ſuum.
Sed cum orata eius reminiſcor, nequeo quin lacru-
mem miſer.
Quæq; Fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie
obtulit,
Per eam te obſecramus, ambæ, ſi ius, ſi fas eſt, vti
Aduerſa eius per te tecta tacitaq; apud õnes ſiet:
Si nunquam erga te animo eſſe amico ſenſiſti eam,
mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te, vti ſibi des pro illa
nunc rogat:
Cæterum de reducenda id facias, quod in rem ſit
tuam,
Parturire eam, neq; grauidam eſſe ex te, ſolus con
ſcius.
Nam aiunt tecum poſt duobus concubuiſſe eam
menſibus.

Tum

Tum, poſtquam ad te venit, menſis agitur hic iam
ſeptimus:
Quod te ſcire, ipſa indicat res, nunc ſi potis eſt
Pamphile,
Maxume volo doq́ operam, vt clam partus eueni-
at patrem.
Atq; adeo omneis, ſed ſi fieri id non poteſt, quin
ſentiant,
Dicam arbortum eſſe, ſcio nemini aliter ſuſpe-
ctum fore,
Quin, quod veriſimile eſt, ex te rectè eum natum
putent.
Continuò exponentur: hic tibi nihil eſt quicquam
incommodi:
Et illi miſeræ indignè factam iniuriam, contexeris.
Pollicitus ſum, & ſeruare in eo certum eſt, quod
dixi fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honeſtum
eſſe arbitror:
Nec faciam: & ſi me amor grauiter, conſuetudoq́
eius tenet.
Lacrumo, quæ poſthac futura eſt vita, cum in men-
tem venit,
Solitudoq́, ô FORTVNA, vt nunquam perpetuò
es bona.
Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum
reddit.

Senarij. Quem ego conſilio miſſum feci, idem nūc huic operam dabo.
Adeſt Parmeno cum pueris: hunc minimè eſt opus
In hac re adeſſe: eam olim ſoli credidi,
Ea abſtinuiſſe, in principio, cum data eſt:
Vereor, ſi clamorem eius hic crebro exaudiat,
Ne parturire eam intelligat: aliquò mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTVS III. SCENA IIII.
PARMENO, SOSIA, PAMPILVS.
Senarij & vnus quadratus.

Ablegātur ſerui vt occultari partus queat.

Ain' tu tibi hoc incommodum eueniſſe iter?
So. Non hercle verbis Parmeno dici poteſt
Tantum, quātum re ipſa nauigare incommodū eſt.
Par. Itáne eſt? So. ô fortunate, neſcis qui mali
Præterieris, qui nunquam es ingreſſus mare,
Nam alias vt omittam miſerias, vnam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in naui fui,
Cum interea ſemper mortem expectabam miſer:
Ita vſq; aduerſa tempeſtate vſi ſumus.
Par. Odioſum, So. haud clam me eſt: deniq; hercle aufugerim
Potius, quàm redeam, ſi eo mihi redeundum ſciam.
Par. Olim quidem te cauſæ impellebant leues,
Quod nunc minitare facere, vt faceres Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video ſtare ante oſtium:

Alias: mittam.

Ite

Ite intrò? ego hinc adibo, ſi quid me velit.
Here, etiam tu hic ſtas? Pam. equidem te expecto.
Pa. quid eſt?
Pam. In arcem tranſcurſo opus eſt. Par. cui homini? Pam. tibi.
Par. In arcem? quid eò? Pam. callidemidem hoſpitem
Myconium, qui mecum vnà aduectus eſt, conueni.
Par. Perij: nouiſſe hunc dicam, ſi ſaluos domum
Rediſſet vnquam, vt me ambulando rumperet.
Pam. Quid ceſſas? Par. quid vis nunciem, an conueniam modo?
Pam. Imò, quod conſtitui me hodie conuenturum eum,
Non poſſe, ne me fruſtra illic expectet: vola.
Pa. At non noui hominis faciem. Pam. at faciam, vt noueris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius.
Pa. Cadauerosa facies. Dij illum perduint.
Quid, ſi non veniet? maneámne vſq; ad veſperum?
Pam. Maneto: curre. Par. non queo: ita defeſſus ſum.
Pam. Ille abijt, quid agam infelix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulieris.
Quod potero faciam, tamen vt pietatem colam:
Nam me parenti potius, quam amori, obſequi

Oportet. atat eccum Phidippum, & patrem
Video: horſum pergunt: quid dicam hiſce, incertus ſum.

ACTVS III. SCENA V.

LACHES, PHIDIPPVS, PAMPHILVS.

Trochaici octonarij catalectici & ſenarij Iambici.

Epitaſis fabulæ: Pamphilus recuſat vxorem reducere, et cum veram cauſam cælandam duxerit, falſas cauſas fingit.

DIxtin' dudum, dixiſſe illam ſe expectare filium?
Ph. Factum. La. veniſſe aiunt: redeat. Pam. quam cauſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio. La. quem ego hic audiui loqui?
Pam. Certum obfirmare eſt viam me, quam decreui perſequi.
La. Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. Pam. ſalue mi pater.
La. Gnate mi, ſalue. Ph. benefactum te aduenisse Pamphile,
Atq; adeò, quod maximum eſt, ſaluum atq; validum. Pam. creditur.
La. Aduenis modò? Pam. admodum. La. cedò, quid reliquit Phania
Conſobrinus noſter? Pam. ſanè hercle homo voluptati obſequens
Fuit dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multum hæredem iuuant.

Sibi verò hanc laudem reliquit: vixit, dum vixit, benè.
La.Tum tu igitur nihil attuſti huc plus vna ſententia?
Pam.Quicquid id eſt, quod reliquit, profuit.La. imò obſuit:
Nam illum viuom & ſaluom vellem.Ph.impunè optare iſtuc licet
Ille reuiuiſcet iam nunquam: & tamem vtrum malis ſcio.
La. Heri Philumenam ad ſe accerſi hic iuſſit: dic iuſſiſſe te.
Ph.Noli fodere: iuſſi.La.ſed etiam iam remittet. Ph. ſcilicet.
Pam.Omnem rem ſcio, vt ſit geſta: adueniens audiui omnia.
La. At iſtos inuidos Dij perdant, qui hæc lubenter nunciant.
Pa.Ego me ſcio cauiſſe, ne vlla merito contumelia
Fieri à vobis poſſet, idq; ſi nunc memorare hic velim,
Quàm fideli animo & benigno in illam & clementi fui, (re:
Verè poſſim, ni te ex ipſa id magis vellem reſciſce-
Namq; eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,
Cum illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit.

Neq; culpa hoc diſsidiũ eueniſſe mea, id teſtor deos
Sed quãdo eſſe indignam ſeſe deputat matri meæ,
Cui concedat, cuiusq; mores, tolleret ſua modeſtia,
Neq; alio pacto componi poteſt inter eas gratia:
Segreganda aut mater à me eſt Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas matris potius commodum ſuadet ſequi.
La. Pamphile, ad aures haud inuito ſermo mihi acceſsit tuus.
Cum te poſtputaſſe õnes res præ parente intelligo,
Verũ vide, ne impulſus ira, prauè inſiſtas Pãphile.
Pam Quibus iris impulſus nunc in illã iniquus ſim?
(Senarij.
Quæ nunquam quicquam erga me commerita eſt pater,
Quod nollem, & ſæpe meritam quod vellem ſcio:
Amoq; & laudo, & vehementer deſidero:
Nam fuiſſe erga me miro ingenio, expertus ſum:
Illiq; exopto, vt reliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior:
Quandoquidem illam à me diſtrahit neceſsitas.
Ph. Tibi id in manu eſt, ne fiat. La. ſi ſanus ſies,
Iube illam redire Pam. non eſt conſilium pater:
Matris ſeruibo commodis. La. quò abis? mane,
Mane inquã: quo abis? Ph. quæ eſt hæc pertinacia?
La. Dixine Phidippe hanc rem ægrè laturum eſſe eum?

Quam-

Quamobrem te orabam,vt filiam remitteres.
Ph.Non credidi ædepol adeo inhumanum fore.
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt,vt velit reducere vxorem,licet:
Sin alio eſt animo,renumeret dotem huc,eat.
La.Ecce autem,tu quoq; proterue iracundus es.
Ph.Percontumax rediſti huc nobis Pamphile.
La.Decet iam ira hæc: etſi meritò iratus eſt.
Ph.Quia paululum vobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt.La.etiam mecum litigas?
Ph.Deliberet,renuncietq́; hodie mihi,
Velitnè,an non,vt alij ſi huic non ſit,ſiet.
La.Phidippe,ades,audi paucis,abijt:quid mea?
Poſtremo inter ſe tranſigant ipſi,vt libet:
Quando nec gnatus,neq; hic mihi quicquam obtemperant.
Quæ dico,parui pendunt,porto hoc iurgium ad
Vxorem.cuius hæc fiunt conſilio omnia:
Vtq; in eam hoc omne, quod mihi ægrè eſt, euomā

ACTVS IIII. SCENA I.

Trochaici & Iambici octonarij catalectici
& acatectici mixti.

MYRRHINA,PHIDIPPVS.

PErij,quid agam?quò me vortam? quid meo viro reſpondebo

Miſera? nam audiſſe vocem pueri viſus eſt vagientis:

Ita corripuit de repente tacitus ſeſe ad filiam:

Dimet.iam Quod ſi reſcierit perperiſſe eam,

Troch. cat. Id qua cauſa clam me habuiſſe dicam, non ædepol ſcio.

Sed oſtium concrepuit: credo ipſum ad me exire: nulla ſum.

Ph. Vxor vbi me filiam adire ſenſit, ſe duxit foras:

At eccaus video, quid agis Myrrhina? heus tibi dico Myr. mihine mi vir?

Iamb.cata, Ph. Vir ego tuus ſum? tu virum me, aut hominem deputas adeo eſſe?

Troch. cat. Nam ſi vtrumuis horum, mulier, nunquam tibi viſus forem,

Iamb.cata. Non ſic ludibrio tuis factus habitus eſſem. My. quibus? Ph. at rogitas?

Peperit filia? hem, taces? ex quo? Myr. iſtuc patrem rogare eſt æquom?

acatalecti- Perij: ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptam obſecro?

acat.troch. Ph. Credo: neq; adeo arbitrari patris eſt aliter, ſed demiror,

Iamb.cata. Quid ſit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueritis

Partum, præſertim cum & rectè, & tempore ſuo pepererit.

Adeóne

Adeòne peruicaci eſſ animo, vt puerum præoptares perire.
Ex quo firmiorem inter vos fore amicitiam poſthac ſcires,
Potius, quàm aduorſum animi tui libidinem eſſet cum illo nupta?
Ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes.
Myr. Miſera ſum. Ph. vtinam ſciam ita eſſe iſtuc: nunc mihi in mentem venit,
De hac re quod locuta eſt olim, cum illum generum cepimus:
Nam negabas nuptam filiam tuam poſſe te pati
Cũ eo, qui meretricẽ amaret, qui pernoctaret foris
Myr. Quamuis cauſam hanc ſuſpicari, quàm ipſam veram, mauolo.
Ph. Multo prius ſciui, quàm tu, illum habere amicam Myrrhina: (ſentiæ:
Verum id vitium nunquam decreui eſſe ego adole-
Nam id omnibus innatum eſt: at pol iam aderit, ſe quoq; etiam cum oderit.
Sed vt olim te oſtendiſti eandem eſſe, nihil ceſſaſti vſq; adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egiſſem, eſſet ratum,
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris. (Tro. cat.

Epitaſis fit multo etiã aſperior, poſtquã reſciſcunt ſenes, natum eſſe puerũ: Hic vero dantoperã, ne dirimatur coniugium, & neſciunt hanc ipſam eſſe offenſionũ cauſã, quod mulieres et Pamphilus ſuſpicantur puerum ex alio conceptum eſſe.

Myr.

Myr. Adeon' me eſſe peruicacem cenſes, cui mater ſiem.
Vt eo eſſem animo, ſi ex vſu eſſet noſtro hoc matrimonium?
Ph. Túne proſpicere, aut iudicare, noſtram in rem quod ſit, potes?
Audiſti ex aliquo fortaſſe, qui vidiſſe eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam: quid tum poſtea,
Si modeſtè ac rarò hoc fecit? nonne ea diſſimulare nos
Magis humanum eſt, quàm dare operam id ſcire, qui nos oderit?
Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente auellere,
Qui cum tot conſueſſet annos, non eum hominem ducerem,
Nec virum ſatis firmum gnatæ: Myr. mitte adoleſcentem obſecro,
Et quæ me peccaſſe ais: abi, ſolum ſolus conueni:
Roga, velitné, an non vxorē, ſi eſt, vt dicat velle ſe,
Redde: ſin eſt autem, vt nolit, rectè conſului meæ.
Ph. Siquidem ille ipſe non vult, & tu ſenſti eſſe in eo Myrrhina
Peccatum: aderam, cuius conſilio fuerat ea par proſpici.
Quamobrem incendor ira, eſſe auſum facere hæc iniuſſu meo.

In-

Interdico, ne extuliſſe extra ædeis puerum vſquam velis.
Sed ego ſtultior, meis dictis parére hanc qui poſtulem.
Ibo intrò, atq; edicam ſeruis, ne quoquã efferri ſinant. (Iamb. acata.
Myr. Nullam pol credo mulierem me miſeriorem viuere:
Nam vt hic laturus hoc ſit ſi ipſam rem, vt ſiet, reſciuerit,
Non ædepol clam me eſt, cum hoc, quod leuius eſt, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via, ſententia eius poſſit mutari, ſcio.
Hoc mihi vnum ex plurimis miſerijs reliquum fuerat malum,
Si, puerum, vt tollat, cogit, cuius nos qui ſit neſcimus pater:
Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neq; detractum ei tum quicquam eſt, qui poſt poſſet noſcier qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgine abiens annulum:
Simil vereor Pamphilum, ne orata noſtra nequeat diutius
Celare, cum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

Actus

ACTVS IIII. SCENA II.

SOSTRA, PAMPILVS.

Iambici quadrati acatalectici.

Egregium exemplum moderationis in matre quæ pollicetur ſe ceſſuram eſſe nurui.

NOn clam me eſt, gnatæ mi, tibi me eſſe ſuſpectam, vxorem tuam
Propter meos mores hinc abiſſe: etſi ea diſſimulat ſedulò:
Verùm ita me Dij ament, itaq; obtingant ex te quæ exopto mihi,
Vt nunquam ſciens commerui, meritò vt caperet odium illam mei:
Teq; ante quàm me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narraui modò quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo: nunc tibi me certum eſt contra gratiam
Referre, vt apud me præmium eſſe poſitum pietatis ſcias,
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cùm tuo me eſſe, certò decreui patre,
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſa vlla reſtet reliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. Pam. quæſo quid iſtuc conſili eſt?

Illius

Illius ſtultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum migres?

Haud facies: neque ſinam, vt qui nobis mater maledictum velit,

Mea pertinacia dicat eſſe factũ, haud tua modeſtia.

Tum tuas amicas te, et cognatas deſerere, & feſtos dies.

Mea cauſa, nolo. So nihil pol iam iſtæ res mihi voluptatis ferunt:

Dum ætas, tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatiás me iam tenet

Studiorum iſtorum: hæc mihi nunc cura eſt maxuma, vt ne cui meæ

Longinquitas ætatis obſtet, mortemúe expectet meam.

Hic video me eſſe inuiſam immeritò: tempus eſt concedere:

Sic optume, vt opinor, omneis cauſas præcidam omnibus,

Et me hac ſuſpicione exoluam, & illis morem geſſero.

Sine me obſecro hoc effugere, volgus quod malè audit mulierum.

Pam. Quàm fortunatus cæteris ſum rebus, abſque vna hæc foret,

Hanc matrem habens talem, illam autem vxorem. So. obſecro mi Pamphile.

Non

Non tute incommodam rem, vt quæq; eſt, in animum inducas pati.

Si cætera ſunt ita, vt tu vis, itaq; vt eſſe ego illa exiſtumo,

Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. Pam. væ miſero mihi.

So. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me malè habet, quàm te gnate mi.

ACTVS IIII. SCENA III.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

QVem cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi vxor:

Iſtuc eſt ſapere, qui vbicunq; opus ſit, animum poſſis flectere,

Quod faciundum ſit poſt fortaſſe, idem hoc nunc ſi feceris.

So. Fors fuat pol, La. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.

So. Spero æcaſtor. La. i ergo intrò & compone, quæ ſimul tecum

Senarius. Iamb. cata. Ferantur: dixi. So. ita vt iubes faciam. Pa. pater.

La. Quid vis Pamphile? Pam. hinc abire matrem? minimè La. Quid ita iſtuc vis?

Pam. Quia de vxore incertus ſum etiam, quid ſim facturus. La. quid eſt?

Troch. cat. Quid vis facere, niſi reducere? P. equidem cupio, & vix contineo:

Sed

Sed non minuam meum conſilium, ex vſu quod eſt, id perſequar : (fore — Mixtus troch. cum Iamb. cata.

Credo ea gratia concordes magis ſi non reducam ,

La. Neſcias : verùm tua refert nihil , vtrum illæ fecerint,

Quando hæc abierit , odioſa hæc eſt ætas adoleſcentulis : — Troch. cat.

E medio æquom excedere eſt: poſtremò iam nos fabulæ — Iamb. acat.

Sumus Pamphile ſenex atq; anus. (mus. — Dime. iam.

Sed video Phidippum per tempus egredi : accedamus. — Iamb. cata.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

Tibi quoq; ædepol ſum iratus Philumena — Senarij.

Grauiter quidem: nam hercle abs te factum eſt turpiter :

Et, ſi tibi cauſa eſt de hac re: mater te impulit:

Huic verò nulla eſt. La. oportunè te mihi

Phidippe in ipſo tempore oſtendis. Ph. quid eſt ?

P. Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc operiã?

La. Dic filiæ rus conceſſuram hinc Soſtratam:

Ne reuereatur minus iam quò redeat domum. P. ah

Nullam de his rebus culpam commeruit tua :

A Myrrhina hæc ſunt mea vxore exorta omnia :

Mutatio fit eo nos pertubat Laches.

Pa. Dum ne reducam turbent porrò, quàm velint.

Ph. Ego Pamphile eſſe inter nos, ſi fieri poteſt.

Affinitatem hanc ſanè perpetuam volo:
Sin eſt, vt aliter ſiet tua ſententia,
Accipias puerum, Pam. ſenſit peperiſſe: occidi.
L. Puerum? quem puerum? Pa. natus eſt nobis nepos:
Nam abducta à nobis prægnans fuerat filia,
Nec fuiſſe prægnantẽ vnquam ante hunc ſciui diẽ
La. Benè, ita me Dij ament, nuncias: & gaudeo
Natum illum, et tibi illam ſaluã: ſed quid mulieris
Vxorem habes: aut quibus moratam moribus?
Noſné hoc celatos tam diu? nequeo ſatis,
Quàm hoc mihi videtur factum praue proloqui.
P. Nõ tibi illud factũ minus placet, quã mihi Laches
Pa. Etſi iamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non eſt, cũ eam iam cõſequitur alienus puer:
La. Nulla tibi Pamphile hîc iam conſolatio eſt.
Pa. Perij La. hunc videre ſæpè optabamus diem,
Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem:
Euenit: habeo gratiam Dijs. Pa. nullus ſum.
La. Reduc vxorem, ac noli aduorſari mihi.
Pa. Pater, ſi illa ex me liberos vellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certo ſcio,
Non me clam haberet, quæ celaſſe intelligo.
Nunc cum eius alienum à me eſſe animum ſetiã,
Nec conuenturum inter nos poſthac arbitrer:
Quamobrem reducam? L. mater quod ſua ſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit: mirandûmne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire vllam mulierem,

Quæ

Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
Ph. Voſmet videte iam Laches, & tu Pamphile,
Remiſſam opus ſit vobis, an reductam domum:
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea:
Neutra in re nobis difficultas à me erit
Sed quid faciemus puero? La. ridiculè, rogas?
Quicquid futurum eſt, huic reddas ſuum ſcilicet,
Vt alamus noſtrum. Pa. quem ipſa neglexit, pater,
Ego alam? L. quid dixit? ehò, an nō alemus Pāphile
Prodemus quæſo potius? quæ hæc amentia eſt?
Enimuero prorſus iam tacere non queo.
Nam cogis ea quæ nolo vt præſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lachrumarum eſſe me?
Aut quid ſit id, quod ſollicitere ad hunc modum?
Primum vbi hanc dixti cauſam te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc vxorem domi,
Pollicita eſt ea ſe conceſſuram ex ædibus, (des,
Nunc poſtquam ademptā hanc quoq; tibi cauſā vi-
puer qui clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas:
Aliquando tandem huc animum vt adducas tuum,
Quam longum ſpacium amādi amicam tibi dedi?
Sumptus quos feciſti in eam, quā animo æquo tuli?
Egi, atq; oraui tecum, vxorem vt duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo.
Quæ tum obſecutus mihi feciſti vt decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuū

Alia tranſlatio, cauſa poſtrema, cur Pamphilus nolit reducere vxorē confertur in amorem Bacchidis. Eſtq; Rhetoricè ornata expoſtulatio patris.

Cui tu obſecutus facis huic adeo iniuriam.
Nam in eandem vitam te reuolutum denuo
Video eſſe. Pa. menè? L. teipſum & facis iniuriam,
Cum fingis falſas cauſas ad diſcordiam,
Vt cum illa viuas, teſtem hãc cum abs te amoueris:
Senſiſq; adeò vxor? nam ei cauſa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? Ph. plane hic diuinat: nam id eſt.
Pa. Dabo iuſiurãdum nihil eſſe iſtorum tibi. L. ah,
Reduc vxorem: aut quamobrem non opus ſit cedò.
Pam. Non eſt nunc tempus. L. puerum accipias: nam is quidem
In culpa non eſt. poſt de matre videro.
Pa. Omnibus modis miſer ſum, nec, quid agam ſcio:
Tot nunc me rebus miſerum concludit pater:
Abibo hinc, præſens quando promoueo parum.
Nam iniuſſu credo non tollent meo,
Præſertim in ea re cum ſit mihi adiutrix ſocrus.
Pa. Fugis? hem nec quicquam certi reſpondes mihi?
Num tibi videtur eſſe apud ſeſe? ſine:
Puerum Philippe mihi cedo, ego alã? Ph. maximè.
Non mirum fecit vxor mea ſi hoc ægrè tulit:
Amaræ mulieres ſunt, non facile hæc ferunt,
Propterea hæc ira eſt, nam ipſa narrauit mihi:
Id ego hoc præſente tibi nolebam dicere:
Neq; illi credebam primò: nunc verò palam eſt.
Nam omnino abhorrere animum huic video à nuptijs.

La. Quid

La. Quid ergo agam Phidippe? quid das conſilij?
Ph. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam cenſeo:
Oremus: accuſemus grauius deniq;
Minitemur ſi cum illo habuerit rem poſtea,
La. Faciam, vt mones, ehò puer, curre ad Baccidem hanc
Vicinam noſtram: hûc euoca verbis meis.
Et te oro porrò, in hac re adiutor ſis mihi. Ph. ab
Iamdudum dixi, itidemq; nunc dico Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si vllo modo eſt, vt poſsit, quod ſpero fore:
Sed viſné adeſſe me vnà dum iſtam conuenis?
La. Imò verò abi aliquam puero nutricem para.

ACTVS V. SCENA I.

Iambici quadrati catalectici & catalectici,
Trochaici catalectici mixti.

BACCHIS, LACHES.

NOn hoc de nihilo eſt, quod Laches nunc me conuentam eſſe expetit.
Nec pol me multum fallit, quin hoc ſuſpicor, ſit quod velit.
La. Videndum eſt, ne minus propter iram hanc impetrem. quàm poſsiem:
Aut ne quid faciam plus, quod me poſt minus feciſſe ſatius ſit.
Aggrediar. Bacchis, ſalue.

Ba. Salue Laches. La. credo ædepol te nonnihil mirari Bacchis,

Quid ſit, quapropter te huc fores puerum euocare iuſſi.

Ba. Ego pol quoq; etiam timida ſum, cum venit mihi in mentem, quæ

Modeſtia meretricis. Alijs, meo quæſtui.

Sim, ne nomen mihi quæſtus obſtet: nam mores facilè tutor.

La. Si vera dicis, nihil tibi eſt à me pericli mulier:

Nam iam ætate ea ſum, vt non ſiet peccato mihi ignoſci æquom:

Quo magis omneis res cautius, ne temerè faciam

Nam ſi id nunc facis, facturaue es, bonas (accuro. quod par eſt facere:

Inſcitum offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquom eſt.

Ba. Eſt magna æcaſtor gratia, de iſtac re quam tibi habeam.

Nam qui poſt factam iniuriam ſe expurget, parum mihi proſit.

Sed quid iſtuc eſt? La. meum receptas filium ad te Pamphilum. Ba. ah.

Troch. cat.

La. Sine dicam: vxorem prius quàm hanc duxit, voſtrum amorem pertuli:

Mane, mane, nondum etiam dixi id, quod volui, hic nunc vxorem habet.

Quare alium tibi firmiorem amicum, dum tempus conſulendi eſt. Nam

Nam neq; ille hoc animo erit ætatem, neq; pol tu eadem iſtac ætate.

Ba. Quis id ait? La. ſocrus. Ca. méne? L. teipſum & filiam abduxit ſuam:

Puerumq́; ob eam rem clam voluit, natus qui eſt, ex tinguere.

Ba. Aliud ſi ſcirem, qui firmare meam apud vos poſſem fidem.

Sanctius quam iuſiurandũ id pollicerer tibi La.

Me ſegregatum habuiſſe, vxorem vt duxit, à me Pamphilum:

La. Lepida es: ſed ſcin', quid volo potius ſodes faci as? Ba. quid vis? cedo.

La. Eas ad mulieres huc intrò, atq; iſtuc iuſiuran- dum idem

Polliceare illis: exple animum his, teq; hoc crimine expedi

Ba. faciam: quod pol ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio

Vt de tali cauſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet

Sed eſſe falſa fama nolo gnatum ſuſpectum tuum?

Nec leuiorẽ vobis, quib. eſt minimè æquõ viderier

Immeritò: nam meritus de me eſt, quod queam, il- li vt commodem.

La. Facilem, beneuolumq́; lingua tua iam tibi me reddidit:

Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoq; hoc eti am credidi,

Ætatẽ pro aduerbio poſitũ eſt, videlicet pro deinceps ſeu diu.

Iamb. cata

Troch. cat.

Bacchis & ſe & Pamphilum excuſat.

 Nun-

Nunc, eum ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi,

Iãb. tetra acatalecti. Fac eadē vt ſis porrò noſtra vtere amicitia, vt voles.

Aliter ſi facis ſed reprimam me, ne ægrè quicquam ex me audias.

Verum te hoc moneo vnum, qualis ſim amicus, vt quid poſſtem.

Potius quam inimicus, periculum facias. Ba. faciam ſedulò.

ACTVS V. SCENA II.

Iamb. quadrati catalectici,

PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

Trimetr. catalect. Nihil apud me tibi deſiere patiar, quin quod opus ſit,

Octo. cata. Benignè præbeatur:

Sed cum tu ſatura, atq; ebria eris, puer vt ſatur ſit, facito.

L. Noſter ſocer, video, venit: pueronutricē adduxit

Phidippe, Bacchis deierat per ſanctè. Ph. hæccine ea eſt? La. hæc eſt.

Ph. Nec pol iſtæ metuunt Deos: neq; has reſpicere Deos opinor.

B. Ancillas dedo: quo lubet cruciatu per me exquire

Licet, hæc res hic agitur; Pamphilo me facere vt redeat vxor

Oportet, quod ſi perficio, non pœnitet me famæ.

Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.

La.

La. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas fuiſſe falſo
Nobis, in re ipſa inuenimus porrò hanc nunc experiamur.
Nam ſi compererit, crimini tua ſe vxor crediđiſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quòd peperit vxor clàm, id bene eſt: citò ab eo hæc ira abſcedet,
Profecto in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſsidio
Ph. Velim quidem hercle. La. exquire: (dignum.
adeſt, quod ſatis ſit, faciat. Ba. faciam.
Ph. Quid iſthæc mihi narras? an qua non tute ipſe audiſti dudum,
De hac re animus meus vt ſit Laches? illis modò exple animum.
La. Quæſo ædepol Bacchis, quod mihi es pollicita, tute vt ſerues.
Ba. Ob eam rem vis ergo intro eam? La. i, atq; explo animum his, vt credant.
Ba. Eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inuiſum hodiè:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt à viro vbi ſegrega-
La. At hæ amicæ erunt, vbi quamobrem (ta eſt.
adueneris, reſciſcent.
Ph. At eaſdem amicas fore, tibi promitto, rem vbi cognorint:
Nam illas errore, & te ſimul ſuſpicione exolues.

Ba. Perij, pudet Philumenæ: ſequimini me intrò huc ambæ.

La. Quid eſt, quod mihi malim, quàm quod huic intelligo euenire, (proſit,
Vt gratiam ineat ſine diſpendio ſuo, & mihi vnà
Nam ſi eſt, vt hæc nunc Pamphilum verè ab ſe ſegregarit
Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam eſſe,
Referetq́; gratiam ei, vnaq́; nos ſibi opera amicos iunget.

ACTVS V. SCENA III.

Trochaici Octonarij catalect. Iamb. quad. catalect.

PARMENO, BACCHIS.

Cataſtrophe. Caſu diſcuſſis periculis redigit omnes in mutuam gratiam.

ÆDepol næ meam herus eſſe operam deputat parui preci,
Qui ob rem nullam miſit illùc: fruſtra vbi totum deſedi diem.
Myconium hoſpitem dum expecto in arce Callidemidem:
Itaq; ineptus hodie dū illic ſedeo, vt quiſq; venerat,
Accedebam, adoleſcens dic dum quæſo, es tu Myconius? (Pamphilum
Non ſum, at Callidemides? non, hoſpitem ecquem
Hic habes? omnes negabant, neq; enim quenquam eſſe arbitror.
Deniq; hercle iam pudebat: abij, ſed quid Bacchidem.

Ab noſtro affine exeuntem video: quid huic hic eſt rei?

Pa. Parmeno, oportunè te offers. properè curre ad Pamphilum.

Pa. Quid eò? Ba. dic me orare, vt veniat. Pa. ad te? Ba. imò ad Philumenam.

Par. Quid rei eſt? Ba. TVA QVOD nihil refert, percontari deſinas.

Par. Nihil aliud dicam? Ba. etiam, cognoſce annulum illum Myrrhinam,

Gnatæ ſuæ fuiſſe, quem ipſus mihi olim dederat. Pa. ſcio:

Tantumne eſt? Ba. tantum: aderit continuo, hæc vbi ex te audiuerit.

Sed ceſſas. Pa. minimè equidem nam hodie mihi poteſtas haud data eſt: (triui diem.

Ita occurſando atq; ambulando totum hunc con-

Ba. Quantam obtuli aduentu meo lætitiam Pamphilo hodie? Iamb. quadra. Cata.

Quot cõmodas res attuli? quot autẽ ademi curas,

Gnatum ei reſtituo, qui penè harum ipſiusq; opera periit:

Vxorem, quam nunquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo:

Qua re ſuſpectus ſuo patri & Phidippo fuit, exolui.

Hic adeo his rebus annulus fuit initium inueniũdis

Nam memini, ab hinc menſes decem ferè ad me nocte prima. Con-

Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum

Cum hoc annulo extimui illico: mi Pamphile inquam amabo,

Qui exanimatus es obſecro? aut vnde annulũ iſtum nactus?

Dic mihi, ille alias res agere ſe ſimulare, poſtquam id video,

Neſcio quid ſuſpicarier, magis cœpi inſtare, vt dicat

Homo ſe fatetur vi in via neſcio quam compreßiſſe

Dicitq; ſeſe illi annulum, dum luctat, detraxiſſe,

Annulum diſſyllabum eſt.

Eum hæc cognouit Myrrhino in digito modò me habentem:

Rogat vnde ſit: narro omnia hæc: inde eſt cognitio facta,

Philumenam eſſe compreſſam ab eo, & filium inde hunc natum.

Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor:

Etſi hoc meretrices aliæ nolunt: neq; enim eſt in rem noſtram,

Vt quiſquam amator nuptijs lætetur, verũ æcaſtor

Nunquam animum quæſti gratia ad malas adducam partes.

Ego dum illo licitum eſt, vſa ſum benigno, & lepido, & comi,

Incommodè mihi nuptijs euenit: factum fateor:

At pol me feciſſe arbitror, ne id meritò mihi eueniret.

Multa

MVLTA EX QVO fuerint commoda, eius incommoda æquom eſt ferre.

ACTVS V. SCENA IIII.

Iambici quadrati acatalectici, mixtis ſenarijs & trochaicis quadratis acatalecticis.

PAMPHILVS, PARMENO. BACCHIS.

Vide mi Parmeno etiam ſodes, vt mihi hæc certa & clara attuleris,

Ne me in breue hoc conijcias tempus, gaudio hoc falſo frui.

Per. Viſum eſt. Pam. certon'? Par. certè. Pam. Deus ſum ſi hoc ita eſt. Par. verum reperies.

Pa. Mane dum ſodes: timeo, ne aliud credam atq; aliud nuncies.

Par. Maneo. Pam. ſic te dixiſſe opinor, inueniſſe Myrrhinam,

Bacchidem annulũ ſuum habere. Par. factum. Pam. eum quem olim ei dedit:

Eaq; hoc te mihi nunciare iuſsit, itàne eſt factum? Par. ita inquam.

Pam Quis me eſt fortunatior: venuſtatisq; adeò plenior?

Egóne te pro hoc nuncio quod donem? quid? quid? neſcio.

Par. At ego ſcio, Pam. quid? Par. nihil enim.

Iāb. tetra. acatalecti. Nam neq; in nuncio, neq; in meipſo, tibi quid ſit boni ſcio.

Pa. Egóne, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam ſine munere â me abire? ah nimium me ingratum putas.

Senarij. Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me expectat credo, adibo. Ba. ſalue Pamphile.
Pa. O Bacchis, ô mea Bacchis, ſeruatrix mea.
Ba. Benè factum, & volupe eſt. Pa. factis, vt credam facis:
Antiquamq; adeo venuſtatem obtines,
Vt voluptati obitus, ſermo, aduentus tuus, quòcunq; adueneris,

Quadrat. Iamb. acat. Semper ſiet. Ba. at tu æcaſtor morem antiquom atq; ingenium obtines,
Vt vnus hominum homo te viuat nunquam quiſquam blandior.
Ba. Ha, ha, hæ, tun' mihi iſtuc? Ba. rectè amaſti, Pamphile vxorem tuam:
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram:
Perliberalis viſa eſt. Pa. dic verum. Ba. ita me Dij ament Pamphile.
Pa. Dic mihi, harum rerum nunquid dixti iam patri? Ba. nihil. Pa. neq; opus eſt:
Adeò mutito, placet non fieri hoc itidem vt in Comœdijs.

Omnia omnes vbi reſciſcunt: hic, quos par fuerat reſciſcere. **Facetiſſima ironia.**

Sciunt, quos non autem ſcire æquom eſt, neq; reſciſcunt, neq; ſcient.

Ba. Imò etiam, hoc qui occultari poſſe facilius credas, dabo:

Myrrhina ita Phidippo dixit, iurijurando meo **Troch. tetr.**

Se fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatum Pam. optumè eſt,

Speroq; hanc rem eſſe euenturã nobis ex ſententia.

Pa. Here, licetné me ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?

Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis: Pa. non licet. Par. tamen ſuſpicor, **Iamb. acat.**

Egóne hunc ab Orco mortuum? quo pacto? Pam. neſcis Parmeno,

Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna me extraxeris.

Par. Imò verò ſcio, nec hic imprudens feci Pam. ego iſtuc ſatis ſcio.

Pa. An temere quicquam Parmenonem prætereat, quod facto vſus ſit? **Troch. cat. Sena. troch acatalecti.**

Pa. Sequere me intrò Parmeno. Par. ſequor: equidẽ plus hodiè boni

Feci imprudens, quàm ſciens ante hunc diem vnquam.

Plaudite.

Calliopius recenſui.

Philippi Melanthonis argumentum in Phormionem.

PROTASIS.

Cũ Antipho abſente patre in puellã quã dã vnice deperiret nec poſſet ea potiri, niſi vxorẽ duceret (erat enim ciuis Attica) forte nuptię confictę ſunt technis Sycophantę cuiuſdã Phormionis. Is enim ex cõpoſito diem dicit Antiphonis fingit puellã ei gnatam eſſe, neq; quenquam alium propriorem cui nubat, facile eſt vincere non repugnantem. Ita legibus ducere cogitur Antipho.

EPITASIS.

Non probatur auaro patri, vbi redijt, factum, vt qui malebat filio opulentã aliquã & dotatã obtrudere: quare cum Phormione expoſtulat, cur in has nuptias ſe abſẽte filium coniecerit, tãdem paciſcitur etiam mercedẽ minas triginta, ſi receperit ad ſeſe puellam. Ibi verò & Antipho in diſcrimen venit, ne per eam conditionem ipſe vnicè charam & iucundam coniugem amitteret.

CATASTROPHE.

Interea domum redit & patruus Antiphonis, hic fidem facit, puellam Antiphoni nuptam ex ſe in Lemno ſuſceptam eſſe, vbi cum muliercula quadam conſueuerit gaudetq; ita caſu recidiſſe, ſe abſente, vt is duceret, quem maximè ipſe generum cuperet, & paulo ante ambibat.

Ita, vt Antipho retinet vxorem, & nuptiæ patri probentur.

SECVNDA CATASTRO-phes pars.

Porrò triginta mihi minæ quos ludos reddidere? Has extorſerat Phormio, quanti Phædriæ, qui Citharistriam mercaretur, & iam perierat pecunia: quam cum repoſcunt ſenes, Sycophanta prodit Chremetem apud vxorem, & docet conſueſſe cum alia quadam peregrè, ſimulq; impetrat, vt Phædriæ id argentum condonetur. Eſtq; ridicula admodum Cataſtrophes pars, vbi mulier maritum obiurgat, parum memorem fidei ſuæ.

Fabulæ interlocutores.

Phormio paraſitus.
Antipho adoleſcens,
Dorio leno,
Phædria adoleſcens,
Sophrona nutrix,
Hegio }
Cratinus } *aduocati*
Crito }

Demipho ſenex,
Geta ſeruus,
Chremes ſenex,
Dauus ſeruus,
Nauſiſtrata matrona.

C. SVLPITII APOLLInaris Periocha.

Chremetis frater aberat peregrè Demipho
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clàm habebat Lemni vxorem & filiam,
Athenis aliam coniugem, & amantem vnicè
Gnatum fidicinam, mater è Lemno aduenit
Athenas, moritur: virgo ſola (aberat Chremes)
Funus procurat, ibi eam viſam Antipho
Cum amaret, opera paraſiti vxorem accipit.
Pater & Chremes reuerſi fremere: dein' minas
Triginta dant paraſito, vt illam coniugem
Haberet ipſe, argento hoc emitur, fidicina
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

Acta ludis Romanis, L. Poſthumio Albino, L. Cornelio Merula, Aedilibus Curulibus, egere L. Ambiuius Turpio, L. Attilius Præneſtinus, modos fecit Flaccus Claudij filius, tibijs imparibus, tota Græca, Apollodoru Epidicazomenos facta quarta. Cn. Fannio. M. Valerio Coſſ.

Pro-

Prologus.

SENARII.

Poſtquam Poëta vetus Poëtam non poteſt Recriminatio.
Retrahere ab ſtudio, & tradere hominem in ocium,
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui eſſe oratione, & ſcriptura leui,
Quia nuſquam inſanum ſcripſit adoleſcentulum.
Ceruam videre fugere, ſectari canes.
Et eam plorare, orare, vt ſubueniat ſibi,
Quòd ſi intelligeret, cum ſtetit olim noua,
Actoris opera magis ſtetiſſe, quàm ſua:
Minus multo audacter, quam nunc lædit, læderet,
Et magis placerent, quas feciſſet fabulas.
Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet,
Vetus ſi Poeta non laceſsiſſet prior.
Nullum inuenire Prologum potuiſſet nouum
Quem diceret, niſi haberet, cui malediceret
Is ſibi reſponſum hoc habeat, in medio omnibus
Palmam eſſe poſitam qui artem tractant Muſicam
Ille ad famem hunc ab ſtudeo ſtuduit reijcere:
Hic reſpondere voluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet benè:

Excuſat neceſsitatem, quod coactus ſit reſpondere prouocanti.

Quod ab ipſo allatū eſt ſibi eſſe id relatum putet.
De illo iam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipſe de ſe finem non facit.
Nunc quid velim, animū attendite: apporto nouam
Epidicazomenon quam vocant Comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant,
Quia primas parteis qui aget, is erit Phormio
Paraſitus, per quem res geretur maxumè,
Voluntas veſtra ſi ad Poëtam acceſſerit.
Date operam, adeſte æquo animo per ſilentium.
Ne ſimili vtamur fortuna, atq; vſi ſumus,
Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt:
Quem actoris virtus nobis reſtituit locum,
Bonitasq́; veſtra adiutans, ad æquanimitas.

Ἐπιδικαζόμενος, id eſt, qui petit in iudicio hæreditatem, aut puellam, propter propinquitatem generis. Eaq́; lis vocatur, Græcè ἐπιδικασία. In hanc ſententiam in hac fabula ἐπιδεδικάσμενος eſt Antipho, id eſt, puellam tenens propter propinquitatem: de ſententia iudicis.

ACTVS

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

DAVVS.

AMicus ſummus meus, & popularis Geta *Senarij.*
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula *Occaſio colloquij.*
Iam pridem apud me reliquom pauxillulum
Nummorum: id vt conficerem. confeci: affero.
Nam herilem filium eius, duxiſſe audio
Vxorem: ei credo munus hoc corraditur.
Quàm iniquè comparatum eſt, hi qui minus habent
Vt ſemper aliquid addant diuitioribus?
Quod illi vnciatim vix de demenſo ſuo,
Suum defraudens genium, comparſit miſer,
Id illa vniuerſum abripiet, haud exiſtumans
Quanto labore partum. porrò autem Geta.
Ferietur alio munere, vbi hera pepererit:
Porrò alio autem, vbi erit puero natalis dies:
Vbi initiabunt. omne hoc mater auferet:
Puer cauſa erit mittundi: ſed video Getam?

ACTVS I. SCENA II.

GETA, DAVVS.

SI quis me quæret ruffus. Da. præſto eſt, deſine.
Ge. oh,
At ego obuiam conabar tibi Daue. Da. accipe hem:
Lectum eſt, conueniet numerus. quantum debui.

Ge. Amo te, & non neglexiſſe habeo gratiam.
D. Præſertim vt nunc ſunt mores, adeo res redit.
Si quis quid reddit magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? G, egóne? neſcis quo in metu et
Quantò in periculo ſim D. quid iſtuc eſt? G. ſcies,
Modò vt tacere poßis Da. abi, ſcis inſciens;

Narratio quæ argumentum & occaßonem fabulæ exponit.

Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere verba ei credere?? vbi quid mihi lucri eſt
Te fallere? G. ergo auſculta. D. hanc operā tibi dico
G. Senis noſtri Daue fratrem maiorem Chremem
Noſtin'? D. quid ni? G. quid? eius gnatū Phædriam?
Da. Tanquam te. G. euenit ſenibus ambobus ſimul
Iter. illi in Lemnum vt eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquum: is ſenem per epiſtolas
Pellexit modo non monteis auri pollicens
Da. Cui tanta erat res, & ſuperat? G. deſinas?

Amplificatio difficultatis.

Sic eſt ingenium. Da. oh. regem me eſſe oportuit.
Ge. Abeuntes ambo hinc tum ſenes me filijs.
Relinquunt quaſi magiſtrum D. ô Geta prouinciam
Cæpiſti duram G. mihi vſu venit, hoc ſcio:
Memini, relinqui me Deo irato meo
Cœpi aduorſari primò: quid verbis opus eſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
D. Venêre in mentē iſthæc mihi, nā quæ inſcitia eſt
Aduerſum ſtimulum calces? G. cœpi his omnia
Facere, obſequi, quæ velint Da. ſciſti vti foro.
G. Noſter mali nihil quicquam primò: hic Phædria

Continuo

Continuò quandam nactus eſt puellulam
Cithariſtriam: hanc amare cœpit perditè, — Aliàs perditus.
Ea ſeruiebat lenoni impuriſſimo:
Neq; quod daretur quicquam, id curant patres.
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectare, in ludum ducere, & reducere,
Nos ocioſi operam dabamus Phædriæ,
In quo hæc diſcebat ludo, ex aduorſum ei loco
Tonſtrina erat quædam, hic ſolebamus fere
Plerunq; eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus illic, interuenit — Aliâs, illico
Adoleſcens quidam, lacrumans: nos mirarier:
Rogamus quid ſit, nunquam æquè (inquit) ac modò
Paupertas mihi onus viſum eſt, & miſerũ & graue.
Modo quandam vidi virginem hic viciniæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex aduerſo: neq; illi beneuolens,
Neq; notus, neq; cognatus, extra vnam aniculam,
Quiſquã aderat, qui adiutaret funus: miſerum eſt.
Virgo ipſa facie egregia. quid verbis opus eſt?
Commouerat omnes nos: vbi continuò Antipho,
Veltiſné eamus viſere? alius, cenſeo:
Eamus: duc nos ſodes: imus, venimus,
Videmus: virgo pulchra: & quò magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida:
Lacrumæ, veſtitus turpis, vt, ni vis boni.

Egregia amplificatio formæ lucentis inter tot incommoda.

In ipſa in eſſet forma, hæc formam extinguerent,
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo
Satis inquit, ſcita: noſter verò. Da. iam ſcio:
Amare cœpit. Ge. ſcin' quam? quo euadat, vide:
Poſtridiè ad anum recta pergit: obſecrat,
Vt ſibi eius faciat copiam, illa enim ſe negat:
Neq; eum æquom ait facere: illã ciuem eſſe Atticã,
Bonam, bonis prognatam: ſi vxorem velit,
Lege id licere facere. ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret neſcire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat abſentem patrem.
Da. Non ſi rediſſet pater, ei veniam daret?
Ge. Illéne indotatam virginem, atq; ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. Da. quid fit deniq;?
Ge. Quid fiat? eſt paraſitus quidam Phormio,
Homo confidens: qui (illum Dij omnes perduint)
D. Quid is fecit? G. hoc conſiliũ quod dicam, dedit:
Lex eſt, vt orbæ, qui ſunt genere proxumi,
His nubant, & illos ducere eadem hæc lex iubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam:
Paternum amicum me aſſimulabo virginis:
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi ſit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum, atq; commodum
Cum tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem noſtra erit. D. iocularem audaciam.

G. Perſuaſit homini factũ eſt, ventũ eſt; vincimur:
Duxit. D. quid narras? G. hoc quod audis. D. ô Geta
Quid te futurum eſt? G. neſcio hercle, vnũ hoc ſcio:
QVOD FORS feret, feremus æquo animo. Da. pla-
Hem iſtuc viri eſt officium. Ge. in me (cet
omnis ſpes mihi eſt.
D. Laudo G. ad precatorem abeam credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæſo hunc: cæterum
Poſthac ſi quicquam, nihil precor, tantummodo
Non addat: vbi ego hinc abiero, vel occidito.
Da. Quid ille pædagogus, qui Cithariſtriam?
Quid rei gerit? G. ſic tenuiter. D. non multũ habet
Quod det fortaſſe? G. imò nihil, niſi ſpem meram. Aliàs, præter.
Da. Pater eius rediit, an non? Ge. nondum. Da. quid ſenem
Quo ad expectatis voſtrum? G. non certum ſcio:
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audiui modò,
Et ad portitores eſſe delatam: hanc petam.
D. Nunquid Geta aliud me vis? G. vt benè ſit tibi.
Puer heus, nemon' huc prodit? cape, de hoc Dorcio.

ACTVS I. SCENA III.

Mixta carmina, pars eſt trochaici, altera
Iambos habet catalecticos.

ANTIPHO PHÆDRIA.

ADeon rem rediſſe, vt qui mihi conſultum optimè velit eſſe
Phædria, patrem vt extimeſcam, vbi in mentem
eius aduenti venit? a 5 Quid

Collatio duorum adoleſcentum quorum vterq; ſuam vicẽ deplorat, vt ſit in rebus humanis, vt ſuæ fortunæ quenq; pœniteat

Quid ni fuiſſem incogitans, ita eum expectarem vt par fuit.

Ph. Quid iſtuc eſt? An. rogitas? qui tam audacis, facinoris mihi conſcius ſim:

Quod vtinã ne Phormioni id ſuadere in mentem. incidiſſet. (Troch.cat.

Neu me cupidum eò impuliſſet, quod mihi principium eſt mali,

Non potitus eſſem: fuiſſet tum illos mihi ægrè aliquot dies:

At non cotidiana cura hæc angeret animum. Ph. audio.

Iamb.cata.

A. Dum expecto quàm mox veniat, qui adimat hãc. mihi conſuetudinem.

Ph. Alijs quia deſit quod amant. ægrè eſt: tibi quia ſupereſt, dolet.

Amore abundas Antipho.

Nam tua quidem hercle certè vita hæc expetenda optãndaq; eſt:

Ita me Dij benè ament, vt mihi liceat tã diu quod amo frui:

Iam depaciſci mortem cupio: tu conijcito cætera,

Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex iſta copia:

Vt ne addam, quod ſine ſumptu ingenuam, liberalem nactus es:

Quòd habes, ita vt voluiſti, vxorem ſine mala fama palàm. Beatus

Beatus,ni vnum hoc deſit,animus qui modeſtè iſtæc ferat.
Et ſi tibi res cum eo ſit quo cũ mihi eſt,tũ ſentias.
ITA PLERIq́; ingenio ſumus omnes,noſtri noſmet pœnitet.
An. At tu mihi contra nunc videre fortunatus Phædria,
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis
Retinere,amare, amittere ego in eum incidi in fœlix locum,
Vt neq; mihi eius ſit amittundi nec retinendi copia.
Sed quid hoc eſt? videoné ego Getam currentem aduenire huc?
Is eſt ipſus: heu timeo miſer, quam hic mihi nunc nunciet rem.

ACTVS I. SCENA IIII.

Iamb. quad catalectici. Trochaicis Octonarijs catalecticis permixtis Senarij item.

GETA, ANTIPHO, PHÆDRIA.

NVllus es Geta,niſi aliquod iam tibi conſilium celerere pereris:
Ita nunc imparatum ſubitò tanta te impendent mala:
Quæ neq; vti deuitem ſcio,neq; quo modo me inde extraham:
(Nã non poteſt celari noſtra diutius iam audacia)

Iam acata. Nunciatur aduentus patris, & præparatur adoleſcens ad excipiendum patrem iratum.

Quæ

Quæ ſi non aſtu prouidentur, me aut herum peſſundabunt.

An. Quidnam ille commotus venit? G. tum temporis punctum mihi

Ad hanc rē eſt. herus adeſt. An. quid iſtuc eſt mali?

G. Quod cum audierit, quod eius remedium inueniam iracundiæ?

Loquarne? incendam: taceam? inſtigem? purgem me? laterem lauem.

Eheu me miſerum: cum mihi paueo, tùm Antipho me excruciat animi:

Eius me miſeret: ei nunc timeo, is nunc me retinet: nam abſq; eo eſſet,

Catalect. Rectè ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem vltus iracundiam.

Iam acata. Aliquid conuaſaſſem, atq; hinc me conijcerem protinus in pedes.

Dime. tetr. An. Quam hic fugam, aut furtum parat?

catalect. Ge. Sed vbi Antiphonem reperiam? aut qua quærere

Iamb. tetr. inſiſtam via?

acatalect. Ph. Te nominat An. neſcio quod magnum hoc nuncio expecto malum.

Iamb cata. Ph. Ah ſanuſne es? Ge. domum ire pergam: vbi plurimum eſt Ph. reuocemus.

Monomet. Hominem. An. ſta illico. Ge. hem,

Hypercat. Satis pro imperio, quiſquis es An. Geta Ge. ipſe eſt,

Troch. cet. quem volui obuiam.

An. Co-

An. Cedò, quid portas, obſecro? atq; id ſi potes verbo expedi.

Ge. Faciam. An. eloquere. modò apud portum.

An. Meumne? G. intellexti. An. occidi. G. hem.

An. Quid agam? Ph. quid ais. Ge. huius patrem vidiſſe me, patruum tuum.

An. Nam quod ego huic nunc ſubitò exitio remedium inueniam miſer?

Quòd ſi eò meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te vt diſtrahar.

Nulla eſt mihi vita expetenda. Ge. ergo iſthæc cum ita ſint Antipho,

Tantò magis te aduigilare æquom eſt: FORTES fortuna adiuuat.

An. Non ſum apud me. Ge. atqui opus eſt nunc, cum maximè, vt ſis Antipho.

Nam ſi ſenſerint te timidũ pater eſſe, arbitrabitur.

Commeruiſſe culpam. Ph. hoc verum eſt. An. non poſſunt immutarier.

G. Quid faceres ſi aliud quid grauius tibi nunc faciendum foret?

An. Cum hoc non poſſum, illud minus poſſem. Ge. hoc nihil eſt, Phædria, ilicet:

Quid conterimus operam fruſtra? quin abeo. Ph. & quidem ego. An. obſecro.

Quid ſi aßimulabo: ſatin eſt? G. garris. An. voltum contemplamini, hem,

Satin

Satin' ſic eſt? Ge. non. An quid ſi ſic? Ge. propemodum. An qui ſi ſic? Ge. ſat eſt:
Hem iſtuc ſerua, & verbum verbo, par pari vt reſpondeas,
Ne te iratus ſuis ſæuis dictis protelet. An. ſcio.
Ge. Vi coactum te eſſe inuitum, lege, iudico, tenes?
Sed quis hic eſt ſenex, quem video in vltima platea? An. ipſus eſt?
Non poſſum adeſſe. Ge. ah, quid agis? quò abis Antipho? mane,
Mane inquã A. egomet me noui, & peccatũ meum:
Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
Ph. quid nunc fiet? Ge. tu iam lites audies:
Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id noſmetipſos facere oportet Phædria.
P. Aufer mihi oportet quin tu, quod faciã impera.
Ge. Meminiſtin' olim vt fuerat veſtra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Iuſtam illam cauſam facilem, vincibilem, optumã?
Ph. Memini Ge. hem, nunc ipſa eſt opus, aut ſi quid potes
Meliore & callidiore. Ph. fiet ſedulò.
Ge. Nunc prior adito tu? ego in inſidijs hic ero
Succenturiatus ſi quid deficies Ph. age.

ACTVS II SCENA I.

Iambici quadrati acatalectici & ſenarij.

DE-

DEMIPHO ſenex GETA, PHÆDRIA.

ITáne tandē vxorē duxit Antipho iniuſſu meo? Nec meum imperiū, age, mitto imperium: non ſimultatem meam

Si corripias ita, trochaicus eſt.

Reuereri ſaltem? non pudere? ô facinus audax, Geta

Monitor, Ge. vix tandem, D. quid mihi dicent? aut quam cauſam reperient?

Demiror. Ge. atqui reperi iam: aliud cura. D. annè hoc dicent mihi?

Inuitus feci. lex coëgit, audio & fateor, G. places.

De. Verum ſcientem, tacitum, cauſam tradere aduerſarijs,

Etiámne id lex coëgit? Ph. illud durum Ge. ego expediam: ſine.

De. Incertum eſt quid agam, quia præter ſpem atq; incredibile hoc mihi obtigit.

Ita ſum irritatus, animum vt nequeam ad cogitandum inſtituere.

Quamobrem OMNES CVM ſecundæ res ſunt mxuame, tum maxumè

Meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærūnam ferant:

Pericla, damna, exilia, peregrè rediens ſemper cogites,

Aut filij peccatum, aut vxoris mortem, aut mortem filiæ.

Com-

Communia eſſe hæc, fieri poſſe: vt ne quid animo ſit nouum.
Quicquid præter ſpem eueniat, omne id deputare eſſe in lucro.
Ge. O Phædria, incredibile eſt, quanto herum anteeo ſapientia.
Locus elegantiſsimus ſerui. Meditata ſunt omnia mea incommoda, herus ſi redierit:
Molendum vſq; in priſtino: vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum: horum nihil quicquam accidet animo nouum.
Quicquid præter ſpem eueniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid ceſſas hominum adire, & blande in principio alloqui? (uiam.
Senarij. D. Phædriam mei fratris video filium mihi ire ob-
P. Mi patrue ſalue. D. ſalue. ſed vbi eſt Antipho?
P. Saluom aduenı D. credo: hoc reſponde mihi.
P. Valet, hic eſt: ſed ſatın omnia ex ſententia?
D. Vellem quidem. P. quid iſtuc? D. rogitas Phædria?
Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.
Ph. Eho, an tu id ſuccenſes nunc illi? G. ô artificem probum.
De. Egone illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio dari
Mihi ınconſpectum nunc ſua culpa vt ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimum.

Ph. Atqui

Ph. Atqui nihil fecit patrue, quod ſuccenſeas,
De. Ecce autem ſimilia omnia? omneis congruunt:
Vnum cognoris, omnes noris. Ph. haud ita eſt
D. Hic in noxia eſt, ille ad defendendã cauſam adeſt,
Cum illa abeſt, hic præſto eſt: tradũt operas mutuas.
Ge. Probe eorum facta imprudens depinxit ſenex.
De. Nam ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares Phædria.
Ph. Si eſt patrue, culpam vt Antipho in ſe admiſerit,
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans:
Non cauſam dico, quum, quod meritus eſt ferat.
Sed ſi quis forte malitia fretus ſua,
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
Ac vicit: noſtrâne ea culpa eſt, an iudicum?
Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi.
Ni. Noſſem cauſam, crederem vera hunc loqui.
De. An quiſquam iudex eſt, qui poſſit noſcere
Tua iuſta, vbi tute verbum non reſpondeas,
Ita vt ille fecit? Ph. functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis: poſtquam ad iudices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obſtupefecit pudor.
G Laudo hunc: ſed ceſſo adire quamprimum ſenem?
Here ſalue: ſaluom te aduenisse gaudeo De. oh,
Bone cuſtos ſalue: columen vero familij,
Cui commendaui filium hinc abiens meum.

Expoſtulatio ſenis cũ filio. Eſtq́ prudenter inſtituta œconomia, vt in malæ cauſa non reſpondeat ipſe Antipho ad quẽ res pertinet ne perturbatus rẽ turbet alicubi.

Ge. Iamdudum te omnes nos accuſare audio
Immeritò, & me omnium horum immeritiſſimò.
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
Seruom hominem cauſam orare leges non ſinunt:
Neq; teſtimonij dictio eſt, De. mitto omnia:
Adde iſtuc: imprudens timuit adoleſcens, ſino:
Tu ſeruos: verum ſi cognata eſt maxume,
Non fuit neceſſe habere, ſed id quod lex iubet,
Dotem daretis quæreret alium virum
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
G. non ratio, verum argentum deerat. De. ſumeret
Alicundè. Ge. alicunde? nihil eſt dictu facilius.
De. Poſtremo, ſi nullo alio pacto, fœnore.
G. Hui, dixti pulchrè ſi quidem quiſquam crederet
Te viuo. De. non, non ſic futurum eſt, non poteſt,
Egone illam cum illo vt patiar nuptam vnum diem?
Nihil ſuaue meritum eſt, hominem commonſtrarier
Mihi iſtum volo, aut vbi habitet, demonſtrarier.
Ge. Nempe Phormionem. De. iſtum patronum mulieris.
G. Iam faxo hic aderit. D. Antipho vbi nunc eſt? Ph. foris.
D Abi Phædria, eum require, atq; adduce huc. P. eo.
Recta via equidem illuc. G nempead Pamphilam.
D. At ego Deos penateis hinc ſalutatum domum
Deuortar: inde ibo ad forum atq; aliquot mihi
Amicos aduocabo, ad hanc rem qui aſſient,

Vt ne imparatus ſim, cum adueniat Phormio.

ACTVS II. SCENA II.

Trochaici octo. cata. præter duos extremos.

PHORMIO, GETA.

ITáne patris aïs conſpectum veritum hinc abijſſe? Ge. admòdum.

Ph. Phanium relictam ſolam? Ge. ſic. Ph. & iratum ſenem? (redit:

G. Oppido. P. ad te ſumma ſolum Phormio rerum

Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum: accingere. Phormionis audaciá depingitur.

Ge. Obſecro te. Ph. ſi rogitabit. Ge. in te ſpes eſt. Ph. ecce te,

Quid ſi reddet? G. tu impuliſti. P. ſic opinor. G. ſubueni.

Ph. Cedò ſenem: iam inſtructa ſunt mihi corde conſilia omnia,

Ge. Quid ages? Ph. quid vis? niſi vt maneat Phanium, atq; ex crimine hoc

Antiphonem eripiam, atq; in me omnem iram deriuem ſenis?

G. O vir fortis atq; amicus: verũ hoc ſæpe Phormio

Vereor, ne iſthæc fortitudo in neruum erumpat deniq;. Ph. ab

Non ita eſt: factum eſt periculum, iam pedum viſa eſt via,

Quot me cenſes homines iam deuerberaſſe vſq; ad necem

 Hoſpi-

Hoſpites?tum ciues?quo magis noui, tanto ſæpius.
Cedo dum,en vnquam iniuriam audiſti mihi ſcriptam dicam?
Ge. Qui iſtuc? Ph. quia non rete accipitri tenditur, neq; miluio,
Quia malè faciunt nobis: illis, qui nihil faciunt, tenditur.
Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.
Alijs aliunde eſt periculum, vnde aliquid abradi poteſt:
Mihi ſciunt nihil eſſe, dices, ducent damnatum domum:
Alere nolunt hominem edacem: & ſapiunt, meâ ſententia.
Pro maleficio beneficium ſummum nolunt reddere.
Ge. Non poteſt ſatis pro merito ab illo tibi referri gratia.
Ph. Imò enim nemo ſatis pro merito gratiam Regi refert.
Tene aſymbolum venire vnctum, atq; lautum è balneis,
Otioſum ab animo, cum ille & cura, & ſumptu abſumitur;
Dum tibi fit quod placeat: ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas, cœna dubia apponitur?
Ge. Quid iſtuc verbi eſt? Ph. vbi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.

Hæc

Hæc, cum rationem ineas, quàm ſint ſuauia, & quàm
chara ſint.
Ea qui præbet, non tu hanc habeas planè præſentem
Deum?
Ge. Senex adeſt: vide quid agas: prima coitio eſt
acerrima:
Si eam ſuſtinueris, poſt illa iam, vt lubet, ludas licet.

Iamb. quadrati.

ACTVS II. SCENA III.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

EN, vnquam cuiquam contumelioſius
Audiſtis factam iniuriam, quàm hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo. Ge. iratus eſt. Ph. quin tu hoc ages?
Iam ego hunc agitabo, prô Deûm immortalium.
Negat Phaniam eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? Ge. negat.
Ph. Neq; eius patrem ſe ſcire, qui fuerit? Ge. negat.
De Ipſum eſſe opinor, de quo agebam, ſequimini.
Ph. Nec Stilphonē ipſum ſcire quid fuerit? G. negat.
Ph. Quia agens relicta eſt miſera, ignoratur parens.
Negligitur ipſa, vide auaritia quid facit.
Ge. Si herum inſimulabis auaritiæ, malè audies.
De. O audaciam, etiam me vltrò accuſatum aduenit.
Ph. Nam iam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam.
Si illum minus norat: quippe homo iam grandior,
Pauper, cui operi vita erat, ruri ferè
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre

Senarij.

Calumnioſa Phormionis defenſio.

Calumnioſa Phormionis defenſio.

Colendum habebat: ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe nunc negligere cognatum ſuum:
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.
Ge. Videas, te atq; illum vt narras. Ph. abi in malam crucem:
Nam ni ita eum exiſtimaſſem, nunquam tam graueis
Ob hanc inimicitias caperem in noſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam illiberaliter.
Ge. Pergin hero abſente malè loqui impuriſſime?
Ph. Dignum autem hoc illo eſt. Ge. ain' tandem carcer? De. Geta.
G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.
Ph. Reſponde. Ge. quis homo eſt? ehem. De. tace. Ge. abſenti tibi
Te indignas ſeq; dignas contumelias
Nunquam ceſſauit dicere hodie. D. ohe, deſine.
Adoleſcens, primum abs te hoc bona venia expeto,
Si tibi placere potis eſt, mihi vt reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum explana mihi,
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
P. Proinde expiſcare, quaſi non noſſes. De. noſſem? Ph. ita.
De. Ego me nego: tu, qui ais, redige in memoriam.
Ph. Eho tu ſobrinum tuum non noras? D. enecas:
Dic nomen. Ph. nomen? maxumè. D. quid nunc taces?
Ph. Perij hercle, nomen perdidi. De. hem, quid ais? Ph. Geta,

Si meminiſti id, quod olim dictum eſt, ſubijce. hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum aduenis.
De. Egon' auten tento? Ge. Stilpho. Ph. atq; adeo quid mea?
Stilpho eſt. De. quem dixti? Ph. Stilphonem inquam noueras?
De. Neq; ego illum noram, neq; mihi cognatus fuit
Quiſquam iſthoc nomine. Ph. itáne? non te horum pudet?
At ſi talentum rem reliquiſſet decem.
Ph. Dij tibi malefaciant. P. primus eſſes memoriter
Progeniem voſtram vſq; ab auo atq; atauo proferens.
De. Ita vt dicis ego tum ſi aduenissem, qui mihi
Cognata ea eſſet dicerem, itidem tu face:
Cedò qui eſt cognata? Ge. huius noſter, rectè. heus tu caue.
Ph. Dilucide expediui, quibus me oportuit
Iudicibus tum, ſi id falſum fuerat, filius
Cur non refellit? De. filium narras mihi?
Cuius de ſtultitia dici, vt dignum eſt, non poteſt.
Ph. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Iudicium de eadem cauſa iterum vt reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, & ſoli licet
Hic de eadem cauſa bis iudicium adipiſcier.
De. Etſi mihi facta iniuria eſt, veruntamen

Potiuſ quàm lites ſecter, aut quàm te audiam,
Itidem vt cognata ſi ſit, id quod lex iubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinq; accipe.
Ph. Ha, ha, he, homo ſuauis. De. quid eſt? num iniquom
postulo?
An ne hoc quidem adipiſcar ego, quod ius publicum
eſt?
Ph. Itáne tandem quæſo, itidem vt meretricem vbi
abuſus ſis,
Mercedem dare lex iubet ei, atq; amittere? an,
Vt ne quid turpe ciuis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proximo iuſſa eſt dari,
Vt cum vno ætatem degeret, quod tu vetas?
De. Ita, proximo quidem: at nos vnde? aut quamobrem? Ph. ohe,
Actum, aiunt, ne agas. De. non agam? imò haud deſinam,
Donec perfecero hoc. Ph. ineptis. De. ſine modò.
Ph. Poſtremo tecum nihil rei nobis Demipho eſt?
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu: nam tua
Præterierat iam ad ducendum ætas. De. omnia
Illum putato, quæ ego nunc dico dicere.
Aut quidem cum vxore hac, ipſum prohibeo domo.
Ge. Iratus eſt? Ph. tute idem melius feceris.
De. Itáne es paratus facere me aduorſum omnia
Infelix? Ph. metuit hic nos, tametſi ſedulò
Diſſimulat. Ge. benè habent tibi principia. Ph. quin,
quod eſt.

Feren-

Ferendum, feras, tuis factis dignum feceris,
Vt amici inter nos ſimus. De. egóne tuam expetam
Amicitiam? aut te viſum, aut auditum velim?
Ph. Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam
Senectutem oblectet: reſpice ætatem tuam.
De. Te oblectet: tibi babe. Ph. minue verò iram. De.
hoc age:
Satis iam verborum eſt: niſi tu properes mulierem
Abducere ego illam eijciam: dixi Phormio
Ph. Si tu illam attigeris ſecus, quam dignum eſt libe-
ram,
Dicam impingam tibi grandem: dixi Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. Ge. intelligo.

ACTVS II. SCENA IIII.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINVS, CRITO.

QVanta me cura, & ſollicitudine afficit
Gnatus, qui me & ſe hiſce impediuit nuptijs
Neq; mihi in conſpectum prodit, vt ſaltem ſciam
Quid de hac re dicat, quidue ſit ſenuentiæ.
Abi tu, viſe redieritné iam, an nondum domum,
Ge. Eo. De. videtis quo in loco res hæc ſiet:
Quid ago? dic Hegio. He. ego? Cratinum cenſeo,
Si tibi videtur. De. dic Cratine. Cra. méne vis?
De. Te. Cra. ego, quæ in rem tuam ſint, ea velim fa-
cias: mihi

Sena. Iamb
Imago deli-
berationū
plurimarū
in vita, vbi
auditis ali-
orum ſen-
tentijs, ma-
gis incerti
dimittimur

Sic hoc videtur quod te abſente hic filius
Egit, reſtitui in integrum æquum eſt, & bonum;
Et id impetrabis, dixi. De. dic nunc Hegio.
Ge. Ego ſedulò hunc dixiſſe credo: verum ita eſt.
Quot homines, tot ſententiæ, ſuus cuiq; mos.
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe, & turpe inceptu eſt. De. hic Crito.
Cri. Ego amplius deliberandum cenſeo:
Res magna eſt. He. nunquid nos vis? De. feciſtis probè:
Incertior ſum multò, quam dudum. G. negant
Rediſſe. De. frater eſt expectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re conſilium, id exequar.
Percontatum ibo ad portum, quo ad ſe recipiat.
Ge. At ego Antiphonem quæram, vt, quæ acta hic ſunt, ſciat.
Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

ACTVS III. SCENA I.

Iamb. quad. acatalect.

ANTIPHO, GETA.

ENimuero Antipho multis modis cum iſtoc animo es vituperandus:
Itáne hinc abiſſe, & vitam tuam tutandam alijs dediſſe?
Alios tuam rem credidiſti magis quàm te, animaduerſuros?

Nam vt vt erant alia, illi certè, quæ nunc domi eſt conſuleres,

Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:

Cuius nunc miſeræ ſpes opesq́; ſunt in vno omnes ſitæ.

Ge. Equidem here nos iamdudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris.

An. Teipſum quærebam. G. ſed ea cauſa nihilo magis defecimus.

An. Loquere obſecro, quonam in loco ſunt res & fortunæ meæ. Acata.

Nunquid patri ſubolet? G. nihil etiam. An. ecquid ſpei porrò eſt? Ge. neſcio. An. ah.

Ge. Niſi Phædria haud ceſſauit pro te eniti. An. nihil fecit noui.

Ge. Tum Phormio itidem in hac re, vt in alijs, ſtrenuum hominem præbuit.

An. Quid is fecit? Ge. confutauit verbis admodum iratum patrem.

An. Heu Phormio. Ge. ego, quot potui porrò. An. mi Geta omneis vos amo.

Ge. Sic habent principia ſe, vt dico, adhuc tranquilla res eſt

Manſurusq; patruum, pater eſt, dum huc adueniat. An. quid eum? G. vt aiebat,

De eius conſilio velle ſeſe facere, quod ad hanc rem attinet.

An

An. Quantus metus eſt mihi, venire huc ſaluom nunc patruum Geta.
Nam per eius vnam vt audio, aut viuam, aut moriar ſententiam.
Ge. Phædria tibi adeſt. An. vbinam eſt? De. eccum ab ſua palæſtra exit foras.

ACTVS III. SCENA II.

Trochaici Tetrametri catalecti. permixtis iamb. quad. acatalect.

PHÆDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

Dorio audi obſecro. Do. non audio. Ph. parumper. Do. quin omitte me.
Ph. Audi, quod dicam. Do. at enim tædet iam audire eadem millies.
Ph. At nunc dicam, quod libenter audias. Do. loquere audio.
Ph. Nequeo te exorare, vt maneas triduum hoc? quo nunc abis?
Do. Mirabar, tu mihi quicquam afferres noui.
An. Hei, metuo lenonem, ne quid ſuo ſuat capiti. Ge. idem ego metuo.
Ph. Non mihi credis? Do. ariolare. Ph. ſin fidem do. Do. fabulæ.
Ph. Fœneratum iſtuc beneficium tibi pulchre dices. Do. λόγοι.
Ph. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc eſt. Do. ſomnium.

Altera fabulæ pars, de Phædriæ amoribus.

Ph.

Ph. Experire, non eſt longum. Do. cantilenam eandem canis.

Ph. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. Do. garris modo.

Ph Adeóne ingenio eſſe te duro, atq; inexorabili
Vt neq; miſericordia, neq; precibus molliri queas?

Do. Adeóne te eſſe incogitantem atq; impudentem Phædria,
Vt phalereatis dictis ducas me, & meã ductes gratis?

An. Miſertum eſt. Ph. hei veris vincor. Ge. quam vterq; eſt ſimilis ſui.

Ph. Neq; Antipho alia cum occupatus eſſet ſollicitudine,
Tum hoc eſſe mihi obiectum malum? An. ah, quid iſtuc autem eſt Phædria?

Ph. O fortunatiſſime Antipho. An. egóne? Ph. cui quod amas domi eſt?
Nec cum huiusmodi vnquam vſus venit, vt conflictares malo.

An. Mihine domi eſt? imò, quod aiunt auribus teneo lupum:
Nam neq; quomodo amittam à me inuenio, neq; vti retineam, ſcio.

Do. Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt. An. eia, ne parum leno ſies?
Nunquid hic confecit? Ph. hiccine? quod homo inhumaniſſimus.

Pam-

Pamphilam meam vendidit. G. quid? vendidit? An. ain vendidit?

Ph. Vendidit. Do. quàm indignum facimus, ancillam ære emptam ſuo.

Ph. Nequeo exorare, vt maneat, & cum illo vt mutet fidem.

Triduum hoc, dum id, quod eſt promiſſum ab amicis argentum aufero.

Si non tum dedero, vnam præterea horam ne oppertus ſies.

Do. Obtundis. An. haud longum eſt id, quod orat, Dorio: exoret, ſine.

Idem hoc tibi quod benè promeritus fueris, conduplicauerit.

Do. Verba iſthæc ſunt. An. Pamphilamné hac vrbe priuari ſines?

Tum præterea horũ amorem diſtrahi poterin' pati?

Do. Neq; ego, neq; tu. Ge. Dij tibi omnes id quod eſt dignum, duint.

Collatio venuſtiſſima pollicitantem flentē & nihil ferentem, qui det neq; lacrumet.

Do. Ego te complureis aduerſum ingenium meum menſes tuli.

Pollicitantem, & nihil ferentem, flentem nunc contra omnia.

Repperi, qui det, neq; lacrumet: da locum melioribus.

An. Certè hercle ego ſi ſatis commemini, tibi quidem eſt olim dies.

Quam ad dares huic, præſtituta. Ph. factum. D. num ego iſtuc nego?
An. Iam ea præterijt? D. non, verum ei hæc anteceſſit. An. non pudet
Vanitatis? Do. minimè, dum ob rem. Ge. ſterquilinium. Ph. Dorio,
Itáne tandem facere oportet? Do. ſic ſum ſi placeo (vtere.
An. Siccine hunc decipis? Do. imò enimuero Antipho hic me decipit:
Nam hic me huiuſmodi eſſe ſciebat: ego hunc eſſe aliter credidi.
Iſte me fefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui:
Sed vtut hæc ſunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles ſe dare dixit: ſi mihi prior tu attuleris Phædria;
Mea lege vtar, vt potior ſit, qui prior ad dandum eſt, Vale.

ACTVS III. SCENA III.

Trochaici tetra. catalectici, permixtis paucis Iamb. quad. acatalect.

PHÆDRIA, ANTIPHO, GETA.

Deliberatio de pecunia conficienda Phædriæ ad emendã Citharistriam

QVid faciam? vnde ego nunc tàm ſubitò huic argentum inueniam miſer,
Cui minus nihilo eſt? quod ſi hic potuiſſet exorarier

Tridu-

Triduum hoc promiſſum fuerat. An. Itáne hunc patiemur Geta
Fieri miſerum, qui me dudum, vt dixti, adiuuerit comiter?
Quin cum opus eſt beneficium, rurſum ei experiamur reddere?
Ge. Scio equidem hoc eſſe æquum. An. age ergo, ſolus ſeruare hunc pote.
Ge. Quid faciam? An inuenias argentum. Ge. Cupio: ſed id vnde, edoce.
An. Pater adeſt hic. G. ſcio: ſed quid tuum? An. ah, dictum ſapienti ſat eſt.
Ge. Itáne: An. ita. Ge. ſatis hercle pulchrè ſuades: etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex tuis nuptijs ſi nihil nanciſcor mali,
Ni etiam nunc me huius cauſa quærere in malo iubeas crucem?
An. Verum hic dicit. Ph. Quid ego vobis Geta alienus ſum? G. haud puto:
Sed parúmne eſt, quod omnibus nunc nobis ſuccenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, vt nullus locus relinquatur preci?
Ph. Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc adducet locum? hem?
Dum igitur diem licet, dumq́; aſſum, loquimini mecum Antipho:

Con-

Contemplamini. me. An. quamobrem? aut quidnam facturus? cedo.

Ph. Quoquò hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,

Aut perire. An. Dij benè vortant, quod agas: pedetentim tamen.

Vide, ſi quid opis potes afferre huic. Ge. ſi quid? quid? An. quære obſecro,

Ne quid plus minuſue faxit, quod nos poſt pigeat. Geta.

G. Quæro: ſaluos eſt, vt opinor: verum enim metuo malum. (bimus.

An. Noli metuere: vnà tecum bona malaq́ue tollera-

Ge. Quantum opus eſt tibi argenti? loquere? Ph. ſolæ triginta minæ.

Ge. Triginta? hui percara eſt Phædria. Ph. iſtæc verò vilis eſt.

Ge. Age, age, inuentas reddam. Ph. ô lepidum caput. Ge. aufer. Ph. iam eſt opus. Ge. iam feres:

Sed opus eſt mihi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.

An. Præſto eſt: audaciſsimè oneris quiduis impone, & feret:

Solus eſt homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum ocyus.

Ph. Abi, dic præſto vt ſit domi.

An. Nunquid eſt, quod opera mea vobis opus ſit?

Ge. nihil: verum abi domum.
Et illam miſeram, quàm egó nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,
Conſolare: ceſſas? An. nihil eſt, æquè quod faciam lubens,
Ph. Qua via iſtuc facies? Ge. dicam in itinere: modo te hinc amoue.

ACTVS IIII. SCENA I.

Demipho, Chremes.

Senum deliberatio, de elocanda Chremetis filia.

QVid? qua profectus cauſa hinc eſt Lemnum Chremes?
Adduxtin' tecum filiam? Ch. non. De. quid ita non?
Ch. Poſtquam vidit me eius mater eſſe hic diutius,
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam: ipſam cum omni familia
Ad me profectam eſſe aiebãt. De quid illic tã diu
Quæſo igitur commorabare, vbi id audiueras?
Ch. Pol me detinuit morbus. De. vnde: aut qui? Ch. rogas?
Senectus ipſa eſt morbus: ſed veniſſe eas
Saluas audiui ex nauta, qui illas vexerat.
De. Quid gnato obtigerit me abſẽte audiſtin' Chremes?
Ch. Quod quidem me factum conſilij incertũ facit:
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extrario,
Quo pacto, aut vnde mihi ſit, dicẽdum ordine eſt,
Te mihi fidelem eſſe æquè, atq; egomet ſum mihi,

Sciebam: ille ſi me alienus affinem volet.
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreuerit me, plus quàm opus eſt, ſcito, ſciet:
Vereorq́; ne vxor aliqua hoc reſciſcat mea.
Quod ſi fit, vti me excutiam, atq; egrediar domo,
Id reſtat: nam ego meorum ſolus ſum meus.
D. Scito ita eſſe, et iſthæc mihi res ſollicitudini eſt:
Neq; defatiſcar vſq; adeò experirier,
Donec tibi id quod pollicitus ſum, effecero.

ACTVS IIII. SCENA II.

Geta.

EGo hominem callidiorem vidi neminem,
Quàm Phormionem, venio ad hominem, vt dicerem. Senarij.
Argento opus eſt, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram: intellexerat,
Gaudebat: me laudabat, quærebat ſenem.
Dijs gratias agebat, tempus ſibi dari.
Vbi Phædriæ ſe oſtenderet nihilominus
Amicum eſſe, quàm Antiphoni, hominem ad forum
Iuſſi opperiri: eò me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccum ipſum: quis eſt vlterior? at at Phædriæ
Pater venit: ſed quid pertimui autem belua?
An quia, quos fallam pro vno duo ſunt mihi dati?
Commodius eſſe opinor duplici ſpe vtier.
Petam hinc vnde a primo inſtitui, is ſi dat, ſat eſt:
Si ab hoc nihil fiat, tum hunc adoriar hoſpitem.

Inuerſio digna audaciſſimo homine.

ACTVS IIII. SCENA III.

Antipho, Geta, Chremes, Demipho.

Expecto, quàm mox recipiat huc ſeſe Geta.
Sed patruum cum patre video aſtantem, hei mihi.
Quàm timeo aduentus huius, quo impellat patrem.
Ge. Adibo hoſce: ô noſter Chremes. Ch. ſalue, Geta.
Ge. Venire ſaluom volupe eſt. Ch. credo. Ge. quid agitur?
Ch. Multa aduenienti, vt fit, noua hic compluria.
Ge. Ita de Antiphone audiſtin' quæ facta? C. õnia.
Ge. Tuné dixeras huic? facinus indignum Chreme,
Sic circumiri? De. cum hoc id agebam commodum.
G. Nam hercle ego quoq; id quidem mecum agitans ſedulò,
Inueni, opinor remedium huic rei. De. quid Geta?
Quod remedium? Ge. vt abij abs te, fit fortè obuiã
Mihi Phormio. Ch. qui Phormio? Ge. is, qui iſtam. Ch. ſcio.
Ge. Viſum eſt mihi, vt eius tentarem ſententiam:
Prehendo hominem ſolum: cur non inquam, Phormio
Vides, inter nos ſic hæc potius bona
Vt componantur gratia, quàm cum mala?
Herus liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modò
Vno ore autores fuère, vt præcipitem hanc daret.

An. Quid hic ceptat? aut quò euadet hodie? Ge. an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam eiecerit?
Iam id exploratum eſt: eia, ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.
Verùm pone eſſe victum eum: ac tandem tamen
Non capitis eius res agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his verbis ſentio mollirier,
Soli ſumus nunc, inquam: ehò dic, quid velis dari
Tibi in manum, vt herus his deſiſtat litibus:
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies.
An ſatin' illi Dij ſunt propitij? Ge. nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui, boniq́ dixeris,
Vt ille eſt bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. De. quis te iſthæc iuſſit lo- (qui?
Ch. Imò non potuit melius peruenirier
Eò, quò nos volumus. An. occidi. Ch. perge eloqui.
G. At primò homo inſaniebat. C. cedo quid poſtulat?
G. Quid? nimium quantum licuit. Ch. dic. Ge. ſi quis
Talentum magnum. Ch. imò malum (daret
hercle: vt nihil pudet?
Ge. Quod dixi adeo ei: quæſo, quid ſi filiam
Suam vnicam locaret? parui retulit
Non ſuſcepiſſe: inuenta eſt, quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc deniq́ eius fuit poſtrema oratio:
Ego, inquit, iam à principio amici filiam,

Ita vt æquom fuerat, volui vxorem ducere,
Nam mihi venit in mentem eius incommodum,
In ſeruitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, vt apertè tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui diſſoluerem
Quæ debeo: & etiam nunc, ſi volt Demipho
Dare quantum ab hac accipio quæ ſpõſa eſt mihi,
Nullam mihi malim, quàm ſthanc vxorem dari.
An. Vtrum ſtultitia facere ego hunc, an malitia
Dicam, ſcientem an imprudentem, incertus ſum.
De. Quid, ſi animam debet? Ge. ager oppoſitus eſt pignori (bo
Ob decem minas, inquit. D. age, age, iam ducat, da-
G. Ædiculæ item ſunt ob decem alias. De. hei, hui,
Nimiũ eſt. Ch. ne clame petito haſce a me decem.
G. Vxori emũda ancillula eſt, tum autem pluſcula
Supellectile opus eſt: opus eſt ſumptu ad nuptias:
His rebus pone ſane, inquit, decem minas.
D. Sexcẽtas proinde potius ſcribito iam mihi dicas
Nihil do, impuratus me ille vt etiam irrideat?
Ch. Quæſo, ego dabo, quieſce: tu modo filius
Fac vt illam ducat, nos quam volumus. An. hei mi-
Geta, occidiſti me tuis fallacijs. (hi
C. Mea cauſa eijcitur: me hoc æquom eſt amittere.
Ge. Quantum potes me certiorem, inquit, face,
Si illam dant, hanc vt omittam, ne incertus ſiem:
Nam illi mihi dotem iam conſtituerunt dare.

Ch. Iam

Ch. Iam accipiet: illi repudium renunciet:
Hanc ducat. De. quæ quidem ille res vortat malè.
Ch. Oportunè adeo nunc argentum mecum attuli,
Fructum quem Lemni vxoris reddunt prædia:
Id ſumam: vxori tibi opus eſſe, dixero.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

Antipho, Geta.

GEta Ge. hem. An. quid egiſti? Ge. emunxi argento ſenes. Senarius.
An. Satin' id eſt? Ge. neſcio hercle, tantum iuſſus ſum. Epitaſis.
An. Ehò verbero, aliud mihi reſpondes ac rogo? Periculum eſt, ne Antipho vxorem amittat.
Ge. Quid ergo narras? An. quid ego narrem? opera tua
Ad reſtim mihi quidem res redijt planiſſimè:
Vt te quidem omnes Dij, deæq; ſuperi inferi
Malis exemplis perdant: hem ſi quid velis,
Huic mandes, quod quidem rectè curatum velis,
Qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.
Quid minus vtibile fuit, quàm hoc vlcus tangere.
Aut nominare vxorem? iniecta eſt ſpes patri
Poſſe iam extrudi, cedo, nunc porrò Phormio
Dotem ſi accipiet, vxor ducenda eſt domum:
Quid fiet? Ge. non enim ducet. An. noui: cæterum
Cum argentum repetent, noſtra cauſa ſcilicet
In neruum potius ibit. Ge. NIHIL eſt Antipho,
Quin malè narrando poſſit deprauarier.

Tu id, quod boni eſt, excerpis: dicis quod mali eſt.
Audi nunc contra iam, ſi argentum acceperit,
Ducenda eſt vxor, vt ais, concedo tibi:
Spacium quidem tandem apparandi nuptias,
Vocandi, ſacrificandi dabitur paululum.
Interea amici, quod polliciti ſunt dabunt.
Ge. Id ille iſtis reddet. An. quamobrem? aut quid dicet? Ge. rogas?
Quot res poſt illa, monſtra euenerunt mihi?
Introijt in ædeis ater alienus canis:
Anguis per impluuium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit ariolus:
Aruſpex vetuit ante brumam aliquid noui
Negoci incipere: quæ cauſa eſt iuſtiſsima.
Hæc fient. An vt modò fiãt. Ge. ſiquidem me vide,
Pater exit: abi, dic eſſe argentum Phædriæ.

ACTVS IIII. SCENA V.

Iambici quadrati acatalectici.

Demipho, Geta, Chremes.

QVietus eſto inquam: ego curabo, ne quid verborum duint
Hoc temerè nunquam amittam ego à me, quin mihi teſtes adhibeam,
Cui dem: & quamobrem dem, commendabo. Ge. vt cautus eſt, vbi nihil opus eſt.
Ch. Atq; ita opus facto eſt: at matura dum libido eadem hæc manet:

Facetum, quod ſeni nunc ſerò, vbi nihil opus eſt, plus quàm ſuperſtitioſam diligentiã tribuit.

Nam

Nā ſi altera illa magis inſtabit, forſitā nos reijciat.
Ge. Rem ipſam putaſti. De. duc me ad eum ergo.
Ge. non moror. Ch. vbi hoc egeris,
Tranſito ad vxorem meam, vt conueniat hanc prius quàm hinc abeat:
Dicat eam dari nos Phormioni nuptum, ne ſuccenſeat:
Et magis eſſe illū idoneum qui ipſi ſit familiarior:
Nos noſtro officio nihil egreſſos eſſe: quantum is voluerit,
Datum eſſe dotis. De. quid tua (malum) id refert?
Ch. magni Demipho.
De. NON SAT tuum te officium feciſſe, ſi non id fama approbat?
Ch. Volo ipſius quoq; voluntate hoc fieri, ne ſe eiectam prædicet.
De. Idem ego iſtuc facere poſſum. Ch. mulier mulieri magis congruet.
De. Rogabo. Ch. vbi nunc illas ego reperire poßim, cogito.

Alias, digreſſos. Famæ ratio habenda.

ACTVS V. SCENA I.

Sophrona nutrix, Chremes.

Senarij. Occaſio cataſtrophes. Nam Chremes agnoſcit ſuam filiam nuptā eſſe Antiphoni.

QVid agam? quem mihi amicum miſera inueniam, aut cui conſilia hæc referam?
Aut vnde mihi auxilium petam?
Nam vereor, hera ne ob meum ſuaſum indignè iniuria afficiatur. (Iamb. tet. cat.

 Ita

Troch. cat. Ita patrem adoleſcentis facta hæc tollerare audio violenter.

Ch. Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?

Iamb. acat. So. Quod vt facerem, egeſtas me impulit, cum ſci-

Trochaicus rem infirmas nuptias

Haſce eſſe, vt id conſulerem, interea vita vt in tuto foret,

Ch. Certè ædepol niſi me animus fallit, aut parum oculi proſpiciunt, meæ

Nutricem gnatæ video. So neq; ille inueſtigatur.

Ch. Quid agam?

So. Qui eſt eius pater. Ch. adeo, an maneo, dum ea quæ loquitur, magis cognoſco?

So. Quòd ſi eum nunc reperire poßim, nihil eſt, quod verear. Ch. ea ipſa eſt,

Mixtus tro chaico & iambicus, Colloquar. So. quis hic loquitur? Ch. Sophrona. S. & meum nomen nominat?

Ch. Reſpice ad me. So. Dij obſecro vos, eſtne hic Stilpho? Ch. non. So negas?

Iamb. qua. Ch. Concede hinc à foribus paululum iſtorſum ſo- Sophrona,

Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſſes. So. quid non is obſecro es,

Acata. Quem ſemper te eſſe dictitaſti? Ch. eſt. So. quid has metuis fores?

Ch. Concluſam hic habeo vxorem ſæuam, verum iſthoc de nomine

Eò

Id perperam olim dixi, ne vos fortè imprudentes foris
Effutieritis, atq; id porrò aliqua vxor mea reſciſceret.
So. Hem iſtoc pol nos te hic inuenire miſeræ nunquam potuimus.
Ch. Ehò dic mihi, quid tibi rei eſt cum familia hac vnde exis? (Iamb. quad. catalect.
Aut vbi illæ ſunt? So. miſeram me. Ch. hem, quid eſt? viuuntne? So. viuit gnata.
Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors conſecuta eſt.
Ch. Malè factum. So. ego autem quæ eſſem anus deſerta, egens, ignota,
Vt potui, nuptum virginem locaui huic adoleſcenti
Harum qui eſt dominus ædium. Ch. Antiphoni nè inquam? So. hem, iſti ipſi.
Ch. Quid? duas ne is vxores habet? So. au obſecro, vnam ille quidem hanc ſolam.
Ch. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? So. hæc ergo eſt. Ch. quid ais?
So. Compoſito eſt factum, quomodo hanc amans habere poſſet
Sine dote. Ch. Dij voſtram fidem, quàm ſæpe fortè temerè
Eueniunt, quæ non audeas optare? offendi adueniens,

Què

Qui cum volebam, atq; vt volebam, collocatam filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus, vt fieret operam,
Sine noſtra cura, maxima ſua cura, hæc ſola fecit,
So. Nunc quid facto eſt opus, vide? pater adoleſcentis venit,
Eumq; animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. Ch. nihil pericli eſt.
Sed per Deos atq; homines meam eſſe hanc, caue reſciſcat quiſquam.
So. Nemo ex me ſcibit. Ch. ſequere me, cætera intus audies.

ACTVS V. SCENA II.

Iamb. quadr. catalect.

Demipho, Geta.

NOſtrapte culpa facimus, vt malos expediat eſſe,
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus et benignos:
Ita fugias, NE PRÆTER caſam, quod aiunt, nonné id ſat erat,
Accipere ab illo iniuriam? etiam argumentum eſt vltrò obiectum,
Vt ſit qui viuat, dum aliquid aliud flagitij cõficiat
Ge. Planiſſimè. De. his nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.

Ge. Ve-

Ge. Veriſsimè. D. vt ſtultiſsimè quidem illi rem geſſerimus.

Ge. Modò vt hoc conſilio poſsit diſcedi, vt iſtam ducat.

De. Etiámne id dubium eſt? Ge. haud ſcio hercle vt homo eſt, an mutet animum.

De. Hem mutet autem? Ge. neſcio: verùm, ſi fortè dico.

De. Ita faciam, vt frater cenſuit, vxorem huic eius adducam,

Cum iſta vt loquatur: tu Geta abi, prænuncia hanc venturam.

Ge. Argentum inuentum eſt Phædriæ: de iurgio ſiletur:

Prouiſum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat: quid nunc porrò,

Quid fiet? in eodem luto hæſitas, vorſuram ſolues

Geta: præſens quod fuerat malum, in diem abijt: plagæ creſcunt,

Niſi proſpicis: nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,

Ne quid vereatur Phormionem, aut eius orationem.

ACTVS V. SCENA III.

Iamb. quad. catalect. & acatalectici.

Demipho

Demipho, Nauſiſtrata, Chremes.

Auget gratiam Demiphonis ſtultaſedulitas ineijcienda nurus.

Agedum, vt ſoles Nauſiſtrata, fac vt illa placetur nobis,
Vt ſua voluntate id, quod eſt faciendum, faciat. Na. faciam.
De. Pariter nunc opera me adiuues, ac dudum re opitulata es.
Na. Factum volo: ac pol minus queo viri culpa, quã me dignum eſt.
De. Quid autem? Na. quia pol mei patris benè parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædijs talenta argenti bina
Statim capiebat: hem, vir viro quid præſtat? De. bina quæſo?
Na. ac rebus viliòribus mulò tamen duo talenta. De. hui.
Na. Quid hæc videntur? De. ſcilicet. Na. virum me natam vellem:
Ego oſtenderem. De. ſcilicet. Na. quo pacto? De. parce ſodes,
Vt poßis cum illa, ne te adoleſcens mulier defatiget.

Iam. quad. catalecti.

Na. Faciam, vt iubes: ſed meum virum abs te exire video. Ch. hem Demipho,
Iam illi datum eſt argentum? De. curaui illico. Ch. nolem datum.

Hei

Hei, video vxorẽ penè plus, quàm ſat erat, De. cur nolles Chreme?

Ch. Iam rectè De. quid tu? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus?

Ch. Tranſegi. De quid ait tandem? Ch. adduci non poteſt. De. qui non poteſt?

Ch. Quia vterq; vtriq; eſt cordi. De. quid iſtuc noſtra? Ch magni. præter hæc

Cognatam comperi eſſe nobis. De. quid? deliras? C. ſic erit:

Non temerè dico: redi mecum in memoriam. De. ſatine ſanus es?

Na. Au, obſecro, caue ne in cognatam pecces. D. non eſt. Ch. non nega:

Patris nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti D. non norat patrem?

Ch. Norat. De. cur aliud dixit? Ch. nunquam ne hodie concedes mihi,

Neq; intelliges? De. ſi tu nihil narres. Ch pergis? Na miror quid hoc ſiet.

De. Equidem hercle neſcio. Ch. vin' ſcire? at ita me ſeruet Iupiter,

Vt proprior illi, quàm ego ſum, ac tu, homo nemo eſt. De. Dij voſtram fidem:

Eamus ad ipſam vna omneis nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo Ch. ah.

De. Quid eſt? Ch. itáne paruam mihi fidem

apud

apud te?De.vin' me hoc credere?
Vin ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe?age fiat,quid illa filia
Amici noſtri,quid futurum eſt?Ch. rectè.De.hanc igitur mittimus?
Ch.Quid ni?De. illa maneat?Ch ſic.De.ire igitur tibi licet Nauſiſtrata.
Na.Sic pol commodius eſſe in omneis arbitror, quam vt cœperas.
Manere hanc:nam perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi.
De.Quid iſtuc negoci eſt?Ch.iamné operuit oſtiū? De.iam.Ch ô Iuppiter,
Dij nos reſpiciunt:gnatam inueni nuptam cum tuo filio.Da.hem,
Quod pacto id potuit?Ch.non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.
De.At tu intro abi. Ch. hem,ne filij quidem noſtrē hoc reſciſcant,volo.

ACTVS V. SCENA IIII.

Iamb.quadrati catalectici.

Antipho.

LÆtus ſum, vt vt meæ res ſeſe habent, fratrē obtigiſſe quod volt.
Quàm ſcitū eſt, eiuſmodi parare in animo cupiditates,
Quas,cum res aduorſæ ſient, paulò mederī poſſiē.

Hic

Hic ſimul argentum reperit, cura ſeſe expediuit
Ego nullo poſſum remedio me exoluere ex his turbis,
Quin ſi hoc celetur, in metu: ſin pateſit, in probro ſiem.
Neq; me domum nunc reciperem, ni mihi ſpes eſſet oſtenſa
Huiſc; habendæ, ſed vbinam Getam inuenire poſſum,
Vt rogem, quod tempus coneuniendi patris me capere iubeat?

ACTVS V. SCENA V.

PHORMIO, ANTIPHO.

ARgentum accepi, tradidi lenoni: adduxi mulierem:
Curaui, propria ei Phædria vt potiretur: nam emiſſa eſt manu
Nunc vna res mihi reſtat, quæ eſt etiam conficiunda ocium
Ab ſenibus ad potandum vt habeam: nam aliquot hos ſumam dies.
An. Sed Phormio eſt: quid ais? Ph. quid? An. quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere?
Ph. Viciſſim parteis tuas acturus eſt An. quas? Ph. vt fugitet patrem:

Te ſuam rogauit rurſum vt ageres, cauſam vt pro
ſe diceres.
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Sunium.
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quàm dixit Geta,
Ne, cum hic non videant me, conficere credant argentum ſuum,
Sed oſtium concrepuit abs te. An. vide quis egrediatur. Ph. Geta eſt.

ACTVS V. SCENA VI.

Troch. Octon cata.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

Cataſtrophe periculorum Antiphonis, quam caſus attulit, qui vt in alijs Comœdijs, ita hic etiã res perturbatas, quæ cõſilio corrigi non poterant, ſanat.

O Fortuna, ô fors fortuna, quantis commoditatibus,
Quàm ſubitò hero meo Antiphoni ope veſtra hunc onerastis diem?
An, quidnam hoc ſibi volt? Ge. noſq; amicos eius exonerastis metu?
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio,
Atq; hominem propero inuenire, vt hæc, quæ contigerint, ſciat:
An. Num tu intelligis, quid hic narret? Ph. num tu An. nihil. Ph. tantundem ego.
Ge. Ad leonem hinc ire pergam: tibi nunc ſunt. An. heus Geta, Ge. hem tibi,

Nam mirum aut nouum eſt, reuocari, curſum cum inſtitueris? An. Geta.

Ge. pergin hercle nunquam tuo odio vinces me. An. non manes?

Ge. Vapulabis. An. id quidem tibi iam fiet, niſi reſiſtis verbero.

Ge. Familiariorem oportet eſſe hunc minitatur malum.

Sed isné eſt quem quæro, an non? Ipſus eſt. Ph. congredere actutum An quid eſt?

Ge. Omnium quantum eſt qui viuant, hominum homo honoratiſſimè: (pho.

Nam ſine controuerſia à Dijs ſolus diligere Anti-

An Ita velim: ſed qui iſtuc credam ita eſſe, mihi dici velim.

G. Satin eſt, ſi te delibutũ gaudio reddo? An. enecas

Ph. Quin tu pollicitationes aufer: & quod fers, cedo. Ge. oh,

Tu quoq; hic aderas Phormio? Ph. aderam? ſed ceſſas? Ge accipe, hem,

Vt modo argentum tibi dedimus apud forum, recta domum

Sumas profecti: interea mittit herus me ad vxorẽ tuam.

An. Quamobrem? Ge. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem Antipho:

Vbi in Gynæceum ire occipio, puer ad me adcurrit Myda?

Porrò apprehendit pallio reſupinat: reſpicio: rogo,
Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum intro
ad heram accedere:
Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis introduxit Chremen,
Eumq́ nunc eſſe intus cum illis: hoc vbi ego audiui ad fores,
Suſpenſo gradu placidè ire perexi: acceßi, aſtiti,
Animum compreßi: aurem admoui: ita animum cœpi attendere,
Hocmodo ſermonem captans. An. euge Geta. Ge. hîc pulcherrimum (dio.
Facinus audiui: itaq; penè hercle exclamaui gau-
Ph. Quid? Ge. quodnam arbitrare? An. neſcio. Ge. atqui mirificißimum:
Patruus tuus pater eſt inuentus Phanio vxori tuæ.
An. hem,
Quid ais? Ge. cum eius conſueuit olim matre in Lemno clanculum.
Ph. Somnium: vtin' hæc ignoraret ſuum patrem?
Ge. aliquid credito
Phormio eſſe cauſæ: ſed me cenſen' potuiſſe omnia
Intelligere extra oſtium, intus quæ inter ſeſe ipſi egerint?
Ph. Atq; hercle ego quoq; illã audiui fabulam. Ge. imò etiam dabo
Quo magis credas: patruus interea inde egreditur foras:

Haud

Haud multò poſt cum patre idem recipit ſe intrò
denuò:
Ait vterq; tibi poteſtatem eius habendæ ſe dare:
Deniq; ego ſum miſſus, te vt requirerem, atq; adducerem.
An. Hem quin ergo? rape me: quid ceſſas? Ge. fecero.
An. ô mi Phormio
Vale. Ph. Vale Antipho: bene, ita me Dij ament, factum: gaudeo.

ACTVS V. SCENA VII.

PHORMIO.

Tantam fortunam de improuiſo eſſe his datã?
Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet.
Nam idem hoc argentum, ita vt ingratis eſt datũ,
His datum erit: hoc qui cogam reipſa reperi,
Nunc geſtus mihi, vultuq; eſt capiundus nouus?
Sed hinc concedam in angiportum hunc proximũ,
Inde hiſce oſtendam me, vbi erunt greßi foras:
Quò me aßimularam ire ad mercatum non eo.

ACTVS V. SCENA VIII.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

Diis magnas meritò gratias habeo atq; ago,
Quando euenêre hæc nobis frater proſperè.
Quantum poteſt, nunc conueniendus Phormio eſt.

Prius, quàm dilapidet noſtras triginta minas,
Vt auferamus Ph. Demiphonem ſi domi eſt,
Viſam, vt quod. De. at nos ad te ibamus Phormio.
Ph. De eadem hac fortaſſe cauſa? De. ita hercle.
Ph. credidi.

Facetæ ironiæ Phormionis, quibus ſibi aditum facit ad ſenes decipiendos.

Quid ad me ibatis? ridiculum: an verebamini,
Ne non id facerem, quod recipiſſem ſemel?
Heus quanta quanta hæc mea paupertas eſt: tamen
Adhuc curaui vnum hoc quidẽ, vt mihi eſſet fides.
Ch. Eſt ne ea, ita vt dixti liberalis? De. oppido.
Ph. Itaq; ad vos venio nunciatum Demipho,
Paratum me eſſe: vbi voltis, vxorem date.
Nam omneis poſthabui mihi res, ita vti par fuit,
Poſtquam, tantopere id vos velle, animum aduorteram.
De. At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi darem;
Nam qui erit rumor populi, inquit, ſi id feceris?
Olim cum honeſtè potuit, tum non eſt data:
Nunc viduam extrudi turpe eſt: ferme eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incuſaueras.
Ph Satin' ſuperbè illuditis me? De. qui? Ph. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam, quam contempſerim?
Ch. Tum autem Antiphonẽ video ab ſeſe amittere
Inuitum eam: inque. De. tum autem video filium
Inuitum ſane mulierem ab ſe amittere,

Sed

Sed tranſi ſodes ad forum, atq; illud mihi
Argentum iube rurſum reſcribi Phormio.
Ph. Quod? næ ego perſcripſi porrò illis, quibus debui.
De. Quid igitur fiet? Ph. ſi vis mihi vxorem dare
Quam deſpondiſti, ducam. ſin eſt vt velis
Manere illam apud te, dos hic maneat Demipho:
Nam non eſt æquom me propter vos decipi,
Cum ego veſtri honoris cauſa repudium alteri
Remiſerim, quæ dotis tantũdem dabat.
De. I hinc in malam rem cum iſtac mgnificentia
Fugitiue: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? Ph. irritor. De. túne hanc duceres,
Si tibi data eſſet? Ph fac periculum. De. vt filius
Cum illa habitet apud te: hoc voſtrum conſilium fuit,
Ph. Quæſo, quid narras? De quin tu mihi argentum cedò.
Ph. Imò verò tu vxorem cedò De. in ius ambula.
Ph. In ius? enimuero ſi porro eſſe odioſi pergitis.
De. Quid facies? Ph. egóne? vos me indotatis modò,
Patrocinari fortaſſe arbitramini:
Etiam dotatis ſoleo. Ch quid id noſtra? Ph. nihil.
Hic quandam noram, cuius vir vxorem. Ch. hem.
De. quid eſt?

Ph Lemni habuit aliam. Ch. nullus ſum. Ph. Ex qua filiam
Suſcepit,& eam clam educit. Ch ſepultus ſum,
Ph. Hæc adeò ego illi tam denarrabo. Ch. obſecro,
Ne facias. Ph. oh,tun' is eras? De. vt ludos facit.
Ch. Miſſũ te facimus. Ph. fabulæ. Ch quid vis tibi?
Argentum quod habes? condonamus te. Ph. audio:
Quid vos (malum) ergo me ſic ludificamini
Inepti, veſtra puerili ſententia?
Nolo, volo: nolo, rurſum cedò, cape:
Quod dictum, indictum eſt: quod modò erat ratum irritum eſt.
Ch. Quo pacto, aut vnde hæc hic reſciuit? D. neſcio,
Niſi me dixiſſe id memini, certò ſcio.
Ch. Monſtri, ita me Dij ament, ſimile. Ph. inieci ſcrupulum. De. hem,
Hiccine vt à nobis hac tantum argenti auferat.
Tam apertè irridens? emori hercle ſatius eſt:
Animo virili præſentiq; vt ſis para.
Vides tuum peccatum eſſe elatum foras,
Neq; iam id celare poſſe te vxorem tuam:
Nunc quod ipſe ex alijs auditura ſit Chreme,
Id noſmet indicare placabilius eſt.
Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Vlciſci Ph. atat, niſi mihi proſpicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
Ch. At vereor vt placari poſſit. De. bono animo es,

Ego

Ego redigam res in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Cum è medio exceſsit, vnde hæc ſuſcepta eſt tibi.
Ph. Itane agitis mecum? ſatis aſtutè egredimini:
Non hercle ex re iſtius me inſtigaſti Demipho.
Ain' tu, vbi peregrè tibi quod lubitum fuit fece-
Neq; huius ſit veritus fœminæ primariæ, (ris,
Nunc modo ei quin faceres cotumelijs,
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum:
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Vt ne reſtinguas lacrumis, ſi extillaueris.
De. Malum, quod iſti Dij Deæq́; omnes duint
Tantáne affectum quenquam eſſe hominẽ audacia?
Nonne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? Ch. in id redactus ſum loci,
Vt quid agam cum illo, neſciam prorſus. De. ego ſcio:
In ius eamus? Ph. in ius? huc, ſi quid lubet.
De. Aſſequere, ac retine, dũ hinc ego ſeruos euoco:
Ch. Etenim nequeo ſolus: accurre huc Pa. vna iniuria eſt
Tecum. De. lege agito ergo. Ph. altera eſt tecum Chreme.
De. Rape hunc. Pa. ita ne agitis? enimuero voce eſt opus.
Nauſiſtata exi Ch. os opprime. De. impurum vide
Quantum valet. Ph. Nauſiſtrata inquam. Ch. non taces?

Ph. Taceam? *De.* niſi ſequitur, pugnos in ventrem ingere.

Alias, excide. *Ph.* Vel oculum exculpe: eſt vbi vbi vlciſcar locus.

ACTVS V. SCENA IX.

Senarij Trochaici Octonarij catalectici.

NAVSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

QVis nominat me? *Ch.* hem. *Na.* Quid iſtuc turbæ eſt obſecro

Mi vir? *Ph.* hem, quid nunc obticuiſti? *Na.* quis hic homo eſt?

Non mihi reſpondes? *Ph.* hiccine vt tibi reſpondeat,

Qui hercle vbi ſit, neſcit? *Ch.* caue iſti quicquam credas.

Ph. Abi, tange, ſi non totus friget, me eneca.

Ch. Nihil eſt. *Na.* quid ergo eſt? quid iſthic narrat? *Ph.* iam ſcies:

Auſculta. *Ch.* pergin' credere? *Na.* quid ego obſecro

Huic credam, qui nihil dixit? *Ph.* delirat miſer.

Timore. *Na.* non pol temerè eſt, quod tu tam times.

Abi, corripit. Phormio mira arte Phædriæ matrē conciliat, vt argentum facilius auſecat pro Cithariſtria.

Ch.

Ch. Egon' timeo? Ph. rectè ſanè: quando nihil times,
Et hoc nihil eſt,quod ego dico,tu narra.De. ſcelus
Tibi narret?Ph.eho tu,factum eſt abs te ſedulo
Pro fratre.Na.mi vir,nō mihi narras?Ch.at.Na. quid at:
Ch.Non opus eſt dicto.Ph.tibi quidem?at ſcito huic opus eſt.
In Lemno.Ch.hem,quid ais?De.non taces?Ph.clam te.Ch.hei mihi.
Vxorem duxit.Na.mi homo,Dij melius duint.
Ph.Sic factum eſt.Na.perij miſera.Ph.& inde filiam
Suſcepit iam vnam, dum tu dormis. Ch. quid agimus?
Na.prô Dij immortales,facinus indignum,& malum.
Ph. Hoc actum eſt. Na. an quicquam hodie eſt factum indignius? Troch. oct. catalectici.
Qui mihi, vbi ad vxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
Demipho,te appello,nam me cum hoc ipſo diſtædet loqui.
Hæcine erant itiones crebræ, & manſiones diutinæ.
Lemni?haccine erat ea,quæ noſtros fructus minuebat,vilitas?

De. Ego Nauſiſtrata eſſe in hac re culpam meritũ non nego,
Sed eam quæ ſit ignoſcenda. Ph. verba fiunt mortuo.
De. Nam neq; negligentia tua, neq; id odio fecit tuo.
Vinolentus ferè ab hinc annos quindecim, mulerculam
Eam compreſſit, vnde hæc nata eſt, neq; poſt illam vnquam attigit,
Ea mortem obijt: e medio abijt: qui fuit in re hac ſcrupulus.
Quamobrem te oro, vt alia facta tua ſunt, æquo animo hoc feras.
Na. Quid ego æquo animo? cupio miſera in hac re iam defungier.
Sed quid ſperem? ætate porrò minus peccaturum putem?
Iam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit,
An mea forma, atq; ætas nunc: magis expetenda eſt Demipho?
Quid mihi hic affers, quamobrem expectem, aut ſperem porrò non fore?
Ph. Exequias Chremeti, quibus eſt commodum ire, hem tempus eſt.
Sic dabo, nunc, age Phormionem, qui volet, laceſſito:

Faxo

Faxo tali eum mactatum, atq; hic eſt, infortunio.
Redeat ſane in gratiã: iam ſupplicij ſatis eſt mihi.
Habet hæc, ei quod, dum viuat, vſq; ad aurem obganniat

Na. An meo marito credo? quid ego nunc commemorem Demipho

Singillatim, qualis ego in hunc fuerim? De. noui æque omnia

Tecum. Na. meriton' hoc meo videtur factum? De. minimè gentium:

Verùm, quando iam accuſando fieri infectum non poteſt,

Ignoſce? orat, confitetur, purgat, quid vis amplius?

Ph. Enimuero prius quàm hæc dat veniam, mihi proſpiciam & Phædriæ.

Heus Nauſiſtrata prius, quàm huic reſpondes temere, audi Na. quid eſt?

Ph. Ego minas triginta per fallaciã ab ipſo abſtuli,
Eas dedi tuo gnato, is pro ſua amica lenoni dedit.
Ch. Hem quid ais? Na. adeo hoc indignum tibi videtur, filius

Homo adoleſcens ſi habet vnam amicam tu vxores duas?

Nihil pudere? quo illum ore oburgabis? reſponde mihi.

De. Faciet, vt voles? Ne. imò, vt iam meam ſcias ſententiam,

Neq;

Neq; ego ignoſco, neq; promitto quicquam, neq; reſpondeo
Prius, quàm gnatum videro, eius iudicio permitto omnia:
Quod is iubebit, faciam. Ph. mulier ſapiens eſt Nauſiſtrata.
Na. Satin tibi eſt. Ph. imò verò pulchrè diſcedo, & probè.
Et præter ſpem. Na. tu tuum nomen dic quod eſt. Ph. mihin'? Phormio,
Veſtræ familiæ hercle amicus, & tuo ſummus Phædriæ.
Na. Phormio, at ego æcaſtor poſthac tibi, quod potero, & quæ voles,
Faciamq; & dicam. Ph. benignè dicis. Na. pol meritum eſt tuum.
Ph. Vin primum hodie facere, quod ego gaudeam Nauſiſtrata, (Cataſtrophe periculorum Phædriæ.)
Et quod tuo viro oculi doleant? Na. cupio. Ph. me ad cœnam voca.
Na. pol verò voco. De. eamus intrò hinc. Ch. fiat. ſed vbi eſt Phædria.
Iudex noſter? Ph. iã hic faxo aderit. Vos valete & plaudite.

Calliopius recenſui.

Sex Comœdiarum Terentij

FINIS.

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK KARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK gefördert durch Baden-Württemberg

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

320/N 88

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST